

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

โดย
นายสหัส อินทรีย์

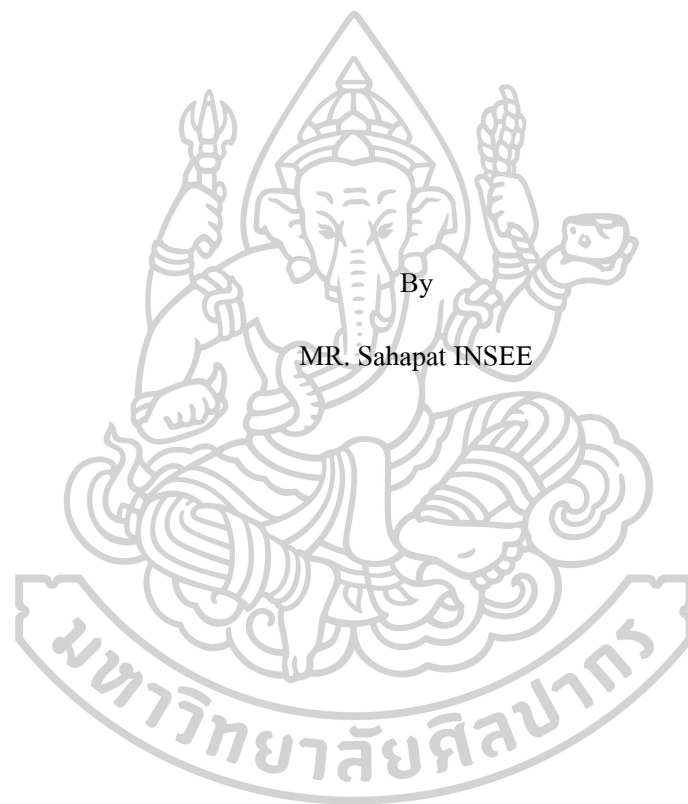
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

DEVELOPMENT OF CREATIVE TOURISM MODEL IN CULTURAL
ATTRactions
IN LOWER CENTRAL PROVINCE CLUSTER 1

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy DEVELOPMENT EDUCATION

Department of Education Foundations

Silpakorn University

Academic Year 2022

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
	ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
โดย	นายสหภัศ อินทรีย์
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาคุณฐิบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณวีร์ บุญคุ้ม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุณฐิบัณฑิต

..... คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์)

พิจารณาเห็นชอบ โดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณวีร์ บุญคุ้ม)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา)
..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลักษณา เกตุราพันธุ์)

60260903 : พัฒนศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาคุณผู้บัณฑิต

คำสำคัญ : รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

นาย สหภัศ อินทรีย์: การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ดร. วรณวีร์ บุญคุ้ม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และ 3) ทดลองและประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน เลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม แบบประเมินสภาพกิจกรรมและศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวทางการสนทนากลุ่ม ทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง ตุลาคม 2565 - มีนาคม 2566 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านอุทยานประวัติศาสตร์ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ เยี่ยมชม ศาสนสถานที่สำคัญ การเลือกซื้อสินค้าในตลาดพื้นเมืองที่พัฒนาจากวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ การแต่งกายพื้นเมือง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไหว้พระ ใหว่เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคล 2) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่พัฒนาขึ้น คือ FELW2CS MODEL มีองค์ประกอบตามรายละเอียดคือ F: Fun (ความสนุก) E: Experience (ประสบการณ์) L: Learning (การเรียนรู้) W: Wisdom (ภูมิปัญญา) C:

Conservation (การอนุรักษ์) C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) S: Sustainability (ความยั่งยืน) ผ่านการรับรองความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับมาก และ3) ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และ ผลจากการประเมิน ปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า FELW2CS MODEL สามารถนำมาใช้ในการท่องเที่ยวได้จริง โดยกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจง่าย เสริมสร้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ หากผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมมาในรูปแบบครอบครัวจะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว และเป็นกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม

60260903 : Major DEVELOPMENT EDUCATION

Keyword : Creative tourism model, cultural attraction, lower central provincial cluster 1

MR. Sahapat INSEE : DEVELOPMENT OF CREATIVE TOURISM MODEL IN CULTURAL ATTRACTIONS IN LOWER CENTRAL PROVINCE CLUSTER 1 Thesis advisor : Associate Professor Wannawee Boonkoom, Ph.D.

The development of creative tourism model in cultural attractions in the Lower Central Provincial Cluster 1 aims to 1) explore tourism activities in cultural attractions in the Lower Central Provincial Cluster 1, 2) develop the model of creative tourism activities in cultural attractions in the Lower Central Provincial Cluster 1, and 3) experiment and evaluate the model of creative tourism activities in cultural attractions in the Lower Central Provincial Cluster 1. Research and Development (R&D) was used in this study. The samples included 400 Thai visitors who visited cultural attractions in the Lower Central Provincial Cluster 1 and were selected with cluster random sampling. Key informants of the study were 30 people in the study area and stakeholders. The research instruments were questionnaires, evaluation forms to assess the activities and capacity in the cultural attractions, and focus group discussion schedules. The model of creative tourism activities was implemented. There were 20 participants including people in the research area and visitors who were interested in joining the activities. The data collection period was between October 2022 – March 2023. Data analysis consists of frequency, mean, standard deviation, content analysis, and SWOT analysis. The results were as follows:

1. Tourism activities in the cultural attractions in the Lower Central Provincial Cluster 1 were: history learning activities through historical parks; visiting museums and major religious places; shopping for goods in local markets where the activity were developed from lifestyle of the local people; dressing up in local costumes; and taking religious routes to pay respect for Buddha, Chinese gods, and other sacred figures for luck and happiness.

2. Creative tourism activities in the Lower Central Provincial Cluster 1 was developed in the form of the FELW2CS model. The model was composed of F: Fun, E: Experience, L: Learning, W: Wisdom, C: Conservation, C: Creativity, and S: Sustainability. It was approved for the appropriateness at a high level.

3. The result of the experiment on implementation of the model of creative tourism activities in the Lower Central Provincial Cluster 1 showed that the appropriateness is at the highest level. Moreover, from the evaluation of the improvement of creative tourism activities in the Lower Central Provincial Cluster 1, was found that the FELW2CS model was applicable to tourism as the activities were creative and comprehensible. The activities gave participants direct experience which local people shared with them. If participants joined the activities with their family, strong family bonds would be developed, and the activities also welcomed group visitors of all kinds.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความเมตตาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. วรรณวีร์ บุญคุ้ม และศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่คอยให้ความช่วยเหลือชี้แนะแนวทาง และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ อมรสิริพงษ์ ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลักษณ์า เกตุราพันธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้สละเวลาให้คำชี้แนะ และแนะนำข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย รวมไปถึงศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย ที่คอยเป็นห่วงและสอบถามความคืบหน้าในการวิจัย นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษาทุกท่านที่ให้ความรู้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณหัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผู้นำชุมชน คุณตาทิพรราชณ์ชุมชนบ้านโคกหม้อที่ให้การสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี และให้คำแนะนำในการวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น 9 รุ่นพี่ รุ่นน้องพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวรรณ เฉลิมสุข ที่คอยช่วยเหลือต่าง ๆ ขอขอบคุณผู้บริหาร พี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ที่ร่วมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่คอยให้กำลังใจกันเสมอ

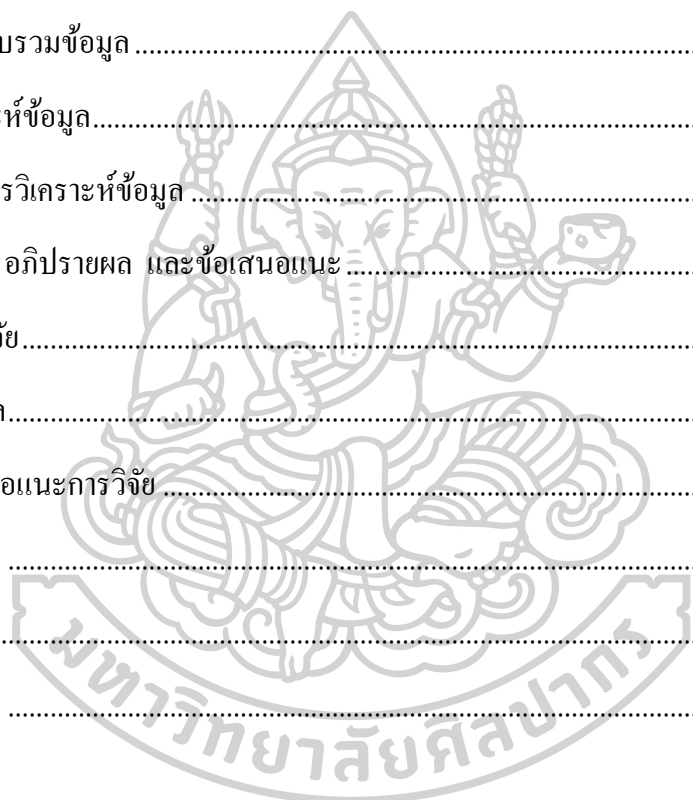
สุดท้ายขออุทิศการศึกษาวิจัยครั้งนี้ให้กับมารดา และบิดาของผู้วิจัย ขอขอบคุณญาติพี่น้อง รวมถึงภรรยา ตลอดจนทุกคนที่ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ จนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้และการศึกษาในวันนี้สำเร็จลงด้วยดี

นาย สหภัต อินทรีย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	9
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	21
3. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม	30
4. แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม	35
5. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	37
6. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	47
7. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา.....	57
8. บริบททั่วไปกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1	60
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	68

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	88
พื้นที่ในการศึกษา.....	88
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	88
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	89
ขั้นตอนการวิจัย.....	89
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	94
การเก็บรวบรวมข้อมูล	102
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	103
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	106
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	204
สรุปการวิจัย.....	204
อภิปรายผล.....	205
5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย	210
รายการอ้างอิง	211
ภาคผนวก	231
ประวัติผู้เขียน	307

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	177
ตารางที่ 2 สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1.....	180
ตารางที่ 3 สรุปองค์ประกอบที่มาของรูปแบบ FELW2CS MODEL	185
ตารางที่ 4 คำอธิบายแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบ FELW2CS MODEL มีรายละเอียดดังนี้...	187
ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน	188
ตารางที่ 6 ตารางรวมของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน มีรายละเอียดดังนี้	189
ตารางที่ 7 ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ	191
ตารางที่ 8 ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL ด้านเนื้อหา	192
ตารางที่ 9 ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL ด้านการนำไปใช้ประโยชน์	193
ตารางที่ 10 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	195
ตารางที่ 11 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม.....	198

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ที่มา : ฉันทิช วรรณถนอม (2552: 61).....	20
ภาพที่ 2 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มา : นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 238)	30
ภาพที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 ที่มา : บุญเลิศ จิต ตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557: 11).....	46
ภาพที่ 4 ภาพกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษา ภาค 4 (พ.ศ.2560-2564).	62
ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	87
ภาพที่ 6 แนวทางการสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณ	90
ภาพที่ 7 ขั้นตอนการวิจัย	105
ภาพที่ 8 ศาลหลักเมืองสุพรรณบุรี และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.....	108
ภาพที่ 9 วัดป่าเลไลยก์ และ จิตรกรรมฝาผนังเรื่องขุนช้างขุนแผน	110
ภาพที่ 10 ตลาดสามชุก กับ กิจกรรมบรรยายประวัติศาสตร์ให้นักเรียนที่มาทัศนศึกษา.....	111
ภาพที่ 11 นิทรรศการภายในอนุสรณ์สถานดอนเจดีย์ และ ภายนอกอนุสรณ์สถานดอนเจดีย์.....	113
ภาพที่ 12 พระปรารภวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และ ประวัติการสร้างวัดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ....	114
ภาพที่ 13 ลานแสดงควาย พร้อมทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดง และ คาเฟ่ชมควายเล่นน้ำ.....	116
ภาพที่ 14 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรกับ แนวทางการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ และ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาว ชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาทำนวยังจังหวัดสุพรรณบุรี	118
ภาพที่ 15 ผู้เข้ามาทำกิจกรรมการทำยาต้มโบราณ และ ภายนอกชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย ชุมชนเมืองโบราณชุมชนเมืองโบราณอู่ทวารวดี อู่ทอง บ้านต้นแจงพัฒนา จังหวัดนครปฐม	119
ภาพที่ 16 ภายในวัดไร่จิง และ หลวงพ่อวัดไร่จิงภายในพระอุโบสถ	121
ภาพที่ 17 พระโทณเจดีย์	122

ภาพที่ 18 การบูรณะพระปฐมเจดีย์ในแต่ละยุค และ องค์พระปฐมเจดีย์ด้านนอก	124
ภาพที่ 19 ตลาดดอนหวาย และ เมียงคำ ณ ตลาดดอนหวาย	125
ภาพที่ 20 หลวงพ่อมงคลนิมิต วัดหนองพงนง และ พระพุทธรูปด้านนอก วัดหนองพงนง	126
ภาพที่ 21 ร่องรอยความเจริญของเมืองเก่ากำแพงแสน	127
ภาพที่ 22 ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ	128
ภาพที่ 23 ภายนอกพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์และ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์	129
ภาพที่ 24 เทวาลัยกณศร์ และภายในพระราชวังสนามจันทร์	133
ภาพที่ 25 ด้านนอกตลาดท่านา และ ร้านค้าในตลาดท่านา	135
ภาพที่ 26 ด้านบนตรงศรีษะมังกรทะยานฟ้า และ นักท่องเที่ยวชาวตะวันตก	136
ภาพที่ 27 ภายนอกกำแพงประตูเมือง และ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว	138
ภาพที่ 28 สะพานข้ามแม่น้ำแคว	139
ภาพที่ 29 เจดีย์สามองค์ และ เขตแดนระหว่างประเทศไทย-เมียนมาร์	140
ภาพที่ 30 ภายในห้องจัดแสดง โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเก่า	142
ภาพที่ 31 ภายนอกอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองสิงห์ และ ภายในโบราณสถานหมายเลข 1	145
ภาพที่ 32 ภายในวัดไชยชุมพลชนะสงคราม และ มณฑปหลวงพ่อดี	147
ภาพที่ 33 จำลองเรือนนอนของเชลยศึกในสงครามโลกครั้งที่ 2 และ ภายในห้องแสดงข้าวของ เครื่องใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 2.....	148
ภาพที่ 34 บริเวณรางรถไฟสายมรณะ และ ภายในถ้ำกระแซ.....	149
ภาพที่ 35 พระพุทธชินราชจำลองบนวัดถ้ำเสือ.....	150
ภาพที่ 36 บรรยากาศที่บ้านอิต่อง.....	151
ภาพที่ 37 ด้านหน้าหอศิลป์และพิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 และรถไฟสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2	152
ภาพที่ 38 ด้านหน้าสุสานทหารสัมพันธมิตร และ ข้อมูลสุสานทหารสัมพันธมิตร	153

ภาพที่ 39 นักเรียนมาทัศนศึกษา และ ภายในพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน	155
ภาพที่ 40 ภายนอกพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โกสินารายณ์ และ โปธีสัตว์อวโลกิตศวรรเปล่งรัศมี	158
ภาพที่ 41 จิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามภายในพระอุโบสถ และ ด้านหน้าทางขึ้นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน วัดคงคาราม	160
ภาพที่ 42 ด้านหน้าพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง และ ธรรมมาสน์ โบราณของชาวมอญ	162
ภาพที่ 43 บริเวณวัดหนองหอย	164
ภาพที่ 44 ด้านบนเขาแก่นจันทร์ และภาพพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ	165
ภาพที่ 45 ด้านนอกพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ราชบุรี และ พระขรรค์ภายในห้องจัดแสดง	166
ภาพที่ 46 ภายในจิปาะกะณฑ์สถานบ้านคูบัว	168
ภาพที่ 47 หลวงพ่อแก่นจันทร์ และพระอุโบสถวัดช่องลม	170
ภาพที่ 48 ภายนอกศาลหลักเมืองราชบุรี และ เสาหลักเมืองราชบุรี	171
ภาพที่ 49 ประตูเมืองราชบุรี และ กำแพงเมืองราชบุรี	173
ภาพที่ 50 ภายนอกเรื่องของโอ่ง และ ภาพนักเรียนมาเรียนรู้เรื่อง โอ่งและทำกิจกรรมการปั้นโอ่ง	174
ภาพที่ 51 อัตราค่าบริการในการทำกิจกรรม เรื่องของโอ่ง จังหวัดราชบุรี	175
ภาพที่ 52 ภาพ FELW2CS MODEL	186

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นมรดกที่บรรพบุรุษประดิษฐ์คิดค้น ปฏิบัติสืบทอดกันต่อ ๆ มา ตั้งแต่อดีตกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ได้ผ่านการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยต่าง ๆ ที่ผ่านมามา ทำให้ความหมายของวัฒนธรรมอาจมีการกล่าวกว้าง ๆ โดยราชบัณฑิตยสภา (2563) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคม ความเจริญนั้นแสดงออกได้ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ สิ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมมีหลายอย่าง เช่น ความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกในสังคม การรู้จักควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะเมื่อเกิดความขัดแย้ง มารยาทที่ขัดเกลาเรียบร้อย สุภาพเหมาะสมสอดคล้องตามบริบทของสถานการณ์ ความรู้จักรักษาสีทิวทัศน์ของผู้อื่นและของตน เป็นต้น” ส่วนความหมายของวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม “เป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตที่กลุ่มคน (หรือสังคม) ไทยกำหนดขึ้นและยึดถือร่วมกัน ป็นประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไม้สอย ระเบียบกฎเกณฑ์ แบบแผนวิธีการ ความคิด ความเชื่อ ความหมายและคุณค่าที่คนในกลุ่ม (หรือสังคม) ไทยนั้น ร่วมรู้ร่วมรับและร่วมใช้ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะแยกได้จกกลุ่มอื่นนั้น ถ้ากำหนดคหมาขกลุ่มในสังคมได้ ก็บรรยายลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นได้” (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562: 1-33)

จากความหมายของวัฒนธรรม ดังกล่าวข้างต้นพอจะกล่าวได้ว่าวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทย และเอกลักษณ์ของคนไทยในแต่ละพื้นที่หรือเฉพาะพื้นที่ ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ได้นำวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยหลักเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ผ่านแคมเปญ (Campaign) ที่มีการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เช่น Amazing ไทยแลนด์ Amazing ไทยเท เทศกาลท่องเที่ยวเมืองรอง เมืองต้องห้ามพลาด เป็นต้น ซึ่งการแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการตามที่รินทร์ สังข์รักษา (2559: 12) เสนอไว้ดังนี้ 1)การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม 2)การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 2.1)การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2.2)การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2555: 15) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงาน

สถาปัตยกรรมและสัมพันธ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น นอกจากนี้ จุฑามาศ คงสวัสดิ์ (2550: 1) ให้ความหมายว่า รูปธรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีสืบทอดต่อ ๆ กันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ โดยดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่าง ประกอบด้วย วิถีชีวิต พิพิธภัณฑสถาน การแสดง แหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร การแสดงดนตรีสากล และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงานฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญทั้งในเรื่องของความมีชีวิตของคนในพื้นที่และเรื่องเศรษฐกิจ โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดหมายหรือแรงจูงใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม ร่วมกิจกรรม ศึกษาหรือเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปะแขนงต่าง ๆ มรดก ภูมิปัญญาหรือเทศกาลประเพณีของท้องถิ่น เพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพิ่มพูนทักษะส่วนบุคคลที่อาจแตกต่างกันไปแต่ละคนและแต่ละสถานที่ที่เยี่ยมชม ตามความสนใจของแต่ละบุคคล (ราณี อธิชัยกุล, 2557: 285)

จากการที่ประเทศไทยมีการดำเนินการทางเศรษฐกิจอยู่หลายภาคส่วน เช่น ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนภาคบริการ ที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนที่มีมูลค่าสูงสุดในระบบเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมของภาคบริการ ซึ่งข้อมูลจากกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬาได้กล่าวว่า “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยสร้างรายได้ให้แก่ประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยนับตั้งแต่ปี 2556 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างรายได้เกินกว่า 1 ล้านล้านบาท มาโดยตลอด ในปี 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2.94 ล้านล้านบาท และการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงาน และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและลดความเหลื่อมล้ำ” (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562: 4)

นอกจากนี้จากสถานการณ์การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 – 2561 ปรากฏข้อมูลระบบสถิติท่องเที่ยวของประเทศไทย สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามลำดับดังนี้ เมื่อปีพ.ศ.2558 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 29.92 ล้านคน ในปีพ.ศ. 2559 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 32.53 ล้านคน ปีพ.ศ. 2560 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 35.59 ล้านคน และเมื่อพ.ศ. 2561 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 38.28 ล้านคน จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อรายได้ โดยพ.ศ.2558 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นจำนวนเงิน 1.46 ล้านล้านบาท พ.ศ. 2559 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นจำนวนเงิน 1.63 ล้านล้านบาท พ.ศ. 2560 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นจำนวนเงิน 1.83 ล้านล้านบาท พ.ศ. 2561 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นจำนวนเงิน 2.01

ล้านล้านบาท (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562: 13,15) นอกจากนี้ จากสถิติ รายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2565 จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งเป็นรายงานประจำปี พบว่า พ.ศ.2562 มีรายได้จากนักท่องเที่ยวจำนวน 2.7 ล้านล้านบาท ในปีพ.ศ. 2563 มีรายได้จาก นักท่องเที่ยวจำนวน 7.9 แสนล้านซึ่งมีรายได้จากการท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 70 ในพ.ศ. 2564 มีรายได้ จากนักท่องเที่ยวจำนวน 2.4 แสนล้านบาท รายได้ลดลงจากปี พ.ศ. 2563 จำนวนร้อยละ 69 และใน ปีพ.ศ. 2565 มีรายได้จากนักท่องเที่ยวจำนวน 1 ล้านล้านบาท รายได้เพิ่มขึ้นจำนวนร้อยละ 349 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

จากข้อมูลด้านสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศข้างต้น เห็นได้ ว่า รายได้จากการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จึงมีการส่งเสริมให้ มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในอนาคต จากการใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) (ราชกิจจานุเบกษา: 2563) ซึ่งแนวทางการการ พัฒนาที่ ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว สรุปดังนี้ (1) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว โดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็น ไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน (2) พัฒนากลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวตามศักยภาพ ของพื้นที่ เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของตลาด อาทิ การท่องเที่ยวเที่ยว โดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (3) พื้นฟูความเชื่อมั่น และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการ ท่องเที่ยวในสายตาโลก (4) ดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งเชิงรับและเชิงรุก โดยมุ่งเน้น นักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดความคุ้มค่าต่อ ประสบการณ์มากกว่าคุ้มค่าเงิน (5) พัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว และ (6) พัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้เกิดความเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559: 94) นอกจากนี้การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้าน อุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ระบุว่า “การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มี ศักยภาพให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิต เน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิด ความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ ของระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมกีฬาให้ ครอบคลุมทุกมิติและครบวงจรทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559: 5)

ปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 – 2570) ประเด็นทางการท่องเที่ยวอยู่ในหมุดหมายที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายหมายของการท่องเที่ยวที่เน้น คุณภาพและความยั่งยืน เป้าหมายที่ 3 การท่องเที่ยวไทยต้องมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมการพัฒนากิจกรรม สินค้า และบริการการท่องเที่ยวมูลค่าเพิ่มสูง และ
 กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวที่มี
 ศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปได้จากกลยุทธ์การพัฒนาตาม กลยุทธ์ที่ 1 และ
 กลยุทธ์ที่ 2 ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนากิจกรรม สินค้า บริการให้มีการยกระดับเพื่อ
 รองรับนักท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการรวบรวมองค์ความรู้ข้อมูลอันหลากหลาย
 เช่น วัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการท่องเที่ยว เสริมสร้าง
 ประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้มีความน่าสนใจ เพื่อสร้าง
 รายได้ให้กับชุมชน ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
 ก่อให้เกิดการกระจายรายได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2565: 40-41)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจำนวนมาก มีความโดดเด่น และ
 หลากหลาย ถือเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว โดยสถานที่ท่องเที่ยวมีทั้งแหล่งท่องเที่ยว
 ทางธรรมชาติหรือเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมหรือการ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนงานประเพณีและเทศกาล ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศเป็นต้น ซึ่ง
 หากกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวในภาคกลาง ถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ก่อนยุค
 ประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มีการโยกย้ายเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ใน
 ภาคกลางหลายช่วง จึงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญจำนวนมาก ซึ่งประกอบด้วย
 กรุงเทพมหานคร และอีก 21 จังหวัด (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2563) จึงมีการแบ่งกลุ่มจังหวัด
 ขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการพัฒนาอย่างทั่วถึง และผู้วิจัยมีความสนใจในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง
 ตอนล่าง 1 ที่ประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี
 หรือเรียกว่า กลุ่มทวารวดี (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559) เป็น
 กลุ่มที่มีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็น
 ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญมาก

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ วรรณ วงศ์รอด (2560) ที่ศึกษาแนวการจัดการ
 ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ได้ศึกษา
 ศักยภาพของชุมชนและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่มี
 ความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ในพื้นที่ศึกษาวิจัยนั้น สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกับ
 ชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับชุมชน ก่อให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรม มีการอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน นอกจากงานวิจัยดังกล่าว ยังมี
 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และ สัญญา พานิชยเวช และคณะ (2560) เรื่อง

การศึกษาพัฒนาการเมืองสวรรคโลกและมรดกวัฒนธรรมชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเครือข่ายชุมชนคนสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองสวรรคโลกเกิดขึ้นในหลากหลายมิติที่ขึ้นอยู่กับมิติสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมตลอดจนความสัมพันธ์ในชุมชน ในการสร้างเครือข่ายชุมชนมีการร่วมมือกับหลายภาคส่วนในชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมีการศึกษาเพิ่มเติมจากชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ และอบรมมัคคุเทศก์ชุมชนตามรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบ CBT (Community Based Tourism)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นฐานที่สำคัญทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีหลักฐานทางวัฒนธรรมที่สำคัญเช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการขับเคลื่อนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ที่จะเป็นส่วนเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งผลจากการวิจัยจะสามารถเป็นแนวทางของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ตลอดจนในพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
3. เพื่อทดลองและประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กลุ่มทวารวดี) ประกอบด้วยจังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2565 ได้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เฉลี่ยที่ จำนวน 15 ล้านคน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน โดยเลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาโดยใช้วิธีการเปิดตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2566, ออนไลน์) ที่ประชากรมากกว่า 100,000 คน ได้ขนาดตัวอย่าง 400 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 400 คน เลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม จังหวัดละ 100 คน รวม 400 คน

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการในเขตพื้นที่ศึกษา นักวิชาการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่วิจัยรวมทั้งสิ้น 20 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาทำการวิจัยตั้งแต่ ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายในการวิจัย ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างให้เจ้าของพื้นที่กับนักท่องเที่ยวมีความผูกพันระหว่างกัน ผ่านประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมมากกว่าการเป็นผู้ชม นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเอง มีส่วนร่วมและเปิดประสบการณ์ใหม่ เป็นความแตกต่างและความแปลกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว

การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสร้างสรรค์จากรากฐานทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ ซึ่งเป็นการพัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มีความแปลกใหม่ ก่อเกิดประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นกว่าภูมิภาคอื่น ๆ โดยอาจอยู่ในรูปของกิจกรรม เช่น การละเล่น การแต่งกาย อาหารเป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 หรือ กลุ่มจังหวัดทวารวดี ประกอบด้วย การเยี่ยมชม โบราณสถาน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและภูมิปัญญา สัมผัสกับวิถีชีวิตและการละเล่น ที่มีความโดดเด่นของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 หมายถึง จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 4 จังหวัดนี้ มีความโดดเด่นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน มีเอกลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ ประเพณี เทศกาล ตลอดจนมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมาก

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ประโยชน์ต่อชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ชุมชนได้รับประโยชน์ ในเรื่องด้านการพัฒนาชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยว เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา อัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาชุมชน

2. ประโยชน์เชิงวิชาการ ทำให้เกิดการต่อยอดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ในวงกว้าง ทางด้านการพัฒนาชุมชน โดยผ่านการท่องเที่ยว

3. ประโยชน์ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค จังหวัด ตลอดจนหน่วยงานท้องถิ่น ได้ก่อให้เกิดการร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ และมีการบริหารจัดการที่ดีในการจัดการท่องเที่ยว

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม
4. แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม
5. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา
8. บริบททั่วไปของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับรายละเอียดของการศึกษาค้นคว้ามีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยถือเป็นสิ่งที่มีการพัฒนาอย่างมาก ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ตลอดจนการเตรียมพร้อมด้านการท่องเที่ยว โดยแนวคิดด้านการท่องเที่ยวได้มีการอธิบายดังนี้

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการบูรณาการของหลายภาคส่วนอันมีองค์ความรู้ที่เป็นสหวิทยาการ ประกอบด้วยแหล่งความรู้หลากหลายศาสตร์เช่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม จิตกรรม ศิลปกรรม คหกรรมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ อุตสาหกรรมบริการ เศรษฐศาสตร์เป็นต้น ดังนั้นหากจะสรุปความหมายของการท่องเที่ยวจึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสรุปแบบจำเพาะเจาะจง

อย่างไรก็ดีในการประชุมที่ว่าการเดินทางและท่องเที่ยวขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้จัดขึ้นที่ กรุงโรม ประเทศอิตาลีเมื่อ พ.ศ.2506 ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทาง (Travel) ข้อสรุปถึงการประชุมครั้งนี้ในการนี้มีเงื่อนไขอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก การท่องเที่ยวคือการเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางจากที่แห่งหนึ่ง ไปยังที่อีกแห่งหนึ่ง มีการใช้ยานพาหนะเดินทาง การเดินทางจะไปในระยะไกลหรือใกล้ก็ได้ ประการที่สอง จุดหมายปลายทาง (Destinations) หมายถึงการเดินทางไปอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแต่ต้องกลับมาอยู่ที่เดิม นอกจากนี้สถานที่ที่เดินทางไปนั้นจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ประการสุดท้ายความมุ่งหมาย (Purpose) คือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทาง แต่การเดินทางนั้น ๆ ไม่ได้ไปเพื่อประกอบอาชีพ และจุดมุ่งหมายอาจจะมีหลายอย่างด้วยกัน

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและหน่วยงานได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวดังนี้

จี และมาสเคนส์ (Gee & Maskens, 1984: 4) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าเป็นการเดินทาง ซึ่งหมายถึง การออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

บุร์คาร์ท และเมดลิก (Bukart & Medlik, 1985: 5) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อความบันเทิงหรือพักผ่อนหย่อนใจ

แมคอินทอชและโกลด์เนอร์ (Mcintosh & Goelner, 1986: 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง ผลของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจ รัฐบาลและชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้าน เป็นการดึงดูดใจและต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

พอนด์ (Pond, 1993: 35) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO, 1997) ระบุว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางใด ๆ ก็ตามจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว และต้องเดินทางด้วยความสมัครใจ อีกทั้งต้องไม่ใช่การประกอบอาชีพ ณ จุดหมายปลายทางที่เดินทางไป ซึ่งเป็นเงื่อนไขสากล

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556: 17) การท่องเที่ยว หมายถึงผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว นักธุรกิจที่ให้บริการสินค้าบริการ รัฐบาลที่เป็นเจ้าภาพ และชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าภาพ ในการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ และให้การต้อนรับขับสู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

สมบัติ กาญจนกิจ (2560: 131) การท่องเที่ยว หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่าง ๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ใน

กิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูด โดยกสนให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

นรินทร์ สังข์รักษา ศักดิ์พันธ์ ต้นวิมลรัตนและสภากาณ์ พรหมฤณี (2561: 12) ยังได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการนันทนาการจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว และเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือรายได้

จากการให้ความหมายข้างต้น กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่งหรือหลายสถานที่ เพื่อการพักผ่อน การเยี่ยมญาติ ประชุมวิชาการเป็นต้น โดยการเดินทางนั้นจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ อันจะเป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้จากการเดินทางนั้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจะต้องมีการเดินทางโดยสมัครใจเป็นการชั่วคราว โดยมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ใดก็ได้ ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการท่องเที่ยวนั้น Douglas Foster ได้เขียนไว้ในหนังสือ “Travel and Tourism Management” ว่าความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเดินทางสามารถแบ่งออกได้เป็น 9 อย่าง คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2556: 21-22)

1.2.1 การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (Holiday-Mass Popular Individual)

เป็นการเดินทางในวันหยุดเพื่อพักผ่อนโดยไม่ทำอะไร อันเป็นการขจัดความเมื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจจากการทำงานให้หมดไป และเรียกพลกำลังกลับคืนมาสำหรับเริ่มต้นทำงานในวันใหม่ บางคนอาจจะไปพักผ่อนเพราะป่วยไข้มักจะถือเอาภาวะอากาศเป็นเกณฑ์ตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ใด เช่น สถานที่ชายทะเลที่มีลมพัดฉิวอยู่เป็นนิจ หรือสถานที่บนเขาที่อากาศหนาวเย็น หรืออาจรักษาโรคผิวหนังใกล้บริเวณบ่อน้ำร้อน เป็นต้น

1.2.2 การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา (Cultural Religion)

เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ชมศิลปะนานาพรรณในหอศิลป์ ชมการแสดงดนตรีหรือละครของประเทศต่าง ๆ นมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ เพื่อร่วมปฏิบัติศาสนกิจ เป็นต้น

1.2.3 การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational)

เป็นการเดินทางเพื่อทำการวิจัยหรือสอนหนังสือ หรือเข้าศึกษา หรือดูงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมักจะพักอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานานนับเดือน เช่น ไปทำการวิจัยด้านสังคมวิทยาที่ประเทศอินเดีย ไปดูงานที่ยุโรป ไปบรรยายวิชาการท่องเที่ยวที่ประเทศสิงคโปร์ ไปฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิชาการโรงแรมที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

1.2.4 การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและความบันเทิง (Sport and Recreation)

เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชมการแข่งขันกีฬาหรือเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา หรือเล่นกีฬาในท้องถิ่นนั้น เช่น การชมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก การเข้าร่วมแข่งขันกีฬาเขต การไปเล่นสกีในฤดูหนาว เป็นต้น หรือเป็นการเดินทางเพื่อความสนุกสนานบันเทิง เช่น การเปลี่ยนบรรยากาศไปยังสถานที่ที่เงียบสงบ การชมทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นต้น

1.2.5 การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ (Historical and Special Interests)

เป็นการเดินทางที่ปรารถนาจะไปชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทหินพิมาย โคร่งกระดุกมนุษย์โบราณ เป็นต้น

1.2.6 การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก (Hobbies)

เป็นการเดินทางเพื่อทำงานอดิเรก เช่น ไปวาดรูปบนภูเขา ไปขี่ม้าที่ชายหาด ไปเล่นสกี เป็นต้น

1.2.7 การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร (Visiting Friend / Relation)

เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติมิตร อันเป็นการสร้างสัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น ไปเยี่ยมเพื่อนที่ประเทศอังกฤษ ไปเยี่ยมลูกที่ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

1.2.8 การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business)

เป็นการเดินทางของนักธุรกิจที่ได้จัดเวลาให้เหลือหรือว่างจากการปฏิบัติธุรกิจในประเทศนั้นเพื่อถือโอกาสอยู่ท่องเที่ยวต่ออีกพักหนึ่ง เช่น การไปร่วมโปรแกรมการนำเที่ยวหลังจากการเจรจาซื้อสินค้า เป็นต้น

1.2.9 การท่องเที่ยวเพื่อประชุมสัมมนา (Conference/Congress)

เป็นการเดินทางเพื่อเข้าร่วมการประชุมสัมมนา โดยปกติการจัดรายการประชุมสัมมนาผู้จัดมักมีรายการนำเที่ยวอย่างน้อย 1 ครั้ง ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาเป็นนักท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบ และเมืองใดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มักจะได้รับเลือกให้เป็นที่ประชุมสัมมนา เช่น เมืองพัทยา เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต เจนีวา ปารีส เป็นต้น

1.3 ประเภทของการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2557: 1-16 - 1-18) ได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของการท่องเที่ยว ว่ามนุษย์มีความต้องการที่หลากหลาย มีความสนใจและความต้องการที่ไม่เหมือนกัน แม้จะมีเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์เดียวกันตาม ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงมีความหลากหลายเพื่อรองรับความต้องการที่ไม่เหมือนกันของมนุษย์ ดังนั้นจึงได้มีการจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวโดยใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งที่หลากหลาย ในที่นี้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกได้ 5 ประเภท ดังนี้

1.3.1 การท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทาง ได้แก่

1.3.1.1 การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Internal tourism)

การท่องเที่ยวในประเทศที่ตนพักอาศัยอยู่ในภูมิลำเนาของประเทศ เดินทางท่องเที่ยวไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ แต่ไม่ได้เดินทางออกนอกราชอาณาจักร เช่น นักท่องเที่ยวชาวเชียงใหม่เดินทางไปร่วมงานเทศกาลกินเจในช่วงตรุษจีนที่จัดเป็นประจำทุกปีที่จังหวัดภูเก็ต

1.3.1.2 การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International tourism)

การท่องเที่ยวต่างประเทศที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวออกเดินทางจากภูมิลำเนาของตนไปยังต่างประเทศ หรือเดินทางออกนอกราชอาณาจักร เช่น นักท่องเที่ยวชาวไทยไปท่องเที่ยวที่เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี

1.3.2 การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการเดินทาง ได้แก่

1.3.2.1 การท่องเที่ยวแบบกลุ่มเหมาจ่าย (Group Inclusive Tourism: GIT หรือ All Inclusive Tourism-AIT)

การท่องเที่ยวที่ธุรกิจนำเที่ยวขายรายการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ (Package Tour) ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ ซึ่งธุรกิจนำเที่ยวเป็นผู้จัดหาที่พัก อาหาร ค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางให้กับผู้เดินทาง เช่น นักท่องเที่ยวซื้อรายการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จเดินทางเป็นระยะเวลาเวลา 3 วัน 2 คืน จากเชียงใหม่-กรุงเทพฯ และกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ โดยเดินทางโดยรถโค้ชปรับอากาศ จัดอาหารให้ทานทั้ง 3 มื้อ ที่พัก แวะพักและท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและมักคุเทศก์คอยดูแลและแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวตลอดทั้งรายการ เป็นต้น

1.3.2.2 การท่องเที่ยวแบบอิสระ (Foreign Individual Tourism: FIT)

เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่รักอิสระในการเดินทางเพราะนักท่องเที่ยวต้องวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวเอง และมักเดินทางโดยลำพัง หรือใช้บริการมัคคุเทศก์นำเที่ยวของบริษัทท่องเที่ยว เช่น การเดินทางท่องเที่ยวคนเดียวหรือกับเพื่อน โดยไม่อาศัยการจัดรายการท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว

1.3.3 การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์การเดินทาง ได้แก่

1.3.3.1 เพื่อการพักผ่อน (Leisure Tourism)

การท่องเที่ยวเกิดจากความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ชีวิตในประจำวัน อาจจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเรียบง่าย สบาย ไม่สลับซับซ้อน เพื่อการพักผ่อนหรือผ่อนคลาย

1.3.3.2 เพื่อธุรกิจ (Business Tourism)

การเดินทางท่องเที่ยวที่ไปพร้อมกับการทำงานแต่อาจมีเวลาเหลือหรือว่างเว้นจากการทำงานเพื่อท่องเที่ยว เช่น บริษัทให้นายสมชายไปประชุมที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเวลา 3 วัน แต่มีที่จัดประชุมใช้เวลาแค่ 2 วัน นายสมชายจึงใช้เวลาของวันที่ 3 ไปเที่ยวสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี

1.3.3.3 เพื่อความสนใจพิเศษ

การเดินทางด้วยที่เกิดจากความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีเป็นพิเศษต่อกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural Tourism)

การท่องเที่ยวเกิดจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน ชื่นชมความงามของธรรมชาติ รวมไปถึงการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ เช่นการไปเที่ยวน้ำตกเจ็ดสาวน้อยในจังหวัดสระบุรี

2. การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง (Sport and Entertainment)

การท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงและการออกกำลังกายในคราวเดียวกัน เช่น นักท่องเที่ยวไปเล่นเซิร์ฟที่จังหวัดภูเก็ต

3. การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เช่นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เพื่อศึกษาโบราณสถานของอาณาจักรสุโขทัย

4. การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจและประชุมสัมมนา (Business and Convention Tourism)

การเดินทางที่มีการติดต่อธุรกิจและการท่องเที่ยวในคราวเดียวกันที่ไปเยือน เช่น กลุ่มนักธุรกิจค้าตรง ไปอบรมสัมมนาที่จังหวัดนครนายก

1.3.4 การท่องเที่ยวตามราคาตลาด แบ่งออกได้ดังนี้

1.3.4.1 การท่องเที่ยวตลาดหรูหร่า (Elite Market Tourism)

การท่องเที่ยวชนิดหรูหร่า ทำให้นักท่องเที่ยวต้องจ่ายเงินค่าใช้บริการในอัตราสูง เหมาะสำหรับผู้มีรายได้สูง และต้องการความสะดวกสบาย เช่น การท่องเที่ยวที่มีการจัดให้เดินทางสายการบินด้วยที่นั่งชั้นหนึ่ง (First Class) เข้าพักในโรงแรมระดับ 5 ดาวขึ้นไป เป็นต้น

1.3.4.2 การท่องเที่ยวตลาดมวลชน (Mass Market Tourism)

การท่องเที่ยวที่ให้บริการนักท่องเที่ยวในราคาไม่แพง หรือเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปตามความนิยมในช่วงนั้น เหมาะสำหรับผู้มีรายได้ปานกลาง เช่น การเดินทางไปท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศที่แต่ละบริษัทนำเที่ยวได้จัดรายการนำเที่ยวในราคาประหยัดในรูปแบบต่าง ๆ

1.3.5 การท่องเที่ยวตามการจัดการ แบ่งออกได้ดังนี้

1.3.5.1 การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Convention Tourism)

การท่องเที่ยวที่เน้นการให้บริการความพึงพอใจและปริมาณของลูกค้า โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เช่น การไปท่องเที่ยวงานช่วงเทศกาลงานลอยกระทงที่จัดขึ้นยังจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย

1.3.5.2 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวที่ต้องการการจัดการท่องเที่ยวที่ดีเยี่ยม เพื่อให้คงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เสื่อมสภาพ การปรับปรุงคุณภาพของธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยแบ่งย่อยออกได้ 2 รูปแบบ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวที่ได้รับความเพลิดเพลินในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เช่น การไปดูนก เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนกชนิดต่าง ๆ ตามแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ โดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่องไฟฉายในช่วงเวลากลางคืน และภาพถ่าย

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวที่จัดขึ้นในพื้นที่เล็กๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรืองานประเพณี ทำให้ได้เรียนรู้ถึงความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โยนบัว จังหวัดสมุทรปราการ

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการให้ความหมายเกี่ยวกับประเภทของการท่องเที่ยว ดังนี้

มิลล์ (Mill, 1990: 19) ได้กล่าวว่าในการประชุมที่ได้จัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ซึ่งได้มีการแบ่งชนิดหรือประเภทของการท่องเที่ยวไว้ 10 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเมื่อมีเวลาว่าง
2. การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน
3. การท่องเที่ยวในวันหยุด
4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา
5. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ
6. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา
7. การท่องเที่ยวเพื่อศาสนา
8. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ
9. การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมมิตรและญาติ
10. การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร

ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์และอุดม เขยถิงวงศ์ (2554: 47-50) ได้ให้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวอยู่ 2 รูปแบบคือ

รูปแบบแรก คือ จัดรูปแบบการจัดลักษณะแบ่งประเภท เพราะสะดวกในการเลือกสถานที่ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถาน โบสถ์เก่า ๆ ที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต เช่น อนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วัดต่าง ๆ บางครั้งมีการแสดงแสงสีเสียงเหตุการณ์ในอดีตเพื่อรำลึกถึง

2. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน จากสวัสดิการของหน่วยงานและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อศึกษาดูงานการสหราชอาณาจักร โดยค่าใช้จ่ายทั้งหมดหน่วยงานจะเป็นผู้รับผิดชอบ

3. การท่องเที่ยวเพื่อสหนาการ เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขัน เล่นกีฬา แชน้ำพุรักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจในสถานที่ดังกล่าว เช่น ชายทะเล อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสหรือเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่พบได้ยากในบางสถานที่ เช่น ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของ

พื้นที่นั้น ๆ สถานที่ที่มีการใช้เครื่องแต่งกายตามท้องถิ่น การแสดงศิลปะ และหัตถกรรมโบราณ เป็นต้น

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้มักจะใช้การประชุม การพบปะ หรือการสัมมนาเป็นการรวมไว้ โดยจัดเป็นชุดการท่องเที่ยวในคราวเดียวกัน

6. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวมีลักษณะกลับคืนสู่ธรรมชาติ มากกว่าการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คน

7. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ เป็นการเดินทางที่มีวัตถุประสงค์ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการแสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนในการใช้ชีวิตพื้นเมือง เช่น การเที่ยวบ้านเกิด การเข้าร่วมพิธีกรรมพื้นบ้าน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น

รูปแบบที่สอง คือ การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว นักอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้จัดรูปแบบของการท่องเที่ยว เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา เป็นการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มนักธุรกิจ และผู้มีวัตถุประสงค์ติดต่อธุรกิจเพื่อประชุมส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ หรือ สินค้าต่าง ๆ ก่อนหรือภายหลังการประชุมมีการจัดการท่องเที่ยวอาจจะเป็นรายการทัศนศึกษา จัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการพักผ่อน

2. การท่องเที่ยวธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เพื่อให้ได้ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน และพักผ่อนหย่อนใจ เช่น เข้าป่า ล่องแก่ง เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวแบบบันเทิง และการกีฬา นักท่องเที่ยวที่สนใจในแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ เป็นพิเศษ เช่น การปีนเขา การแข่งขันเกี่ยวกับกิจกรรมของค่าย เป็นต้น

4. การท่องเที่ยววัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์ งานประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้าน หรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาในภายหลังเพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งต่าง ๆ

1.4 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) จูริชญา มณีเนตร (2553: 6) ได้อธิบายว่าเป็นอุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรไทย โดยมีค่าตอบแทนและเป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบธุรกิจบริการหลายประเภทที่ผลิตสินค้าและบริการ ผสมกันเพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการบริโภคของ

นักท่องเที่ยว แต่โดยส่วนใหญ่จะผลิตบริการที่ไม่มีตัวตนมากกว่าโดยจะปรากฏให้เห็นในลักษณะของคุณค่าทางจิตใจที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ เช่น ความพึงพอใจ ความสุข ความประทับใจ เป็นต้น ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของภาครัฐเจ้าของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริงเพื่อตอบสนองความต้องการ และให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจสูงสุด คือ ต้องมีการวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การควบคุม (Controlling) และการตลาด (Marketing) และรวมไปถึงการครอบคลุมธุรกิจหลายประเภท ทั้งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม นอกจากนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาจำเป็นที่จะต้องพยายามจัดหาสินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการและตอบสนองความต้องการเหล่านั้นให้มากที่สุด ตลอดจนพยายามส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและก่อให้เกิดความสะดวกสบาย หรือความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการ ดังนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว จึงหมายความรวมถึงการศึกษาอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Demand) ความต้องการและความสามารถในการซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourist) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourist) นักท่องเที่ยวที่มาพักค้างคืน (Tourist) นักทัศนจร (Excursionist) ที่เดินทางมาวันเดียวแบบเข้าไปเย็นกลับและตลาดเป้าหมายกลุ่มอื่น ๆ ในด้านพฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการศึกษาอุปทานทางการท่องเที่ยว (Tourism Supply) เพื่อจัดเตรียม จัดหา การผลิต และพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่จะสามารถตอบสนองความต้องการ สร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และดึงดูดใจเร่งเร้าให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และนอกจากนี้สินค้าหรือบริการนั้นก็พร้อมที่จะขายในตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการซื้อแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอเป็นอย่างดี

การศึกษาอุปสงค์และอุปทานทางการท่องเที่ยว หรือการศึกษาตลาดการท่องเที่ยวเป็นภาระและหน้าที่ทั้งของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในการแสวงหาหาลูกค้าตลาดหลัก และเพื่อการแข่งขันในการเป็นผู้นำทางด้านธุรกิจ และนอกจากนี้หน่วยงานของภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจำเป็นที่จะต้องร่วมมือเพื่อพัฒนาให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เจริญเติบโต และสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากที่สุด เพื่อเป็นอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนตลอดไป

นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 90) ให้ความหมายว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ส่งเสริมให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ขจัดปัญหาความยากจนแล้ว ยังสนับสนุนอนุรักษ์ธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมดั้งเดิมและวิถีชีวิต ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจะเป็นห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) อย่างมีประสิทธิภาพ

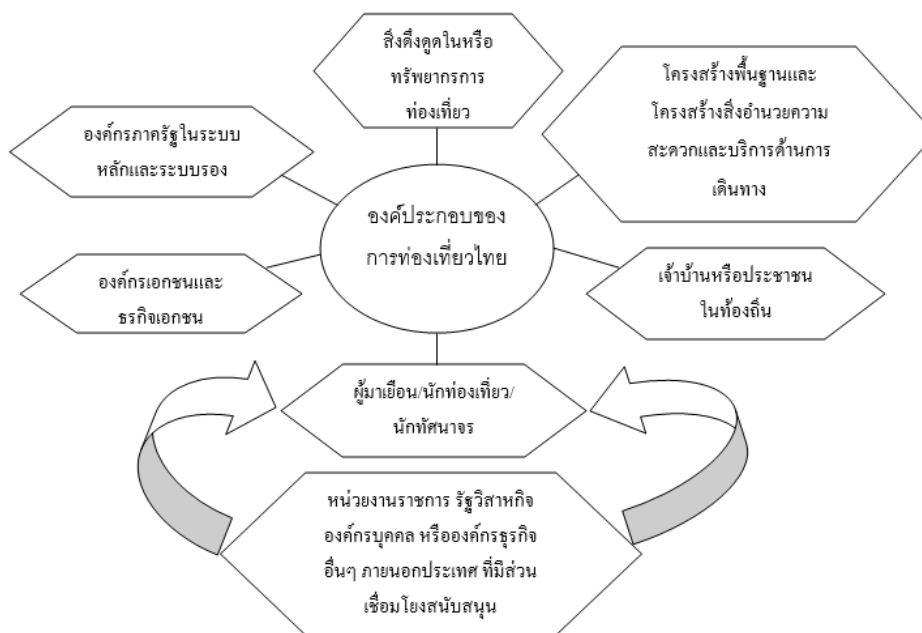
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556: 86-87) ได้อธิบายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยคำ 2 คำรวมกันคือ คำว่า “อุตสาหกรรม” กับคำว่า “การท่องเที่ยว” จึงควรทราบความหมายของคำทั้ง 2 คำดังต่อไปนี้

คำว่าอุตสาหกรรม (Industry) หมายถึงการประกอบกิจกรรมด้วยการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เงินทุน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องจักร และการจัดการมารวมกันเพื่อผลิตสินค้าหรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ ฉะนั้นอุตสาหกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นโรงงานที่ประกอบด้วยเครื่องจักรกลในการผลิตสินค้าออกจำหน่ายเท่านั้น แต่ยังมีอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งผลิตบริการที่ก่อให้เกิดความสะดวกสบายหรือความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการ โดยไม่จำเป็นต้องมีโรงงานและเครื่องจักรในการผลิตเลย

ส่วนคำว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เราได้กล่าวถึงความหมาย จากลักษณะการเดินทางที่มีเงื่อนไขอยู่ 3 ประการคือ

- (1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่น โดยไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อรับจ้าง
- (2) มีจุดหมายปลายทางให้การเดินทางไปอยู่เป็นการชั่วคราว แล้วต้องเดินทางไปกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม
- (3) มีความมุ่งหมายในการเดินทางเพื่อความมุ่งหมายใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Industry Tourism)” หมายถึงการประกอบกิจกรรมด้วยการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาผลิตบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสะดวกสบายหรือความพึงพอใจ และขายบริการทางการท่องเที่ยวนั้นให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมชมจากต่างประเทศ ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะผลิตสินค้าและบริการผสมกัน แต่ส่วนใหญ่จะผลิตบริการที่ไม่มีตัวตนมากกว่า โดยตะปรากฏให้เห็นลักษณะของคุณค่าทางจิตใจที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ เช่น ความพึงพอใจ ความสุข เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

ที่มา : ฉันทิช วรรณถนอม (2552: 61)

ฉันทิช วรรณถนอม (2552: 60) ได้ให้ความหมายของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะครอบคลุมองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 6 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน
2. สิ่งดึงดูดใจหรือแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยว
4. องค์กรภาครัฐ
5. องค์กรภาคเอกชน
6. เจ้าบ้านหรือประชาชนในพื้นที่

เมื่อสรุปเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวจึงถือเป็นการเดินทางไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยของตน เพื่อพักผ่อนตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่นการพักผ่อนหย่อนใจ การเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติ การศึกษาท่องเที่ยวตามแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี หรือการเดินทางเพื่อสุขภาพ นอกจากนี้ประเภทของการบริหารจัดการท่องเที่ยวมีอยู่หลายประเภท ซึ่งเมื่อนำองค์ประกอบต่าง ๆ มารวมกันจึงเรียกว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน เป็นต้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวลักษณะที่มีต้นทุนทางการท่องเที่ยวมาจากสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา ภูมิปัญญา ชาติพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเยี่ยมชมความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ตามความสนใจของนักท่องเที่ยว

2.1 ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก ทำให้มีการให้ความหมายถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมากดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556: 27) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ราณี อธิชัยกุล (2557: 285) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า การท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายหรือแรงจูงใจเพื่อชม ร่วมกิจกรรม ศึกษาหรือเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปะแขนงต่าง ๆ มรดกภูมิปัญญา หรือเทศกาลประเพณีของท้องถิ่น เพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพิ่มพูนทักษะส่วนบุคคลที่อาจแตกต่างกันไปแต่ละคนแต่ละสถานที่ที่เยี่ยมชม ตามความสนใจของแต่ละบุคคล

นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 231) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์ งานประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้านในชนบท และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเพลิดเพลิน เกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม ได้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประสบการณ์ในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ

บุญองอาจ เอี่ยมศรีปลั่ง (2561: 11) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางไปศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วในแต่ละท้องถิ่นในบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ควรต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกันในการไปท่องเที่ยว เพื่อให้ก่อมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เช่น การสร้างบ้านในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับประโยชน์การใช้งานในแต่ละพื้นที่ อาหารประจำถิ่นในแต่ละภาคในประเทศไทย ประเพณีการลองกระทงกาบกล้วย จังหวัดสมุทรสงคราม ประเพณีกินข้าวห่อ

กระเหรียง จังหวัดราชบุรี กว๊านเตียวยายบาง จังหวัดตาก ฯลฯ โดยใช้วัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นเป็น วัตถุประสงค์หรือทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในมุมมองของ สมยศ วัฒนากรมลชัย (2558: 39-40) ได้อธิบายว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีส่วนกระตุ้นมนุษย์ให้เดินทาง มีดังต่อไปนี้

1. แหล่งประวัติศาสตร์

แหล่งประวัติศาสตร์ คือ สถานที่ที่แสดงถึงอารยธรรม ความเป็นมา และความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ของคนในอดีต มนุษย์มีความต้องการเดินทางไปยังแหล่งประวัติศาสตร์ แต่ละแห่งด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1.1 ความเก่าแก่ของสถานที่และความสามารถของมนุษย์ในสมัยอดีต นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ เพราะสนใจความเป็นอยู่ของมนุษย์ในยุคก่อน และประทับใจในความสามารถของมนุษย์ในยุคนั้นที่สามารถสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ได้ ทั้งที่เทคโนโลยีทางการก่อสร้างในสมัยนั้นยังไม่ได้รับการพัฒนา

1.2 ความงดงามของสถานที่ นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์เพื่อต้องการชื่นชมความงามของศิลปะและสถาปัตยกรรมของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เช่น ทักษาสถาในประเทศอินเดีย ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในสิ่งปลูกสร้างที่สวยงามที่สุดในโลก

1.3 คุณค่าทางประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ เพราะสถานที่นั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและบรรพบุรุษ เช่น ชาวพุทธเดินทางไปดูสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งในประเทศเนปาล และการเดินทางไปสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพื่อรำลึกถึงวีรกรรมที่ท่านได้ทำไว้ เป็นต้น

ตัวอย่างกิจกรรมที่อิงกับแหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศึกษาประวัติศาสตร์ สักการะอนุสาวรีย์ต่าง ๆ และเยี่ยมชมสมรภูมิรบในอดีตและสุสานของทหารผ่านศึก

2. แหล่งวัฒนธรรม

แหล่งวัฒนธรรม คือ สถานที่ที่มีชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งได้รับสืบทอดต่อกันมาจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (สมยศ วัฒนากรมลชัย, 2558: 39-40)

2.1 แหล่งวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่แสดงถึงวิถีชีวิตของมนุษย์และศิลปวัฒนธรรมของชาติที่จับต้องได้ เช่น บ้านทรงไทย โบสถ์ และลายรดน้ำบน

ประตูประอุโบสถ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถชมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น เช่น ร้านอาหารที่จัดบริการในแบบขันโตก และตลาดน้ำดำเนินสะดวกที่แสดงให้เห็นให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำ

2.2 แหล่งวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม คือ สถานที่ที่มีความคิด ความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียมและแบบแผนข้อปฏิบัติ ของสมาชิกในสังคมที่มีลักษณะโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ เช่น หมู่บ้านชาวเขาป่าดอง (Padaung) ซึ่งผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านจะสวมห่วงเงินไว้บริเวณลำคอทำให้มีคอกยาว และ เทศกาลคาร์นิวัลที่เมืองริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งภายในงานจะมีขบวนพาเหรดชุดประจำชาติของบราซิล ตัวอย่างกิจกรรมที่อิงกับแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ ศึกษาวัฒนธรรม

3. แหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น

แหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น แตกต่างจากแหล่งวัฒนธรรมตรงที่แหล่งวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออิงสถานที่แต่ละแห่งเข้ากับประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นเท่านั้น ในขณะที่แหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น จะจัดสร้างขึ้นใหม่ ณ บริเวณใดก็ได้

แหล่งบันเทิงที่จัดสร้างขึ้นจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

3.1 ความต้องการความตื่นเต้น ความเสี่ยงและการปลดปล่อยอารมณ์ ตัวอย่างของแหล่งบันเทิงประเภทนี้ ได้แก่ บ่อนกาสิโน และสถานบริการทางเพศ

3.2 ความต้องการความสนุก การพักผ่อนและการพบปะติดต่อกับผู้อื่นในสังคม ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ ได้แก่ สถานที่จัดการแสดงคอนเสิร์ต โรงภาพยนตร์ และสวนสนุก

3.3 ความต้องการใช้จ่ายใช้สอย นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการประเภทนี้มักซื้อสินค้าและบริการที่หรูหราและไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตัวอย่างของแหล่งบันเทิงประเภทนี้ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า และศูนย์ช้อปปิ้ง

ตัวอย่างกิจกรรมที่อิงกับแหล่งบันเทิงที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ซื้อของที่ระลึก เล่นการพนัน และชมการแสดงคอนเสิร์ต

นอกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพและวัฒนธรรมดังที่กล่าวข้างต้นจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้ว นักท่องเที่ยวยังคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวประกอบพิจารณาด้วย อาทิเช่น การคมนาคมขนส่งไปยังแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว สถานที่พัก ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ราชินี อธิษฐ์กุล (2557: 291-294) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถาน หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่น นั้นว่าในสมัยโบราณมีความเป็นมาและความเจริญก้าวหน้าด้านใด และอะไรเหลือเป็นมรดกตกทอดมายังชนรุ่นหลัง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนสถาน อาจแบ่งย่อยออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ

โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือ โบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่ง โบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย เช่น พระราชวัง ปราสาท เมืองเก่า กำแพงเมือง สุสาน เป็นต้น

โบราณวัตถุ หมายถึง สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของโบราณสถาน ซากมนุษย์ หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เช่น ซากมนุษย์ ซากสัตว์ ภาพเขียน งานศิลปะ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับของคนโบราณ ศิลปจารึก เป็นต้น โบราณ วัตถุมักพบเห็นอยู่ใน โบราณสถาน จึงมักเรียกทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โดยรวมว่าเป็น โบราณวัตถุสถาน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ

1.1.1 โบราณวัตถุสถานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เป็นยุคที่เริ่มต้นตั้งแต่มีมนุษย์ในโลกจนถึงมนุษย์คิดค้นตัวอักษรเพื่อบันทึกเรื่องราวได้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในยุคนี้จึงเป็นหลักฐานทาง โบราณคดีที่ค้นพบ เช่น โครงกระดูกสัตว์ที่คล้ายมนุษย์ที่ขุดพบในทวีปแอฟริกาเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยหินของมนุษย์โบราณ ซากกะโหลกศีรษะของมนุษย์โครมันยองในประเทศฝรั่งเศสตอนใต้และในแหลมบอลข่าน ร่องรอยศิลปะโดยเฉพาะงานเขียนรูปสัตว์ และการล่าสัตว์ตามผนังถ้ำ เช่น ภาพเขียนสีบนหิน โบราณที่ผาแต้ม จังหวัด อุบลราชธานี ชุมชน โบราณที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ที่มีการค้นพบ เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

1.1.2 โบราณวัตถุสถานยุคประวัติศาสตร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวใน ยุคประวัติศาสตร์เป็นแหล่งที่แสดงถึงอารยธรรมของมนุษย์หรือหลักฐานสำคัญที่เป็นมรดกทาง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ชนชั้นปกครอง ชุมชนในท้องถิ่น เหตุการณ์สำคัญใน อดีต เช่น พีรมิด สุสานของฟาโรห์ ประเทศอียิปต์ พระราชวังแวร์ซายส์ ประเทศฝรั่งเศส ปราสาท วินเซอร์ ในประเทศอังกฤษ หอไอเฟล ในประเทศฝรั่งเศส กำแพงเมืองจีน ประเทศจีน สนามกีฬา โคลงเซียม ประเทศอิตาลี เมืองเก่า เช่น นครม พระเทกัมพูชา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย อนุสาวรีย์ลินคอล์น ประเทศสหรัฐอเมริกา สมรภูมิ เช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัด กาญจนบุรี ตัวอย่างโบราณวัตถุมักค้นพบในโบราณสถาน เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ งานศิลปะต่าง ๆ ที่มีความงดงามที่แสดงถึงสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรมใน อดีต เช่น พระพุทธรูป รูปปั้น จิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

1.2 ศาสนสถาน

ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่แสดงถึงลัทธิความเชื่อความศรัทธาของ มนุษย์ที่มีต่อศาสนาอันมีหลักสำคัญเช่น แสดงถึงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลกหรือแสดง หลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาป รวมทั้งสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนใน ความเชื่อนั้น ๆ ศาสนสถานเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและจริยธรรมจึงกลายเป็นสถานที่ ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวมักมีจุดประสงค์เพื่อไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ ศาสนา เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือ เพื่อเยี่ยมชมสักการะ เพื่อความสงบในจิตใจ เช่น พุทธคยาในประเทศอินเดีย วัดพระศรีรัตนศาสดารามในประเทศไทย พุทธมหาวิหารบุโรพุทโธ ใน ประเทศอินโดนีเซีย มหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ ในกรุงวาติกัน หินบาคะ ณ นครเมกกะ ประเทศ ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น นอกจากนี้ในศาสนสถานยังมีการค้นพบ โบราณวัตถุสำคัญทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป รูปปั้น พระเยซู จิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ และถ่ายทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา การแต่งกาย การละเล่น ดนตรี กวี พิธีกรรม และขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ศิลปกรรมที่เป็นวัฒนธรรมที่มีความงดงามและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งกิจกรรม ที่ชุมชนหรือสังคมสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนดหรือจัดเป็นครั้งคราว เช่น งานเทศกาล ประเพณี เป็นต้น นอกเหนือจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมที่ กล่าวถึงแล้ว ยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมที่แสดงออกทางด้าน

ความคิดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นชนเผ่า เป็นต้น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมอาจแบ่งย่อยได้เป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้ (ราณี อธิชัยกุล, 2557: 292 - 294)

2.1 วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามและที่มีคุณค่าที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาซ้ำกันในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปกรรมอันมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมเป็นลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของงาม ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ความกลมเกลียว และศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจแบ่งเป็นอย่างน้อย 3 ลักษณะ คือ

2.1.1 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจทุกศาสนาในโลกสอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาสำคัญของโลก ศาสนาหนึ่งที่มีคนนิยมนับถือกันเกือบทั่วโลก วัฒนธรรมด้านพิธีกรรมที่ชาวคริสต์ปฏิบัติคือศีลต่าง ๆ ประกอบด้วย ศีลล้างบาปหรือมือจุ่ม โดยถือว่าเด็กเกิดมาจะต้องเข้าพิธีล้างบาป ศีลแก้บาป เป็นการสารภาพหนี้ที่ได้ทำไป ศีลสมรสเป็นการประกาศความรักและความซื่อสัตย์ระหว่างคนให้พระเจ้าทรงทราบ และศีลสุดท้ายเป็นพิธีล้างบาป แก่คนแก่คนเจ็บหนักที่ใกล้ตาย สำหรับประเทศไทย ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องราวทางพุทธประวัติและนิทานอธิบายหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาพัฒนาเป็นการปฏิบัติประจำวันเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม กลายเป็นขนบธรรมเนียม เช่น การตักบาตร ทำบุญเลี้ยงพระ และการบวช เป็นต้น และกลายเป็นประเพณีของคนในสังคม เช่น ประเพณีการแห่เทียนพรรษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประเพณีบวช ช่วงเวลา 1 เดือนก่อนเข้าพรรษา ประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช งานตักบาตรเทโว จังหวัดอุทัยธานี

2.1.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความเชื่อส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไป แต่เนื่องจากไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์นั้น จึงยกให้เป็นการกระทำจากสิ่งเหนือธรรมชาติ และเมื่อเวลาผ่านไปนานจึงกลายเป็นความเชื่อที่เห็นความจำเป็นของพิธีกรรมต่อเนื่องขึ้น เช่น พิธีบุญบังไฟ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดขึ้นตามความเชื่อที่ว่าเป็นการบูชาเทวดานสวรรค์ พิธีแห่ผีตาโขน จังหวัดเลย ตามความเชื่อเรื่องขจัดความชั่วร้ายออกไปจากชุมชน เทศกาล

ไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ที่เกิดขึ้นตามความเชื่อที่ว่าคนทำให้แม่น้ำสกปรก จึงทำพิธีขอโทษแม่น้ำโขง เป็นต้น

2.1.3 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ประเพณีเป็นการปฏิบัติในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในชุมชน มักเป็นเรื่องก่อให้เกิดความรื่นเริง และเบิกบานใจ เช่น เทศกาลสงกรานต์มะเจือเทศและเทศกาลวิ่งวัวกระทิง (Bull-running festival) ในประเทศสเปน ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง วิ่งควาย กินเจ ในประเทศไทย เป็นต้น

2.2 ศิลปวัฒนธรรม

ศิลปกรรม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์ทางสุนทรียะทุกรูปแบบด้วยกสนแสดงออกทางสื่อ เพื่อส่งทอดความรู้สึกรวมทั้งอารมณ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย ด้วยทักษะ เทคนิค และวิธีการอันประณีต งานศิลปะเกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของคนในสังคม ที่มีพื้นฐานมาจากอารมณ์ที่ล้ำลึก ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ความคิดที่แปลกใหม่ ทักษะที่ชำนาญ และประณีตที่ให้คุณค่าต่อผู้ที่สัมผัสงาน ผลงานศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์มีหลายประเภท ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์และดนตรีและหัตถกรรม เป็นต้น ที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่ายิ่งต่อสังคมและการท่องเที่ยว ศิลปกรรมของแต่ละชนชาติจะมีความงดงาม โดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

2.3 วิถีชีวิตความเป็นอยู่

แหล่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงออกถึงลักษณะความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น เช่น สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่นักท่องเที่ยวผู้สนใจสามารถศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชน โดยตนเองไม่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวเขา ชุมชนท้องถิ่น เช่น หมู่บ้านชนเผ่าต่าง ๆ ในแอฟริกา ปาปัวนิวกินี หมู่บ้านชาวอะบอริจิน (Aborigin) ในประเทศออสเตรเลีย หมู่บ้านแม้ว หมู่บ้านอีเก้อ ในภาคเหนือของประเทศไทย หมู่บ้านซาไก จังหวัดยะลา เป็นต้น หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่อาศัย เช่น พักค้างในเรือนแรม (homestay) ในหมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช หมู่บ้านปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

2.3 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นรินทร์ ตั้งรัชรักษา (2559: 233-234) อธิบายลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ทำให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อสามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักความสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้กระทบน้อยที่สุด
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ
9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

จึงเห็นได้ว่าลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เน้นถึงการให้คุณค่าศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เน้นความยั่งยืน ในวิถีของชุมชนแล้ว เป็นการให้ความรู้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมีส่วนร่วม มีการส่งเสริมการตลาด และนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ คำนึงถึงศักยภาพในการรองรับของพื้นที่ และคำนึงถึงความปลอดภัย

2.4 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและกว้าง ดังนั้น การแยกประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นการจำแนกหมวดหมู่ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดย บุญออกงาม เอี่ยมศรีปลั่ง (2561: 20-21) ได้จำแนกออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Historical Tourism) การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว โบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ โบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานความรับผิดชอบและจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

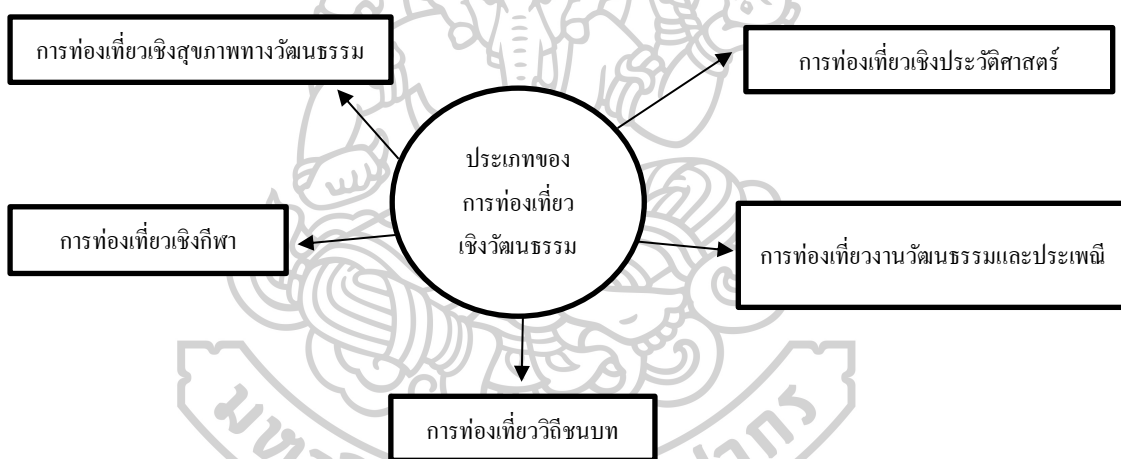
2. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) เพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ ศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพในพิธีกรรมต่าง ๆ ได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บนฐานความรับผิดชอบและจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) การท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบท ลักษณะชมวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษที่เด่น ให้ความรู้ ความเพลิดเพลินภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความเข้าใจในวัฒนธรรมและคุณค่าท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวที่มีการแข่งกีฬา เล่นกีฬา ออกกำลังกาย โดยจัดลักษณะกิจกรรมในรูปแบบการจัดเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น งาน จอมบึงมาราธอน งานเดิน-วิ่ง-ปั่น ชมสวนมวลไม้ในวรรณคดี ณ สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาค กลาง เขาประทับช้าง ทำให้ได้ความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกคุณค่าสภาพแวดล้อม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) ไปเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การ นวดตัว นวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร สปาชาเขียว สปาปลา การอาบน้ำแร่ตากแดด การหมกกระทาย การ ประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหารมวยไทย การนั่งสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสุขภาพและคุณภาพ ชีวิตของนักท่องเที่ยว บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกของชาติ ชุมชนมี ส่วนร่วมในการจัดการ

หากจะสรุปถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมเป็นส่วน สำคัญโดยมีประวัติศาสตร์ ศาสนา ชาติพันธุ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงถือการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ใดการอนุรักษ์ให้เกิดการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ และจะก่อให้เกิดความยั่งยืน กิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงอยู่ในมิติของวัฒนธรรมที่มี ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของประชาชาติ

ภาพที่ 2 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ที่มา : นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 238)

3. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนที่มีมูลค่าอย่างมหาศาล มีอยู่ในทุกพื้นที่ เพราะเกิดจากการสั่ง สมสิ่งที่ดึงมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมจึงถือเป็นจุดแข็งของสังคมเพื่อนำไป พัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของทุนทางวัฒนธรรมดังนี้

3.1 ความหมายของทุนวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรม ในทัศนคติของ สหวัฒน์ แน่นหนา (2562) ได้นำเสนอออกมาผ่านบทความคือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี 7 สาขา คือ 1) ภาษา 2) วรรณกรรมพื้นบ้าน 3) ศิลปะการแสดง 4) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 7) กีฬา ภูมิปัญญาไทย นอกจากนั้นยังควรหมายรวมถึงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษาวรรณกรรม เอกสารโบราณ จดหมายเหตุ ศิลปะการแสดง และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนได้นำมาศึกษาเรียนรู้และซาบซึ้งในสุนทรียแห่งความงดงามของเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยอย่างไม่ขาดสาย

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2562) ได้ให้ความหมายของทุน วัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ แบ่งตามรูปธรรมและนามธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible) ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดไว้มี 6 สาขา ได้แก่ 1) ภาษา และวรรณกรรมพื้นบ้าน 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวทางการปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 4) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 5) ความรู้และ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาลและ 6) กีฬาภูมิปัญญาไทย นอกเหนือจากมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แล้ว ประเทศไทยยังมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์สั่งสมไว้สืบทอดมาเป็น มรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ซึ่งมรดกวัฒนธรรมหลากหลายของไทยยังได้ถูกขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลกและตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก นับเป็นต้นทุน ทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่ามหาศาล ทุนวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดมูลค่าสูงขึ้นเนื่องจาก วัฒนธรรมเป็นต้นน้ำ ของห่วงโซ่มูลค่าในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่นเรื่องราว เนื้อหาของ วัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของคนได้ หรือใช้ทุนวัฒนธรรมสร้างความแตกต่าง หรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้าวัฒนธรรม และทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ

อุตสาหกรรมสาร (2559: 6) ให้ความหมาย ทุนทางวัฒนธรรม ว่าเป็น ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม เหล่านี้มักจะวัดมูลค่าตัวเงินได้ ส่วนทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี วิถีชีวิต

ในบทความของ รุ่งนภา ธรรมเกษมสุข (2556: 36-39) เรื่อง มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ โดยมีการนำเสนอ แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม จากปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ดังนี้

ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) มี 3 รูปแบบ คือ

1. ทุนที่รวมอยู่ในสภาวะ (embodied state) คือ อยู่ในรูปของแนวปฏิบัติของร่างกายและจิตใจที่คงทนถาวร มักปรากฏในรูปของวัฒนธรรม ต้องใช้ระยะเวลาในการสะสมและรวมกันเป็นรูปเป็นร่าง ทุนรูปแบบนี้สามารถเปลี่ยนความมั่งคั่งภายนอกหรือที่อยู่ในรูปวัตถุ ให้กลายเป็นทุนที่อยู่ในตัวคนได้ คือ เข้าไปอยู่ในสภาวะ การเปลี่ยนจากทุนชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่งไม่สามารถเปลี่ยนได้อย่างทันทีทันใดด้วยการร้องขอ การให้ของขวัญ การใช้จ่าย หรือการแลกเปลี่ยน แต่กระบวนการในการแปลงทุนจำเป็นต้องมีเงื่อนไขอื่นประกอบนั้นคือ เวลา สังคม และชนชั้นทางสังคม

ทุนชนิดนี้สามารถลดลงและหายไปได้โดยคนที่มิและใช้ทุนรูปแบบนี้ กล่าวคือ ด้วยความสามารถทางกายภาพและความทรงจำของตัวเอง ขณะเดียวกันทุนชนิดนี้ก็เชื่อมโยงกับบุคคลในทางกายภาพ และนำไปสู่การส่งผ่านทางกรรมพันธุ์ ซึ่งมักจะถูกเปลี่ยนรูปหรือมักจะมองไม่เห็น เพราะเป็นสิ่งที่ปัจเจกชนเพิ่มเข้าไปในมรดก โดยทำให้เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นเพื่อจะทำหน้าที่เป็นทุนวัฒนธรรมของตระกูลหรือของชนชั้นตนเอง โดยคนที่รับไม่ได้รู้สึกหรือตระหนักว่า คือ “ทุน” หาก

แต่เป็นความสามารถที่ได้มาโดยชอบธรรม

ทุนวัฒนธรรมรูปแบบนี้จะถูกสืบทอดด้วยการส่งผ่านกรรมพันธุ์ ซึ่งเป็นการสืบทอดทุนในแบบที่ถูกซ่อนไว้ในปัจเจกชนและในชนชั้นได้ดีที่สุด โดยเวลาจะเป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจความแตกต่างในการเป็นเจ้าของทุนวัฒนธรรมของแต่ละครอบครัว สามารถเห็นได้ในช่วงอายุแรก ๆ ที่เริ่มทำการสะสมและส่งผ่านทุน และเมื่ออายุยิ่งมากขึ้นทุนวัฒนธรรมที่ถูกสร้างและส่งสมอยู่ในตัวก็จะเพิ่มพูนมากขึ้น

2. ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปของวัตถุหรือที่เป็นรูปธรรม (objectified state) ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้มีคุณสมบัติมากมาย แต่นิยามได้เพียงแค่ว่าเป็นคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทุนวัฒนธรรมในแบบที่ประกอบกัน ทุนชนิดนี้ถูกทำให้เป็นวัตถุในรูปของสื่อหรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ การแสดงออกและสืบทอดได้ผ่านวัตถุ เช่น การสะสมภาพวาด การสะสมทุนวัฒนธรรมชนิดนี้สามารถถูกส่งผ่านได้เหมือนกับทุนเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่จะสามารถส่งผ่านและมองเห็นได้ คือ ความเป็นเจ้าของในตัวของภาพนั้น ซึ่งคือ ความเป็นเจ้าของในวิธีการบริโภครูปภาพเขียน ฉะนั้นสินค้าในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็น

วัตถุและสัญลักษณ์ คนที่เป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตหรือเป็นเจ้าของทุน จึงต้องหาวิธีการที่เหมาะสมในการสะสมรวบรวมทุน

สำหรับการเป็นเจ้าของทุน ไม่ได้หมายความว่า การครอบครองหรือมีทุน วัฒนธรรมชนิดนี้ที่อยู่สูง จะมีทุนวัฒนธรรมในระดับสูง เพราะในความเป็นจริงการครอบครองบ่งบอกถึงสถานภาพที่คลุมเครืออย่างมาก คือ หากเป็นผู้ขายผลผลิตหรือบริการ พวกเขาจะถูกจัดแยกประเภทเป็นกลุ่มที่ถูกครอบงำ (dominated) แต่ถ้าหากเขาเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต และผลกำไรที่เขาได้มาจากทุนวัฒนธรรมแบบนี้ พวกเขาก็จะถูกจัดแยกประเภทไปเป็นกลุ่มที่ครอบงำ (dominate) เพราะถือว่าพวกเขา คือ กลุ่มที่มีทุนวัฒนธรรมของชนชั้นครอบงำอยู่ในตัวที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ ฉะนั้น เมื่อทุนวัฒนธรรมรวมเข้าไปอยู่ในเครื่องมือการผลิตเพิ่มมากขึ้น พลังและความเข้มแข็งในการสะสมของผู้ที่เป็นเจ้าของทุนวัฒนธรรมนี้ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้ดำรงอยู่ทั้งในแบบวัตถุและสัญลักษณ์ ประสิทธิภาพของทุนจะถูกทำให้เกิดความเหมาะสมโดยตัวแสดงการนำไปใช้ และการนำไปปฏิบัติ

3. ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปสถาบัน (institutionalization state) คือ ทุนที่อยู่ในรูปของการทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรม ที่ถูกจัดแยกออกมาจากปัจเจกบุคคลทุน ชนิดนี้อ้างอิงถึงคุณสมบัติเริ่มต้นของทุนวัฒนธรรม และจะถูกเข้าใจว่า คือ การรับประกัน โดยแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบ ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้สามารถเปลี่ยนรูปภายใต้เงื่อนไขเฉพาะได้ คือ อาจเปลี่ยนรูปเป็นทุนเศรษฐกิจ หรืออาจถูกเปลี่ยนรูปให้กลายเป็นสถาบันในรูปของคุณสมบัติทางการศึกษา ขณะเดียวกันก็สร้างความแตกต่างระหว่างความรู้ที่เป็นทางการที่ได้รับการรับรองความสามารถกับทุนวัฒนธรรมแบบธรรมดา เพราะทุนวัฒนธรรมที่ถูกทำให้กลายเป็นสถาบัน ได้ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างผู้ได้รับการรับรองกับผู้ที่ไม่ได้รับการรับรอง หรือแม้แต่เกิดการแปลงทุนวัฒนธรรมด้วยการทดแทนสิ่งหนึ่งโดยอีกสิ่งหนึ่งเพื่อความสำเร็จ ยิ่งกว่านั้น ยังทำให้เกิดการสร้างอัตรการแลกเปลี่ยนระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนเศรษฐกิจด้วย คือ เกิดการแปลงทุนเป็น “การรับประกันทุนทางการศึกษา” ด้วย “มูลค่าของเงิน” นั่นเพราะกว่าจะได้มาซึ่งทุนวัฒนธรรมชนิดนี้ ต้องอาศัยความพยายาม เวลา และความยากลำบากในการแสวงหา มูลค่าของทุนเศรษฐกิจที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนไปเป็นทุนวัฒนธรรมจึงมีมูลค่าสูงตามไปด้วย นั่นเพราะได้เกิดการสร้างมูลค่าในรูปของทุนวัฒนธรรมให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติที่คู่ควรและมีคุณสมบัติพร้อมที่จะครอบครอง

ทุนวัฒนธรรมชนิดนี้สามารถอธิบายถึงความไม่เท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จทางการศึกษาของเด็กที่มีพื้นฐานจากชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกันได้ โดยพิจารณาจากรูปแบบของผลประโยชน์ที่เด็กที่มาจากกลุ่มและชนชั้นที่แตกต่างกัน จะได้รับจากตลาดการศึกษา

แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในภาพของสังคม สิ่งนี้เองที่ได้สะท้อนภาพของการกระจายตัวของทุน วัฒนธรรมระหว่างชนชั้นและกลุ่มชนชั้น อันเป็นเงื่อนไขของการสร้างความแตกต่างของปัจเจกบุคคลและของชนชั้นจากมรดกที่เป็นเงื่อนไขเบื้องต้น ที่เด็กแต่ละคนได้รับมาไม่เท่าเทียมกัน (รุ่งนภา ขรรจงเกษมสุข, 2556: 36-39)

3.2 ลักษณะของวัฒนธรรม

ลักษณะของวัฒนธรรม มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ (ดำรง ชูานติ, 2564)

1. เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เช่น การสร้างอาคารบ้านเรือน คอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ หรือการตัดแปลงแต่งเติม สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้มีรูปลักษณะใหม่ เช่น การตัดแต่งต้นไม้ให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ การแต่งแต้มสีสัน บนใบหน้าให้ดูสวยงาม ซึ่งวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นนั้นมีทั้งวัฒนธรรมที่เราสามารถเห็นและจับต้องได้ เช่น อาหาร โตะ เสื้อผ้า หรือที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมประเภทวัตถุ และวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น เช่น ค่านิยม ทศนคติ ความรู้ ความเชื่อ สถาบันทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม ตลอดจนภูมิปัญญา

2. เกิดจากการเรียนรู้ ในยุคเริ่มแรกมนุษย์เป็นผู้เรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมขึ้นจากความต้องการของตนเอง ต่อมาวัฒนธรรมกลับกลายเป็นสิ่งที่สร้างความเป็นมนุษย์ ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่สมาชิกใหม่ของสังคมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่ในระดับ ครอบครัว จากพ่อแม่ญาติพี่น้อง ผู้ระดับการศึกษาผ่านครูบาอาจารย์และตำราต่าง ๆ จนถึงระดับ สังคมที่กว้างขึ้นผ่านจารีตประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติหรือข้อกฎหมายต่าง ๆ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวและมีความรู้พื้นฐานถึงระดับหนึ่งแล้ว ก็จะปรับปรุงพัฒนาและคิดประดิษฐ์เป็นวัฒนธรรมใหม่ๆ ขึ้นมาใช้ เกิดการเรียนรู้และพัฒนา ไม่มีที่สิ้นสุด

3. เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมยอมรับ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นต้องได้รับการยอมรับโดยสมาชิก ในสังคม และมีส่วนร่วมในการนำไปใช้ จึงถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรม

4. เป็นสิ่งที่สั่งสมและถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง เมื่อวัฒนธรรมถูกสร้างและพัฒนาขึ้น จนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ก็จะมีการสั่งสมกลายเป็นองค์ความรู้ของสังคมนั้น ๆ และมีการถ่ายทอด ไปยังอนุชนรุ่นหลังต่อไปเรื่อย ๆ หากวัฒนธรรมนั้น ไม่ได้รับการส่งต่อก็จะทำให้วัฒนธรรมนั้นสูญหายไป

5. มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เพื่อให้ สอดคล้องกับธรรมชาติรอบตัวและความต้องการของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมบางอย่างเปลี่ยนไป จากผลการเผยแพร่กระจายและการยืมวัฒนธรรมอื่นเข้ามา เช่น เทคโนโลยี ระบบ

การศึกษา ระบบ การเมืองการปกครอง เครื่องแต่งกาย ซึ่งการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาใช้ในสังคมของตนเองนั้น ก่อให้เกิดการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมหรือการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมอื่นกับวัฒนธรรมเดิม ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกิดขึ้น

ทฤษฎีวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ว่า การนำทฤษฎีวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องเป็นความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจสร้างผลิตภัณฑ์ ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศ ทฤษฎีวัฒนธรรมถือเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ในการท่องเที่ยวอย่างมาก

4. แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีการพัฒนามาตั้งแต่อดีต ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง มาหลายยุคสมัย โดยการอนุรักษ์จึงต้องมีการอนุรักษ์เพื่อไม่ให้เกิดการสูญหายลงไปเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ความหมายของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

แนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2558) ได้ให้ความหมายดังนี้

การแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกวิธีหนึ่งที่มีการเสนอแนะกันค่อนข้างมาก คือการเสนอแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism) หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอย่างทรงคุณค่า สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาล

แนวความคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2519 และในเวลาต่อมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวดังมีสาระดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพ มีระบบการสื่อความหมายที่ดี และคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

2. ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่จะสร้างความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม

3. สร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ และการคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ

4. ดำเนินการให้มีการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนากฎ ระเบียบ องค์กร การจัดการด้านการพัฒนานิเวศสัญจรให้มีประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น

5. ส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีสาระสำคัญ

3 ประการ คือ

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งการเรียนรู้ จะช่วยกันรักษาวินัยของวัฒนธรรมที่เป็นหลักๆ เอาไว้และเป็นระบบที่สามารถพยุงสรรพลึงมีชีวิต ทั้งหลายไว้ด้วย

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ไว้

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องบังเกิดความมั่นคงในการใช้ประโยชน์ของวัฒนธรรมเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่จะเป็นกรอบในการส่งเสริมและจัดการท่องเที่ยวควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาจิตสำนึก (Awareness) และความเข้าใจ (Understanding) ต่อวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวและเจ้าของวัฒนธรรมในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

2. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว

3. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

4. เพื่อดูแลรักษาและคงไว้เพื่อคุณภาพของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่ง

ท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบระมัดระวัง ที่ผ่านมาจะพบว่า การจัดการท่องเที่ยวมักจะเริ่มโดยระบบราชการ ผู้มีอำนาจทางการเมืองและ

เศรษฐกิจ โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม ทำให้การได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวตกอยู่กับกลุ่มบุคคลเฉพาะกลุ่ม ขาดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเท่าเทียม ดังนั้น ในแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนี้ จึงควรสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว (Community Participation-Based Tourism) หากดำเนินการตามแนวคิดดังกล่าวผลประโยชน์จะตกอยู่กับชุมชน ทั้งความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน การสร้างอาชีพและการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแนวคิดหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หรือ CBT ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้อำนาจกับชุมชนในการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากรายได้ที่เกิดจากแหล่งท่องเที่ยวด้วย

โดยในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นสามารถทำได้ในหลายๆกรณี นอกจากการร่วมวางแผนและตัดสินใจในการพัฒนาแล้ว ชุมชนยังสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ให้ชุมชนมีส่วนในการช่วยลงทุนสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นมัคคุเทศก์นำชมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายให้แก่นักท่องเที่ยว หรือการจ้างงานบริการอื่น ๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้จะเป็นการช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558: 15-26 - 15-27)

หากจะสรุปเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นการบริหารจัดการวัฒนธรรม โดยมีการอนุรักษ์ วางแผน ปรับปรุงในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันในหลายภาคส่วน เสริมสร้างความสามัคคีตลอดจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวเกิดการตระหนักถึงความเป็นมาทางวัฒนธรรมของชาติ

5. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเสมือนการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุล ระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการฟื้นฟูปรับปรุงทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่ โดยแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีดังนี้

5.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในความหมายที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556: 27) อธิบายไว้ว่าเป็นแนวคิดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 รูปแบบคือ

(1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีและมีมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงศึกษา ธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นต้น

(2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

ศรัณยา วรากุลวิทย์ (2558: 244) ให้ความหมายว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ วัด ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน

นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 296) ให้ความหมาย การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทั้งผู้ประกอบการ ภาครัฐและนักท่องเที่ยว มีความตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม รวมถึงวัฒนธรรมของคนในปัจจุบันถึงคนในอนาคต

5.2 หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลักการตามที่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) อธิบายไว้ในรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เหล่านั้นได้อย่างยั่งยืนและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

1. จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
2. ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
3. มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
4. มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม
5. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกไปในหมู่ประชาชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการสำคัญอยู่ 4 ประการ ดังนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563. ออนไลน์)

1. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดการความยากจนและความลำบาก เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรจะมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่

ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้องรวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย

2. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกเพื่อเป็นการประหยัดและการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์ในสังคมอย่างเป็นธรรม

3. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป

4. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขต หากใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไปหรือใช้จนเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป

หลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าวมุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีขอบเขตของการพัฒนาในลักษณะต่อไปนี้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563: 3-14 – 3-15)

1. การท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ
5. ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

5.3 ลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถเรียกการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยมีการอธิบายลักษณะที่ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนาและเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557: 5) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 6 ประการคือ

5.3.1 เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและวัฒนธรรม

5.3.2 เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

5.3.3 เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

5.3.4 เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม

5.3.5 เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5.3.6 เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

5.4 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นการจัดการเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวนั้น สามารถคงความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวได้ โดย นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 309-310) อธิบายไว้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ จะต้องมีคุณภาพและมีมาตรฐานในระดับสากล เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเน้นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ซึ่งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น การประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวจะต้องเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

2. การให้การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต่อประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ วิถีการบริการ การฝึกอบรม การดูงาน ให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ทันเหตุการณ์เสมอ

3. การกำจัดของเสีย จะต้องมึระบบการกำจัดของเสียที่มีประสิทธิภาพ การบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งตามธรรมชาติ การกำจัดขยะและปฏิกูล ถือหลักการใช้แล้วใช้ซ้ำ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก (Reused/Recycle) สำหรับของเสียจากห้องสุขาอาจใช้ระบบทำแก๊สชีวมวล (Biogas)

4. การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดีโบราณสถานต่าง ๆ แม้เป็นเพียงเนินดินร้างย่อมสะท้อนอดีต กาลที่ทรงคุณค่า ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนโบราณได้

5. ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติควรสร้างห้องสุขาไว้บริการตามระยะห่างกันอย่างน้อย 3 กิโลเมตรต่อหนึ่งห้อง ห้องสุขาต้องสะอาด คิดค่าบริการเพื่อเป็นค่าการจัดจ้างแรงงานดูแล

6. การเดินทางเข้าชมสะดวก ทางเดินในแหล่งธรรมชาติที่เปราะบาง ควรทำทางเดินข้าม (Board Walk) คำนึงถึงความปลอดภัย มีระบบการสื่อความหมายที่ดี (แม้เดินเที่ยวคนเดียวก็ได้) รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย ควรออกแบบใช้ได้ทนทาน

7. การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว รักษาไว้ให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุด และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (สะอาด) มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น

8. การตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวจะต้อง กำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยหารายละเอียด รวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่า ควรอยู่ในระดับไหน หากความสมดุลระหว่างความสามารถรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว และการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา รวมทั้งนโยบายรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องสอดคล้องจากฝ่ายบริหารทุกระดับ การจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงการลงทุน ต้นทุนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย

9. การจัดการ การบริการ ควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล ปัจจุบันคือ ISO 9000, ISO 14000 และ ISO 18000 ด้วย

10. การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำมาใช้ก่อประโยชน์มากที่สุด อาทิ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานกระแสลม พลังงานความร้อนใต้พิภพ ควรใช้พลังงานจากธรรมชาติมากที่สุดหลีกเลี่ยงการใช้น้ำธรรมชาติ ให้ใช้อย่างคุ้มค่า หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปรับอากาศให้มากที่สุด

11. การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถ ขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว (จำนวนนักท่องเที่ยว) โดยใช้หลักการสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถรองรับทางกายภาพ (Physidal Carrying Capacity) และขีดความสามารถรองรับทางสภาพแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) อาทิ น้ำประปา ไฟฟ้า ขยะมูลฝอย ต้องมีแผนการจัดการอย่างดีเพียงพอต่อการใช้

12. การออกแบบสิ่งก่อสร้างบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว (ที่จอดรถ ที่พัก การเดินทาง ร้านอาหารเครื่องดื่ม และห้องสุขา) ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้าไป อนึ่งการก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะดวกของคนพิการด้วย ควรหลีกเลี่ยงสิ่งต่าง ๆ เช่น การตัดต้นไม้ และต้องคำนึงถึงกระแสไฟฟ้าด้วยว่าจะไม่ก่อให้เกิดการพังทลายของดิน รวมทั้งต้องไม่กีดขวางเส้นทางเดินของสัตว์ป่า

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแบบเดิมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความพึงพอใจและรายได้ทางเศรษฐกิจโดยจำกัดที่ขนาดและปริมาณผลตอบแทน ในขณะที่การท่องเที่ยวแบบใหม่เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการจำกัดที่รูปแบบของกิจกรรมและวัตถุประสงค์ที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยมีการวางแผนและมีกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเอื้อประโยชน์กลับมาสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุด อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. มีรูปแบบกิจกรรมนันทนาการที่มีการเดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรด้านธรรมชาติ ชีวภาพนิเวศ และทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี สังคมที่เป็นผลิตผลของมนุษย์ที่เป็นวัตถุและมีใช้วัตถุ อาทิ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี เป็นต้น

2. มีการวางแผนและปฏิบัติการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ มีความรับผิดชอบสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฟื้นฟู รักษาทรัพยากรที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นไปอย่างสมดุล มีคุณค่าที่สุดต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นั่นคือ การกระตุ้นให้บุคคลเกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศให้สมดุลที่สุด ในการพัฒนาและการอนุรักษ์เพื่อเป็นแนวทางต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

3. ก่อให้เกิดผลประโยชน์กลับมาสู่ชุมชนนั้น ๆ เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในท้องถิ่นได้มาร่วมอย่างแท้จริงในทุก ๆ ฝ่าย ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังท้องถิ่นด้วย เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองของคนและชุมชน ที่เอื้อต่อประโยชน์ความต้องการที่เหมาะสมที่สุดต่อสภาพของพื้นที่นั้น ๆ

4. ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ (ขึ้นอยู่กับการตลาดและความพอใจของนักท่องเที่ยว) ทางด้านสังคม คุณภาพชีวิต (เน้นการพัฒนาคนร่วมกับชุมชน) และการคงไว้ซึ่งระบบนิเวศที่เหมาะสมอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต้องมีแนวทางที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการประสิทธิภาพในการพัฒนา ซึ่ง นรินทร์ สังข์รักษา (2559: 311-312) ได้อธิบายว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะพิจารณาจากองค์ประกอบหลัก 4 ประการดังนี้

1. มิติความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา มุ่งที่จะหลีกเลี่ยงหรือลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด การคำนวณถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของนิเวศวิทยาเป็นวิธีการที่สำคัญที่สุดที่จะประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ส่วนมากแล้วขีดความสามารถการรองรับทางนิเวศวิทยาจะต่ำกว่าขีดการรองรับทางกายภาพ ขีดการรองรับทางกายภาพกำหนดโดยพื้นที่ที่มีอยู่ รูปร่างของภูมิทัศน์ และขีดการรองรับของที่ดิน การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การดำเนินกิจกรรมในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. มิติความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง ความสามารถของชุมชน ไม่ว่าของท้องถิ่นหรือระดับชาติที่จะดูดซับปัจจัยนำเข้า เช่น ประชาชนที่เพิ่มขึ้น ไม่ว่าในช่วงเวลาสั้นหรือยาว และชุมชนยังคงทำหน้าที่ต่อไป โดยไม่ก่อให้เกิดความไม่กลมกลืนกันในสังคม (Disharmony) ที่เป็นผลมาจากปัจจัยนำเข้าเหล่านั้น หรือมีการปรับการทำหน้าที่และความสัมพันธ์ของชุมชนเพื่อบรรเทาหรือลดความไม่กลมกลืนให้น้อยที่สุด แหล่งที่มาของความไม่กลมกลืนที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งอาจออกมาในรูปความแตกต่างที่เพิ่มขึ้นของผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่มีต่อคนด้วยโอกาสคนกลุ่มน้อย ไม่ว่าจะป็นนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่ไม่ได้อยู่ในธุรกิจการท่องเที่ยว

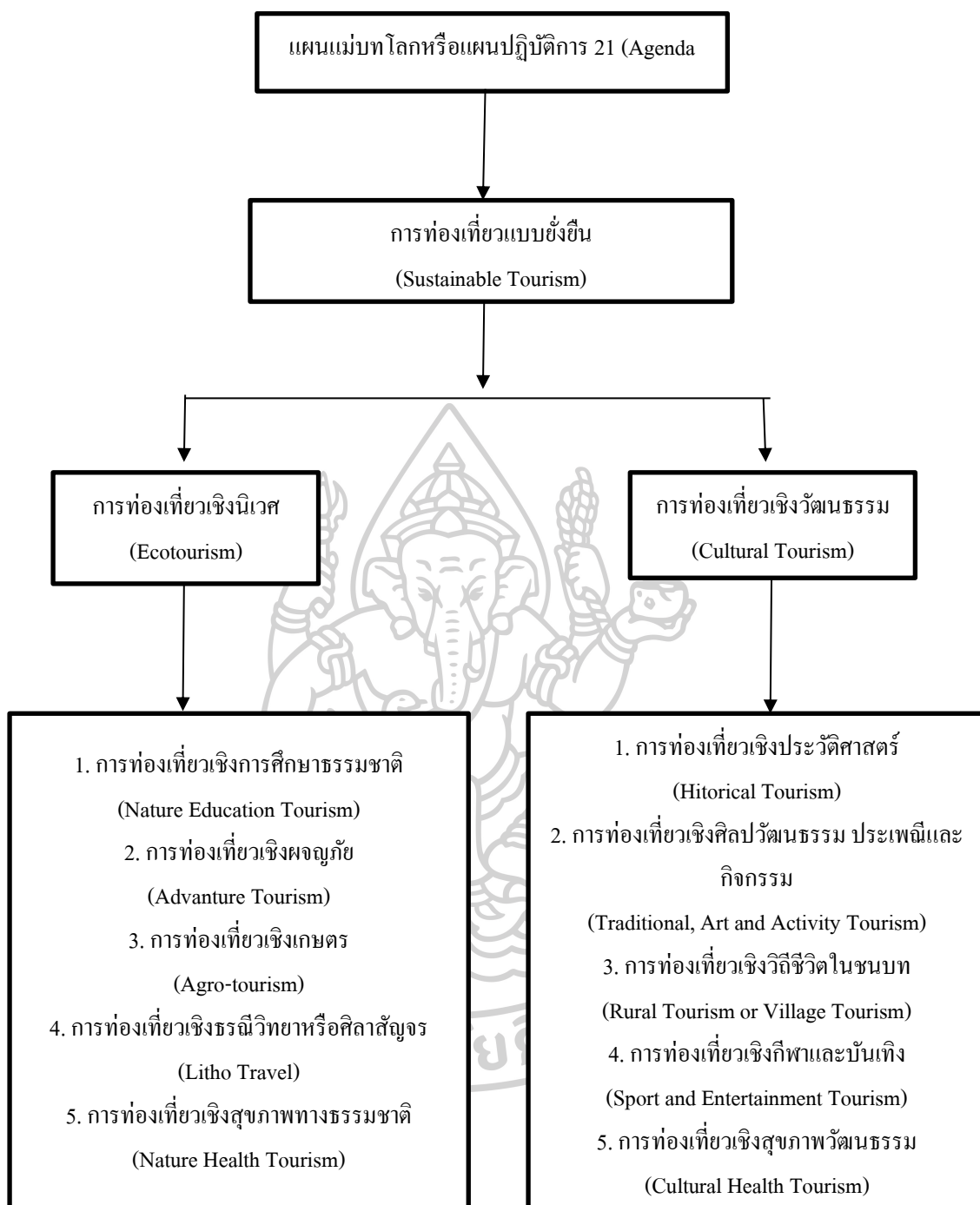
3. มิติความยั่งยืนทางวัฒนธรรม ความยั่งยืนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ เมื่อสังคมยังคงสามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ในสังคมที่มีความสมานฉันท์ ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการมีปัจจัยนำเข้าใหม่ คือ การท่องเที่ยว แต่ความสัมพันธ์ภายในสังคมนั้น เช่น การปฏิสัมพันธ์แบบแผนชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี ล้วนแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างในวิถีชีวิตความเคยชิน วัฒนธรรมและวิธีการแลกเปลี่ยนเดินทางเข้ามา แม้ว่าสังคมยังคงอยู่รอดต่อไปได้ แต่วัฒนธรรมก็ไม่สามารถที่จะหวนคืนไปเป็นแบบเดิมได้แน่นอนวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นพลวัตที่แสดงถึงวิถีชีวิตของมนุษย์หรือเศรษฐกิจ ดังนั้นกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม จึงถือได้ว่าไม่มีผลทางลบไปทั้งหมด แต่ความยั่งยืนทางวัฒนธรรมมีความหมายรวมถึงความสามารถของคนที่จะรักษาหรือปกป้ององค์ประกอบทางวัฒนธรรมของตนให้คงมีความแตกต่างจากคนอื่น การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกิจกรรมชุมชน

4. มิติตความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจไม่ได้มีความสำคัญน้อยไปกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ความยั่งยืนในความหมายนี้ หมายถึง มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น (Equity) ระดับผลได้ทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแต่คุ้มกับต้นทุนของการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเท่านั้น แต่ต้องมีเหลือเพียงพอสำหรับการบรรเทาความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ ที่ชุมชนได้รับผลกระทบ รวมทั้งไม่เป็นการขัดแย้งกับเงื่อนไขอย่างอื่นรวมถึงการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาทั้ง 4 มิติดังกล่าวต้องอาศัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว โดยไม่ลดทอนหรือเสื่อมโทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และความต้องการของชุมชน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยเจ้าของพื้นที่ นักท่องเที่ยว หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้อยู่กับสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น ๆ ซึ่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ นิเวศวิทยา และวัฒนธรรม

ภาพที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21
 ที่มา : บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557: 11)

จากการศึกษาแนวคิดข้างต้น โดยกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นสหวิทยาการที่รวบรวมศาสตร์ต่าง ๆ อันหลากหลาย มาบูรณาการเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวมีจุดประสงค์ต่าง ๆ และได้เดินทางไปเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ ด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ใหม่ ๆ และกิจกรรมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นเป็นการท่องเที่ยวที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ที่ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ ศาสนา ภูมิปัญญา ชาติพันธุ์วรรณา อีกทั้งยังรวมถึงเทศกาล ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นต้น ต้นทุนทางวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในพื้นที่ โดยทุนวัฒนธรรมมีอยู่หลากหลายเช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษา วรรณกรรม ศิลปะการแสดง เทศกาลเป็นต้น โดยทั้งสิ้นสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดรายได้ทั้งสิ้น ด้านการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม คือการบริหารจัดการ วางแผน เพื่อพัฒนา อนุรักษ์ ให้มรดกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับผลกระทบให้น้อยที่สุด เพื่อที่จะสามารถใช้สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวชุมชน เป็นแนวคิดที่มีการให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยว โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และขับเคลื่อนด้วยเจ้าของพื้นที่ สมาชิกในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวทุกขั้นตอนของการท่องเที่ยว ท้ายที่สุดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาให้มีคุณภาพที่ดีในการท่องเที่ยว มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความสำนึกและหวงแหนสถานที่ท่องเที่ยวให้มีมูลค่า อยู่อย่างสม่ำเสมอ

6. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

สังคมไทยสังคมแห่งวัฒนธรรมมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา และได้มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่ ผู้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันเกิดจากพื้นที่ในท้องถิ่นนั้น ๆ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ

6.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า ภูมิปัญญาตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งมีความหมายว่าความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคำที่ใช้แพร่หลายทั่วไปในสังคมไทยและองค์กรต่าง ๆ ทั้งของรัฐ องค์กรพัฒนา เอกชน นักวิชาการและสื่อมวลชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นคำที่มีความหมายคาบ

เกี่ยวกับคำอื่น ๆ อีก เช่น ความรู้ท้องถิ่น ความรู้ของชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน นอกจากนี้นักวิชาการ หลายคนได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ทั้งคล้ายคลึง และแตกต่างกัน ดังที่ พัฒนา สุขประเสริฐ (2558) ได้สรุปความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า “องค์ความรู้ที่จะช่วยให้บุคคลและชุมชน ได้มีความสามารถคือในการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมในบริเวณพื้นที่แห่งนั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ซานนท์ วิสุทธานนท์ (2558) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การสะสมความรู้ที่ได้จากการสังเกต ทดลองที่ได้มาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาซึ่งเป็นการเชื่อ และนำมาสู่การเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นในที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกิดจากปรากฏการณ์ของความจริงในการดำรงชีวิตที่สืบทอดต่อมาจนเป็นประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรม วิถีคิด ที่สร้างคุณค่าและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ระบุในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่มที่ 23 (กัทร สนิชวานนท์, 2556) องค์ความรู้ และเทคนิคในระดับท้องถิ่นซึ่งมีขอบเขตจำกัดตามบริบทของพื้นที่ ที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหา โดยสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยหมาย

ธัญชัช วิภักดิ์ภูมิประเทศ (2553) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเป็นพื้นฐานของความรู้ ความคิด ความเชื่อและความสามารถ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นภูมิความรู้ของคนในท้องถิ่นที่เกิดจากประสบการณ์ที่เรียนรู้ โดยตรงด้วยตนเองและจากบุคคลอื่น ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

ธันยภรณ์ โพธิกาวิณ (2553: 11) กล่าวว่าไว้ว่า ภูมิปัญญา คือ รากฐานความรู้ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ความฉลาดไหวพริบ ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่เป็นนามธรรมและเป็นรูปธรรมของชาวบ้านในสังคมหนึ่ง ๆ โดยมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในสังคม ได้แก่ การทำมาหากิน การกินอยู่ในชีวิตประจำวัน การจัดการเกี่ยวกับปัจจัยสี่ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองทั้งสิ้น หรือเป็นประสบการณ์เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ ที่มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาภายในสังคม และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ ในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ รวมทั้งพัฒนาชีวิตให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดเป็นองค์ ความรู้ใหม่ ๆ ที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพสังคม วัฒนธรรม เพื่อให้ สมาชิกสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าและถือ เป็นก้าวสำคัญให้เกิดพลังสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง

ปิยบุษ ขอดสมสวย และสุพิมพ่วงษ์ทองแท้ (2552) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้ คือ องค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีลักษณะทั้งที่เป็น คติ ความเชื่อ ค่านิยม และลักษณะที่แสดงให้เห็น ได้อย่างชัดเจน เช่น วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่คิดและทำ ขึ้นภายในท้องถิ่น เป็นต้น โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจาก การสังเกต การเรียนรู้ รวบรวมสั่งสม และ สืบทอดต่อ ๆ กันมา ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ทางสังคมวัฒนธรรม ของท้องถิ่น

พนารัตน์ เดชกุลทอง (2552: 43) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาว่า หมายถึง ความรู้ หรือ ประสบการณ์ คั้งเดิมของชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นที่ได้สั่งสมสืบทอดและปฏิบัติต่อกันมา ในการแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งสืบทอด ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งผ่าน การถ่ายทอดแบบต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ภูมิปัญญาจึงเป็นทั้งองค์ ความรู้ ความคิด ความเชื่อความสามารถ ความเจินจัด ที่กลุ่มชน ได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพใน ระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทาง สังคมวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนา และสืบทอดต่อกันมา

กริเนียร์ (Grenier, 1998: 2) ให้ความหมาย ภูมิปัญญา ว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจาก ความ ทรงจำและกิจกรรมที่มนุษย์ทำอยู่โดยการแสดงออกเป็นเรื่องเล่า บทเพลง สุภาษิต การเดินรำ ค่านิยม ทางวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม กฎหมายชุมชนและภาษาท้องถิ่นรวมทั้งภูมิปัญญาด้าน การ ประกอบอาชีพ ได้แก่ เครื่องมือการเกษตร วัสดุ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ ทั้งหมดนี้เป็นการ ดำเนิน กิจกรรมเรียนรู้และถ่ายทอดส่งผ่านทางวัฒนธรรมโดยการบอกเล่าและทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ลองเวิร์ทและเดวิส (Longworth and Davies, 1999: 93) ยังกล่าวว่าภูมิปัญญา (Wisdom) เป็นการ พัฒนาตามวิถีชีวิตที่มนุษย์ได้เรียนรู้และเป็นการพัฒนาความรู้สู่ขั้นสูงสุดโดยมี ลำดับขั้นของการ พัฒนาภูมิปัญญา เริ่มต้นจากการที่มนุษย์ได้รับข้อมูล (Data) หรือข้อเท็จจริง (Fact) โดยข้อมูลนี้จะมี ความหมายน้อยมากแต่เมื่อนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่และพัฒนาเป็นเนื้อหาหรือ ข่าวสาร (Information) ทำให้ข้อมูลนั้นมีความหมายมากขึ้น และเป็นการพัฒนามาสู่ขั้นความรู้ (Knowledge) ซึ่งในขั้นความรู้มนุษย์จะสามารถตีความในเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปใช้ ประโยชน์และ พัฒนาสู่ระดับความเข้าใจ (Understanding) จากความสามารถในการเห็นและเข้าใจ สิ่งที่เกิดได้อย่าง ถูกต้องตามสถานการณ์ ทำให้มนุษย์พัฒนาไปสู่ระดับการหยั่งรู้ (Insight) เป็นระดับที่ มนุษย์ สามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยเกิดจากประสบการณ์และความรู้ที่สะสมอยู่ในตัวของบุคคล นั้น เรียกว่า ภูมิปัญญา

จากความหมายของภูมิปัญญาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง รากฐานความรู้ที่เกิด จากค่านิยม ความเชื่อ ความคิด หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของชาวบ้านในท้องถิ่นมีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรมที่ได้สั่งสมไว้ในตัวบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ มีการเรียนรู้และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จากรุ่นสู่รุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยแสดงออกในลักษณะเป็นเรื่องเล่า ภาษาท้องถิ่น กฎหมาย พิธีกรรม ความเชื่อ การประกอบอาชีพเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ส่วนคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นคำที่มีผู้อธิบายไว้สอดคล้องกับคำอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้านและภูมิปัญญาไทยบ้าง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกันเช่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 42) ได้นิยามคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถของบุคคลในท้องถิ่นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถสร้างชิ้นงานหรือผลงานที่ได้ศึกษาค้นคว้าทดลองปฏิบัติแล้วบังเกิดผลเป็นที่พึงพอใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อนำมารวบรวมไว้ ด้วยกันก็แสดงถึงความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาไทย ความรู้ความสามารถดังกล่าวไม่เน้นความรู้ ที่ได้เรียนจากสถาบันแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

สุพัต หนีบ โอสถ (2550: 20) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชุมชนที่ผ่านการสะสมและปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

นัชรี จิระนคร (2550: 108) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองแล้วนำมาแก้ปัญหาเป็นสติปัญญาเป็นองค์ความรู้ในทุมิติที่ชาวบ้านคิดได้เองทำได้เอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย รวมทั้งประสบการณ์การเอาชนะชนชาติหรือคัดแปลงชนชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันอันทำให้เกิดสิ่งประดิษฐ์และแนวคิดต่าง ๆ ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเกิดการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาาน มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานกลมกลืนและเชื่อมโยงกันหมด ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอาชีพ ความเป็นอยู่ ศรัทธา ความเชื่อและศาสนา

วัชรินทร์ แสนรุ่งเมือง (2551: 134) ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ ของชาวบ้านหรือปราชญ์พื้นบ้านที่เรียนรู้จากการสังเกตการณ์ซ้ำ ๆ จนเกิดเป็นความรู้เป็นประสบการณ์โดยตรงหรือทางอ้อม เพื่อใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ คือ การประกอบอาชีพหรือเกี่ยวข้องกับดำรงชีวิต การดูแลสุขภาพ การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น นอกจากนี้ยัง

รวมถึงการ เรียนรู้การถ่ายทอดความรู้และการประสานความรู้ตลอดจนประสบการณ์ใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ ที่เกื้อหนุนให้เกิดทางเลือกใหม่ ๆ ที่มีลักษณะสากลและเฉพาะเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องของวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบทอดมายาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดความ สมดุลความพอดีและเชื่อมโยงกับครอบครัวสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ รวมทั้ง สิ่งเหนือธรรมชาติ

มรกต วัฒนศักดิ์ (2553: 14) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ วิธีการ ความสามารถและประสบการณ์ของบุคคลในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตโดยได้รับ การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษผ่านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับยุคสมัย

ทัศนวรรณ ชิมาคำ (2553: 34) ยังได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง ความรู้ ของชาวบ้านใน ท้องถิ่นซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความฉลาดของชาวบ้านรวมถึงความรู้ที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพ บุรุษที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ละยุคสมัยเพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถประกอบอาชีพและดำรงอยู่ได้ตามวิถีชีวิต ชาวบ้านต่อไป

จากความหมายของนักวิชาการหลายท่านสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นกระบวนการที่เกิดจากความรู้ ทักษะการคิด ประสบการณ์ ความศรัทธา ความเชื่อ บนวิถีชีวิตของ ชาวบ้านในแต่ละชุมชน ที่ได้สั่งสม ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผ่านกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ ปรับปรุง พัฒนา จนกระทั่งความรู้ดังกล่าวตกผลึกและเกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมส่งผลให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข

6.2 ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักวิชาการและนักคิดหลายท่าน ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาไว้ ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544: 45-46) ได้กำหนดภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นลักษณะ คือ 1) ความเชื่อและโลกทัศน์ที่บ่งบอกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติเหนือธรรมชาติและระหว่าง มนุษย์ด้วยกัน 2) วิธีการดำรงชีวิตการแก้ไขปัญหาและการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแส ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม 3) ศิลปกรรมและประติมากรรม ในรูปเครื่องมือของใช้ ศิลปวัตถุที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นภูมิที่หลากหลายนระหว่างภูมิภาค 4) กระบวนการและประเพณีการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ การให้การศึกษา อบรมและการแก้ปัญหาตามพื้นฐานทางวัฒนธรรมและปรัชญาของชาวบ้าน

สุदारตัน รอดบุญส่ง (2549: 28) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ดังนี้
 1. วัฒนธรรมมีวิชาวิทยาศาสตร์ 2. การบูรณาการขั้นสูง 3. สามารถเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมได้ 4. เน้น
 ความสำคัญของจริยธรรม (นามธรรม) มากกว่ารูปธรรม

เบคสเต็ดท์ (Bechstetdt, 1997: 33) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้ที่เป็น
 ระบบ และเกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นที่ได้สะสมประสบการณ์ โดยผ่านการทดลองอย่างไม่เป็น
 ทางการรวมทั้ง มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ภูมิปัญญาเป็นระบบที่มีการ
 เปลี่ยนแปลงโดยการคิด สร้างสรรค์และประดิษฐ์โดยผ่านการติดต่อเชื่อมโยงกับท้องถิ่นอื่นใน
 ระบบความรู้ที่เป็นสากล

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านพอสรุปได้ว่า มีลักษณะ
 เป็น เรื่องของความรู้ ความเชื่อ ความศรัทธา และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการ
 เรียนรู้ การ สังคม มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในพื้นที่นั้น ๆ หรือ ชุมชน

6.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เนื่องจากลักษณะเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการผสมผสานกลมกลืน
 และ เชื่อมโยงเข้าด้วยกันจากความหลากหลายจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ดังนั้น
 จึงมีผู้ แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สถาบันราชภัฏนครปฐม (2545: ฉ-ช) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551:
 10-11) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 10 กลุ่ม ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม แบบไร่ นาสวนผสม และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับ
 การเกษตร
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านการแพทย์แผนไทย (หมอยาสมุนไพร หมอนวดแผนไทย)
4. ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่า การสืบ
 ชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ชายป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน
 เป็นต้น
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น ผู้นำในการจัดกองทุนของชุมชน ผู้นำในการ
 จัดตั้ง กองทุนสวัสดิการรักษายาบาล ผู้นำในการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน เป็นต้น
6. ด้านศิลปกรรม เช่น วาดภาพ (จิตรกรรม) การปั้น (ประติมากรรม) นาฏศิลป์
 ดนตรี การแสดง การละเล่นพื้นบ้าน นันทนาการ เป็นต้น

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างผลงานด้าน ภาษา (คือ ภาษาถิ่นภาษาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ)

8. ด้านปรัชญาศาสนาและประเพณี เช่น ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจสังคม การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การประยุกต์ประเพณีบุญ เป็นต้น

9. ด้านโภชนาการ เช่น ความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและ ยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าบริการ ส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก เป็นต้น

10. ด้านองค์กรชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ องค์กร ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มติ่มมิด ดิขวานเครื่องมือที่ทำจากเหล็ก กองทุนสวัสดิการชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

รัตนา แสงสว่าง (2549: 26) กล่าวถึงประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านมีการแบ่งเป็นหลาย ประเภท ดังเช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องการทำมาหากิน ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม วัฒนธรรม โภชนาการ การพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน การสร้างพิทักษ์ฐานะและอำนาจ นับว่าเป็นภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติและข้อห้ามที่ไม่ให้ ชาวบ้านปฏิบัติ ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เกิดประสบการณ์อยู่ร่วมกัน ภูมิปัญญาแบบนี้ มีพฤติกรรมตามแบบแผนของสังคมมีกฎเกณฑ์บอกอย่างนั้นดีหรือไม่ดี มีระบบความสัมพันธ์ของ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นหลัก มีความเข้าใจ ในอนิจจังของชีวิตเป็นแก่นธรรมสูงสุด สาขาภูมิปัญญา จำแนกเป็น 9 ด้าน คือ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณีและด้านโภชนาการ

วิมล คำศรี (2549: 433) กล่าวว่าบรรดาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งปวง ถ้า จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ตามอัตตประโยชน์สามารถจำแนกได้อย่างน้อย 5 ประเภท คือ เพื่อการยังชีพ เพื่อการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน การพิทักษ์ฐานะและอำนาจ การจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ และภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษ

ศิริวรรณ แก้วเพ็งกรอ (2551: 49) ยังได้กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถ แบ่งออกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คติ ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการ สังคมถ่ายทอดกันมา กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มที่ 3 การประกอบ อาชีพ

ในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย และกลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

จากประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญา ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านสามารถแบ่งออกได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ พื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ได้สั่งสมและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และการดำรงชีวิตในสังคม กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการ ประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น แต่ละสภาพแวดล้อม และกลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของ ทักษะ เทคนิค หลัก ปฏิบัติและเทคโนโลยี และนำมาปรับปรุง ประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดของแต่ละชุมชน

6.4 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรักและหวงแหน ในภูมิปัญญาดังกล่าวให้คงอยู่ในประเทศชาติ อันได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ซึ่งภูมิปัญญาที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสม ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ตามยุคสมัยรวมถึงการพึ่งพาอาศัยกันและกัน

รัตนา แสงสว่าง (2549: 28) ได้กล่าวไว้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมทางสังคมที่สืบทอดกันมาจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคน สร้าง เป็น ทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าเป็นข้อมูลพื้นฐานของการดำรงชีวิตและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน จาก อดีตจนถึงปัจจุบัน ใช้เป็นแนวทางในการปรับตัวของชุมชนความสมดุลระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองสอดคล้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

พระรัฐกร สุขอ้วน (2551: 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็น ความรู้ ความคิดของชาวบ้านที่สั่งสมประสบการณ์และสืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบันซึ่งเป็นการ ผสมผสาน ระหว่างการดำรงชีวิต เศรษฐกิจสังคมและธรรมชาติที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ในการ ดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ช่วยสร้างอาชีพและรายได้ตลอดจนถึงการพัฒนาประเทศ

พระมหาวิรุทธ ประสาทนอก (2551: 33) ยังกล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้านมี ความสำคัญ ต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมหรือชุมชนและเป็นรากฐานของ วัฒนธรรม โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา พิธีกรรม ภาษา ความเชื่อ วรรณกรรม

ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน และภูมิปัญญาอื่น ๆ ยังมีความสำคัญต่อประเทศชาติด้วย เพราะว่าสังคม หรือชุมชนหากไม่มีภูมิปัญญาก็ไม่สามารถที่จะอยู่รอดในสังคมได้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ ภูมิปัญญายังเป็นเครื่องบ่งบอกถึงเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นด้วย ดังนั้นการพัฒนา จึงต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาแห่งชาติและภูมิปัญญาชาวบ้านด้วย จากความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เกิด จากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ หรือจากการสั่งสมความรู้ความสามารถกันมาแต่อดีต โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มคน ก่อให้เกิดภูมิปัญญาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญา เป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งวิทยาการที่เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์

6.5 การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของมนุษย์

กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ (2546: 27) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง วิธีการส่งต่อความรู้ ความชำนาญและค่านิยม โดยการใช้สัญลักษณ์หรือไม่ใช้สัญลักษณ์ที่จิตใจหรือไม่จิตใจ โดยการบอกเล่าหรือการกระทำที่มีความสัมพันธ์กับแรงกระตุ้นและการตอบสนองกับสิ่งที่ปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้

สุภารัตน์ กัทธฤตทิพย์, ธิดารัตน์ เจริญเขต และประภาพร โสภภาพล (2548: 78) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การบอกหรือการสอนวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจนำไปปฏิบัติได้ซึ่งแต่เดิมภูมิปัญญาท้องถิ่น มักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายโดยอัตโนมัติโดยที่ไม่ได้ 21 เรียนวิชาการสอนจากสถาบันใดแต่จะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมประกิด เป็นกระบวนการได้มาซึ่ง วัฒนธรรมลักษณะทางสังคม

รัตนา แสงสว่าง (2549: 38) อธิบายรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญามีรูปแบบการถ่ายทอดที่ แตกต่างกันไปตามหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป อาจเป็นรูปแบบที่ใช้คำพูด รูปแบบที่ไม่ใช้คำพูด รูปแบบ ผสมผสานที่ใช้ทั้งสองรูปแบบในการถ่ายทอดหรือแบบเป็นลายลักษณ์อักษร แบบไม่เป็นลายลักษณ์ อักษรหรือรูปแบบที่เป็นการถ่ายทอดความรู้แบบควบคุมชี้แนะ รูปแบบการถ่ายทอดความรู้แบบอำนวยการ ความสะดวกและรูปแบบการถ่ายทอดความรู้แบบร่วมมือ ซึ่งมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็กและ ผู้ใหญ่อันแตกต่างกันไปตามสภาวะแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาจอาศัย ศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดความรู้สืบ ต่อกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงปัจจุบันรวมทั้งมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านช่องทาง การ สื่อสารมวลชนทุกสาขา

พระมหาวีรยุทธ ประสาทนอก (2551: 33) กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กระทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้ถ่ายทอด ความสนใจของผู้รับและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาถ่ายทอด ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน ภายในครัวเรือน การฝึกฝนค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกผู้รู้ชำนาญเฉพาะอย่างหรือความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญ นอกจากวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะออกมาในรูปของความบันเทิงที่สอดแทรกในเนื้อหาและ คำร้อง เช่น คำร้องของลูกเกด ลำตัดในภาคกลาง โนรา หนังตะลุงในภาคใต้

มรกต วัฒนศักดิ์ (2553: 26) กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ท้องถิ่นนั้นมีหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น การถ่ายทอดในระดับปัจเจกบุคคล การถ่ายทอดในหมู่เครือญาติ การถ่ายทอดระดับชุมชนเดียวกันและการถ่ายทอดจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน

บริันเดก และแมคเคอร์แรเซอร์ (Brundage & Mackeracher, 1980: 57-62) กล่าวถึงรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้แบบควบคุมซึ่งนำช่วยให้ผู้เรียนได้รับทักษะและความรู้เฉพาะที่จำเป็น ในการทำกิจกรรม โดยผู้สอนเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในเวลาอันสั้น ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลา ค้นคว้าด้วยตนเองเหมาะสำหรับผู้เรียนต้องการเรียนรู้ทางการเรียนสูงเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและ คุณค่าให้แก่ตัวเอง

2. การถ่ายทอดความรู้แบบอำนวยความสะดวก (Facilitating) เหมาะสำหรับผู้เรียนค้นพบ ความหมายใหม่จนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เจตคติ ทักษะและวิธีการปฏิบัติการจากสิ่งที่เรียนรู้ ผสมผสานสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อนกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เหมาะสำหรับผู้เรียนที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของ กลุ่ม เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ให้ผู้เรียนเกิดมโนภาพแห่งตน

3. การถ่ายทอดความรู้แบบร่วมมือ (Collaborating) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ ผู้เรียน ผู้สอนร่วมกันแสวงหาความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ผู้สอนต้องทำตัวเป็นผู้เรียนเข้าร่วม กิจกรรมเหมือนผู้เรียนคนหนึ่ง การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกระทำได้หลายลักษณะ ตั้งแต่ระดับปัจเจก บุคคล ภายในชุมชน ภายนอกชุมชนหรือตามหน่วยงานโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทั้งทางตรงและ ทางอ้อม รวมถึงความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

7. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา

สังคมหรือชุมชนดำรงอยู่ได้ ย่อมต้องมีภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดำรงชีพในด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค รวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการ จัดสรร ทรัพยากรให้คงอยู่อย่างชาญฉลาด ในการสืบทอด อนุรักษ์ พัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสม กับสภาวะการณ์ บริบททางสังคมหรือชุมชน ดังนั้น การอนุรักษ์และการพัฒนาเป็นสิ่งควบคู่ไปกับการ พัฒนาสังคมได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด และได้ให้ความหมายพอสรุปได้ดังนี้

กาญจนา พันธุ์ชูช (2550: 1) การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ประโยชน์ตามความต้องการ ที่พอเหมาะและประหยัดเพื่ออนาคต ได้อธิบายหลักการอนุรักษ์ 3 หลักการ ได้แก่ หลักการใช้อย่าง ยั่งยืน หลักการสงวนของหายาก และหลักการทำนุบำรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรม ดังนี้

หลักการที่ 1 การใช้อย่างยั่งยืน การใช้อย่างสมเหตุสมผล หรือใช้อย่างฉลาด เลือกใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดของเสียและมลพิษ

หลักการที่ 2 การสงวนของหายาก ทรัพยากรที่กำลังจะสูญสิ้น ควรหลีกเลี่ยงการ นำไปใช้และ ทำนุบำรุงหรือทำให้ทรัพยากรนั้นมีเพิ่มขึ้น

หลักการที่ 3 การทำนุบำรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรม จากไม่สามารถนำไปใช้ได้ จน ฟื้นฟูสภาพ นำมาใช้ได้ ส่วนวิธีการอนุรักษ์ประกอบด้วย 8 วิธีคือ

1. การใช้หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น การบริโภคโดยตรง เห็นได้จาก พลังงานต้องใช้ แบบยั่งยืน

2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมหรือการเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่ จะขาดแคลนใน บางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตขึ้น

3. การรักษา/ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไป ไม่ทำงานตาม พฤติกรรม เสื่อมโทรม เกิดปัญหา สามารถฟื้นคืนสภาพได้จนสามารถนำกลับมาใช้ ใหม่ได้

4. การฟื้นฟูหมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่ เสื่อมโทรมให้เป็น ปกติสามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้ เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น

6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้และ ป้องกันสิ่งที่ยังไม่ เกิดไม่ให้เกิดขึ้น

7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีการใดก็ตาม

8. การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขตหรือการแบ่งกลุ่มและประเภท จากหลักการอนุรักษ์และวิธีการอนุรักษ์ เป็นการจัดการทรัพยากรด้านภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้คงอยู่ ได้แก่ การใช้ การทำนุบำรุง การป้องกัน การฟื้นฟู และการสงวนที่ ก่อให้เกิด การใช้ ประโยชน์จากความต้องการที่พอเหมาะ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน และจากแนวคิดใน การอนุรักษ์ เหล่านี้นำมาใช้การอนุรักษ์รูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (เตาอั้งโล่) ของอำเภอเมืองเมือง ราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ในปัจจุบันได้มีนักวิชาการ สถาบันหรือหน่วยงานได้เสนอแนวคิดและให้ความหมาย เกี่ยวกับ การพัฒนาไว้อย่างหลากหลาย การพัฒนาจึงเป็นแนวคิดที่เน้นความต้องการขั้นพื้นฐานคือ ปัจจัยสี่ เป็นหลักสำคัญ ส่วนการพัฒนาที่อนุรักษ์เป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญของทรัพยากรด้านภูมิ ปัญญาและ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำไปสู่การพัฒนาในแต่ละชุมชนหรือสังคมที่ยั่งยืน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2541) ได้ให้ความหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาที่มี ลักษณะ บูรณาการเป็นองค์รวมและมีดุลยภาพหรือการทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับ กฎเกณฑ์ ธรรมชาติ

นิวัติ เรืองพานิช (2556) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากร โดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะอีกด้วย

ชานนท์ วิสุทธิชานนท์ (2558) ได้สรุปว่าการอนุรักษ์หมายถึง การบำรุงรักษา ดูแล การสงวนรวมถึงการวางแผนสิ่งที่ดีงาม การคงไว้มิให้สูญหายไป การมองเห็นคุณค่าของความรู้ และสิ่งที่ได้คิดสร้างสรรค์ไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ต่อเศรษฐกิจ และสังคม เช่น ประเพณีต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้ยั่งยืน ต่อไป

ชุตินา ศรีไชย (2559) ได้สรุปว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่า ไว้และให้ความรวมถึงการป้องกันการรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย ซึ่งการ อนุรักษ์ต้องให้ความสำคัญกับความเป็นมาของพื้นที่ และศักยภาพไปพร้อม ๆ กัน โดยความเป็นมา ของพื้นที่เช่น ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ความสำคัญด้านศิลปกรรม และ ความสำคัญทางด้านสังคมเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนศักยภาพของพื้นที่ เช่น ความสำคัญทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและกายภาพ เป็นต้น

โครสัน (Corson, 1990: 54) ได้อธิบายว่า การพัฒนา คือ การตอบสนองของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่ต้องการของคนในอนาคต

ยูเนสโก (UNESCO, 1997: 13) ได้อธิบาย การพัฒนา คือ การตอบสนองความต้องการของ วัยรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นหลังต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถในการ ตอบสนองความต้องการของตน

พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พุทธศักราช 2517 ตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความ เจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป..”

“...การช่วยเหลือ สนับสนุนให้ประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน...”

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อย ให้เป็นลำดับให้เป็นการนำไปพิจารณาและปรับปรุงใหม่ ไม่ทำด้วยการเร่งรีบตามความกระหายที่จะ สร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งที่ใหม่แท้ๆ นั้นไม่มีสิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และต่อไปย่อมจะต้องเป็นสิ่งเก่า...”

คนคือหัวใจของการพัฒนา การพัฒนาจะต้อง สร้างความภูมิใจในอาชีพ ดังพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ...”

“...ประเทศไทยยืนยงอยู่ได้อย่างมีอิสระเสรี ไม่ต้องพึ่งพาใครก็เพราะพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ เรามี และผู้ที่ทำให้เรายืนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง คือ ชาวบ้านคนไทยที่ภูมิใจในการทำไร่นานั่นเอง...”

“...การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอัน เป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญ และมั่นคงได้ยากยิ่ง การที่ บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียว คือ การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาวิชาการ (Academic Learning) ส่วนหนึ่ง กับการอบรมบ่มนิสัย (Spiritual Development) ให้เป็นผู้มีจิตใจ ใฝ่ดีใฝ่เจริญ มีปกติ ละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสอง ส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติทุกอย่าง ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์...”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ ณ ตำนกจิตรลดา รโหฐาน เมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2512 จากแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนาของนักวิชาการ นักการศึกษา พอสรุป หลักการของแนวคิด ได้แก่ ประการแรก หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านภูมิ ปัญญาใช้อย่าง สมเหตุสมผล หลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาที่ใกล้จะสูญสิ้น ประการที่สอง หลักการทำนุบำรุง พื้นฟูทรัพยากรทางด้านภูมิปัญญาที่ใกล้จะสูญสิ้น ประการที่สาม หลักการใน การพัฒนา คือ การ กำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าแน่นอน (Planned Change) มุ่ง ใ้มนุษย์สามารถดำรงวิถีชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีพัฒนาการให้ ศิลปวัฒนธรรมมีความ เจริญก้าวหน้า ดังนั้น การอนุรักษ์และการพัฒนาเป็นกลไกสำคัญในการ พัฒนาสังคมและชุมชนได้ อย่างยั่งยืน

8. บริบททั่วไปของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 หรือกลุ่มทวารวดี ประกอบด้วยจังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีลักษณะเป็นดินแดน โบราณที่อยู่ริมทะเลไทยโบราณในอดีต จากนั้น ได้มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านการค้าและมีความ เจริญทางพุทธศาสนา หรือเรียกว่ากลุ่มที่มีอารยธรรมทวารวดี

8.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากข้อมูลสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาค กลางตอนล่าง 1 (2559) ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดนครปฐม จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดราชบุรีมีขนาดพื้นที่รวมประมาณ 32,195.79 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 20,079,327.85 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.59 ของพื้นที่ภาคกลาง และคิดเป็นร้อยละ 6.21 ของ ประเทศ โดยกลุ่มจังหวัดตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่าง อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไป ตามเส้นทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า-นคร ชัยศรี) 51 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดกับจังหวัดอื่น ๆ และประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้ (สำนักบริหาร ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 6)

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดตาก ชัยนาท อุทัยธานี และประเทศสาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง อุทัยธานี นนทบุรี และ กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
 จังหวัดนครปฐม มีพื้นที่ประมาณ 2,168.33 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 1,338,954.06 ไร่
 จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 19,473.00 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 12,117,425.3 ไร่
 จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ประมาณ 5,358.00 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,379,169.46 ไร่
 จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ประมาณ 5,196.46 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,243,779.00 ไร่

8.2 ลักษณะภูมิประเทศ

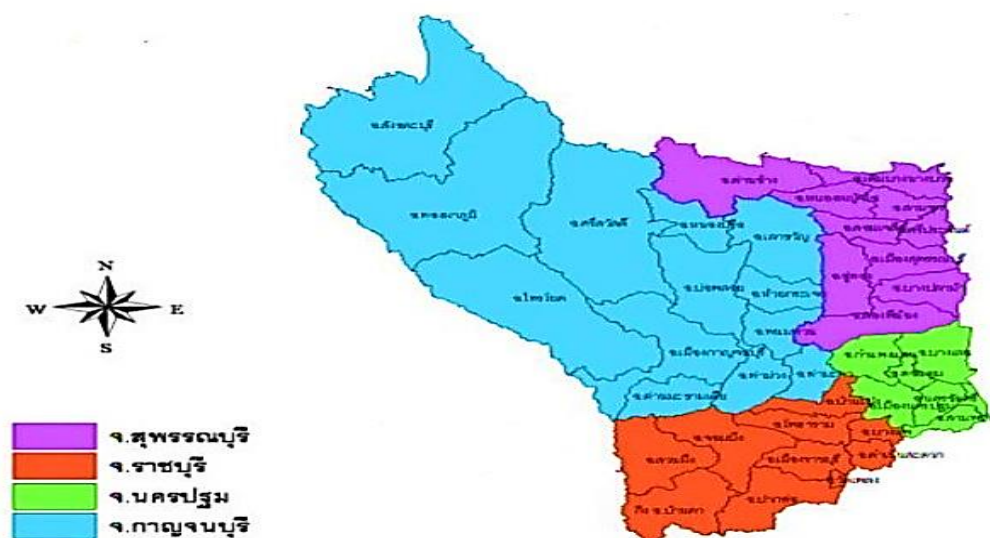
ด้วยพื้นที่ที่กว้างใหญ่ ทำให้ลักษณะภูมิประเทศในแต่ละจังหวัดภายในกลุ่มจังหวัดค่อนข้างแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ พื้นที่ภูเขาสูง พื้นที่ราบสูง พื้นที่ราบลุ่ม และพื้นที่ราบลุ่มต่ำ โดยภูมิประเทศส่วนใหญ่ของกลุ่มจังหวัด ร้อยละ 45 เป็นพื้นที่ป่า ซึ่งประกอบด้วยป่าโปร่ง ป่าดงดิบ อุดมด้วยป่าเบญจพรรณนานาชนิด เช่น ป่าเต็งรัง ป่าไผ่ ฯลฯ ซึ่งมีรายละเอียดของลักษณะภูมิประเทศคร่าว ๆ ดังนี้

1. พื้นที่ภูเขาสูง ได้แก่ บริเวณชายแดนด้านทิศเหนือ และทิศตะวันตกของกลุ่มจังหวัดที่ติดกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์บริเวณจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีสภาพเป็นเทือกเขาสูง ยาวต่อเนื่องจากเทือกเขาถนนธงชัย เทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร นอกจากนี้พื้นที่ภูเขาสูงยังมีอยู่ในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อ ฯลฯ

2. พื้นที่ราบสูง ได้แก่ บริเวณทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี บริเวณตอนกลางจังหวัดของจังหวัดราชบุรี และในพื้นที่บางส่วนของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งจะมีลักษณะเป็นที่ราบสูงที่ราบเชิงเขาสลับเนินเตี้ย ๆ

3. พื้นที่ราบลุ่ม ได้แก่ บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ในบริเวณจังหวัดนครปฐม ราชบุรี และสุพรรณบุรี

4. พื้นที่ราบลุ่มต่ำ ได้แก่ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นส่วนใหญ่ เช่น ตอนปลายของแม่น้ำแม่กลองบริเวณอำเภอดำเนินสะดวกและวัดเพลง ของจังหวัดราชบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา อำเภอเมืองกาญจนบุรี และในพื้นที่สุพรรณบุรี บริเวณอำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาม้า และอำเภอสองพี่น้อง ซึ่งเมื่อถึงฤดูน้ำหลากมักจะมีน้ำท่วมขัง (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 7)

ภาพที่ 4 ภาพกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษา ภาค 4 (พ.ศ.2560-2564).

8.3 การปกครอง

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 แบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาค ออกเป็น 40 อำเภอ 415 ตำบล 3,848 หมู่บ้าน และมีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นแบ่งเขตการปกครองออกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 4 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 12 แห่ง เทศบาลตำบล 138 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 323 แห่ง (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 7)

8.4 ประชากร

จากข้อมูลประชากรตามทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2558 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2558 กลุ่มจังหวัด ภาคกลางตอนล่าง 1 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 3,499,070 คน เป็นชาย 1,710,361 คน หญิง 1,788,709 คน ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน 1,030,479 คน และอยู่นอกเขตเทศบาลจำนวน 2,468,591 คน การตั้งถิ่นฐานของประชากร กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ในปี 2558 ประกอบด้วยชุมชนเมืองขนาดเล็กจำนวนมาก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะชนบท ยกเว้นบางชุมชนบริเวณที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยเมืองใหญ่เป็นเพียงศูนย์กลางบริการระดับจังหวัดมากกว่าที่จะเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจเหนือพื้นที่ชนบทโดยรอบในจำนวนประชากรทั้งหมด

ของกลุ่มจังหวัด มีเพียงร้อยละ 29.45 อาศัยอยู่ในเขตเมือง (เทศบาล) ซึ่งหมายความว่าประชากรอีกร้อยละ 70.55 อาศัยอยู่ในชนบท (นอกเขตเทศบาล) (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 8)

8.5 เศรษฐกิจ

ขนาดเศรษฐกิจกลุ่มจังหวัด 581,722 ล้านบาท ขนาดเศรษฐกิจเฉลี่ยของประเทศ 363,720 ล้านบาท ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีขนาดเศรษฐกิจสูงกว่าอยู่ที่ 218,002 ล้านบาท สูงเป็นลำดับที่ 4 จาก 18 กลุ่มจังหวัด เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของการค้าชายแดน และเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 11)

ขนาดเศรษฐกิจภาคการเกษตรของกลุ่มจังหวัด 93,146 ล้านบาท ขนาดเศรษฐกิจภาคการเกษตรเฉลี่ยของประเทศ 72,792 ล้านบาท ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีขนาดเศรษฐกิจภาคการเกษตรสูงกว่าอยู่ที่ 20,354 ล้านบาท เป็นลำดับที่ 7 จาก 18 กลุ่มจังหวัด (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 11)

ขนาดเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมของกลุ่มจังหวัด 228,596 ล้านบาท ขนาดเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมเฉลี่ยของประเทศ 77,161 ล้านบาท ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีขนาดเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าอยู่ที่ 151,435 ล้านบาท เป็นลำดับที่ 5 จาก 18 กลุ่มจังหวัด (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 11)

มูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดเฉลี่ยต่อหัว 167,156 บาท/คน มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยของประเทศเฉลี่ยต่อหัว 114,939 บาท/คน ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวสูงกว่าอยู่ที่ 52,217 บาท/คน โดยกลุ่มจังหวัดมีค่าเฉลี่ยสูงเป็นลำดับที่ 7 จาก 18 กลุ่มจังหวัด ผลิตภัณฑ์ภาพแรงงานของกลุ่มจังหวัด 189,844 บาท/คน ผลิตภัณฑ์ภาพแรงงานเฉลี่ยของประเทศ 125,946 บาท/คน ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีผลิตภัณฑ์ภาพแรงงานสูงกว่าอยู่ที่ 63,898 บาท/คน (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 11)

รายได้จากการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด 23,942 ล้านบาท รายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยของประเทศ 22,313 ล้านบาท ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงกว่าอยู่ที่ 1,629 ล้านบาท (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 11)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นแหล่งอาหารและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติ เศรษฐกิจส่วนใหญ่เจริญเติบโตพึ่งพาภาคอุตสาหกรรม โดยมีภาคเกษตรกรรม การค้า และการบริการรองรับทำให้เศรษฐกิจมีการขยายตัวและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่จะมีข้อจำกัดด้านการจัดระเบียบการใช้ที่ดิน โครงสร้าง

พื้นฐาน และมลภาวะ ที่เกิดขึ้นตามมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและประชากร (สำนักบริหาร
ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2559: 11)

8.6 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดกาญจนบุรี

กาญจนบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางที่มีผู้คนนิยมเดินทางไปท่องเที่ยว เต็มไปด้วย
เรื่องราวในอดีตที่น่าสนใจ เป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่ตั้งของ
สะพานข้ามแม่น้ำแคว ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2
และมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น
เป็น ป่าเขาลำเนาไพร ถ้ำหรือน้ำตก (จังหวัดกาญจนบุรี, 2565)

ที่ตั้ง จังหวัดกาญจนบุรี ในปัจจุบัน มีประวัติความเป็นมา ที่ต่อเนื่อง และยาวนาน
ประวัติ หน้าสุดท้ายของกาญจนบุรี ย้อนกลับไปเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์หน้าแรก ได้อย่างบังเอิญ
เมื่อเชลยศึก ที่ถูกเกณฑ์ มาสร้างทางรถไฟคนหนึ่ง ค้นพบเครื่องมือหิน ของมนุษย์ ก่อน
ประวัติศาสตร์ ระหว่างการก่อสร้างทางรถไฟ บริเวณ สถานีบ้านเก่า ตำบลจรเข้มะเือง อำเภอมะเือง
ทำให้เกิดการขุดค้นทาง โบราณคดี และสามารถ ค้นพบหลักฐานของ มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์
จำนวนมาก แม้จนถึงปัจจุบันยังขุดพบอยู่ ในสมัยทวารวดี ซึ่งอยู่ในสมัยประวัติศาสตร์ ของประเทศ
ไทย พบซาก โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ ที่ ตำบลปริงเือง อำเภอสังขละบุรี (ปัจจุบัน เป็นพื้นที่
อ่างเก็บน้ำ เขื่อนเขาแหลม) ซึ่งเป็นเจดีย์ลักษณะเดียวกับจุลประ โทณเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เจดีย์ที่
บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และที่เมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ ยังพบฐาน เจดีย์ และ พระ
พิมพ์ สมัยทวารวดี จำนวนมาก ที่ บ้านท่าหวี ริมแม่น้ำแควใหญ่ ตำบลลาดหญ้า อำเภอมะเือง อีกด้วย
แสดงว่าในสมัยนั้น พื้นที่ ริมแม่น้ำหลายแห่ง ซึ่งเป็นเส้นทาง คมนาคม สำคัญ มีชุมชน หรือ เมือง
โบราณ ซึ่ง มีความสัมพันธ์ กับชุมชน โบราณ ใกล้เคียงกัน ในสมัย พุทธศตวรรษ ที่ 16-18 ขอม ได้
แผ่อิทธิพล เข้ามาใน ประเทศไทย ซึ่งพบหลักฐานสำคัญ คือ ปราสาทเมืองสิงห์ ซึ่งมีลักษณะเป็น
ศิลปะขอม สมัยบาเยน มีอายุในช่วงสมัย พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในพุทธศตวรรษที่ 18 นอกจากนี้ ยัง
พบหลักฐานที่เป็นศิลปะขอม สมัยเดียวกัน ที่เมืองครุฑ และ เมืองกลอนโค อำเภอยะเือง ในสมัย
สุโขทัย พบหลักฐาน ในพงศาวดารเหนือ ว่ากาญจนบุรี ตกเป็นเมืองขึ้น ของ สุพรรณบุรี ตามที่
กล่าวว่า พญาทอง ได้มาครอง เมือง กาญจนบุรี แต่ก็ไม่ม่หลักฐานอื่น มาสนับสนุน ต่อมา ในสมัย
อยุธยา กาญจนบุรี มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ โดยตัวเมือง ตั้งอยู่ที่บ้านท่าเสา ตำบลลาดหญ้า
ใกล้เขาชนไก่ และ ยังปรากฏ หลักฐาน เป็นซากโบราณสถาน และ โบราณวัตถุ ดังที่เห็นในปัจจุบัน
(จังหวัดกาญจนบุรี, 2565)

กาญจนบุรียังคงเป็นเมืองหน้าด่าน สืบเนื่องมาจนถึง สมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ โดย ในสมัยรัชกาลที่ 1 พระองค์ โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมือง กาญจนบุรี มาตั้งใหม่ที่ บ้าน ปากแพรก เพื่อมาตั้งรับทัพ พม่า ที่เดินทัพ ลงมาตามลำน้ำแม่กลอง เพื่อเข้าตี กรุงเทพฯ ได้มีการสร้างกำแพงล้อมรอบเมือง อย่างมั่นคง ใน สมัยรัชกาลที่ 3 และให้มีเจ้าเมือง คือ พระประสิทธิ์สงคราม นอกจากนั้น ยังตั้งหัวเมืองเล็ก ๆ ตามรายทาง เป็นหน้าด่านอีกเจ็ดแห่ง สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการจัดรูปแบบการปกครองประเทศใหม่ เป็นมณฑลเทศาภิบาล เมือง กาญจนบุรี ถูกโอนมาขึ้นกับมณฑล ราชบุรี และ แบ่งการปกครองเป็นสามอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเหนือ (ปัจจุบันคือ อ.ท่าม่วง) และ อำเภอใต้ (ปัจจุบัน คือ อำเภอพนมทวน) และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2467 ได้ตั้งอำเภอเพิ่มอีกสองแห่ง คือ อำเภอท่ามะกา และ อำเภอทองผาภูมิ กับ กิ่ง อำเภอสังขละบุรี ในช่วงสงคราม มหาเอเซียบูรพา ญี่ปุ่น ตัดสินใจสร้างทางรถไฟ สาย ไทย - พม่า เชื่อมจากสถานีหนองปลาตุก จังหวัด ราชบุรี ผ่าน กาญจนบุรี เลาะริมแม่น้ำแควน้อย ไปเชื่อมกับ ทางรถไฟ ที่สร้างมาจาก พม่า ที่ด่านเจดีย์สามองค์ เป็นทางรถไฟ ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก และมีผู้คนจำนวนมาก เดินทางมาเยี่ยมชม เพื่อการวาระ ต่อดวงวิญญาณ ผู้เสียชีวิต และรำลึก ถึงความโหดร้าย ทารุณ ของสงคราม (จังหวัดกาญจนบุรี, 2565)

8.7 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นเมืองโบราณ พบหลักฐานทาง โบราณคดี มีอายุไม่ต่ำกว่า 3,500 - 3,800 ปี โบราณวัตถุที่ขุดพบมีทั้งยุคหินใหม่ ยุคสัมฤทธิ์ ยุคเหล็ก และสืบทอดวัฒนธรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่ สมัยสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมราวดี ทวารวดี ศรีวิชัยสุพรรณบุรี เดิมมีชื่อ “ทวารวดีศรีสุพรรณภูมิ” หรือ “พันธุมบุรี” ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำท่าจีน แถบบริเวณตำบลรั้วใหญ่ไปจดตำบลพิหารแดง ต่อมาพระเจ้ากาแตได้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่ที่ฝั่งขวาของแม่น้ำ แล้วโปรดให้มอญน้อยไปสร้างวัดสนามชัย และบูรณะวัดป่าเลไลยก์ ชักชวนให้ข้าราชการจำนวน 2000 คนบวช จึงขนานนามเมืองใหม่ว่า “เมืองสองพันบุรี” ครั้นถึงสมัยพระเจ้าอู่ทอง ได้สร้างเมืองมาทางฝั่งใต้หรือทางตะวันตกของแม่น้ำท่าจีน ชื่อเมืองเรียกว่า “อู่ทอง” จวบจนสมัยขุนหลวงพะงั่วเมืองจึงถูก เรียกว่าชื่อว่า “สุพรรณบุรี” นับแต่นั้นมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองสุพรรณบุรี เป็นเมืองหน้าด่านและเป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญ ต้องผ่านศึกสงครามหลายต่อหลายครั้งสภาพเมือง ตลอดจนประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ถูกทำลายปรักหักพังจนกระทั่งถึงสมัยรัตน โกสินทร์ เมืองสุพรรณ ได้ฟื้นตัว และตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าจีน(ลำน้ำสุพรรณ) มาจนตราบทุกวันนี้ (จังหวัดสุพรรณบุรี, 2565)

ความสำคัญของสุพรรณบุรี ในด้านประวัติศาสตร์ การกอบกู้เอกราชไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้แก่ชัยชนะแห่งสงครามยุทธหัตถีที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา ณ สมรภูมิตอนเจดีย์ เป็นมหาวีรกรรมกษัตริย์อันยิ่งใหญ่ที่ได้ถูกจารึกไว้ และมีการจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ทุก ปีเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ ในด้านวรรณคดี เป็นเมืองต้นกำเนิดแห่งตำนาน “ขุนช้างขุนแผน” วรรณคดีไทยเรื่องราวและสถานที่ที่ปรากฏตามท้องเรื่องยังคงมีให้เห็นในปัจจุบัน อาทิบ้านไร่ใหญ่ วัดเขาใหญ่ ท่าสิบเบี้ยไร่น้ำฝ้าย วัดป่าเลไลยก์ วัดแค อำเภออู่ทอง และอำเภอศรีประจันต์ เป็นต้น (จังหวัดสุพรรณบุรี, 2565)

8.8 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครปฐม

“นครปฐม” เป็นคู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้นชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ “ศรีวิชัย” นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวชได้ธุดงค์ไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้เกิดความร่มเย็นมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ผ่านเมืองนครปฐม ซึ่งขณะนั้นยังเป็นป่ารก พระองค์จึงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองจากตำบลท่านา อำเภอนครชัยศรี มาตั้งที่บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์เหมือนเช่นครั้งสมัยโบราณครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานและฝึกซ้อมรบแบบเสือป่า โดยโปรดฯ ให้ตัดถนนเพิ่มขึ้นอีกหลายสาย รวมทั้งสร้างสะพานเจริญศรัทธาข้ามคลองเจดีย์บูชาเชื่อมระหว่างสถานีรถไฟกับองค์พระปฐมเจดีย์ ตลอดจนสร้างพระร่วงโรจนฤทธิ์ทางด้านทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์และบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์ให้สมบูรณ์สวยงามดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน และได้โปรดฯ ให้เปลี่ยนชื่อจากเมือง “นครไชยศรี” เป็น “นครปฐม” (จังหวัดนครปฐม, 2665)

8.9 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดราชบุรี

จังหวัดราชบุรีจากข้อมูลของจังหวัดกล่าวว่า จังหวัดราชบุรีมีชื่ออันเป็นมงคลยิ่ง หมายถึง “เมืองพระราช” ราชบุรีเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย จากการศึกษาและขุดค้นของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่าดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองแห่งนี้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัย และมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุมากทำให้เชื่อได้ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินกลางตลอดจนได้ค้นพบเมืองโบราณสมัยทราวดีที่ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ได้เคยดำรงตำแหน่งหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรีในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ซึ่งในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาและตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า เมืองราชบุรีเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญ เป็นสมรภูมิการรบหลายสมัย โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ยกทัพมาตั้งรับศึกพม่าในเขตราชบุรีหลายครั้ง ครั้งสำคัญที่สุดคือสงครามเก้าทัพต่อมา พ.ศ. 2360 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างกำแพงเมืองใหม่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลองตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพ.ศ. 2437 ได้ทรงเปลี่ยนการปกครองส่วนภูมิภาคโดยรวมหัวเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกัน ตั้งขึ้นเป็นมณฑล และได้รวมเมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ รวม 6 เมือง ตั้งขึ้นเป็นมณฑลราชบุรี ตั้งที่บัญชาการมณฑล ณ ที่เมืองราชบุรี ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง (ปัจจุบันคือศาลากลางจังหวัดราชบุรีหลังเก่า) ต่อมาใน พ.ศ. 2440 ได้ย้ายที่บัญชาการเมืองราชบุรี จากฝั่งซ้าย กลับมาตั้งรวมอยู่แห่งเดียวกับศาลาว่าการมณฑลราชบุรี ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง จนถึง พ.ศ. 2476 เมื่อได้มีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลทั้งหมด มณฑลราชบุรีจึงถูกยกเลิกและคงฐานะเป็นจังหวัดราชบุรีจนถึงปัจจุบัน (จังหวัดราชบุรี, 2564)

อำเภอเมืองราชบุรี เดิมเป็นที่ตั้งเมืองเรียกว่า “เมืองราชบุรี” มีฐานะเป็นมณฑลราชบุรีอันเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร “ทวารวดี” ของชนชาติลาว นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีชาวอินเดียและเขมรได้มาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในเมืองนี้ ทั้งชื่อเมืองราชบุรีนี้ ก็ปรากฏว่าได้นำเอาชื่อเมืองไทยในอินเดียมาตั้งเป็นชื่อเมืองขึ้น มีตำนานเล่าต่อ ๆ กันมาว่า เมืองราชบุรี พระเจ้าศรีธรรมโศกราช กษัตริย์ผู้ปกครองมัชฌิมประเทศเป็นผู้สร้างเมื่อพุทธศักราช 210 ฐานะเป็นเมืองลูกหลวงของมัชฌิมประเทศ ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านไร่ (เดิมชื่อตำบลอู่เรือ) อำเภอเมืองราชบุรี ในปัจจุบัน ต่อมาเมืองราชบุรี ได้ร้างไปประมาณ 300 - 400 ปี ภายหลังพระเจ้าอู่ทอง (เจ้าเมืองอู่ทอง) ได้สร้างเมืองราชบุรีขึ้นใหม่ที่วัดมหาธาตุ ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของศาลากลางจังหวัด (หลังเก่า) ฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2360 (ร.ศ.36) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ

หลักฐานภายใต้แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดเกล้าให้ย้ายเมืองราชบุรี มาตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลองคือทั้งจังหวัดทวารวดี ครั้นปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ.116) ได้เริ่มจัดระเบียบการปกครองท้องที่มีข้าหลวงเทศาภิบาลขึ้น จึงได้ย้ายเมืองราชบุรี มาตั้งอยู่ ณ ศาลากลางจังหวัดราชบุรี (หลังเก่า) การจัดปกครอง ท้องที่ในครั้งนั้น ได้แบ่งการปกครองท้องที่ออกเป็น 5 อำเภอ เฉพาะอำเภอเมืองราชบุรีเดิมตั้งอยู่ที่ตำบลธรรมมาเสนอำเภอโพธารามห่างจากที่ตั้งตัวอำเภอเมืองปัจจุบันขึ้นไปทางเหนือประมาณ 350 เส้น(เท่ากับ 14 กิโลเมตร) ในครั้งนั้นจึงเรียกว่า “แขวง” ต่อมา พ.ศ. 2441 (ร.ศ.117) จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากตำบลธรรมมาเสน มาตั้งที่ ถนนอัมรินทร์ตำบลหน้าเมือง ครั้นต่อมาบริเวณที่ว่าการอำเภอเมืองราชบุรี ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป็นศูนย์กลางการค้าจึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอเมืองราชบุรี ไปปลูกสร้างที่ถนนอำเภอ (ติดกับศาลากลางจังหวัดราชบุรี) ตั้งแต่ปี 2517 จนถึงปัจจุบัน(ศูนย์ข้อมูลอำเภอเพื่อบริหารงานปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2564)

กล่าวโดยสรุปข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 หรือกลุ่มทวารวดีแต่ละจังหวัดมีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีต มีประวัติศาสตร์ยาวนาน กลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลาย มีวัฒนธรรมอันโดดเด่น ตลอดจนธรรมชาติที่สมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยวอย่างมาก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมากและหลากหลายเช่น พิพิธภัณฑ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน ตลาดวิถีชีวิตชุมชนและชาติพันธุ์ ตลอดจนเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในรูปของชุมชนการท่องเที่ยว วิถีชีวิต และของที่ระลึก อย่างไรก็ตามการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 จะเป็นอีกจุดเด่นที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวชื่นชอบในการท่องเที่ยวรูปแบบที่สร้างประสบการณ์ใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

9.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่นำมาศึกษาประกอบเพื่อการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยใน ปี 2555 – 2565 ดังนี้

ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวตลาดน้ำภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ) ที่มีความสอดคล้องกับประเด็นของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยการพัฒนารูปแบบของตลาดน้ำภาคใต้ นั้น ชลลดา ได้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เป็น วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โดยเป็นการวิจัยในลักษณะของพหุเทศกรณี จากการศึกษาวิจัยได้พบว่าตลาดน้ำในภาคใต้ นั้นเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีการบริหารในรูปแบบของกรรมการมีการวางกฎระเบียบในการปฏิบัติในตลาดน้ำ ซึ่งเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของภาคใต้ เพื่อสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวให้กับท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมและพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ (2555) ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนกลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขตภูมิภาคตะวันตกเพื่อการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน มีการจัดรูปแบบการวิจัย โดยการใช้สนทนากลุ่ม การจัดวิพากษ์หลักสูตร การจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดทำแบบสอบถาม ซึ่งผลสรุปคือ บุคลากรที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกนั้นมีศักยภาพที่ต่ำกว่าผู้ประกอบการคาดหวัง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคลากรภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภูมิภาคตะวันตกนั้นก็คือ ความเข้าใจในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้อยประสิทธิภาพลงไป จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรทางด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความแข็งแกร่งทางวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียน

อัจฉรา ศรีพันธ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การถ่ายโอนความรู้เพื่อปรับปรุงผลิตภาพการผลิตสินค้าและบริการ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณผลงานวิจัยพบว่าคุณภาพของแหล่งความรู้ที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวมีอยู่จำนวนมากและหลากหลาย ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการอบรมความรู้ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์และความรู้ด้านการตลาดในการท่องเที่ยว

ทิพย์สุดา พุฒजर (2556) ได้เสนองานวิจัย เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอกจังหวัดตราด ซึ่งดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผลการวิจัยพบว่าชมรมนำเที่ยว นั้น มีการร่วมลงทุนเพื่อพัฒนาและบริหาร มีการปันผลกำไรที่เกิดจากการบริหารแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน แบ่งปันหรือเรียกว่าการแบ่งปันผลประโยชน์ อีกทั้งยังนำผลกำไรไปเพื่อการบริหารพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาการบริหาร บริหารจัดการ

ด้านที่פקเพื่อให้บริการ ตลอดจนปลูกจิตสำนึกเพื่อให้ชุมชนรู้สึกหวงแหนในแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน

นอกจากนี้ รัฐบาลพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2556) ซึ่งวิจัยในหัวข้อ การพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน ที่ได้มีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กล่าวคืองานวิจัยนี้มีการผสมผสานระเบียบวิธีวิจัยระหว่างเชิงปริมาณ กับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณนั้นมีการได้รับข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์และผู้เข้าใช้บริการ และเชิงคุณภาพได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก จาก ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ ครู อาจารย์ ภัณฑารักษ์ ผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องจนได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนั้นอยู่บริเวณภายในวัด มีการจัดวางที่ไม่เป็นวิชาการมากนัก วิทยากรหรือผู้บรรยายเป็นกันเอง มีการเผยแพร่ข้อมูลโดยการจัดทำเอกสาร รายได้มาจากวัดและผู้บริจาค นอกจากนี้ยังพบว่ามีการ ประชาสัมพันธ์โดยตัวบุคคล ดังนั้นจากองค์ประกอบทุกด้านที่ศึกษาทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ทำวิจัยนี้อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

สุพัตรา คงขำ (2556) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย โดยมีการวิจัยที่พัฒนาร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยแบบพหุเทศะกรณีศึกษา ผลปรากฏว่าต้องมีการพัฒนาบุคลากรและพัฒนาสังคม เพื่อส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์หนังตะลุง และมีการพัฒนารูปแบบในการจัดการความรู้หนังตะลุง การวิจัยนี้จึงเป็นการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่น

วิรุณศิริ ใจมา และคณะ (2556) เรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งผลการศึกษาคือ กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทศาสนา ชมอาคาร สิ่งปลูกสร้างทางศาสนา วิหาร โบสถ์ พระประธาน เป็นต้น ยังมีความสนใจในกิจกรรมด้านหัตถกรรม เช่นเครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า เป็นต้น แต่ปัญหาของกิจกรรมการท่องเที่ยวก็คือมีคฤเทศก์และผู้จัดกิจกรรมคือการใช้ภาษาอังกฤษไม่ดีเท่าที่ควร

ทรงยศ สาโรจน์ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเรือนแพ ลุ่มน้ำสะแกกรัง ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเรือนแพ ลุ่มแม่น้ำสะแกกรังนั้นมีความเป็นอยู่คู่กับสายน้ำเป็นเวลายาวนานตั้งแต่ในยุคกรุงศรีอยุธยา ทำให้มีต้นทุนทางวัฒนธรรมอยู่จำนวนมาก โดยใช้พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมตามแบบวิสาหกิจชุมชนส่งผลให้เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

อรวรรณ บุญพัฒน์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย มีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณซึ่งได้ผลจากการศึกษาปรากฏว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น โอกาสที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสเสน่ห์ของวิถีชีวิตล้านนา อาหาร ศิลปะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย จากการที่มี การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเชียงรายส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบมากขึ้น

วิระศักดิ์ อุดมโชคและคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแหล่งน้ำพุร้อนในภาคตะวันตกของประเทศไทย มีลักษณะเป็นโครงการย่อย 3 โครงการแต่ละโครงการสอดคล้องกันตั้งแต่การศึกษาสำรวจแหล่งน้ำพุร้อน ประเมินศักยภาพของแหล่งน้ำพุร้อนตลอดจนการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้บริการน้ำพุร้อนในภาคตะวันตก การพัฒนาดังกล่าวได้มีการพัฒนาร่วมกันระหว่างคณะวิจัย หน่วยงานราชการในพื้นที่ และชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม คณะผู้วิจัยได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาพัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนตามหลักวิชาการ มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย การพัฒนาและจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการให้มีความเหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ของแต่ละน้ำพุ

ธารณี นวัสนธิ (2557) ศึกษาเรื่อง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจและวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผลปรากฏว่ากิจกรรมที่ผู้วิจัยได้สำรวจและพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวทดลองคือ การปั้นหม้อ การทำสับปะรดประดิษฐ์จากผ้าไทย การทำขนมโรตีสายไหม การทำขนมหั่นตรา การสานปลาตะเพียนโบราณ การทำวาวไทย การถักเปลญวน การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากต้นโสนหางไก่ การทำการบูรประดิษฐ์ และการทำเรือจำลอง เมื่อนักท่องเที่ยวได้ทดลองกิจกรรมดังกล่าวปรากฏว่าเกิดความชื่นชอบและทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นสามารถพัฒนาให้เกิดรูปธรรมอันจะส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้และเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้

อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ (2557) เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากวรรณกรรมพื้นบ้าน มีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณในการวิจัยมีได้ใช้งานด้านวรรณกรรมเป็นหลักในการศึกษาวิจัย ซึ่งก็คือวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องปลาบู่ทอง เนื้อเรื่องกล่าวถึงความมีคุณธรรม จริยธรรมและความกตัญญู กิจกรรมที่จัดขึ้นแบ่งเป็น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมแรกมีการแต่งตัวเป็นตัวละครในเรื่องปลาบู่ทอง มี

การสอนการแสดงและทำของที่ระลึก กิจกรรมที่สอง กิจกรรมเกี่ยวกับทำเครื่องดื่มนมมือกเทศ การระบายสีรูปปั้นดินเผาปลาบู่ทอง กิจกรรมสุดท้ายเป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องปลาบู่ทอง โดยการประเมินจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับพอใจมากในทุกกิจกรรม

เรณู เหมือนจันทร์เชย (2557) ศึกษาเรื่อง ทูนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม ได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการลงพื้นที่ศึกษาบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัย ผลการวิจัยปรากฏว่าทูนวัฒนธรรมที่ได้จากการวิจัยมี ทูนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย ทูนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ ทูนวัฒนธรรมที่อาศัยการสถาปนา โดยถือเป็นองค์ท้องถิ่นความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย ซึ่งหากนำทูนวัฒนธรรมที่พบจากการศึกษาก็จะพบว่าคือ วัฒนธรรมการอยู่อาศัย วิถีชีวิต การทำมาหากิน การแต่งกาย เครื่องประดับ การรักษาโรค ความเชื่อและศาสนา

รัศมี อ่อนปรีดา (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม โดยมีการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อศึกษาปรากฏว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวชาวไทย มีกลไกในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของเจ้าของพื้นที่และเครือข่ายการท่องเที่ยว นอกจากนี้งานวิจัยยังพบว่านโยบายการท่องเที่ยวจากภาครัฐมีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการท่องเที่ยวในนั้นจะมีประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว จำนวนไม่น้อย ส่งผลให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น อนึ่งการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้งสองจังหวัดยังต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบ มีการบูรณาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่นั้น ๆ

ลักขณา เกตุราพันธุ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก การวิจัยชิ้นนี้อยู่ในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา ผลการศึกษาวิจัยกล่าวว่า สภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการส่งเสริมการเรียนรู้ มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนชาวไทยพวนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาก็คือ ทีเอชซีแอลซีเอพีซี โมเดล “ThCLCAPC Model” ประกอบด้วย Th (Thai Phuan) หมายถึงชาวไทยพวน C (Creation) หมายถึงการสร้างสรรค L (Learning) หมายถึงการเรียนรู้ C (Conservation) หมายถึงการ

อนูรัถย์ A (Awareness) หมายถึงความตระหนัก P (Participation of Community) หมายถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน C (Cultural Tourism Activity) หมายถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เอี่ยมพร โดภาณูรัถย์กุล (2558) ทำการศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการอนูรัถย์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยทรงดำ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนในการดำเนินงานอยู่ 3 ขั้นตอน โดยผลการวิจัยปรากฏว่า ได้มีการจัดทำแผนโครงการกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมมือกับองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ มีการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และอยู่ในพื้นที่ สรรค์สร้างกระบวนการเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญา จัดกิจกรรม สร้างเครือข่ายตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้ถึงแหล่งองค์ความรู้ท้องถิ่นในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยว

วรรณวีร์ บุญคุ้มและคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์ เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย โดยการศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา ศึกษาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษารายงานว่า ได้มีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์บนเส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย ออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางเมืองกาญจนบุรี-เขาช่วงขาด และ เส้นทางอุทยานประวัติศาสตร์(เมืองสิงห์)-บ้านน้ำพุร้อน กิจกรรมทั้งสองเส้นทางนั้น มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่ต่างยุคสมัยในช่วงระยะเวลาที่น่าสนใจ มีทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทย ประวัติศาสตร์ในช่วงยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดจนได้ศึกษาพิพิธภัณฑ์อันเป็นแหล่งความรู้ที่มีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในอดีต ในการนี้ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย เรียกว่า “Thai-Tavoy” มีองค์ประกอบดังนี้ Th (Thainess) หมายถึงวิถีไทย A (Awareness) หมายถึงความตระหนัก I (Identity) หมายถึงอัตลักษณ์ T (Telling a story) หมายถึงการเล่าเรื่อง A (Attendance) หมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรม V (Value) หมายถึงการเห็นคุณค่า O (Opportunity) หมายถึงโอกาส Y (Young people) หมายถึงคนรุ่นหลัง หากดูจากการจัดทำรูปแบบผู้วิจัยมุ่งหวังให้ภาคส่วนต่าง ๆ ตลอดจนนักท่องเที่ยวได้มีพัฒนาและการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ศรัญญา ศรีทอง (2559) ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโคนชุมชน โดยการวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วมการดำเนินงานวิจัยทำให้มีการอบรมภาคีผู้พัฒนาฐานการเรียนรู้ทางการเกษตรโดยชุมชน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว มีการพัฒนาสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ ตลอดจนมีการพัฒนาที่พักในรูปแบบของ FRAM STAY อันจะทำให้เกิดพื้นที่ท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งผลการวิจัยเรื่องนี้ปรากฏว่าผลสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวการเกษตรเกิดจากการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างคุ้มค่าสูงสุด มีการบูรณาการบริบท

ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางการเกษตรของชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนจนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ตนเอง

ศตวรรษ ประจักษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม จากการศึกษาพบว่าสภาพพื้นที่ในการศึกษามีความพร้อมเหมาะแก่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่น มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ศูนย์การเรียนรู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนได้ร่วมกับชุมชนในพื้นที่พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแล้วน้อมนำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นนั้นก็คือ พายน์ทรีซี โฟร์เอส โมเดล “PIE3C4S” มีองค์ประกอบ ได้แก่ P : (Participation of Community) หมายถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน I : (Income) หมายถึงรายได้ E : (Environment) หมายถึงสิ่งแวดล้อม C1 : (Conservetion) หมายถึงการอนุรักษ์ C2 : (Community Strength) หมายถึงชุมชนเข้มแข็ง C3 : (Creation) หมายถึงการสร้างสรรค์ S1 : (Self-Sufficiency) หมายถึงความพอเพียง S2 : (Sustainnability) หมายถึงความยั่งยืน S3 : (Suitability) หมายถึงความเหมาะสม S4 : (Safety) หมายถึงความปลอดภัย

เชิดชัย อ่องสกุล และก้านวณ นวลสนอง (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการทำการวิจัยร่วมกับชุมชน ผลปรากฏว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านประเพณีท้องถิ่น และการละเล่นพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการศึกษาและเรียนรู้ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งหมดชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืน อีกทั้งยังมีการบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมข้างต้นจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเน้นสรรค์สร้างให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพรองรับนักท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยเรื่องราวความเป็นมาในอดีต

นอกจากนี้ในงานภาคเหนือตอนล่างพบว่ามีการศึกษาของ บุญยสฤกษ์ อเนกสุข และวศิน ปัญญาวุธตระกูล (2559) เรื่อง การพัฒนารูปแบบและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียน โดยทั้งสองมีการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการนี้ผลการศึกษาปรากฏว่ามีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยการท่องเที่ยวทั้งสองยังมีการพัฒนากิจกรรม การคมนาคมขนส่ง บริษัทนำเที่ยว ที่พักแรม ร้านอาหาร ตลอดจนธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก โดยผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาต้องเป็นของท้องถิ่น และมีเรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ อันจะทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มในการท่องเที่ยว

จากการศึกษาของ วาสนา โปร่งจิต และกฤษณา จันทร์จิต (2559) เรื่อง การท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท โดยงานวิจัยชิ้นนี้มีการออกแบบงานวิจัยซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยปรากฏว่าองค์ความรู้ท้องถิ่นที่ได้รับจากการวิจัยมีอยู่ถึง 4 ภูมิปัญญาคือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับธรรมชาติ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการ และภูมิปัญญาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดการรวบรวมองค์ความรู้ในรูปแบบภูมิปัญญาดังกล่าวมาพัฒนาการท่องเที่ยว จัดทำกิจกรรมเช่น กิจกรรมการบินจักรยานไปตามแหล่งและเขตพื้นที่วัฒนธรรม มีการพัฒนากิจกรรมประกอบการท่องเที่ยวเช่นการประกวดภาพถ่าย อย่างไรก็ตามการพัฒนาภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้นำเที่ยวในพื้นที่เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ท้องถิ่นและภูมิปัญญา

นพพร จันทรนำชู และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และ หน่วยการวิเคราะห์ การวิจัยได้เริ่มจากการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี จากนั้นจึงพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น จังหวัดกาญจนบุรี ตลอดจนพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ซึ่งได้ดำเนินการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถานกลุ่มเป้าหมาย และสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า มีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสร้างอัตลักษณ์ และส่งเสริมให้พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถาน ตลอดจนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนอันมีพิพิธภัณฑสถานเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาของสัจฉญา พานิชยเวช และคณะ (2560) เรื่อง การศึกษาพัฒนาการเมืองสวรรคโลกและมรดกวัฒนธรรมชุมชนสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเครือข่ายชุมชนคนสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยงานวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน มีการศึกษาในประเด็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองสวรรคโลกนั้นศึกษาในหลากหลายมิติ โดยยึดการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่น ส่งผลให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายในการเป็นข้อมูลพื้นในการท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เพราะการวิจัยยังมองในมิติที่สวรรคโลกเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลก อีกทั้งภาคสังคมหรือชุมชนมีการตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์ มีการร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ จากหน่วยงานท้องถิ่น ตลอดจนเอกชน ร่วมกัน พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์มีการจัดทำข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การจัดโปรแกรมทัวร์ ในเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน มีการทดลองทำทัวร์ มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การวิจัยยังได้มีการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นำเทคโนโลยีมาช่วยเหลือในการจัดการท่องเที่ยวผ่านเยาวชนในพื้นที่ มีการพัฒนาเสริมสร้างให้ชุมชนจัด CBT และส่งเสริมให้ชุมชนนำเที่ยวตามหลักของการท่องเที่ยว เช่น การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยให้มีจรรยาบรรณและเทคนิคการนำเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

วรกพร วงศ์รอด (2560) ได้ศึกษา แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่น มีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนี้ได้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ มีการศึกษาคูงานในแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ สรรค์สร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมและจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรม

ยุพิน พิพัฒน์พานทอง และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์แบบฝรั่งเศสโดยชาวบ้านเกาะเกร็ด การศึกษาใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมได้มีการวางแผนเป็นระบบในการพัฒนา ซึ่งคณะผู้วิจัยนั้นมองว่าในปัจจุบันนี้ การท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีกำลังจะเสื่อมในฐานะของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ จึงต้องมีการฟื้นฟูโดยการจัดทำแผนการฟื้นฟูโดยให้ชุมชนในพื้นที่เกาะเกร็ด เป็นผู้ขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวชมสถานที่สำคัญในชุมชนเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่น ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนส่งผลให้เกิดความยั่งยืน เพราะมีการร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น จากการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนนทบุรี

นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร (2561) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษากลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยงานวิจัยนี้ใช้ลักษณะการวิจัยและพัฒนา จากการศึกษาพบว่าพื้นที่วิจัยมีการสืบทอดวัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษ อันแสดงถึงตัวตนที่มีอัตลักษณ์ประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น ซึ่งกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แก่ การย้อมผ้า การเรียนภาษาไทยทรงดำ และการเย็บลายดอก นอกจากนี้ยังพบว่ามีสิ่งสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่น โฮมสเตย์

ร้านอาหาร ป้ายบอกสถานที่ สถานที่จอดรถ ตลอดจนสินค้าที่ระลึก สิ่งที่สำคัญคือห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์ประชาสัมพันธ์และบริการข้อมูล การมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควร ในการนี้ยังมีการวางแผนเพื่อให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนในด้านงบประมาณ การปรับปรุงภูมิทัศน์ ศูนย์วัฒนธรรม และการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่

จากการศึกษาของ จิราหนู โสภากและคณะ (2561) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นในกลุ่มเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม (สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร พระนครศรีอยุธยา) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณทำการคัดเลือกแม่บ้านที่ต้องการประกอบอาชีพการทำขนมและอาหารไทยในการฝึกอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น และประเมินผลการฝึกอบรมจำนวน 30 คน เชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ กลุ่มภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นในกลุ่มเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม(สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร พระนครศรีอยุธยา)จำนวน 30 คน ทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis และกำหนดกลยุทธ์ โดยผลจากการวิจัยมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน มีการพัฒนา กิจกรรมให้เข้ากับการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ มีการพัฒนาที่พักแรมประเภทโฮมสเตย์ มีการนวดสปา นวดแผนไทย เป็นต้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย แต่สิ่งที่มีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือการพัฒนาไกด์ท้องถิ่นให้มีความสามารถด้านภาษาที่ดีมากยิ่งขึ้น พัฒนาบุคลากรในโฮมสเตย์ให้มีมาตรฐาน ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ จัดทำเอกสารประเภทสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีการพัฒนากิจกรรมด้านการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นให้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีความสนใจในเรื่องของอาหาร อีกทั้งยังสามารถพัฒนาให้มีกิจกรรมการเดินตลาดเพื่อสรรหาวัตถุดิบในการทำอาหารท้องถิ่น อันจะเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา จังหวัดลำปาง มีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทกรณีศึกษา ซึ่งผลการดำเนินงานในพื้นที่วิจัยใช้หลัก “บวร” คือบ้าน วัด โรงเรียน มาเป็นส่วนเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก สร้างสำนึกให้กับเยาวชนในพื้นที่และเป็นการทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่

คาริน วรณทรัพย์ (2561) ได้เสนอเรื่อง รูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย มีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้กระบวนการวิจัยแบบการสร้างสรรค์นิยม (Constructivism paradigm) โดยการศึกษาได้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากรากฐานของทุนวัฒนธรรมของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกับงานวิจัยข้างต้นที่จัดทำโดยสัญญา พาณิชยเวชและคณะ หากแต่ข้อค้นพบที่ได้รับเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาของผู้วิจัยโดยสารินสรูปผลวิจัยได้ว่า ต้องมีการจัดการชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์ มีการจัดการในเรื่องราวหรือข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมให้เกิดความสร้างสรรค์ จัดทำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ มีการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ตลอดจนการสื่อสารในมิติการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดการผลกระทบด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ หากพื้นที่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถจัดการได้จะส่งผลต่อเศรษฐกิจของพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน เพราะพื้นที่สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืนนั่นเอง

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่น ไวย (2561) ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า เขตพื้นที่ชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีศักยภาพของพื้นที่ในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนท่ามะโอ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะชุมชนท่ามะโอเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่โบราณของจังหวัดลำปาง มีโบราณสถานหลายแห่ง มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นชุมชนท่ามะโอจึงมีความพร้อมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสรุปได้ว่าชุมชนท่ามะโอสามารถปรับปรุงและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน สามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตได้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามยังต้องมีการพัฒนาบุคลากรและประสานหาหน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ในภาคเหนือยังมีงานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ อรรถพงษ์ ศรีตะลาชัย (2562) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อเส้นทางตามรอยพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี - จังหวัดหนองคาย - จังหวัดบึงกาฬ - จังหวัดนครพนม) ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสำคัญของส่วนประสมทางการตลาดแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อเรื่องพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาพรวมส่วนใหญ่มี

ระดับความสำคัญสูงสุดคือด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ลงลงมาคือลักษณะทางกายภาพ (physical Evidence) ด้านศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความเชื่อพญานาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานีกับจังหวัดนครพนมมีศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว อันดับรองลงมาคือจังหวัดหนองคาย สุดท้ายด้านแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีการประชาสัมพันธ์และทำการตลาดเชิงรุกในช่วงเทศกาลและประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัด เช่น ประเพณีบั้งไฟพญานาคในวันออกพรรษา พัฒนารูปแบบแบรนด์พญานาคของจังหวัดทั้ง 4 มีความแตกต่างกันในเอกลักษณ์ของเมืองตนเอง และการเรียนรู้ถึงความแตกต่างของชุมชนที่มีความเชื่อในเรื่องพญานาคในรูปแบบของเรื่องเล่า (Storytelling)

อจันทร์พร เณิมชิต และคณะ (2562) ศึกษา การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของจังหวัดชายแดนไทย-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาด ตลอดจนตัวชี้วัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ต้องประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวต้องมีความน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยว การเดินทางสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวก จัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ อีกทั้งต้องมีข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ สินค้า ตลอดจนการส่งเสริมการตลาดล้วนเป็นผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยรวม

เจมณี ทะริยะ (2563) ศึกษา รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับศูนย์บ่มเพาะธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา พบว่าศูนย์บ่มเพาะธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี ให้มีความสำคัญกับการบริหารจัดการตามแนวคิดการจัดการธุรกิจและแนวคิดศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ โดยถือเอาการบริการเป็นสิ่งสำคัญ เช่น วางผังที่ตั้งอยู่ในตัวเมือง อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว มีรถสาธารณะคอยให้บริการ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย คำนึงถึงความปลอดภัยและความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน บุคลากรมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่นักท่องเที่ยว และมีบุคลิกภาพที่ดี มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ด้านศูนย์บ่มเพาะธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานีมีกระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิทยาการพิเศษ ซึ่งประกอบด้วย 1) กิจกรรมการทำของที่ระลึกพวงกุญแจจากผ้าทอ 2) กิจกรรมการทำอาหารเพื่อสุขภาพ 3) กิจกรรมการหล่อเทียนหอมสปา

4) กิจกรรมการทำของที่ระลึกช่อดอกไม้ตุ๊กตา และ 5) กิจกรรมการผสมเครื่องดื่ม ในการประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การทำของที่ระลึกพวงกุญแจจากผ้าทอ เลือกผ้าที่มีเอกลักษณ์ โดดเด่น ได้สัดส่วนที่ได้มาตรฐาน 2) การทำอาหารเพื่อสุขภาพ วัตถุดิบจะต้องมีความสดใหม่ ปลอดภัย ถูกต้องตามหลักโภชนาการ 3) การหล่อเทียนหอมสปา รูปแบบเทียนควรทำขึ้นมาในรูปแบบง่าย ๆ นักท่องเที่ยวสามารถทำตามได้ 4) การทำของที่ระลึกช่อดอกไม้ตุ๊กตา มีขั้นตอนการทำที่สามารถทำตามได้ง่าย และ 5) การผสมเครื่องดื่ม อุปกรณ์ที่ใช้ต้องสะอาด มีการวัดตวงปริมาณให้ถูกต้องเพื่อคงรสชาติที่อร่อย กลมกล่อม และมีสีสันน่าดื่ม

ทรงศิริ วชิรานนท์ (2564) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว จังหวัดราชบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว พบว่า ชุมชนคูบัวมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว ประวัติศาสตร์ของชุมชน ความเป็นพื้นที่เมืองโบราณบ้านคูบัว อัตลักษณ์วัฒนธรรมไท-ยวน ความพร้อมของชุมชน ความต้องการและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนคูบัว คือ การรับรู้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนคูบัว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวทางสังคมออนไลน์ ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวชุมชนคูบัว จะเป็นการแวะในช่วงเวลาไม่เกินครึ่งวัน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตอบว่า คือ การท่องเที่ยวที่ทางชุมชนจัดให้นักท่องเที่ยวไปร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชน ความต้องการในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว ส่วนใหญ่สนใจที่จะเรียนรู้ความเป็นอัตลักษณ์ไทยวน และการเรียนรู้โบราณสถานในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทาง และควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว จังหวัดราชบุรีสามารถสรุปได้ 2 คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวันและ รูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่นส่วนการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว อาจดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์และขั้นตอน ของการจัดส่งสินค้าและบริการ

พิสมัย จตุรัตน์ (2565) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน จากการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของกรุงเทพมหานครดังนี้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมในชุมชนที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ส่งเสริมสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การรองรับด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน มีการบริการการท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่ามีประเด็นที่สำคัญ คือ ด้านกระบวนการวิจัยจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาใช้ ได้แก่ การวิจัยแบบผสมผสาน(mixed methods) รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development : R&D) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นต้น ด้านการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมของท้องถิ่นหรือชุมชน ได้แก่ พัฒนาคู่มือการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของหน่วยงานในพื้นที่ เสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น ด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้วยทุนทางวัฒนธรรม เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เสริมสร้างเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม บริหารจัดการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งแนวคิดที่สำคัญที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา และนำไปพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ครั้งนี้

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ริชาร์ดส์ และ วิลสัน (Richards and Wilson, 2006) ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในประสบการณ์ท่องเที่ยว : วิธีการสร้างแบบอนุกรมของวัฒนธรรม พบว่า ความเป็นวัฒนธรรมถูกนำมาใช้มากขึ้นจนเป็นวิธีการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยตลาดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงมีสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ เส้นทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นมากมาย ผู้บริโภคจำนวนมากพยายามเผชิญหน้ากับการนำวัฒนธรรมมาผลิตใหม่เพื่อสร้างวัฒนธรรมให้มีความแตกต่างกันในแต่ละสถานที่ การเพิ่มขึ้นของการบริโภคทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์และต้นทุนทางวัฒนธรรมก่อนสมัยใหม่ จุดยืนของสังคมสมัยใหม่มีผลต่อการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นทางเลือกในการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการพิจารณาการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ ในรูปแบบความคิดสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจาก

อุปสงค์ และอุปทาน ที่มีความจำเป็นสำหรับความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และวิธีการ ที่อยู่กับความท้าทายของการผลิตรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คีธ บราวน์ และคณะ (Keith Brown et al., 2007) ศึกษา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวอะบอริจิน: มรดกและการพัฒนาเศรษฐกิจ ภาพสะท้อนจากประสบการณ์ ใน เคบ เบอร์ตัน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่ง โครงสร้างผลที่ได้คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอะบอริจินของเกาะ Cape Breton มีการพัฒนาเพื่อเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ มีการปรึกษาและกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวอะบอริจิน ผู้เข้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีทั้งชาวอะบอริจินและองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวอะบอริจินก้าวหน้าและได้รับการส่งเสริมเป็นส่วนหนึ่ง ของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว Cape Breton มีการกำหนดรูปแบบของความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนชาวอะบอริจิน คณะผู้วิจัยได้เสนอให้มหาวิทยาลัย Cape Breton ควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนชาวอะบอริจิน

โอริดสกา-โอลสัน และ อิวานอฟ (Ohridska-Olson and Ivanov, 2010) ศึกษา รูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการประยุกต์ใช้ในประเทศบัลแกเรีย พบว่า การนำเสนอรูปแบบธุรกิจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการวิเคราะห์ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่มีความแตกต่างจากหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม งานวิจัยชิ้นนี้ได้มีการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ที่จะมีการประยุกต์ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับเมืองเล็ก ๆ และเมืองในบัลแกเรียเพื่อสร้างสรรค์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอย่างเต็มศักยภาพ การศึกษายังเห็นถึงการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวอย่างไรให้เกิดความยั่งยืน สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนเล็ก ๆ ในประเทศ การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนในการท่องเที่ยวผ่านทรัพยากรที่มีในประเทศ ข้อเสนอของการศึกษาได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยกระตุ้นอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ จากภายนอก และปรับปรุงเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดกำไรสูงสุดจากการท่องเที่ยว

Jurĕnienĕ, Virginija. (2016) ศึกษาเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / เชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว / อุตสาหกรรมมรดกวัฒนธรรม มีการเสนอว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งสำคัญมากในสังคมหลังสมัยใหม่ที่เพราะการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการพัฒนา แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีความแตกต่างออกไปจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดย

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ได้ให้ประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวผ่านการใช้มีส่วนร่วมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องสร้างขึ้นจากหน่วยงานและชุมชนร่วมมือกัน ซึ่งสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ และสามารถทำได้ในสถานที่ท่องเที่ยวในแหล่งมรดกได้เช่นกัน

Valeriu IOAN-FRANC และ Elena-Manuela ISTOC (2007) ได้นำเสนอผลงานการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งสองได้มีการระบุว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการครอบคลุมกิจกรรมที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมถึงจำนวนระยะเวลาเดินทางมาท่องเที่ยวและพักผ่อนของนักท่องเที่ยว ที่มีความสนใจเพิ่มมากขึ้นและลักษณะของการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในช่วงอายุของนักท่องเที่ยวยังช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมเร็วขึ้น และท้ายที่สุดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่ของการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยว

ซัลบิยาห์ อับดุลราห์มาน (Salbiah Abd Rahman, 2010) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมรดกมาเลย์ที่ บูกิต จันดาน กัวลา กังสถาน เปรัก มาเลเซีย ได้ออกแบบวิจัยการศึกษาแบบผสมผสาน (Mix methods) ระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) และนำเสนอออกมาในรูปแบบของการพรรณนา ข้อค้นพบปรากฏว่า การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่วิจัยที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ที่ประกอบด้วย เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ มีอาวูช อาหารการกิน กับดักนก ดนตรีพื้นเมืองมาเลย์ ตลอดจนบ้าน โบราณของชาวมาเลย์ ดังนั้นการศึกษาจึงมุ่งเน้นในการศึกษาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ อีกทั้งยังต้องการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์นี้ ให้เกิดความยั่งยืนและการพัฒนาให้ความรู้ต่อเยาวชนทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ในรูปแบบของเอกสารและผ่านการฝึกอบรมจากคนในพื้นที่

Nur Izzati Mohd Rodzi, Saniah Ahmad Zaki, Syed Mohd Hassan Syed Subli. (2013) ศึกษาการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยทำการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และนำเสนอในบทความวิจัยได้กล่าวถึงพื้นที่เป้าหมายการวิจัย ซึ่งอยู่ในมาเลเซียการวิจัยว่ามาเลเซียมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยในปี 2008 ได้มีการเสนอชื่อเพื่อให้พื้นที่ในมาเลเซียเพื่อเป็นมรดกโลก ประเภทวัฒนธรรมประเพณีหรือเป็นในมรดกโลกที่จับต้องไม่ได้ จากการสำรวจถึงข้อดีข้อเสียของการท่องเที่ยวว่าส่งผลกระทบต่อมากน้อยเพียงไร ผลสรุปของงานวิจัยได้ข้อสรุปว่า การศึกษาในเรื่องผลกระทบต่อทั้งข้อดีและข้อเสียอย่างต่อเนื่องที่ไม่เพียงแต่จะสามารถบริหารจัดการควบคู่กัน ไปทั้งการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้ อีกทั้งยังมีการพัฒนาแผนที่วัฒนธรรมเอาไว้ด้วย

คริสเตียน สติปาโนวิช และเอเลน่า รูดัน (Christian Stipanovic, Elena Rudan, 2014) ศึกษาเรื่อง แนวคิดการพัฒนาและยุทธศาสตร์เพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวของ ความเนอร์ โดยการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เสนอถึงแนวคิดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยซึ่งก็คือ ความเนอร์ สถานที่ท่องเที่ยวในโครเอเชียที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวอยู่เสมอ นอกจากนี้การวิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนเป้าหมายของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวความเนอร์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีการวิจัยโดยศึกษาจากผู้ประกอบการที่ถือเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียโดยตรงเพื่อหาความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในพื้นที่วิจัย ซึ่งมีการสำรวจในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลขนาดเล็กและได้กำหนดกลยุทธ์และการบริหารจัดการที่จะให้ความเนอร์เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีความสร้างสรรค์ขึ้น

ลูโดวิโก โซลิมา และอันโตนิโอ มิงกูซซี (Ludovico Solima and Antonio Minguzzi, 2014) เสนองานวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่ด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ มีการศึกษาเกี่ยวกับการแข่งขันของสถานที่ท่องเที่ยว ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งที่สามารถจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งมีการระบุถึงรูปแบบการพัฒนาที่กำหนดโดยวัฒนธรรมและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์พื้นที่ท่องเที่ยวของมรดกทางวัฒนธรรม มีการวิเคราะห์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอิตาลีที่มีจุดแข็งทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีกระบวนการดำเนินการกับท้องถิ่น และสามารถส่งเสริมให้เป็นจุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม

แฟรงกลิน บอร์มันน์ (Franklin Bormann, 2015) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา เทศกาล AvatimeAmu (Rice) ในภูมิภาคโวลต้า (Volta) ประเทศกานา นำเสนอในรูปแบบบทความวิจัย ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix method) ประกอบด้วย ประกอบด้วยวิธีการวิจัยแบบสำรวจ (Survey research) และวิจัยเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Documentary research) โดยงานวิจัยกล่าวว่าเทศกาล AvatimeAmu เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความร่ำรวยทางมรดกทางวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ในพื้นที่ที่วิจัยนั้นพิธีกรรมและงานที่ใช้ Amu (ข้าวกล้อง) เป็นสิ่งที่ชาวพื้นเมืองได้สร้างสรรค์สร้างขึ้นมาถือเป็นวัตรกรรมของชุมชน ในงานเทศกาลที่จัดขึ้นนักท่องเที่ยวจะได้รับการตื่นตาตื่นใจ เพราะมีการตกแต่งถนน เพื่อนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของแอฟริกา กล่าวสรุปได้ว่าเทศกาล Amu

เป็นการจัดแสดงความสวยงามของศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมแอฟริกันที่มีหลากหลายและมีพลวัต เพื่อการเยียวยาสภาพทางสังคมและจะส่งผลต่อการพัฒนาที่ความยั่งยืนของแอฟริกา

มารินา โนวอลลี, เนีย คลาตต์, คลอเดีย โคลเลซาล (Marina Novelli, Nia Klatte, Claudia Dolezal, 2016) ศึกษาเรื่อง มาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชน ในอาเซียน: หลังจากการได้รับการรับรอง ได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการที่เหมาะสมของมาตรฐานของการท่องเที่ยวชุมชน (CBTS) ที่ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในภูมิภาค โดยการศึกษาการท่องเที่ยวชุมชน (CBT) และมาตรฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (STS) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กับผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ และได้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินงานของ CBTS จากการศึกษาปรากฏว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการดำเนินงานของ CBTS คือการขาดเงินทุนที่เพียงพอในการดูแลพื้นที่และความสามารถในการจัดการของชุมชน ดังนั้น การกำหนดมาตรฐานของ CBTS เพื่อที่จะสามารถเข้าสู่กฎเกณฑ์มาตรฐานของ ASEAN-CBTS โดยจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นที่จะจัดการ CBT ที่มีมาตรฐานและประสิทธิภาพที่ดีในภูมิภาคและท้ายที่สุดก่อนที่จะมีการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบ CBT จะต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดีต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบ CBT

หยานหลิว และคณะ (Yan Liu et al., 2017) ศึกษานโยบายการท่องเที่ยวเมืองโบราณของจีนจากการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว: กรณีศึกษาเมืองเฉิงตู การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ในการศึกษาปรากฏว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองเฉิงตูมีความพึงพอใจในการพัฒนาพื้นที่ของจีน เช่น ภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์ บริเวณถนนประวัติศาสตร์ มีอาคารโบราณที่มีประวัติศาสตร์ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีทัศนียภาพทางธรรมชาติที่สวยงามทางธรรมชาติ มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าต้องมีการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกของชุมชนเจ้าของพื้นที่ และการทำเช่นนี้ต้องอยู่ในรูปแบบคู่ขนานทั้งการพัฒนาและการอนุรักษ์

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ดำเนินการวิจัยในช่วง ปี 2555 – 2565 ส่วนใหญ่เป็นการทำงานวิจัยรูปแบบผสมผสาน รูปแบบการวิจัยและพัฒนา และ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยทั้งหมดสามารถแบ่งเป็นประเด็น 7 ด้าน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ การจัดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชน การพัฒนานุเคราะห์ทางการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่น และกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยพบว่า การพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีอยู่หลากหลายรูปแบบ ทั้ง

การพัฒนาการท่องเที่ยวจากชุมชน หน่วยงานภาครัฐตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบกิจกรรมเป็นการท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา ชาติพันธุ์ตลอดจนวิถีชีวิตในอดีต และกิจกรรมที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมจำเป็นต้องแปลกใหม่ ที่มีความสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในความหมายของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556) ที่ได้ระบุว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ที่จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนุกเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาทำความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามการให้ความหมายของ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2556) ริชาร์ท และเรมอน (2000) นรินทร์ สังข์รักษา (2559) ที่สามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการให้คุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จัดให้มีการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ โดยผ่านการมีส่วนร่วมและประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่สร้างอัตลักษณ์ การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ดังกรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) มีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (3) ทดลองและประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษา คือ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 หรือ กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2565 ได้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เฉลี่ยที่ จำนวน 15 ล้านคน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน โดยเลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยใช้วิธีการเปิดตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2566, ออนไลน์) ที่ประชากรมากกว่า 100,000 คน ได้ขนาดตัวอย่าง 400 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 400 คน เลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม จังหวัดละ 100 คน รวม 400 คน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการในเขตพื้นที่ศึกษา นักวิชาการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ราษฎรชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัยรวมทั้งสิ้น 20 คน

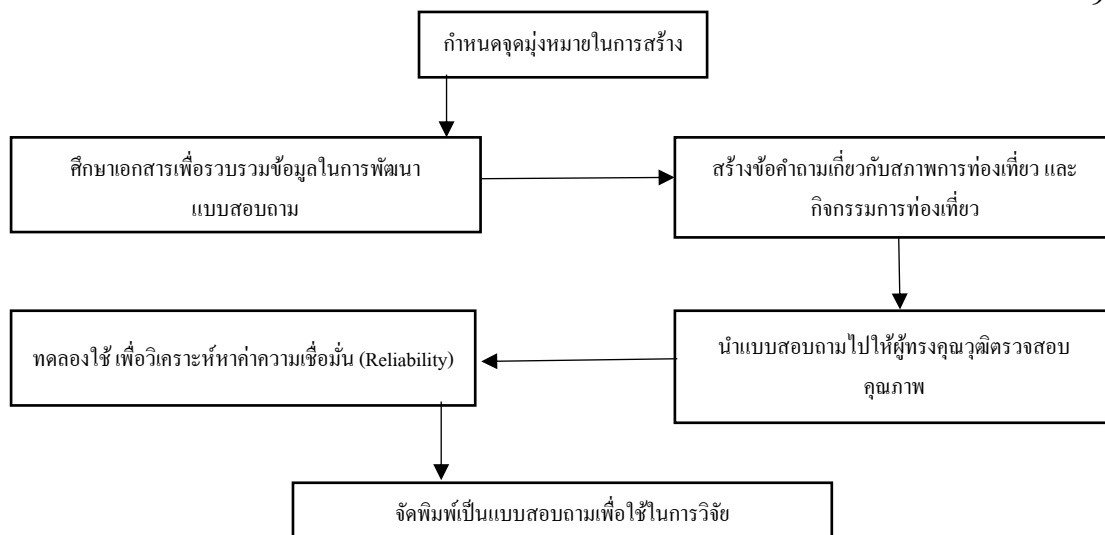
ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) เป็นการศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยการลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 สภาพกิจกรรมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ศึกษาจากแบบสอบถาม โดยการหากลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จังหวัดละ 100 คน ทำแบบสอบถาม (Questionnaires) นักท่องเที่ยวที่เคามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 รวม 400 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีวิธีดำเนินการย่อยวิจัยดังนี้

1.1 ทำการศึกษาโดยการลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี ประเมินสภาพกิจกรรม และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พ.ศ. 2566 – 2570 เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1, 2564)

ภาพที่ 6 แนวทางการสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณ

1.2 ทำการศึกษาโดยให้นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมายังกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี ทำแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D_1) เป็นขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาพัฒนาให้เป็นร่างรูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งต้องผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน ก่อนจะนำมาทดลองในขั้นตอนที่ 3 โดยมีวิธีดำเนินการย่อยวิจัยดังนี้

2.1 จากผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และพัฒนาร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

2.2 จัดให้มีการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R₂) เป็นการนำร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ไปทดลองใช้ (Implement) และศึกษาผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยผู้วิจัยได้เตรียมพื้นที่ทำการทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่อยู่ในพื้นที่กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อเป็นตัวแทนของพื้นที่ จำนวน 2 พื้นที่ ซึ่งอยู่ในจังหวัดราชบุรีเป็นตัวแทนประกอบด้วย โรงเตาบ้านโคกหม้อลุงกรี ตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลหลักเมือง และ โรงเตานางประไพบ้านกล้วย ตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี อยู่ในเขตการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลท่าราบ ทั้ง 2 พื้นที่ ได้ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ทดลองใช้ ผู้ทดลองกิจกรรมทั้ง 30 คน จะต้องทำกิจกรรมทั้ง 2 พื้นที่แล้วตอบแบบสอบถามเพื่อสรุปรูปแบบกิจกรรม โดยการประเมินความเหมาะสมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ ประชาชนและนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน มีวิธีดำเนินการดังนี้

กลุ่มทดลองใช้

กลุ่มทดลองใช้ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการดำเนินการและทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 คือ ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นประชาชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม เข้าร่วมทดลองกิจกรรมใน 2 พื้นที่ การศึกษาผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมทำตามแนวทางของทางหน่วยงานสาธารณสุขอย่างเคร่งครัดตามแนวทางชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) โดยต้องมีการสวมใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าให้มิดชิด ในระหว่างทำกิจกรรม มีการเว้นระยะห่าง (Social Distancing) ในการเข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การเตรียมพื้นที่ในการทดลองกิจกรรม

การเตรียมความพร้อมพื้นที่เพื่อทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ประสานงานกับพื้นที่ทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยคัดเลือกจากพื้นที่

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความพร้อมที่สามารถนำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ไปดำเนินการได้

2. ประสานงานเพื่อระบุนวันเวลาเพื่อจัดการอบรมผู้ประกอบการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ทดลอง ผ่านคู่มือการเรียนรู้การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อให้เข้าใจและแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ถึงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

3. เมื่อเข้าใจในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จึงได้มีการกำหนดวันเวลาเพื่อทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ทำการทดลองใช้กิจกรรม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีพื้นที่ทำการศึกษา 2 พื้นที่ เพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีรายละเอียดในการคัดเลือกดังนี้

1. เป็นพื้นที่ที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี
2. พื้นที่ในการทำการทดลองเป็นพื้นที่ ที่มีต้นทุนที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม
3. มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4. มีวัฒนธรรม เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา เป็น

ต้น

จากการกำหนดเกณฑ์ของการเลือกพื้นที่ทำการทดลองใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงได้พื้นที่การทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยตัวแทนเป็น 2 พื้นที่ อยู่ในจังหวัดราชบุรีเป็นตัวแทนคือ โรงเตาบ้าน โศกหม้อลูงกรี หมู่ 3 ตำบล โศกหม้อ อำเภอ เมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลหลักเมือง และ โรงเตานางประไพ บ้านกล้วย หมู่ 3 ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี อยู่ในเขตการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลท่าราบ

เมื่อได้พื้นที่ทำการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้วิจัยจึงได้ทำความเข้าใจและทำการอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ทำการทดลอง ผ่านคู่มือการเรียนรู้การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยว

การอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ทดลอง ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

1. การอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยว ใช้ระยะเวลาในการอบรม 1 วัน
2. กำหนดการจัดอบรม ผู้ประกอบการท่องเที่ยว โดยมีการประสานงาน ชุมชนพื้นที่ทดลอง ระบุวัน เวลา สถานที่
3. จัดเตรียมเอกสารคู่มือการเรียนรู้การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในการทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และวัสดุ อุปกรณ์ ประกอบการอบรม

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D₂) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย เป็นการปรับปรุงพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยผู้วิจัยจัดให้มีการสนทนากลุ่มเพื่อปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้วิจัยรับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้เข้าร่วมจากประชาชนในเขตอำเภอเมืองราชบุรี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการในเขตพื้นที่ศึกษานักวิชาการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งสิ้น 9 คน มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินความเหมาะสม และหาแนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาค

กลางตอนล่าง 1 ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ผู้ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนนักวิชาการ โดยเกณฑ์การเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) รวมผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 8 คนซึ่งทำการสนทนากลุ่มเพื่อรับรองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 2 พื้นที่ศึกษา ว่ามีความเหมาะสมในการที่จะนำไปใช้จริงได้ โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ปฏิบัติตามแนวทางของทางหน่วยงานสาธารณสุขอย่างเคร่งครัดตามแนวทางชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) โดยต้องมีการสวมใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าให้มิดชิดในระหว่างสนทนากลุ่ม มีการเว้นระยะห่าง (Social Distancing) ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในตอนต้นที่ 1

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม ที่สอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 ตามตัวแปรที่กำหนด
2. ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
3. สร้างข้อคำถามในแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสภาพการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1
4. นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพในด้านความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ก่อนไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 1
5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการรับรองเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาทดลองใช้ในพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่วิจัย จากนักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
6. เมื่อตรวจสอบ วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เสร็จแล้วจึงจัดทำแบบสอบถามออนไลน์เพื่อใช้ในการวิจัย โดยการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีของครอนบัต (Cronbach, 1974) โดยแบบสอบถามออนไลน์มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .950

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจุบัน และ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. ออกแบบแนวคำถามแบบสอบถาม (Questionnaire) ศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวปัจจุบัน และ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งได้มีการพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ที่ครอบคลุมเนื้อหาวัตถุประสงคการวิจัย โดยแบบสอบถาม จะต้องผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นนักวิชาการทางการศึกษา การท่องเที่ยว และนโยบายสาธารณะ ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงคของการวิจัย (Index of Item Object Congruence: IOC) ผู้วิจัยนำข้อคำถามของแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ที่มีค่า IOC เท่ากับ 1 และตอนที่ 2 สภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มีค่า IOC เท่ากับ 1, 1, .80, .60, 1, .80, .60, .80, 1, .80, .60, 1, 1, .80 ซึ่ง เป็นไปตามเกณฑ์ มาใช้ในการสอบถาม เมื่อปรับแก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย จำนวน 30 คน และนำคำตอบมาหาความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีของครอนบัต (Cronbach, 1974) โดยแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .950

3. จัดทำแบบสอบถาม โดยหลังจากการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เพื่อนำไปรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถาม นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน ประกอบด้วย 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว คือ 1) เพศ 2) อายุ 3) สถานภาพสมรส 4) ที่อยู่ปัจจุบัน 5) ระดับการศึกษา 6) อาชีพ และ 7) รายได้ รวมเป็น 7 ข้อ เป็นคำถามแบบตรวจสอบ (Check List) ตามตัวเลือก

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 1.1 กิจกรรมการเรียนรู้และศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน 1.2 กิจกรรมเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ 1.3 กิจกรรมศึกษาพิพิธภัณฑ์วัด ศาสนสถาน 1.4 กิจกรรมการชมเมืองประวัติศาสตร์ (การเดินทางอาคารตึกเก่า) 1.5 กิจกรรมศึกษาศาสนา และศิลปวัฒนธรรม 1.6 กิจกรรมการเข้าชมพิพิธภัณฑ์

ชาวบ้าน 1.7 กิจกรรมการเยี่ยมชมอนุสาวรีย์ 1.8 กิจกรรมเยี่ยมชมชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง และ 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2.1 กิจกรรมการแสดงถึงวัฒนธรรมในพื้นที่ 2.2 กิจกรรมเรียนรู้เส้นทางวิถีชีวิตชุมชน 2.3 กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี ในพื้นที่ 2.4 กิจกรรมการไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้าหรือการไหว้สิ่งศักดิ์ตามความเชื่อ 2.5 กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม (เลือกซื้อสินค้าสินค้าพื้นเมือง การแต่งกายพื้นเมือง) 2.6 กิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิต (การทำอาหาร งานหัตถกรรม) 2.7 กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (การทำนา การประกอบอาชีพ) หากรวมทั้ง 2 ส่วน จะมีทั้งหมด 15 ข้อ ที่ผู้วิจัยได้ประมวลจากข้อมูลจากการลงพื้นที่ศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยลักษณะของแบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ของเบสต์ (Best, 1981: 178) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 0.50 – 1.49 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นคำถามปลายเปิด (Opened End)

เครื่องมือที่ใช้ในตอนที่ 2

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. นำข้อมูลสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และศึกษาแนวคิด

ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องมาพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

2. ทำการระบุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

3. นำร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่สร้างขึ้น เสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน เพื่อตรวจสอบรูปแบบกิจกรรมฯ ว่ามีความเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัยจำนวน 30 คน และนำคำตอบมาหาความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีของครอนบัต (Cronbach, 1974) โดยแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .844

การรับรองรูปแบบโดยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

นำร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อหาความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งดำเนินการโดยผู้วิจัยได้สาธิตรูปแบบกิจกรรมฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) จำนวน 6 คน ผ่านการสนทนากลุ่ม(ออนไลน์) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย นักวิชาการทางด้าน ท่องเที่ยวจำนวน 3 ท่าน ทางด้านสังคมศาสตร์ 1 ท่าน ทางด้านการออกแบบสร้างสรรค์ 1 ท่าน สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา 1 ท่าน ในการนี้ผู้วิจัยได้ใช้การศึกษาเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบคำตอบ (Check List) ตามตัวเลือกจำนวน 5 ข้อ และส่วนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความเหมาะสมที่ใช้ในการตรวจสอบร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการรับรอง ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ตามวิธีของเบสท์และแคนน์ (Best & Kahn, 1998: 181-182)
3. สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลาง

ตอนล่าง 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1931; Best & Kahn 1998: 181 - 182)

4. การรับรองรูปแบบโดยการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง 1 ซึ่งมีการใช้แบบสอบถาม จำนวน 6 คน

5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อใช้รับรองความเหมาะสมของร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งใช้การหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981: 178) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมฯ
ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมฯ
ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมฯ
ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมฯ
ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 0.50 – 1.49 หมายถึง ความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมฯ
ในระดับน้อยที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในตอนต้นที่ 3

เครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนนี้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อสอบถามผู้ดำเนินการและผู้ทดลองใช้ร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง 1 ตามตัวแปรที่กำหนด

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างข้อคำถามในแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

3. นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นนักวิชาการทางการศึกษา การท่องเที่ยว และนโยบายสาธารณะ ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ก่อนไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง

4. ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Object Congruence: IOC) ผู้วิจัยนำข้อคำถามของแบบสอบถามใน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มีค่า IOC เท่ากับ 1 และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มีค่า IOC เท่ากับ 1, 1, 1, .60, .60, 1, 1, .80, 1, .60, .80, .60, 1, .80, 1 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ และผ่านการปรับแก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิ นำแบบสอบถามที่ผ่านการรับรองเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัยจำนวน 30 คน และนำคำตอบมาหาความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีของครอนบัท (Cronbach, 1974) โดยแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .844

5. เมื่อตรวจสอบวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) เสร็จแล้วจึงจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด ตามจำนวนผู้ทดลองรูปแบบกิจกรรมการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจและความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อนำข้อมูลไปประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา

2. ออกแบบแนวคำถามแบบสอบถาม (Questionnaire) ศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อนำข้อมูลไปประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่ง

ห้องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งแบบสอบถาม ได้มีการพัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ที่ครอบคลุมเนื้อหาวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบบสอบถามต้องผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Object Congruence: IOC) ผู้วิจัยทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 มาใช้ในการสอบถาม เมื่อปรับแก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัยจำนวน 30 คน และนำคำตอบมาหาความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีของครอนบัต (Cronbach, 1974) โดยแบบสอบถามมีความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .844

แบบสอบถาม ผู้ดำเนินการและผู้ทดลองใช้ร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 1) เพศ 2) อายุ 3) สถานภาพสมรส 4) ที่อยู่ปัจจุบัน 5) ระดับการศึกษา 6) อาชีพ และ 7) รายได้ รวมเป็น 7 ข้อ เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตามตัวเลือก

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 คือ 1) รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ 2) รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย 3) รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่ 4) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวจากประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน 6) กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่ 7) ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม 8) เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย 9) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม 10) กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม 11) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม 12) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ 13) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา 14) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม 15) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความ

เหมาะสม รวมเป็น 15 ข้อ โดยลักษณะของแบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
- ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก
- ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981: 178) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
  - ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก
  - ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
  - ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย
  - ค่าเฉลี่ย 0.50 – 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Opened End)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยการสาธิตเพื่อใช้เป็นแนวทางและวิธีปฏิบัติของผู้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. นำแนวทางการจัดกิจกรรมมาใช้ในสถานการณ์จริง โดยการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
3. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้นำ ประชาชน ผู้ประกอบการ นักวิชาการ และปราชญ์ชาวบ้าน ในการเข้าร่วมกิจกรรม
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และพรรณนาเป็นความเรียงพร้อมภาพประกอบ

เครื่องมือที่ใช้ในตอนี่ 4

ในขั้นตอนนี้เครื่องมือในการวิจัยคือประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความเหมาะสม และหาแนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ในการนี้มีการสนทนากลุ่มภายใต้มาตรการของภาครัฐ และมีการสนทนากลุ่มในรูปแบบผสมผสาน มีทั้งการสนทนากลุ่มในพื้นที่ที่จัดไว้และ รูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Zoom meeting

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือประเด็นการสนทนากลุ่ม ที่ได้ประเด็นคำถามมาจากผลการศึกษาริบทที่เกี่ยวกับการศึกษา ผลการประเมินความเหมาะสมของการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากผู้ทดลองกิจกรรมฯ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างประเด็นในการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 1

1.1 ผู้วิจัยลงพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

1.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน จากแบบสอบถาม

1.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 2

เครื่องมือในขั้นตอนนี้วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้แก่

2.1 เก็บข้อมูลจากการใช้เครื่องมือในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบคำตอบ (Check List) ตามตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ และส่วนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 3

3.1 ผู้ประกอบการดำเนินการสาธิตรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

3.2 เข้าร่วมในการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และ สอบถามประชาชน นักท่องเที่ยว ที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนที่ 4

4.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจดสนทนากลุ่มมีประเด็นการสนทนาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย มีการบันทึกวิดีโอ บันทึกภาพ บันทึกเสียง และจดบันทึกข้อมูลระหว่างการสนทนากลุ่ม และนำข้อสรุปที่ได้มาใช้เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำถามปลายเปิด มีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 2

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อใช้รับรองความเหมาะสมของร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งใช้การหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 3

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามจากผู้เข้าร่วมทดลองใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 30 คน ทั้ง 2 พื้นที่ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เปรียบเทียบ และนำมาสร้างเป็นแนวทางและวิธีการปฏิบัติรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 4

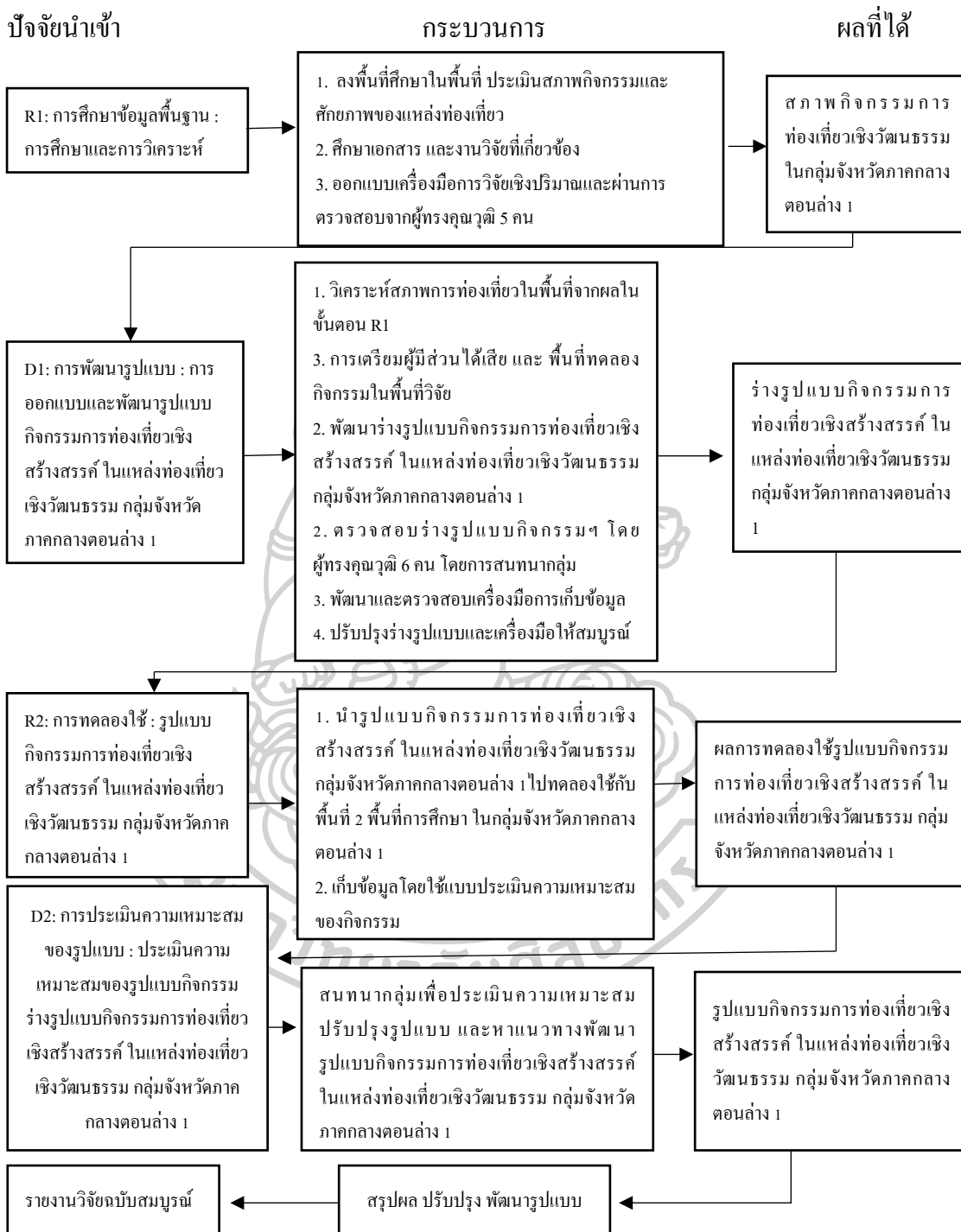
เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำฉันทามติที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสร้างเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่สมบูรณ์ ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผ่านการประเมินจากการสนทนากลุ่ม และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามข้อสรุปที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมและสนทนากลุ่ม

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมหลายวิธีในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัย (Triangulation Technique) เพื่อยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลในเรื่องเดียวกันที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ก่อนที่จะสรุปและนำเสนอผลการวิจัย

สรุปขั้นตอนการวิจัย

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 2) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และ 3) ทดลองและประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ดังนี้

ตอนที่ 1. ผลการศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยผู้วิจัยได้แบ่งขึ้นตอนนี้เป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งนำเสนอผลการลงพื้นที่เพื่อสำรวจสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ทั้ง 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมแหล่งโบราณคดี กิจกรรมทัศนศึกษาในอุทยานประวัติศาสตร์ ศึกษาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ ศึกษาโบราณวัตถุ ประติมากรรมรูปแบบต่าง ๆ สัมผัสวิถีชีวิตผ่านศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิต เข้าวัดไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนเดินเลือกซื้อสินค้าท้องถิ่นตลาด เป็นต้น ดังมีรายละเอียดดังนี้

จังหวัดสุพรรณบุรี

ในอดีตดินแดนของจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี จนมาถึงปัจจุบัน จึงทำให้จังหวัดสุพรรณบุรีมีสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่ยุคทวารวดีอัน ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ อนุสาวรีย์ ศาสนสถาน สถานที่อันบ่งบอกถึงชาติพันธุ์ ตลอดจนวิถีชีวิตของคนสุพรรณบุรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สามชุกตลาดร้อยปี อนุสรณ์สถานดอนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุพรรณบุรี หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย และชุมชนเมืองโบราณ อุทอง บ้านต้นแจงพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร (อุทยานมังกรสวรรค์)

พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกรเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของเมืองสุพรรณบุรี มีการสร้างขึ้นมาด้วยศิลปวัฒนธรรมจีน มีการร่วมมือของหลายภาคส่วนในเมืองสุพรรณบุรี กิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญในพิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร ได้แก่ การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว การเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุพรรณบุรี ความเป็นมาในจังหวัดสุพรรณบุรีในยุคสมัยต่าง ๆ กลุ่มชาวจีนตลอดจนผู้ที่มีชื่อเสียงของชาวสุพรรณบุรีเป็นต้น ตามข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2565) นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ของอารยธรรมจีนที่ยาวนานถึง 5,000 ปี ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นอารยธรรมที่เก่าแก่และสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ภายใต้รูปแบบมังกรสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่รู้จักกันดี

พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร (อุทยานมังกรสวรรค์) ก่อตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสที่ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตครบ 20 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของอารยธรรมจีนที่มีมายาวนานถึง 5,000 ปี จนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นอารยธรรมที่เก่าแก่และสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ภายใต้รูปแบบของมังกร สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่รู้จักกันดี ภายในจัดแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์จีน โดยจะแบ่งออกเป็น 18 ห้อง ตั้งแต่สมัยตำนานการสร้างโลกยุคแรกเริ่มทางประวัติศาสตร์ ลำดับราชวงศ์ตั้งแต่ยุคหวงตี้ถึงราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้าย สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ ดร. ชุนยัตเซ็นยึดอำนาจจากจักรพรรดิและสถาปนาระบอบประชาธิปไตยและช่วงเวลาชิงอำนาจระหว่างฝ่ายประชาธิปไตย คือ เจียงไคเช็คกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่นำโดยเหมาเจ๋อตุง จนมาถึงการสถาปนาสาธารณรัฐจีน ตลอดจนประวัติความเป็นมาของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเรื่องราวที่นำเสนอประกอบด้วย เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ประวัตินุคคลสำคัญ ปรัชญา ภูมิปัญญา และการค้นพบประดิษฐ์กรรมสำคัญของบรรพบุรุษชาวจีน ผ่านสื่อจัดแสดงที่น่าสนใจ การจัดแสดงนิทรรศการภายในตัวมังกรใช้สื่อจัดแสดงทันสมัย เช่น ภาพยนตร์ ระบบโสตทัศนูปกรณ์ที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ แสง เสียง หุ่นจำลอง พริ้งพริ้วไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องรับฝากของ จำหน่ายหนังสือ และห้องจำหน่ายของที่ระลึก มุ่งเน้นให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน โดยสอดแทรกคุณธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิตที่บรรพบุรุษชาวจีนยึดถือ เปิดให้เข้าชมวันจันทร์-ศุกร์ตั้งแต่เวลา 10.00-16.00 น. วันเสาร์-อาทิตย์ตั้งแต่เวลา 09.00-17.00 น. (ปิดทุกวันจันทร์และอังคาร) โดยจะเปิดให้เข้าชมเป็นรอบ ๆ มีชุดหูฟังเสียงบรรยายภาษาอังกฤษและจีนให้บริการ ค่าเข้าชมชาวไทย ผู้ใหญ่ 299 บาท เด็ก 149 บาท/ ชาวต่างชาติ ผู้ใหญ่ 499 บาท เด็ก 299 บาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

ภาพที่ 8 ศาลหลักเมืองสุพรรณบุรี และ พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธัมมังกร

2. วัดป่าเลไลยก์วิหาร

วัดป่าเลไลยก์เป็นวัดที่มีความเก่าแก่ เป็นศาสนสถานที่มีชื่อเสียง และมีประวัติอันยาวนาน เป็นศูนย์กลางของเมืองสุพรรณบุรีมาตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน มีศาสนิกชนเดินทางมากราบไหว้พระปางป่าเลไลยก์อยู่ตลอด โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ การไหว้พระขอพรพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ เยี่ยมชมศิลปวัฒนธรรม การเรียนรู้เรื่องราววรรณคดี อย่างขุนช้างขุนแผน ภูเขาวัตถุมงคลตลอดจนเลือกซื้อสินค้าประเภทต่าง ๆ ในบริเวณวัดเป็นต้น นอกจากนี้ จากข้อมูลจากสำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี (2566) ระบุว่า วัดป่าเลไลยก์วิหาร อำเภอเมือง กล่าวกันเสมอมาว่า ถ้ามาเมืองสุพรรณ แล้วไม่ได้แวะมากราบไหว้หลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์ ก็เหมือนมาไม่ถึงเมืองสุพรรณ ด้วยที่วัดป่าเลไลยก์เป็นวัดสำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสุพรรณ เป็นวัดที่มีประวัติศาตร์ยาวนาน ในช่วงวันหยุดจะมีผู้คนมากมายมากราบไหว้ขอพร และยังเป็นวันหยุดยาว จะเป็นที่ที่คนนิยมมากเป็นอันดับต้น ๆ ของจังหวัดสุพรรณ “ถ้าหากมีโอกาสมายังเมืองสุพรรณ สถานที่แรกที่ไม่ควรผ่านเลย” แวะชมความงดงามขอหลวงพ่อดโต และกราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคล

ประวัติวัดป่าเลไลยก์วิหาร เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีอายุราว 1200 ปี ตั้งอยู่ริมถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าวัดป่า ภายในวิหาร เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อดโต ปางป่าเลไลยก์ ในพงศาวดารเหนือกล่าวว่า พระเจ้ากาแตทรงให้มอญน้อย มาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ ภายหลังปี พ.ศ. 1724 เล็กน้อย หลวงพ่อดโต เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ศิลปะสมัยอู่ทอง สุพรรณภูมิ (คือประทับนั่งห้อยพระบาท) มีนักปราชญ์หลายท่าน

ว่า เดิมคงเป็นพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา สร้างไว้กลางแจ้งอย่างพระพนัญเชิงสมัยแรกต่อมาได้มีการบูรณะ ซ่อมแซมใหม่ และทำเป็นปางป่าเลไลยก์ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภายในองค์พระพุทธรูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ 36 องค์ ที่ได้มาจากพระมหาเถรไลยลาย(สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2566)

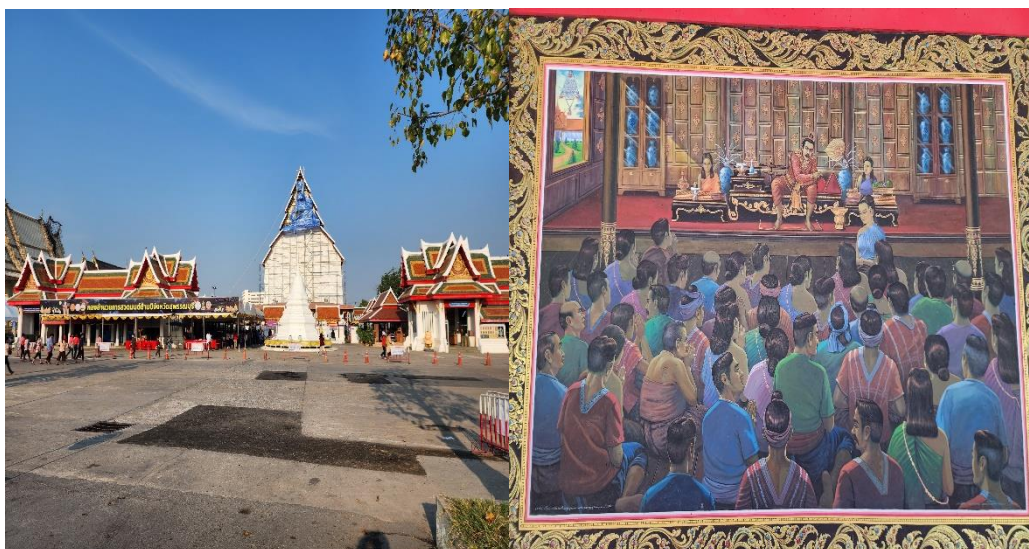
วัดป่าเลไลยก์ มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีอันลือชื่อของไทย คือ เสภาขุนช้างขุนแผน นิราศเมืองสุพรรณของสุนทรภู่ ปัจจุบัน วัดป่าเลไลยก์ มีสถานะเป็น พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร

ภาพเขียนเรื่องราว ขุนช้าง-ขุนแผน รอบ ๆ วิหารของหลวงพ่อดโต มีจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวของขุนช้าง-ขุนแผน ตั้งแต่เริ่มเรื่อง จนถึงตอนสุดท้าย เป็นภาพที่สวยงาม และได้ความรู้ ชมภาพบางส่วนได้ที่ นิทาน ขุนช้าง-ขุนแผน

เรือนขุนช้าง เป็นเรือนไทยแบบโบราณ ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดป่าเลไลยก์ สร้างเป็นเรือนไทยไม้สักหลังใหญ่กว้างขวาง ตามเรือนของขุนช้างในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ขึ้นไปบนเรือนจะเห็นภาพวาดตัวละครขุนช้าง นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปเป็นที่ระลึก แต่ละห้องจะมีภาพบรรยายเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการจัดแสดงเครื่องใช้ต่างๆ ในสมัยก่อน มีการตกแต่งบริเวณ โดยรอบสวยงามน่าเที่ยวชม

ตลาดต้องชม ภายในบริเวณวัด เป็นศูนย์รวมจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของดีเมืองสุพรรณ ปลาสดคอดกายน ปลาแม่น้ำ ปลาแดดเดียว พืชผักผลไม้ และน้ำพริก ก็มีให้เลือกหลากหลายชนิด ราคาถูก

เสภาขุนช้างขุนแผน เมื่อนางทองประศรี พาพลายแก้วไปอยู่เมืองกาญจน์เก็บหอมรอมริบ จนกระทั่งมีฐานะเป็นเศรษฐี และเมื่อพลายแก้วเติบโตก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรและได้มาเรียนคถาอาคม พร้อมกับเทศน์มหาชาติ กับสมภารมีแห่งวัดป่าเลไลยก์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์เรื่องราวดี ๆ ทางวัดป่าเลไลยก์ได้จัดให้มีเทศน์มหาชาติขึ้นเป็นประจำทุกปี และสร้างเรือนขุนช้าง เป็นเรือนไทย ไม้สัก เพื่อให้ลูกหลานได้ทัศนศึกษาสืบต่อไป (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2566)

ภาพที่ 9 วัดป่าเลไลยก์ และ จิตรกรรมฝาผนังเรื่องขุนช้างขุนแผน

3. สามชุกตลาดร้อยปี

ตลาดสามชุกเป็นตลาดที่เป็นศูนย์กลางของการค้าขายมาตั้งแต่ยุคอดีต ภายในตลาดมีอาคารสถาปัตยกรรมห้องแถวไม้หลายชอย มีร้านค้าขายของหลายประเภท โดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ แหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นได้แก่ การเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของการสร้างตลาดสามชุกเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการค้า ศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน และเลือกซื้อสินค้าภายในตลาดเป็นต้น นอกจากนี้ ข้อมูลจากสำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี (2566) ระบุว่า ตลาดสามชุกเป็นที่เที่ยวสุพรรณบุรี ที่สำคัญอันดับ ต้น ๆ อีกที่หนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี คือ “ตลาดสามชุก” เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี ที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวสามารถชมตลาด 100 ปี ,ของกินอร่อย ตลาดสามชุก ,หรือของฝาก จากตลาดสามชุก ก็มีให้เลือกซื้อกันอย่างจุใจ

ประวัติความเป็นมาของตลาดสามชุก เป็นห้องแถวไม้ริมแม่น้ำท่าจีน ตั้งอยู่ในอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ในอดีตตลาดสามชุกเป็นย่านการค้าสำคัญ และเป็นแหล่งชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีน จึงทำให้ที่นี่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ในปี พ.ศ.2510 การคมนาคมทางบกได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เส้นทางค้าขายทางน้ำซบเซาลง ตลาดสามชุกจึงเริ่มเงียบเหงา เนื่องจากการสัญจรทางน้ำได้รับความนิยมน้อยลงไป การค้าขายที่ตลาดสามชุกก็ไม่คึกคักเหมือนเดิม คนรุ่นใหม่ก็ทยอยออกไปหางานทำที่อื่น

ปี พ.ศ.2543 มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูตลาดสามชุก ให้กลับมีชีวิตชีวา ขึ้นมาอีกครั้ง และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกลับมาคึกคักเช่นในอดีตและยังคงอนุรักษ์หลาย ๆ สิ่งหลาย ๆ อย่าง ที่ล้ำค่าแห่งวิถีชีวิตของคนในตลาดสามชุก เอาไว้ ในนาม “สามชุก ตลาดร้อยปี ตลาดมีชีวิต พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” อันเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาของคนในชุมชนท้องถิ่นตลาดสามชุกอย่างแท้จริง ตลาดสามชุกเปิดทุกวัน วันธรรมดาคนจะไม่มาก ส่วนวันหยุดนักท่องเที่ยวจะมีจำนวนมาก (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2566)

ภาพที่ 10 ตลาดสามชุก กับ กิจกรรมบรรยายประวัติศาสตร์ให้กับนักเรียนที่มาทัศนศึกษา

4. อนุสรณ์สถานคอนเจดีย์

อนุสรณ์คอนเจดีย์ถือเป็นอนุสรณ์สถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ยุคกรุงศรีอยุธยา โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญในอนุสรณ์สถานคอนเจดีย์ ได้แก่ การเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถาน การเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชาติไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ผ่านนิทรรศการที่น่าสนใจ โดย ความสำคัญของอนุสรณ์สถานคอนเจดีย์ นอกจากนี้ จากข้อมูลสำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี (2566) ได้อธิบายว่า พระบรมราชานุสรณ์คอนเจดีย์ ประกอบด้วยพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระคชาธารออกศึกและองค์เจดีย์ยุทธหัตถี สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงสร้างเจดีย์ขึ้น เพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะในสงครามยุทธหัตถี ที่ทรงมีต่อพระมหาอุปราชแห่งพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2135 กองทัพพบได้บูรณะปฏิสังขรณ์องค์เจดีย์ขึ้นใหม่ โดยสร้างเป็นเจดีย์แบบลังกาทรงกลมใหญ่ สูง 66 เมตร ฐานกว้างด้านละ 36 เมตร ครอบเจดีย์องค์เดิมภายในองค์เจดีย์ได้มีการสร้างห้องแสดงประวัติศาสตร์ ทั้งภาพแสงสีเสียง และ

หุ่นจำลองการยกทัพของพม่าและไทย หลายร้อยตัว เป็นสถานที่ได้ทั้งความรู้และเพลิดเพลิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้เสด็จทรงประกอบพิธีบวงสรวง และเปิดพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2502

พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์แห่งนี้ ก่อตั้งขึ้นระลึกถึงวีรกรรม การชนช้างของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา กับพระมหาอุปราชา แห่งพม่า ที่ยกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2135 ในเวลาต่อมา เจดีย์แห่งนี้ถูกค้นพบในปี พ.ศ. 2456 โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงรับสั่งให้ค้นหาซากเจดีย์เก่า เมื่อค้นพบก็เชื่อว่าน่าจะเป็นเจดีย์ยุทธหัตถี ภายหลังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 ได้เสด็จไปประกอบพิธีบวงสรวงสมโภช เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2456 ในขณะนั้นองค์เจดีย์เหลือซากแต่เพียงฐานสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ 19.50 เมตร สูงจากพื้นดินถึงส่วนซำรูป 6.50 เมตร รัชกาลที่ 6 จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรทำการบูรณะและเลือกแบบเจดีย์ยุทธหัตถีที่จังหวัดตาก ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกครั้งพ่อขุนรามคำแหงชนช้างชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด แม้ว่าการบูรณะเจดีย์ในครั้งนั้นจะไม่ได้ดำเนินการตามพระราชประสงค์ หากแต่ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการสร้างแบบของเจดีย์ให้เป็นทรงลังกาตามแบบเจดีย์ใหญ่ที่วัดชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะสันนิษฐานว่า เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลนี้ สมเด็จพระนเรศวรฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะครั้งนั้นตามคำกราบทูลแนะนำของสมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้ว เช่นเดียวกับเจดีย์ยุทธหัตถี ในปี พ.ศ. 2495 กองทัพพบก็ได้บูรณปฏิสังขรณ์องค์เจดีย์ขึ้นใหม่ โดยสร้างเป็นเจดีย์แบบลังกาทรงกลมใหญ่ สูง 66 เมตร ฐานกว้างด้านละ 36 เมตร ครอบเจดีย์องค์เดิมไว้ ภายในได้มีการสร้างห้องแสดงประวัติศาสตร์ ทั้งภาพแสงสีเสียง และหุ่นจำลองการยกทัพของพม่าและไทยหลายร้อยตัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จฯ ไปประกอบพิธีบวงสรวงและเปิด พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2502 ต่อมาทางราชบัณฑิตได้คำนวณพบว่าวันทางจันทรคติที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถี คือวันจันทร์เดือน 2 แรม 2 ค่ำ จุลศักราช 954 ตรงกับวันที่ 18 มกราคม จึงประกาศให้วันดังกล่าวเป็นวันถวายราชสักการะพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์และถือเป็นวันกองทัพไทย พร้อมกันนั้นทางจังหวัดได้จัดให้มีงานเฉลิมฉลองพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ทุกปี ถัดจากเจดีย์ไปประมาณ 100 เมตร เป็นที่ตั้งของพระตำหนักสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภายในมีรูปปั้นของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระสุพรรณกัลยา ปัจจุบันมีผู้นิยมไปสักการะบูชาอยู่เสมอ (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2566)

“น้อยคนนักที่จะรู้ว่าใต้เจดีย์จะมีนิทรรศการ โดยมากจะมาไหว้ตรงบริเวณพระบรมราชา นุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชแล้วก็กลับ บางคนก็ไหว้บนรถแล้วก็ขับรถผ่านไป ด้านคนอำเภอคอนเจดีย์มีความเชื่อว่าสมเด็จพระนเรศวรเปรียบเสมือนพ่อจะบวช จะแต่งงาน จะขึ้นบ้านใหม่ สมัยก่อนจะมาบอกกล่าวให้สมเด็จพระนเรศวรตรงพระราชานุสาวรีย์ก่อนเสมอ และจำนวนคนที่เข้ามาเยี่ยมชมหรือสักการะหลังจากที่โควิดผ่านไปวันจันทร์ถึงศุกร์คนค่อนข้างเยอะพอสมควร เพราะมีคณะทัศนศึกษาจากนักเรียนนักศึกษา เข้ามาเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีกลุ่มข้าราชการหรือแขกของกรมศิลปากรเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ส่วนวันเสาร์อาทิตย์จะมีคนภายนอกจังหวัดสุพรรณบุรีเข้ามาเยี่ยมชม” พนักงานนำชมอนุสรณ์สถานคอนเจดีย์ สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี

ภาพที่ 11 นิทรรศการภายในอนุสรณ์สถานคอนเจดีย์ และ ภายนอกอนุสรณ์สถานคอนเจดีย์

5. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรีถือเป็นโบราณสถานที่มีความเก่าแก่และสำคัญอย่างมาก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทางด้านศิลปกรรมภายในวัดสามารถอธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุพรรณบุรีและเมืองใกล้เคียง โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี ได้แก่การเยี่ยมชมแหล่งโบราณที่สำคัญ พระพุทธรูปโบราณ เรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ ข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ตั้งอยู่ที่ถนนสมภารคงเดิมเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของเมืองสุพรรณภูมิ ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรี พระปรางค์องค์ประธาน ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ตั้งอยู่บนถนนสมภารคง แยกจากถนนมาลัยแมนไปประมาณ 300 เมตร ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณบุรี ในสมัยก่อนเป็นศูนย์กลางของเมืองสุพรรณภูมิ ถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองที่ปลูกสร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าอู่ทอง และมีอายุไม่ต่ำกว่า 600 ปี จุดเด่นของวัดอยู่ตรงองค์พระปรางค์ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของพระพิมพ์ผ่องสุพรรณบุรี ที่โด่งดังมากในวงการพระเครื่อง และเป็นหนึ่งใน “เบญจภาคี” 5 พระเครื่องยอดนิยม อันได้แก่ พระสมเด็จนางพญาของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพมหานคร, พระผ่องสุพรรณ จังหวัดสุพรรณบุรี, พระสมเด็จนางพญา จังหวัดพิษณุโลก, พระทุ่งเศรษฐี จังหวัดกำแพงเพชรและพระรอด จังหวัดลำพูน ทั้งนี้ นักโบราณคดีจำนวนไม่น้อยให้ความเห็นว่า ปรางค์องค์นี้น่าจะเป็นศิลปะการก่อสร้างสมัยอู่ทองสุพรรณภูมิ เพราะจากหลักฐานการก่อสร้างองค์ปรางค์เป็นการก่ออิฐไม่ถือปูน ซึ่งเป็นวิธีการเก่าแก่ก่อนสมัยอยุธยา ภายในวัดยังมีโบราณสถานที่สำคัญคือ พระปรางค์องค์ใหญ่ ซึ่งเป็นเจดีย์ประธานของวัดศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น ด้านหน้าพระปรางค์ ก่อด้วยอิฐสอดิน ผิวด้านนอกฉาบปูน ฐานทำเป็นชุกชวานบัวลูกฟักสี่เหลี่ยมย่อมุมซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป 4 ชั้น รองรับองค์เรือนธาตุ นอกจากนี้ ยังมีเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม จำนวน 2 องค์ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของพระปรางค์ อุโบสถ วิหารน้อย และซากเจดีย์รายจำนวน 2 องค์ ภายในวิหารยังมีพระพุทธรูปหินทรายอีกจำนวนหนึ่งด้วยเปิดให้เข้าชมทุกวันตั้งแต่ 08.00-17.00 น.(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 12 พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และ ประวัติการสร้างวัดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

6. หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย

หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชนที่มีการสร้างขึ้นมานำเสนอเกี่ยวกับความสำคัญของควายไทยที่ใช้งานในหลากหลายประเภท ทั้งการเกษตรการคมนาคม หรือแม้แต่เป็นสัตว์เศรษฐกิจ กิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยที่สำคัญ ได้แก่ การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีต การ

ใช้ประโยชน์จากควาย ชมการแสดงต่าง ๆ จากควาย จากข้อมูลของสำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี (2566) หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย หรือที่ชาวบ้านเรียกกันง่าย ๆ ว่า “บ้านควาย” จัดตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2545 ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 70 ไร่ ติดถนนทางหลวงหมายเลข 340 ซึ่งเป็นถนนสายหลักของอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี บ้านควาย เป็นโครงการที่สะท้อนถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวไทยชนบทในสมัยก่อน ซึ่งมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับควาย สำหรับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย เน้นการท่องเที่ยวแบบเชิงอนุรักษ์ อันดับที่ 1 คือเน้นอนุรักษ์เกี่ยวกับเรื่องควาย อันดับที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องข้าว เพราะจังหวัดสุพรรณบุรี ถือว่าเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นทางด้านเกษตรกรรม คือการทำนา เป็นจังหวัดที่ผลิตข้าวดีด 1 ใน 5 ของประเทศ

หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จึงเล็งเห็นความสำคัญของควาย ซึ่งอยู่คู่กับชาวนาไทยมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ช่วยในเรื่องของการผลิตข้าว การทำไร่ ไถนา เพื่อเป็นอาหารป้อนให้กับคนทั้งประเทศ เป็นเพื่อนคู่ทุกข์คู่ยากของชาวนาไทย ซึ่งสอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน ถือว่าเครื่องจักรเข้ามาแทนที่ของควายหมดสิ้นแล้ว ควายจึงหมดภาระหน้าที่ ในการทำไร่ ไถนา ซึ่งกระนั้นเองทำให้ควายลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย จึงเป็นจุดหนึ่ง ที่ช่วยให้ควายอยู่คู่กับชาวนาไทยตลอดไป อีกหนึ่งส่วนคือเป็นโครงการที่สนองนโยบายของรัฐ โดยการสร้างงานสร้างรายได้ และสร้างโอกาสให้แก่ชุมชน และชุมชนใกล้เคียง ในการทำมาหากิน และประกอบอาชีพ เพื่อยังชีพอย่างพอเพียงเวลาเปิดทำการของบ้านควาย การเปิดทำการ : เปิดทุกวัน ไม่มีวันหยุด เวลาเปิด : 09.00 – 18.00 น. รอบการแสดง วันธรรมดามี 2 รอบ (วันจันทร์ – วันศุกร์) เวลา 11.00 – 11.30 น. และเวลา 15.00 – 15.30 น. วันหยุด และวันหยุดนักขัตฤกษ์ มี 3 รอบ เช้า เวลา 11.00 – 12.00 น., รอบบ่ายเวลา 14.30 – 15.30 น. และ เย็น 16.00 – 17.30 น. (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2566)

“วันจันทร์ถึงศุกร์จะมีคณะนักเรียนมาทัศนศึกษาจำนวนมาก เพื่อมาดูวิถีชีวิตเกี่ยวกับการทำนาโดยใช้ควาย ส่วนวันเสาร์อาทิตย์ครอบครัวจะพาลูกหลานมาท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมด้วย” เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย

ภาพที่ 13 ลานแสดงควาย พร้อมทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดง และ คาเฟ่ชมควายเล่นน้ำ

7. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งการเรียนรู้ในทีเดียวกัน ที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมได้รับความรู้มากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนลุ่มแม่น้ำในภาคกลางตอนล่างผ่านการปลูกข้าว ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย ได้แก่การเยี่ยมชมเพื่อศึกษาหาความรู้เรื่องข้าว การเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับข้าว ตลอดจนศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาทำนวยังจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย ตั้งอยู่ในบริเวณ ศาลากลางจังหวัดถนนพระพินยา เป็นอาคารเรือนไทยประยุกต์สองชั้น เป็นสถานที่เรียนรู้ภูมิปัญญา ประเพณี วิถีชีวิตชวนาไทย เป็นสถานที่จัดเก็บศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ เครื่องมือและอุปกรณ์ทำนา และจัดแสดงเรื่องราว เกี่ยวกับการทำนา ประเพณีและ วิถีชีวิต ของชวนาไทย นอกจากนี้ ยังจัดแสดงสิ่งของและเครื่องใช้ต่างของ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรงใช้ทำนาสาธิต และ รวงข้าวมงคล 9 รวงแรกที่ทรงเกี่ยว พิพิธภัณฑ์เปิดให้เข้าชมทุกวัน เว้นวันจันทร์ และอังคาร เวลา 9.00-16.00 น.

โครงสร้างภายนอกของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย เป็นอาคารคอนกรีตที่ออกแบบผสมผสานระหว่างเรือนไทยและยู้งฉางของชวนา ภายในจัดแสดงเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการทำนา เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา ประเพณี วิถีชีวิตชวนาไทย ทั้งยังเป็นสถานที่จัดเก็บศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ เครื่องมือและอุปกรณ์ทำนา ชั้นบนเป็นส่วนจัดแสดงพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ก้าชวนาไทยทรงพัฒนาการทำนาและการเกษตรของชาติ มีการจัดแสดงภาพจำลองเหตุการณ์พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เมื่อปี พ.ศ. 2529 ณ แปลงสาธิตบึงไผ่แขก ตำบลดอนโพธิ์ทอง อำเภอ

เมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ตลอดจนสิ่งของและเกี้ยวดำมทองคำที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงใช้ทำนาสาธิต และรวงข้าวมงคล 9 รวงแรกที่ทรงเกี่ยว (ข้าวเจ้าพันธุ์ กย.23) เป็นต้น(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ชั้นล่างของพิพิธภัณฑ์ฯ จัดแสดงความเป็นมาของการทำนา ประเพณีวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวนา เรื่องราวของข้าวในอดีต รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา เสื้อผ้าชุดชาวนาพร้อมหมวก หุ่นและฉากจำลองบ้านของชาวนา นอกจากนี้ ยังมีเศษภาชนะดินเผาที่มีร่องรอยของแถบข้าวผสมอยู่ เครื่องมือเหล็ก กำไลสำริดที่มีร่องรอยของแถบข้าว และที่น่าสนใจ คือการพบภาชนะดินเผาที่บ้านบางปูน ตำบลพิหารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอาจเป็นหลักฐานพระราชพิธีแรกนาขวัญในสมัยอยุธยา พื้นที่แสดงที่แบ่งออกเป็น 5 เรื่องให้เลือกชม คือ 1.ลมมรสุมกับฤดูกาลปลูกข้าว 2.ร่องรอยของข้าวจากอดีต 3.การทำนาในประเทศไทย 4.ประเพณีและวิถีชีวิตของชาวนาไทย 5.จากคันไถสู่ควายเหล็กชั้นบน จัดแสดงพระราชจริยวัตรพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ค้าชาวนาไทยทรงพัฒนาการทำนาและการเกษตรของชาติ มีการจัดแสดงภาพจำลองเหตุการณ์พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เมื่อปี พ.ศ. 2529 ณ แปลงสาธิตบึงไม้แขก ตำบลคอนโพธิ์ทอง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ทรงทำปุ๋ยหมัก หว่านและเก็บเกี่ยวข้าวด้วยพระองค์เอง และยังคงเก็บรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงใช้ ได้แก่ บัวรดน้ำ ชั้น พลั่ว รั้ว ไถ เครื่องนวดข้าว พันธุ์ข้าวพระราชทาน รวงข้าวมงคล 9 รวงแรกที่ทรงเกี่ยว (ข้าวเจ้าพันธุ์ กย.23) เกี้ยวดำมทองคำ เป็นต้นชั้นบนแบ่งออกเป็น 3 เรื่อง คือ 1.พระบารมีปกเกล้าชาวนาไทย 2.ทวยราษฎร์ แซ่ซ้องรอเวลา 3.พระเสด็จมาโปรดชาวนาไทย เปิดให้เข้าชมทุกวันพุธ-วันอาทิตย์ (ปิดวันจันทร์-วันอังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์) ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 14 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรกับ
แนวทางการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ และ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาว
ชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาทำนวยังจังหวัดสุพรรณบุรี

8. ย้อนรอยทวารวดี ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง บ้านต้นแจงพัฒนา

ชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง ณ บ้านต้นแจงพัฒนา เป็นสถานที่ที่มี
กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีชุมชน ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในชุมชนเมืองโบราณอู่ทอง
บ้านต้นแจงพัฒนา ได้แก่การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและทำกิจกรรมการทำยาหม่องและยาหม่องสูตร
โบราณ นอกจากนี้จากข้อมูลของ นวนุรักษ์ (2566) ระบุว่า ยาหม่องหัวโต เมืองโบราณอู่ทอง การทำยา
หม่องสมุนไพรของเมืองอู่ทอง เป็นกิจกรรมของการ “เรียนรู้ ดูของจริงและลงมือทำ” ในประการแรก
คือ การทำความรู้จักกับ “สมุนไพร” ซึ่งเป็นเครื่องปรุงสำคัญของยาหม่อง ทำความรู้จักวัตถุดิบที่ได้มา
ในแต่ละชนิด ซึ่งมีสรรพคุณแตกต่างกัน จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเตรียมวัตถุดิบที่ใช้วิธีการที่
แตกต่างกัน เช่น ทูบ หั่น หรือซอย และในประการที่สอง นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับที่มาของ
บรรจุภัณฑ์ยาหม่องสมุนไพร ซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ได้รับจากศิลปะปูนปั้นสมัยทวาร
วดี การที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การวาดหน้าของบุคคลสมัยทวารวดีลงบนบรรจุภัณฑ์เป็น
ช่วงเวลาสำคัญ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เชื่อมโยงปัจจุบันกับอดีตของพื้นที่ ผ่านการชื่นชม
และการทำความเข้าใจจิตวิญญาณของพื้นที่ ขณะเดียวกันก็นับว่าเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อ
เพิ่มพูนศักยภาพของตนเองนอกจากนี้ ในชุมชนยังได้ถูกยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์ ยาหม่อง - ยาหม่องหัวโตป่าด้อย ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว
โดยนำอัตลักษณ์ของเมืองโบราณอู่ทองที่มีเรื่องราวของประวัติศาสตร์ในยุคสมัยทวารวดี มาสร้าง
แรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะบนฝายาหม่อง และยาหม่อง (นวนุรักษ์, 2566)

โดยมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการทำยาหม่องสมุนไพรให้กับ
นักท่องเที่ยวและยังสามารถออกแบบขวดยาหม่องได้เองอีกด้วย เป็นการเพิ่มรายได้ให้
ชาวบ้านและเป็นกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวที่แวะเวียนมาเที่ยวในอำเภออู่ทองไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับการท่องเที่ยวที่ชวนั้น นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วิธีการทำยาผสมสมุนไพร และงานศิลปะบนฝาชา
 วม ด้วยตนเองสนใจกิจกรรมหรือสินค้าที่ระลึก นี่เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการ
 ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทงในสังคมไทยเรา อาจจะจัดให้ วม
 ว่าเป็นยาสามัญที่ใครหลายคนต้องพกติดตัว ไว้สุดคมให้ร่างกายรู้สึกสดชื่น ลดวิงเวียน จากอากาศที่
 ร้อนอบอ้าวของเมืองไทย หรืออาการมาจากการนั่งพานานาชนิด “วมหัวโต ป้าด้อย” เป็น
 หนึ่งภูมิปัญญาของชุมชนต้นแ่งพัฒนาในอุทงที่ได้นำยาผสมสามัญประจำตัว มาพัฒนาต่อยอด
 ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองโบราณอุทงกิจกรรมการทำวมหัวโต ซึ่งเป็นการ
 เรียนรู้ของบ้านต้นแ่งพัฒนา นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้จากการลงมือทำเอง เริ่มจากรู้จักสมุนไพรที่
 นำมาทำวมสูตรโบราณ 9 ชนิด อาทิ กานพลู สมุลแว้ง พริกไทยดำ ผิวมะกรูดอบแห้ง ผิวส้มโอ
 อบแห้ง ลูกจันทร์ พิมเสน การบูร และเมนทอล จากนั้นนักท่องเที่ยวจะได้เตรียมสมุนไพร ทั้งตัดหั่น
 ซอยทุบตามลักษณะของสมุนไพร มาผสมเป็นวมที่มีกลิ่นหอมเฉพาะตัวไม่เหมือนใคร และเมื่อ
 ได้วมแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้วาดรูปหน้าตุ๊กตาดินเผาบรรจุภัณฑ์ ตามจินตนาการที่ได้รับแรง
 บันดาลใจจากคน สมัยทวารวดี ที่ปรากฏในศิลปะปูนปั้นในโบราณวัตถุและ โบราณสถาน เมื่อเสร็จ
 แล้วนักท่องเที่ยวจะได้วมประจำตัวอันใหม่ที่ไม่เหมือนใคร นับเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการได้ลง
 ทำ และได้เรียนรู้ ที่ทำให้เพลิดเพลินไปกับอุทง อุอารยธรรมจริง ๆ (นวนุรักษ์, 2566)

ภาพที่ 15 ผู้เข้ามาทำกิจกรรมการทำวมโบราณ และ ภายนอกชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย
 ชุมชนเมืองโบราณชุมชนเมืองโบราณอุทวารวดี อุทง บ้านต้นแ่งพัฒนา จังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ทำให้เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมาก และหลักฐานปรากฏมาตั้งแต่ยุคทวารวดี กล่าวคือมีหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมาก ทั้งเมืองโบราณ ศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นจังหวัดที่อยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพมหานคร จึงทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวที่รูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวในวันเดียว อย่างไม่รู้ตัวผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม ได้แก่ วัดไร่จิง พระประโทณเจติย์ วัดพระปฐมเจติยารามมหาวิหาร ตลาดคอนหอย วัดหนองพงนก เมืองเก่ากำแพงแสน ศูนย์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจติย์ พระราชวังสนามจันทร์ ตลาดท่าเสา และวัดสามพราน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วัดไร่จิง

วัดไร่จิง เป็นวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้ามาขอพรต่อพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างหลวงพ่อดาวไร่จิง ซึ่งมีตำนานเกี่ยวกับหลวงพ่อดาวไร่จิง ว่าเป็นหนึ่งในหลวงพ่อ 5 พี่น้องที่ลอยตามแม่น้ำสายสำคัญของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดว่า องค์ที่ 1 ลอยอยู่ที่แม่น้ำบางปะกง และปัจจุบันนี้อยู่ ณ วัดโสธรวรวิหาร เรียกกันว่า “หลวงพ่อโสธร” องค์ที่ 2 ลอยไปตามแม่น้ำท่าจีน และปัจจุบันนี้อยู่ ณ วัดไร่จิง เรียกกันว่า “หลวงพ่อดาวไร่จิง” องค์ที่ 3 ลอยไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา และปัจจุบันนี้อยู่ ณ วัดบางพลีใหญ่ใน เรียกกันว่า “หลวงพ่อโตวัดบางพลี” องค์ที่ 4 ลอยไปตามแม่น้ำแม่กลอง และปัจจุบันนี้อยู่ ณ วัดบ้านแหลม เรียกกันว่า “หลวงพ่อดาวบ้านแหลม” องค์ที่ 5 ลอยไปตามแม่น้ำเพชรบุรี และปัจจุบันนี้อยู่ ณ วัดเขาตะเครา “หลวงพ่อดาวเขาตะเครา” โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดไร่จิง ได้แก่ การเยี่ยมชมไหว้หลวงพ่อดาวไร่จิง การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาในอดีตของวัดไร่จิง นอกจากนี้ จากข้อมูลของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) วัดไร่จิง ตั้งอยู่ที่ตำบลไร่จิง บนฝั่งแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรี ห่างจากกรุงเทพ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ตำบลไร่จิง วัดนี้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ทรงพระราชทานนามว่า วัดมงคลจินดาราม (ไร่จิง) แต่ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดไร่จิง อาณาเขตวัดแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เขตศาสนสถาน สันนิษฐานว่าสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2394 สมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (พุท) รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เมื่อสร้างวัดเสร็จได้อัญเชิญพระพุทธรูปมาจากวัดศาลาปูน (ตามตำนานเล่าว่าลอยน้ำมาและอัญเชิญขึ้นไว้ที่วัดศาลาปูน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยาประดิษฐานเป็นพระประธานของวัด ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อดาวไร่จิง” เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัยแบบประยุกต์ ลักษณะผิวดำคล้ายสมัยเชียงแสน พระหัตถ์เรียวยาวตามแบบสุโขทัย พระพักตร์คล้ายศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ประดิษฐานเหนือฐานชุกชี พระอุโบสถ เป็นทรงโรง ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฝาผนังก่ออิฐถือปูนหน้าบันเป็น

ลายพุดตาน ติดช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสลับ ศาลาจตุรมุข อยู่ด้านหน้าและด้านหลังของพระอุโบสถ เป็นศาลาทรงไทย 4 มุข หน้าบันทั้งสี่ด้านมีภาพปูนปั้นเป็นเรื่องราวพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติถึงปรินิพพาน และการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ มณฑปกลางสระน้ำ เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง อยู่ด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ บริเวณริมแม่น้ำหน้าวัดเป็นวังปลาและเขตกัยทาน มีปลาสวยตัวโตนับพันตัวอาศัยอยู่ ระหว่างวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 5 ถึงวันแรม 4 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปีมีการจัดงานนมัสการปิดทองหลวงพ่อดำไว้จิง ภายในงานมีการออกร้านจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ การประกวดผลไม้ และการแสดงมหรสพ(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

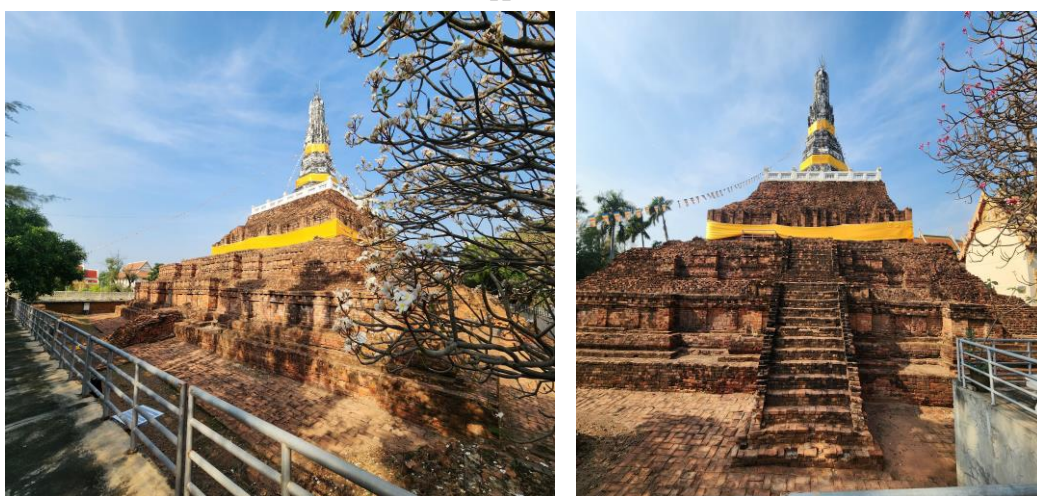
ภาพที่ 16 ภายในวัดไร่จิง และ หลวงพ่อดำวัดไร่จิงภายในพระอุโบสถ

2. พระประโทณเจดีย์

พระประโทณเจดีย์เป็นเจดีย์ที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศ นักประวัติศาสตร์โบราณคดีกล่าวกันว่าพระประโทณเจดีย์เป็นเจดีย์ในยุคทวารวดี ที่มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระประโทณเจดีย์จึงถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง สำหรับพุทธศาสนิกชนเดินทางมีกราบไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุ ณ พระประโทณเจดีย์ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพระประโทณเจดีย์ ได้แก่การเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถาน การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ จากข้อมูลของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่าพระประโทณเจดีย์ เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในวัดพระประโทณเจดีย์ ตำบลพระประโทน อยู่ห่างจากพระปฐมเจดีย์ไปตามถนนเพชรเกษมทางทิศตะวันออกเป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ไม่เพียงแต่องค์พระปฐมเจดีย์อันศักดิ์สิทธิ์และโด่งดัง ที่นักท่องเที่ยวต้องไปกราบสักการบูชาเมื่อมา

เที่ยวนครปฐมหากโบราณสถานสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ต้องไปชมให้ได้ นั่นก็คือ 'พระประโทณเจดีย์' โบราณสถานที่ตั้งอยู่ในวัดพระประโทณเจดีย์ โดยรูปแบบเดิมเป็นทรงโอคว่ำ ตามลักษณะของเจดีย์สมัยทวารวดี และเนื่องจากวัดแห่งนี้ตั้งอยู่กลางเมืองโบราณนครชัยศรี ดังนั้นในบริเวณวัดจึงมีการขุดพบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูป เศียรพระพุทธรูปปูนปั้น พระดินเผา รวมทั้งโลหะสำริดรูปพญาครุฑเหยียบนาค ซึ่งรัชกาลที่ 6 ทรงใช้เป็นเครื่องหมายราชการของพระองค์ นับเป็นอีกหนึ่งจุดหมายสำคัญที่คนชอบท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 17 พระโทณเจดีย์

3. วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารถือเป็นวัดที่มีชื่อที่บอกถึงความ เป็นมาของพระปฐมเจดีย์ ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเจดีย์แห่งแรกของไทย ที่มีการสร้างขึ้นมา ตั้งแต่ยุคก่อนทวารวดี และถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ต่างประเทศต่างพากันเข้ามาเยี่ยมชมความยิ่งใหญ่ สวยงาม ตลอดจนความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระ ปฐมเจดีย์ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ได้แก่การเยี่ยมชม โบราณสถาน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของพระปฐมเจดีย์ เรียนรู้ศิลปกรรมในวัดพระปฐมเจดีย์ราช วรมหาวิหาร ไหว้พระขอพร นอกจากนี้ ตามข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2565) ระบุว่า เป็นพระสถูปเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จังหวัดนครปฐมได้ใช้พระปฐมเจดีย์เป็น ตราประจำจังหวัดพระปฐมเจดีย์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นองค์ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อ

พ.ศ. 2396 โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างครอบพระเจดีย์องค์เดิมซึ่งเป็นเจดีย์เก่าแก่มีฐานแบบโอคว่ำ และมียอดปรangk้อยู่ข้างบน สันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 4

เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ภายในวัดประดิษฐานองค์พระปฐมเจดีย์ สันนิษฐานว่าสร้างสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย เป็นพระสถูปเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย พระปฐมเจดีย์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน สร้างสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โดยขณะทรงผนวช ได้เสด็จธุดงค์มานมัสการพระเจดีย์องค์เดิม ซึ่งมียอดปรangk้อยู่สูง 84 เมตร และมีฐานแบบโอคว่ำ เมื่อทรงลาผนวช และเสวยราชสมบัติราวปี พ.ศ. 2396 โปรดฯ ให้ก่อพระเจดีย์ใหม่หุ้มองค์เดิมไว้ พร้อมสร้างวิหารคดและระเบียงโดยรอบ แต่งานก่อสร้างไม่ทันแล้วเสร็จก็เสด็จสวรรคต การก่อสร้างพระเจดีย์ครอบองค์ใหม่แล้วเสร็จในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2413 รวมเวลาก่อสร้าง 17 ปี พระเจดีย์องค์ใหม่เป็นทรงระฆังคว่ำแบบลังกา มีความสูงจากพื้นดินถึงยอดมณฑก 120.5 เมตร ฐานเจดีย์วัดโดยรอบ 233 เมตร ภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงบูรณะวัดให้สว่างมากขึ้น มีการเขียนภาพพระเจดีย์องค์เดิมและภาพต่าง ๆ ไว้ที่ผนังของพระวิหารหลวง และริ้วมุขวิหารด้านทิศเหนือให้เป็นที่ประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ และถือเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 6 สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระร่วงโรจนฤทธิ์ เป็นพระพุทธรูปยืนปางประทานอภัย ประดิษฐานในซุ้มวิหารทางทิศเหนือหน้าองค์พระปฐมเจดีย์ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยได้พระเศียร พระหัตถ์ และพระบาท มาจากเมืองศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พิพิธภัณฑวัดพระปฐมเจดีย์ อยู่ด้านทิศตะวันตกตรงข้ามพระอุโบสถ ภายในเก็บโบราณวัตถุที่ขุดพบได้จากสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐม ทั้งสมัยบ้านเชียง สมัยทวารวดี เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักรหิน หินบดยาลูกประคำดินเผา กำไลข้อมือ เงินโบราณ ฯลฯ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของยาเสพติด และโต๊ะหมู่บูชาที่ใช้ในพิธีศพของ ยาเสพติด นอกจากนี้ ในวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 ถึง วันแรม 5 ค่ำ เดือน 12 (ช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี) มีการจัดงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ องค์พระปฐมเจดีย์ เปิดให้เข้าสักการะทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 06.00 – 19.00 น. และวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 06.00-20.00 น. ค่าเข้าชม ชาวต่างชาติ 60 บาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

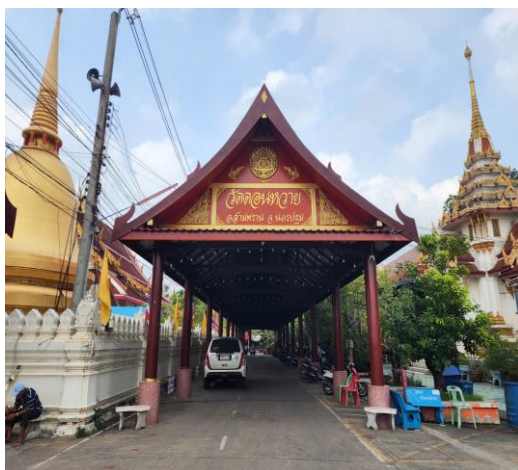

ภาพที่ 18 การบูรณะพระปฐมเจดีย์ในแต่ละยุค และ องค์พระปฐมเจดีย์ด้านนอก

4. ตลาดดอนหวาย

ตลาดดอนหวายหรือตลาดวัดดอนหวายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของตลาด คนไทยในอดีตเป็นสังคมที่ผูกติดกับสายน้ำ การสัญจรก็เดินทางโดยทางน้ำ ดังนั้นตลาดดอนหวายจึงเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมที่มีชื่อเสียงและมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อเลือกซื้อสินค้าประเภทต่าง ๆ อีกทั้งยังได้เพลิดเพลินกับตลาดที่มีวิถีชีวิตอยู่ริมน้ำ อากาศดี อาหารอร่อย โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในตลาดดอนหวาย ได้แก่ การเยี่ยมชมซื้อสินค้าพื้นบ้าน การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีต นอกจากนี้ ตามข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ให้ข้อมูลว่า ตั้งอยู่ที่ ตำบลบางกระทิก หลังวัดดอนหวาย เป็นตลาดที่ยังเหลือสภาพตลาดเก่าในอดีตสมัยรัชกาลที่ 6 ให้เห็นลักษณะตัวอาคารเป็นอาคารไม้เก่า ๆ ตลาดน้ำชื่อดังที่ไปกี่ครั้งก็ไม่เบื่อ เพราะ “ตลาดดอนหวาย” มีของกินสารพัดให้ตื่นตาตื่นใจคนชอบชิม ทั้งอาหารคาวหวานที่ไม่ใช่แค่เยอะ แต่ยังอร่อยทุกร้าน และเป็นอาหารพื้นบ้านดั้งเดิมอีกด้วย เช่น เป็ดพะโล้ คัมเค็มปลาหู คัมเค็มปลาตะเพียน ขนมจีนน้ำยากะทิ น้ำยาป่า ห่อหมกปลาช่อนทอดมันปลาทรายแท้ และขนมไทยโบราณ เรียกว่าเป็นสวรรค์ของนักกินโดยแท้ ยังมีผักและผลไม้ที่ส่งตรงมาจากสวนชาวบ้านให้เลือกซื้ออีก บรรยากาศก็โดนใจกับกลิ่นอายย้อนยุค ที่มีร้านค้าเรียงรายอยู่ตามแพและเรือนริมน้ำ พออิ่มท้องกันแล้ว ก็ต้องไปนั่งเรือล่องแม่น้ำท่าจีน ชมวิวสองฟากฝั่ง สัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านริมน้ำ ทำให้ได้เห็นบ้านทรงไทยหลายแบบ บางหลังเป็นอาคารไม้เก่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งหาชมได้น้อยเต็มทีในปัจจุบัน ถือเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ไม่ควรพลาดเมื่อมาเยือน ตลาดดอนหวาย เปิดทุกวันจันทร์-อาทิตย์ เวลา 08.00-17.00 น. สอบถามข้อมูลได้ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระทิก โทร. 03428 8951 นอกจากนี้ มีบริการเรือนำเที่ยว ชมทิวทัศน์สองฝั่งแม่น้ำท่าจีน เดินเรือเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 09.00-17.00 น. โดยแบ่งเป็น 2 เส้นทาง

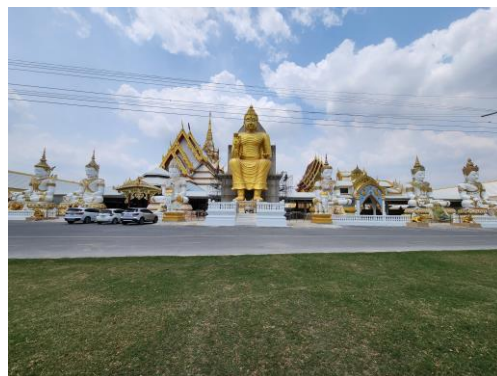
ได้แก่ เส้นทางที่ 1 จากวัดดอนหวาย-วังปลา-วัดหอมเกร็ด-วัดไร่จิง ใช้เวลา 1 ชั่วโมง ค่าบริการ ผู้ใหญ่ 80 บาท เด็ก 40 บาท เส้นทางที่ 2 จากวัดดอนหวาย-วัดทรงคนอง-บ้านหอมเกร็ด-วัดหอมเกร็ด ใช้เวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที ค่าบริการ ผู้ใหญ่ 100 บาท เด็ก 50 บาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 19 ตลาดดอนหวาย และ เมืองคำ ณ ตลาดดอนหวาย

5. วัดหนองพงนก (วัดเจริญราษฎร์บำรุง)

วัดหนองพงนกเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อสักการะ หลวงพ่อมงคลนิมิตเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีขนาดใหญ่ที่ ปัจจุบันนี้มีการสร้างปฏิมากรรมที่ สวยงามประดับวัดอย่างวิจิตรบรรจง จึงทำให้วัดหนองพงนกนั้นเป็นวัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้า มาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันและ กิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดหนองพงนก ได้แก่การ เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีการสร้างอย่างวิจิตรบรรจง กราบไหว้ขอพรจากพระพุทธรูป เช้าบูชาวัตถุมงคล นอกจากนี้ จากข้อมูลของ ศาลากลางจังหวัดนครปฐม (2566) มีการระบุว่า วัด หนองพงนกเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อมงคลนิมิต เป็นพระพุทธรูปศิลาแกะสลักทั้งองค์ที่มีความ ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่นับถือของชาวบ้านหนองพงนกและชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง หลวงพ่อ มงคลนิมิตเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ตามประวัติความเป็นมาในการสร้างหลวงพ่อมงคลนิมิตนี้ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งถ้านับอายุปัจจุบันก็ประมาณ 400 กว่าปี และไม่ ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นคนสร้าง แต่ถูกค้นพบ ณ วัดร้างแห่งหนึ่งใน จ.พระนครศรีอยุธยา จึงอัญเชิญ มาประดิษฐาน ณ วัดเจริญราษฎร์บำรุง เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2514 ปัจจุบันมีการบูรณะวัดขึ้นมา ใหม่ที่สว่างามเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 20 หลวงพ่อมงคลนิมิต วัดหนองพงนง และ พระพุทธรูปด้านนอก วัดหนองพงนง

6. เมืองเก่ากำแพงแสน

เมืองเก่ากำแพงแสน เป็นโบราณสถานที่น้อยคนจะรู้จักว่าในจังหวัดนครปฐมจะมีเมืองโบราณที่มีลักษณะของการเป็นเมืองขนาดย่อมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามถึงแม้ปัจจุบันนี้จะไม่หลงเหลือโบราณสถาน หรือ โบราณวัตถุภายในเมืองเก่ากำแพงแสนแล้ว แต่ก็ยังปรากฏร่องรอยของคูน้ำ คันดิน ที่บ่งบอกถึงลักษณะกายภาพของเมืองโบราณสมัยทวารวดีอย่างชัดเจน ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในเมืองเก่ากำแพงแสน ได้แก่การเยี่ยมชมคูน้ำคันดิน และการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ จากข้อมูลของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ที่ได้ระบุว่าตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งขวาง เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี มีอายุเท่ากับเมืองนครชัยศรี แต่มีขนาดเล็กกว่า อยู่ห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศเหนือ ประมาณ 24 กิโลเมตรจากหลักฐานบางประการ ทำให้พอสันนิษฐานได้ว่า “เมืองเก่ากำแพงแสน” เป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี มีอายุเท่ากับเมืองนครชัยศรี แต่มีขนาดเล็กกว่า เนื่องจากสร้างขึ้นโดยเมืองนครชัยศรี เพื่อควบคุมเส้นทางการค้าตามคูคลอง เพราะต้องการส่งเสริมให้เป็นเมืองท่า เป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลของเมืองนครชัยศรี ดังนั้นความเจริญและความเสื่อมของเมืองกำแพงแสนจึงน่าจะจะเป็นไปพร้อม ๆ กับเมืองนครชัยศรี สำหรับการเที่ยวชมโบราณสถานแห่งนี้ จะเน้นไปในลักษณะของคูน้ำและคันดิน ที่ยังคงสภาพเดิมไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่ปรากฏซากโบราณสถานใด ๆ อีก ส่วนสภาพภายในตัวเมืองเก่ากำแพงแสน จะมีเนินดิน สระน้ำ ต้นไม้ใหญ่ และเป็นที่อยู่อาศัยของนกนานาพันธุ์ ปัจจุบันจึงใช้เป็นค่ายลูกเสือของจังหวัด เพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับท้องถิ่นต่อไป เปิดทำการทุกวันเวลา 09.00-17.00 น.

ภาพที่ 21 ร่องรอยความเจริญของเมืองเก่ากำแพงแสน

7. ศูนย์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ

วัดโพรงมะเดื่อเป็นวัดที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครปฐม นอกจากจะเป็นศาสนสถานที่มีผู้คนมากราบไหว้บูชาพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดยังปรากฏศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม ซึ่งเป็นของกลุ่มชนชาติพันธุ์ลาวครั้งที่ได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดนครปฐม ต่างกรรม ต่างวาระ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในศูนย์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ ได้แก่การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิตในอดีต เครื่องใช้ไม้สอย การทอผ้า ลักษณะบ้านเรือนของชาวลาวครั้ง นอกจากนี้ ตามข้อมูลจาก กระทรวงวัฒนธรรม (2566) ให้ข้อมูลว่า ศูนย์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวลาวครั้งที่ต้องการจะสืบทอดภูมิปัญญาในด้าน การทอผ้าไม่ให้สูญหายไป ซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตและความเป็นชาติพันธุ์ของคนลาวครั้งได้เป็นอย่างดี และต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและการส่งเสริมอาชีพแก่คนในชุมชน โดยดึงเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ ซึ่งคนในชุมชนเล็งเห็นในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ จึงได้สืบสานการทอผ้าลาวครั้งนี้มาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งวัดอุทิศต่าง ๆ ก็เป็นสิ่งที่ได้จากชุมชนเองบางส่วน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เข้ากับยุคและสมัยเพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถ

ภาพที่ 22 ศูนย์การเรียนรู้วัดพรหม วัดโพธิ์พระมเหศวร

8. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในการศึกษาอดีตความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ผ่านโบราณวัตถุที่มีการค้นพบในจังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ยังมีนิตรรศการที่ทันสมัยเหมาะแก่การนำบุตรหลานมาท่องเที่ยวเพื่อหาความรู้ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ได้แก่การเยี่ยมชมศึกษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ศึกษาประวัติศาสตร์ของดินแดนนครปฐม และดินแดนอารยธรรมทวารวดีผ่านนิทรรศการที่ทันสมัย นอกจากนี้ จากข้อมูลของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ตั้งอยู่ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ด้านทิศใต้เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ 2 ชั้นอยู่ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ด้านทิศใต้ เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ 2 ชั้น โบราณวัตถุที่รวบรวมได้ในระยะแรกถูกนำมาเก็บรักษาไว้ที่ระเบียงครอบองค์พระปฐมเจดีย์ เมื่อปี พ.ศ. 2454 จึงย้ายไปไว้ในวิหารตรงข้ามพระอุโบสถ และปี พ.ศ. 2477 ได้ยกฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในความดูแลของกรมศิลปากร (พุทธศตวรรษที่ 12-16) การจัดแสดงแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แนะนำลักษณะทั่วไปของจังหวัดนครปฐม ประวัติความเป็นมาของดินแดนแห่งนี้ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ การรับพุทธศาสนา และวัฒนธรรมจากอินเดียเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาพปูนปั้นรูปชาวต่างประเทศ และศิลาจารึกที่พบบริเวณเมืองโบราณนครปฐม ส่วนที่ 2 เสนอเรื่องราวด้านศาสนา และความเชื่อของชุมชนทวารวดีที่นครปฐมสะท้อนผ่านงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ โบราณวัตถุที่จัดแสดง เช่น พระพุทธรูป ภาพสลักเล่าเรื่องพุทธประวัติ ภาพปูนปั้นเรื่องชาดกประดับฐานเจดีย์ และธรรมจักร ส่วนที่ 3 เรื่องราวของนครปฐมหลังความรุ่งเรืองสมัยทวารวดี ถึงสมัยที่

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ และเป็นงานสำคัญสืบเนื่องต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่นครปฐมได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑลนครชัยศรี และในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างพระราชวังสนามจันทร์ขึ้น เมืองนครปฐมได้รับการพัฒนาเรื่อยมา พิพิธภัณฑฯ เปิดให้เข้าชมวันพุธ-อาทิตย์ (ปิดวันจันทร์-อังคาร) เวลา 09.00-16.00 น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

“นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ซึ่งผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเมืองนครปฐมและอารยธรรมทวารวดีโดยมากจะเป็นผู้ที่เข้ามาไหว้พระที่องค์พระปฐมเจดีย์ แล้วเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑฯ นอกจากนี้ยังมีนักเรียนตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงระดับมหาวิทยาลัยเข้ามาเยี่ยมชม และศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งมาในรูปแบบของการทัศนศึกษาวันพุธถึงศุกร์ เพราะจันทร์อังคารเป็นวันหยุด ส่วนเสาร์อาทิตย์นักท่องเที่ยวก็เข้ามาเรื่อย ๆ”

เจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์

ภาพที่ 23 ภายนอกพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์และ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์

9. พระราชวังสนามจันทร์

พระราชวังสนามจันทร์ถือเป็นพระราชวังที่มีบทบาทต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพระราชวังแห่งนี้เป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับ ต่อมาในปัจจุบันนี้ก็มีการแบ่งพื้นที่ของพระราชวังออกเป็นหลายส่วนและนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมาก ทั้งเป็นที่ตั้งของ

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพระราชวังสนามจันทร์ ได้แก่ ใหว่สักการะเทวาลัยขณเศร์ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างมาก เชื่อมชมแหล่งสถาปัตยกรรมยุโรปผ่านพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ พระตำหนักมหารัราชร์บัลลังก์ เป็นต้น สถาปัตยกรรมไทยผ่าน พระตำหนักทับขวัญ และสถาปัตยกรรมแบบผสมผสาน ที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่า พระราชวังสนามจันทร์ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นบริเวณที่เชื่อว่าเป็นพระราชวังเก่าของกษัตริย์สมัยโบราณที่เรียกว่า “เนินปราสาท” เพื่อใช้เป็นสถานที่ประทับเวลาเสด็จมานมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่านครปฐมเป็นเมืองที่มีชัยภูมิเหมาะสำหรับด้านทานข้าวศึก ซึ่งจะยกเข้ามาทางน้ำได้อย่างดี ด้วยทรงจดจำเหตุการณ์ เมื่อ ร.ศ. 112 ที่ฝรั่งเศสนำเรือรบเข้ามาปิดปากอ่าวไทยได้ และไม่ต้องการที่จะให้ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพดังกล่าว จึงตั้งพระทัยที่จะสร้างพระราชวังสนามจันทร์ไว้สำหรับเป็นเมืองหลวงที่สอง หากประเทศชาติประสบปัญหาวิกฤติ พระราชวังใช้เวลาก่อสร้างนาน 4 ปี โดยมีพระยาศุภกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) เป็นแม่งานสร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2450 และได้พระราชทานนามว่า “พระราชวังสนามจันทร์”

พระราชวังฯ มีเนื้อที่ประมาณ 888 ไร่ มีอาณาเขตกว้างขวาง ประกอบด้วยสนามใหญ่อยู่ตรงกลาง มีถนนโอบเป็นวงโดยรอบ และมีน้ำล้อมอยู่ชั้นนอก ส่วนพระที่นั่งต่าง ๆ รวมกันอยู่ส่วนกลางของพระราชวัง เท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ พระที่นั่งพิมานปฐม เป็นพระที่นั่งองค์แรกในพระราชวังสนามจันทร์ สร้างขึ้นราว พ.ศ. 2450 เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น แบบตะวันตก ประดับลวดลายไม้ฉลุ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้เป็นที่ประทับโดยเฉพาะช่วงก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ เป็นที่ทรงพระอักษร ที่เสด็จออกขุนนาง ที่รับรองพระราชอาคันตุกะ และที่ออกให้ราษฎรเข้าเฝ้ามากกว่าพระที่นั่งองค์อื่น ๆ ภายในพระที่นั่งมีห้องต่าง ๆ อาทิ ห้องบรรทม ห้องทรง ห้องเสวย ห้องงูษา ฯลฯ มีพระพุทธรูปปางปฐมเทศนาอยู่องค์หนึ่ง และมีภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังฝีมือพระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) และที่พระที่นั่งองค์นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ประทับทอดพระเนตรเห็นปาฏิหาริย์ขององค์พระปฐมเจดีย์บนแท่นไม้สักมีขนาด 2 เมตร ชื่อว่า “พระที่นั่งปาฏิหาริย์ทศไนย์” ปัจจุบันได้รื้อนำไปตั้งไว้หน้าพระที่นั่ง พุทไธสวรรย์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร พระที่นั่งอภิรมย์ฤดี อยู่ทางทิศใต้ของพระที่นั่งพิมานปฐม เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น แบบตะวันตก และประดับลวดลายไม้ฉลุเหมือนกับพระที่นั่งพิมานปฐม ใช้เป็นที่ประทับของเจ้านายฝ่ายในสมัยรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันชั้นบนจัดแสดงห้องพระบรรทม ห้องทรงงาน จำลองให้เข้ากับบรรยากาศในสมัยก่อน พระที่นั่งวัชรนิรมยา เป็นตึก 2 ชั้น สร้างด้วยสถาปัตยกรรมแบบไทย หลังคาซ้อน มียอด

ปราสาทมุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีดงาม มีช่อฟ้า ใบระกา นาคสะดุ้ง หางหงส์ครบถ้วน พระที่นั่งองค์นี้เคยใช้เป็นที่บรรทมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของศาลากลางจังหวัดนครปฐม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ ถัดจากพระที่นั่งวัชรนิรมยา โดยมีโถงใหญ่และหลังคาเชื่อมต่อกัน เป็นศาลาโถง ทรงไทย ยกสูงจากพื้นดินประมาณหนึ่งเมตร และมีอัฒจันทร์ลงสองข้าง หน้าบันอยู่ทางทิศเหนือ เป็นรูปจำหลักทำวอมรินทร์ราชิราชประทานพร ประทับอยู่ในพิมานปราสาทสามยอด พระหัตถ์ขวาทรงวัชร พระหัตถ์ซ้ายประทานพร แวดล้อมด้วยบริวารประกอบด้วยเทวดาและมนุษย์ห้าหมู่ พระที่นั่งองค์นี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นที่ออกงานสโมสรสันนิบาต เป็นท้องพระโรงเวลาเสด็จออกขุนนาง เป็นที่ประชุมข้าราชการและกองเสือป่า และใช้เป็นโรงละครสำหรับแสดงโขนอีกด้วย จึงมีชื่อเรียกติดปากชาวบ้านว่า “โรงโขน” พระที่นั่งมีลักษณะพิเศษ คือ ตัวแสดงจะออกมาปรากฏกายภายนอกฉากบนเฉลี่ยถึง 3 ด้าน มิใช่แสดงอยู่เพียงบนเวที โรงละครที่มีลักษณะดังกล่าวนี้มีอีก 2 แห่งคือ โรงละครสวนมัสกวันและหอประชุมโรงเรียนวชิราวุธ พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ อยู่ทางทิศใต้ของสนามจันทร์ เป็นพระตำหนัก 2 ชั้นคล้ายปราสาทขนาดย่อมสีไข่ไก่ หลังคามุงกระเบื้องสีแดง สถาปัตยกรรมแบบเรอเนสซองส์ของฝรั่งเศสกับอาคารแบบฮาร์ฟทิมเบอร์ของอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักนี้ราว พ.ศ. 2451 โดยมีหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร เป็นสถาปนิกออกแบบ ชั้นบนมีห้องทรงพระอักษร ห้องบรรทม และห้องทรง ชั้นล่างทางทิศตะวันตกเป็นห้องร่อเฝ้าฯ พระตำหนักหลังนี้ใช้เคยเป็นที่ประทับเวลาที่มีการซ้อมรบเสือป่า ณ พระราชวังสนามจันทร์ และทรงใช้เป็นที่ประทับตลอดช่วงปลายรัชกาลเมื่อเสด็จพระราชวังสนามจันทร์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

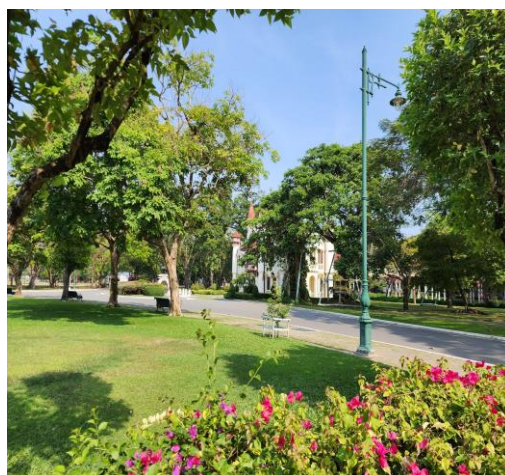
พระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ เป็นเรือนไม้สักทอง 2 ชั้น แบบตะวันตก ทาสีแดง ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก พระตำหนักองค์นี้อยู่ด้านหลังพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ สองพระตำหนักเชื่อมต่อกันด้วยสะพานทางเดินทอดยาว หลังคามุงกระเบื้อง ดินเผาต่างกระจกตลอดความยาวสองด้าน จากชั้นบนด้านหลังพระตำหนักชาลีฯ ข้ามคูน้ำมาเชื่อมกับชั้นบนด้านหน้าของพระตำหนักมารีฯ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักนี้ราว พ.ศ. 2459 โดยมีหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร เป็นสถาปนิกออกแบบ พระตำหนักทั้งสองหลังสร้างขึ้นด้วยแรงบันดาลใจจากบทละครเรื่อง My friend Jarlet ของ Arnold Golsworthy และ E.B. Norman ซึ่งทรงแปลบทละครเรื่องนี้เป็นภาษาไทยชื่อว่า “มิตรแท้” โดยทรงนำชื่อตัวละครในเรื่องมาเป็นชื่อของพระตำหนัก ปัจจุบันพระตำหนักนี้ เป็นพิพิธภัณฑน์ พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ

เกล้าเจ้าอยู่หัว พระตำหนักทับแก้ว เป็นตึกหลังเล็ก 2 ชั้น แบบตะวันตก เคยใช้เป็นที่ประทับในฤดูหนาว ภายในมีเตาผิงและหลังคามีปล่องไฟตามแบบบ้านตะวันตก ที่ห้องโถงกลางชั้นบน มีหินอ่อนสีขาวบนผนังเหนือเตาผิง มีภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คล้ายเขียนด้วยเส้นดินสอดำ สันนิษฐานว่าเป็นภาพฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระตำหนักนี้ยังเคยใช้เป็นที่ตั้งของกองบัญชาการเสือป่ากองเสนาน้อยราบเบารักษาพระองค์ ปัจจุบันที่ดินบริเวณด้านหลังพระตำหนักฯ ประมาณ 450 ไร่ ได้กลายเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศิลปากร และทางสำนักพระราชวังได้อนุญาตให้สมาคมประวัติศาสตร์ฟุตบอลแห่งประเทศไทย ดำเนินการจัดแสดงเป็น “พิพิธภัณฑ์ คณะฟุตบอลแห่งประเทศไทย” ณ พระตำหนักทับแก้ว เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชกรณียกิจด้านกีฬาฟุตบอลในสยาม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

พระตำหนักทับขวัญ เป็นพระตำหนักแบบเรือนไทยภาคกลางหมู่ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบ และเป็นแบบอย่างของสถาปัตยกรรมเรือนไทยชั้นครู สร้างด้วยไม้สักทองใช้วิธีเข้าไม้ตามแบบฉบับบ้านไทยโบราณ นายช่างผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างคือ พระยาวิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) พระตำหนักฯ ประกอบด้วยกลุ่มเรือน 8 หลัง ได้แก่ เรือนใหญ่ 4 หลัง เรือนเล็ก 4 หลัง สร้างให้หันหน้าเข้าหากัน 4 ทิศบนชานรูปสี่เหลี่ยม เรือนหลังใหญ่ 2 หลัง เป็นหอนอน อีก 2 หลัง เป็นเรือนโถงและเรือนครัวซึ่งอยู่ตรงข้ามกัน ส่วนเรือนเล็กอีก 4 หลังนั้นตั้งอยู่ตรงมุมสี่มุม ๆ ละ 1 หลัง ได้แก่ หอนก 2 หลัง เรือนคนใช้และเรือนเก็บของ เรือนทุกหลังมีชานเรือนเชื่อมกันโดยตลอด บริเวณกลางชานเรือนปลูกต้นจันทน์แผ่กิ่งก้านไว้ให้ร่มเงา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีขึ้นพระตำหนักใหม่ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2454 พระองค์ได้ประทับแรม ณ พระตำหนักองค์นี้เป็นเวลา 1 คืน และเมื่อมีการซ่อมรบเสือป่า พระตำหนักองค์นี้ใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการเสือป่าราบหน้ารักษาพระองค์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

เทวาลัยคเณศร์ หรือเรียกว่า ศาลพระพิฆเนศวร อยู่กลางสนามหญ้าใหญ่ของพระราชวังสนามจันทร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลเทพารักษ์ขึ้นสำหรับพระราชวังสนามจันทร์ ประดิษฐานพระพิฆเนศวร ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการ เพื่อความเป็นสิริมงคล และเมื่อมองจากพระที่นั่งพิมานปฐมจะเห็นพระปฐมเจดีย์ เทวาลัยคเณศร์ และพระที่นั่งพิมานปฐมอยู่ในแนวเส้นตรงเดียวกัน ศาลนี้เป็นศูนย์กลางของพระราชวังฯ มีผู้ศรัทธานับถือกันมาก จนถือเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของพระราชวังสนามจันทร์ อนุสาวรีย์ย่าเหล เป็นอนุสาวรีย์รูปหล่อด้วยโลหะขนาดเท่าสุนัขจริง ย่าเหลเป็นสุนัขพันทาง ขนยาวปุกปุย หางเป็นพวง สีขาวดำ หูตก เกิดในเรือนจำจังหวัดนครปฐม เป็นสุนัขของหลวงชัย

อาญา (โพธิ์ เคหะนันท์) ซึ่งเป็นพะทำมระง (ผู้ควบคุมนักโทษ) พระองค์ทรงพบเข้าเมื่อครั้งเสด็จฯ ตรวจเรือนจำ ทรงพอพระราชหฤทัยและทรงนำยาเหลมาเลี้ยงไว้ในราชสำนัก ด้วยความที่ย่าเหล เป็นสุนัขที่เฉลียวฉลาดและจงรักภักดีต่อพระองค์ท่านจนเป็นที่โปรดปราน เป็นเหตุให้มีผู้จิจา ริษยาและลอบยิงย่าเหลตายในที่สุด พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโสภเสร์้าอาลัยย่า เหลมาก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อรูปย่าเหลด้วยทองแดงตั้งไว้หน้าพระตำหนักชาลิมงคล อาสน์ และทรงพระราชนิพนธ์กลอนไว้้อาลัยย่าเหล ดิดไว้ที่แทนได้รูปหล่อนั้นด้วย นอกจากนี้ ภายในพระราชวังสนามจันทร์ยังมีบ้านพักข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในที่ตามเสด็จ บ้านพัก เหล่านี้ บางหลังก็ชำรุดทรุดโทรม แต่หลายหลังยังอยู่ในสภาพดีที่เห็นได้ก็คือ บ้านพักเจ้าพระยาราม ราชพ ผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก ซึ่งครั้งนั้นเรียกว่า “ทับเจริญ” ปัจจุบันนี้เป็นที่ตั้งสถาบันวัฒนธรรม ภูมิภาคตะวันตก มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันวัฒนธรรมภูมิภาคตะวันตก มหาวิทยาลัยศิลปากร อยู่ที่ตำหนักทับเจริญ ภายในพระราชวังฯ แต่เดิมเป็นบ้านพักของเจ้าพระยารามราชพ ผู้สำเร็จ ราชการมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสถาบันที่รวบรวมผลงานด้าน วัฒนธรรม เชิดชูภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น ภายในอาคารมีห้องแสดงผลงานศิลปะของ อาจารย์ พิณ อินฟ้าแสง ห้องศิลปวัตถุ ห้องงานหัตถกรรม ห้องหุ่นกระบอกคุณยายสาหร่าย ช่วยสมบูรณ์ ปัจจุบันพระราชวังสนามจันทร์ ไม่อนุญาตให้เข้าชมด้านในตัวอาคาร แต่สามารถชมบริเวณรอบ นอกและเปิดให้ประชาชนเข้าไปออกกำลังกายได้ ในช่วงเช้าเวลา 05.00-09.00 น. และช่วงเย็น เวลา 16.00-20.00 น. โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และควรแต่งกายสุภาพสวมเสื้อมีแขน กระโปรงหรือกางเกง คลุมเข้า เพราะเป็นเขตพระราชฐาน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 24 เทวาลัยคเชนทร์ และภายในพระราชวังสนามจันทร์

10. ตลาดท่านา

ตลาดท่านาเป็นตลาดที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดนครปฐมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีสินค้าประเภทต่าง ๆ ที่ชาวบ้านหรือแม่ค้านำมาขาย นอกจากนี้ยังมีอาคารเก่าที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นอาคารราชพัสดุสีเหลืองสวยงามนักท่องเที่ยวได้เลือกจับจ่ายซื้อของและได้เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมที่สวยงามจากอาคารสีเหลืองสดใสภายในตลาด โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในตลาดท่านา ได้แก่การเยี่ยมชมซื้อของ เยี่ยมชมอาคารโบราณ และการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตริมแม่น้ำในอดีต นอกจากนี้ ตามข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ได้ระบุว่า ตลาดท่านา หรือตลาดนครชัยศรี อยู่ในตัวอำเภอนครชัยศรี เป็นตลาดโบราณย่านชุมชนริมน้ำที่นักท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดนครปฐม อาคารร้านค้าสร้างด้วยไม้ด้วยความหลากหลายในร้านค้าและของขาย จึงทำให้ 'ตลาดท่านา' เป็นอีกตลาดที่ใครไปแล้วก็ต้องอยากไปอีก ความโดดเด่นที่แตกต่างคือ เป็นตลาดสดเก่าแก่อายุกว่า 140 ปี ที่อยู่เคียงคู่วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำนครชัยศรี ปัจจุบันยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตการค้าขายดั้งเดิมของชุมชนไว้ได้ รวมถึงยังมีสถาปัตยกรรมเก่าแก่และหาดูได้ยาก เช่น อาคารตึกแถวไม้อายุกว่า 90 ปี ที่อยู่รอบตัวตลาดสด ใครชอบเที่ยวไปชิมไปหากมาตลาดท่านาไม่ผิดหวังแน่ เพราะเป็นแหล่งร้านอาหารริมน้ำ ที่มีเมนูแสนอร่อยให้เลือกลิ้มลอง พร้อมชมธรรมชาติแบบเพลิน ๆ และมีย่านจำหน่ายของกินมากมาย เช่น เป็ดพะโล้ ขนมปังเย็น ปลากริมไข่เต่า บัวลอย รวมถึงผลไม้ท้องถิ่นขึ้นชื่ออย่าง ส้มโอนครชัยศรี มะพร้าว รวมถึงร้านขายของโบราณที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด ก่อนกลับต้องแวะไปกราบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ศาลอามา ซึ่งตั้งอยู่ในตลาดด้วย ถ้ามีเวลาพออาจไปสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงที่น่าสนใจ เช่น วัดบางพระ ซึ่งมีพระดังอย่างหลวงพ่อบึง เป็น ไปกราบหลวงพ่อบุญที่วัดกลางบางแก้ว หรือจะแวะไปตลาดต้นสนที่เป็นตลาดเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งก็จะได้ตลาดเปิดทุกวัน ตั้งแต่เวลา 9.00-17.00น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 25 ด้านนอกตลาดท่านา และ ร้านค้าในตลาดท่านา

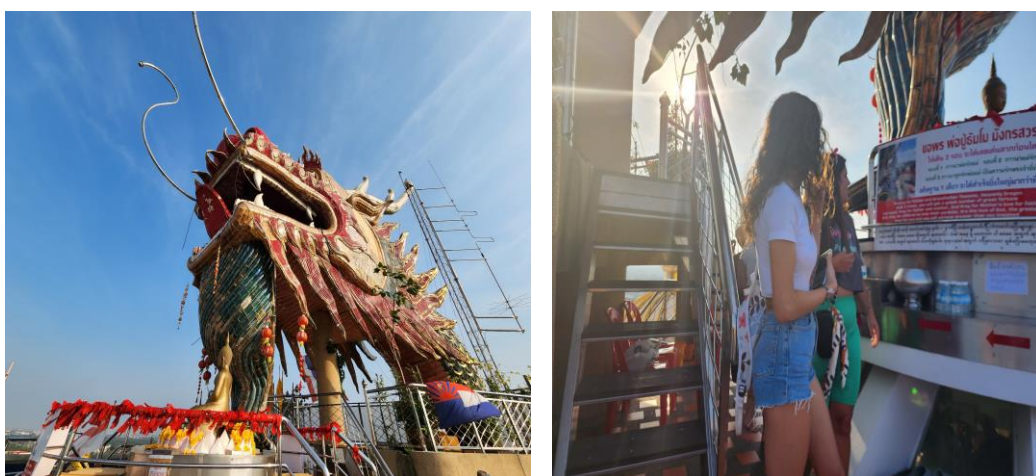
11. วัดสามพราน

วัดสามพรานถือเป็นวัดที่มีความแปลกตาและแปลกใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่ค่อยได้เดินทางเข้ามายังอำเภอสามพราน เนื่องจากไม่ได้อยู่บนถนนเพชรเกษม หากแต่ภายในวัดการผสมผสานความเชื่อ ความศรัทธาจากความเชื่อแบบจีนและความเชื่อแบบไทย มาผสมผสานกันอย่างลงตัว นอกจากนี้ยังมีคำสอนที่ทำให้เกิดความสงบร่มเย็นภายใต้บรรยากาศที่ร่มรื่น อีกทั้งยังสามารถพบปะนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยว ณ วัดสามพราน โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดสามพราน ได้แก่การเยี่ยมชมไหว้พระ เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมที่สวยงาม ตลอดจนการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ จากข้อมูลของ ไทยรัฐออนไลน์ (2566) ได้อธิบายไว้ว่า ดึกทรงกลมสีชมพู มีมังกรทะยานฟ้าโอบล้อมรอบดึก โดดเด่นอลังการ ที่วัดสามพราน จ.นครปฐม หรือตอนนี้เป็นที่รู้จัก เรียกกันว่า วัดมังกร นครปฐม ถือว่าเป็นอีกหนึ่งจุดดึงดูดของ จ.นครปฐม ที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะไปที่ชิวใกล้กรุงเทพฯ ความโดดเด่นของที่นี่ยังทำให้ล่าสุด สำนักข่าวต่างประเทศอย่าง เอเอฟพีสนใจและถ่ายภาพวัดสามพราน หรือวัดมังกร (Dragon Temple) ทั้งมุมสูง มุมกว้าง มุมแคบ เผยแพร่ไปให้คนทั่วโลกได้ดูกันด้วยลักษณะของดึกทรงกลมสีชมพูนี้ สูงประมาณ 80 เมตร 16 ชั้น ส่วนมังกรเกล็ดเขียวที่โอบล้อมพันรอบดึกจากด้านล่างสุดจนถึงด้านบนดึกนั้นเป็นอุโมงค์ทางเดิน ระยะทางยาวประมาณ 350 เมตร ขึ้นไปถึงจุดชมวิว 360 องศาด้านบนสุดตรงหัวมังกร

วัดแห่งนี้เดิมมีจุดเด่นที่หลายคนรู้อยู่แล้ว คือมีพระประธานองค์เล็กประดิษฐานในพระอุโบสถจำนวนมากถึง 1,250 องค์ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ “หลวงพ่อกุโธภาวนา” อยู่กลางแจ้ง องค์สีทองอร่ามตา และในบริเวณวัดยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่

ตามจุดต่างๆ ให้กราบไหว้ขอพรตามแต่ศรัทธาอีกด้วย เช่น องค์เจ้าแม่กวนอิม เต่ายักษ์ พญานาค เป็นต้น

“วัดนี้สร้างมานานแล้ว เป็นการผสมผสานความเชื่อ ความศรัทธา ที่เชื่อว่า มังกรเป็นเทพหรือผู้ยิ่งใหญ่บนท้องฟ้า และพญานาคเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในผืนน้ำ นักท่องเที่ยวมี เยอะเป็นบางวัน โดยมากนักท่องเที่ยวที่มาจะเป็นต่างชาติ เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และฝรั่ง ส่วนพม่า มาทำบุญกันเยอะนะ พม่าชอบทำบุญ ส่วนคนไทยไม่ค่อยมีเท่าไร ช่วงไหนเป็นวันหยุดคนมาทำบุญ จะเยอะวันธรรมดาก็มีแต่ไม่มาก” แม่ชี ณ วัดสามพราน

ภาพที่ 26 ด้านบนตรงศรีษะมังกรทะยานฟ้า และ นักท่องเที่ยวชาวตะวันตก

จังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นดินแดนที่มีความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคหิน และมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน สถานที่ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมก็มีอยู่หลากหลายและสามารถอธิบายความเป็นมาและตัวตนของกาญจนบุรีได้เป็นอย่างดี ดังนั้นกาญจนบุรีจึงเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวทั้งเชิงวัฒนธรรมและการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจได้แก่ กำแพงเมือง กาญจนบุรีและประตูเมืองทิวศตะวันตก สะพานข้ามแม่น้ำแคว ด่านเจดีย์สามองค์ พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติ บ้านเก่า อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พิพิธภัณฑสถาน อักษะและเคลยศึก ถ้ำกระแซ ทางรถไฟสายมรณะ วัดถ้ำเสือ หมู่บ้านอิต่อง ตำบลปิล็อก หอศิลป์ และพิพิธภัณฑสถานโลกครั้งที่ 2 และสุสานทหารสัมพันธมิตร(ดอนรัก) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กำแพงเมืองกาญจนบุรี และ ประตูเมืองทิศตะวันตก

กาญจนบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่จำนวนมากและหลากหลาย แต่สิ่งที่จะแสดงถึงความสำคัญของเมืองได้เป็นอย่างดีก็คือลักษณะของเมืองซึ่งกาญจนบุรีเป็นเมืองหน้าด่าน ดังนั้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในอดีต เมื่อกาลเวลาผ่านไปกำแพงเมืองกาญจนบุรีจึงเป็นสิ่งเตือนใจว่ากาญจนบุรีเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รับศึกสงครามมาตลอด โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญบริเวณกำแพงเมืองกาญจนบุรี และ ประตูเมืองทิศตะวันตก ได้แก่การเยี่ยมชมกำแพงเมืองเก่า การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเดินถนนคนเดินปากแพรกยามค่ำคืน นอกจากนี้ ตามข้อมูลของ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร(2566) ให้ข้อมูลว่า เมืองกาญจนบุรีปัจจุบัน เป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งทรงโปรดฯให้ย้ายที่ตั้งเมืองจากลาดหญ้า มาตั้งบริเวณปากแพรก ซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำแควน้อยกับ แม่น้ำแควใหญ่ไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำแม่กลอง เพื่อประโยชน์ในการรับศึกฝั่งพม่า โดยทรงโปรดฯให้ พระยาประสิทธิสงคราม เจ้าเมืองกาญจนบุรี เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างกำแพงเมือง และมีพิธีวางศิลาฤกษ์กำแพงเมืองในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2374

กำแพงเมืองกาญจนบุรี มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนานไปกับแม่น้ำแม่กลอง ขนาดกว้าง 210 เมตร ยาว 494 เมตร กำแพงเมืองก่ออิฐฉาบปูน สูงประมาณ 4 เมตร บนกำแพงมีใบบังแดดสี่เหลี่ยม มีป้อมหกเหลี่ยมประจำมุมกำแพงทั้ง 4 มุม และมีป้อมที่กึ่งกลางกำแพงฝั่งตะวันตกและ ฝั่งตะวันออก ฝั่งละหนึ่งป้อม รวมทั้งหมด 6 ป้อม มีประตูเมืองทั้งหมด 8 ประตู

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนกำแพงเมืองกาญจนบุรีเป็นโบราณสถานสำหรับชาติ ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้า 3689 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 และได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซม จำนวน 4 ครั้ง ดังนี้

1. พ.ศ. 2539 บูรณะประตูเมือง และกำแพงเมืองด้าน ทิศ ตะวันออกส่วนที่อยู่ในโรงเรียน กาญจนานุเคราะห์
2. พ.ศ. 2547 บูรณะกำแพงเมืองความยาว 210 เมตร
3. พ.ศ. 2548 กรมศิลปากร ร่วมกับเทศบาลเมืองกาญจนบุรี และสำนักงานทางหลวงชนบท จังหวัดกาญจนบุรี บูรณะเสริมความมั่นคงกำแพงและป้อมกึ่งกลาง กำแพง พร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณประตูเมือง และลานพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 3
4. พ.ศ. 2564 ได้ดำเนิน โครงการชุดศึกษาและบูรณะ โบราณสถานกำแพงเมืองบางส่วน ดังสภาพ ที่ปรากฏในปัจจุบัน (กรมศิลปากร, 2566)

ภาพที่ 27 ภายนอกกำแพงประตูเมือง และ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. สะพานข้ามแม่น้ำแคว

แม่น้ำในจังหวัดกาญจนบุรีมีอยู่หลายสาย เนื่องจากกาญจนบุรีเป็นเมืองที่มีป่าเขาจำนวนมาก เป็นบ่อเกิดของแม่น้ำหลายสาย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ดีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นไม่แพ้กันก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีสะพานข้ามแม่น้ำแควเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว ได้แก่ การเยี่ยมชมสะพาน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การใช้ประโยชน์จากสะพานข้ามแม่น้ำแคว และการนั่งรถไฟท่องเที่ยวตามรอยทางรถไฟสายมรณะ นอกจากนี้ ข้อมูลจาก จังหวัดกาญจนบุรี (2566) ระบุว่า สะพานข้ามแม่น้ำแควสร้างขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางรถไฟของกองทัพญี่ปุ่นจากสถานีชุมทางหนองปลาดุก อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ไปเมืองรันบูชาัต ประเทศพม่า ซึ่งการสร้างทางรถไฟเส้นทางดังกล่าว บางแห่งต้องทำสะพานข้ามน้ำลึกและเขี้ยวกราก

กองทัพญี่ปุ่นเลือกสร้างสะพานข้ามน้ำแควใหญ่ที่บริเวณบ้านท่ามะขาม (สมัยนั้นเรียกว่าบ้านท่าม้าข้าม) ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมืองกาญจนบุรี เนื่องจากพื้นดินด้านล่างมีความหนาแน่น ระยะเวลาสร้างเป็นสะพานไม้ชั่วคราวก่อน ห่างจากสะพานปัจจุบัน 100 เมตร ใช้เวลาในการก่อสร้าง 3 เดือน ต่อมา สร้างเป็นสะพานเหล็กถาวร โดยนำเหล็กจากมะลายูมาประกอบกัน วางรางโดยเชลยศึกชาวอังกฤษ สะพานมีความยาวทั้งหมด 300 เมตรแบ่งเป็น 11 ช่วง

ตอม่อคอนกรีต เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2486 ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2487 ในระหว่างสงครามสะพานข้ามแม่น้ำแควถูกทหารสัมพันธมิตรโจมตีทางอากาศโดยการทิ้งระเบิดอย่างหนักจนสะพานหักท่อนกลาง ซึ่งต่อมาญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2488

ภาพที่ 28 สะพานข้ามแม่น้ำแคว

3. ด้านเจดีย์สามองค์

ด้านเจดีย์สามองค์เป็นเสมือนหลักเขตแดนระหว่างไทยกับเมียนมาร์มาตั้งแต่ยุคจารีต ซึ่งด้านเจดีย์สามองค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่อดีต การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวลำบาก โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในด้านเจดีย์สามองค์ ได้แก่การเยี่ยมชมตลาดชายแดน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยา ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น นอกจากนี้ ตามข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2565) ได้ระบุว่าด้านเจดีย์สามองค์เป็นเขตสิ้นสุดชายแดนไทยด้านทิศตะวันตก ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองลู ไปตามทางหลวงหมายเลข 323 โดยก่อนถึงตัวอำเภอสังขละบุรี 4 กิโลเมตร เจดีย์สีขาว 3 องค์ที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพนั้น นอกจากบรรจุเรื่องราวประวัติศาสตร์น่าศึกษาแล้ว ยังเป็นเหมือนประตูสู่ดินแดนเมียนมาและปัจจุบันที่นี้คือด่านชายแดนที่มีความคึกคัก มากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคกลาง โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ ด่านชายแดนแห่งนี้จะมีชีวิตชีวาเป็นพิเศษ เนื่องจากไม่เพียงตลาดค้าด้วยนักท่องเที่ยวมากมายที่เดินทางเข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้าแปลกตาเท่านั้น หากยังคึกคักด้วยบรรดา พ่อค้าแม่ขายทั้งจากฝั่งไทยและเมียนมานำสินค้าเข้ามาจำหน่ายไม่แพ้กัน ทั้งนี้ ด้านเจดีย์สามองค์นั้น ทำหน้าที่เป็นพรมแดน

เชื่อมระหว่างอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กับ อำเภอพะเยาตองซุ ทางตอนใต้ ของรัฐกระเหรี่ยง ในประเทศเมียนมาร์ และด้วยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นช่องเขาซึ่งเป็นเหมือนเส้นทางสัญจรทางบกสู่ประเทศไทย ด่านเจดีย์สามองค์จึงปรากฏอยู่ในเหตุการณ์สำคัญมากมายในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการเป็นจุดที่เชื่อกันว่าภิกษุอินเดียใช้เส้นทางนี้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 3 ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยา นอกจากนี้ยังเคยเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ในสงคราม พระเจ้าตะเบงชเวตี้ในช่วงเวลากองทัพพม่าเคลื่อนทัพผ่านเข้ามาบูรณาการไทยคำแนะนำผู้ที่ต้องการข้ามแดนบริเวณด่านชายแดนเจดีย์สามองค์ ต้องเตรียมบัตรประชาชนตัวจริงไว้แลกกับ บัตรผ่านแดนที่เจ้าหน้าที่ และขากลับเข้าสู่ฝั่งไทย อย่าลืมแลกบัตรประชาชนตัวจริงคืนมา ทั้งนี้ ไม่สามารถพักค้างคืนในเมียนมาร์ได้ ต้องกลับเข้ามาฝั่งไทยก่อนด่านปิด เวลา 18.00 น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

ภาพที่ 29 เจดีย์สามองค์ และ เขตแดนระหว่างประเทศไทย-เมียนมาร์

4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเก่า

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเก่า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัตถุ เป็นต้น เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความรู้และสร้างความตระหนักรู้ถึงความเป็นมาของการตั้งรกราก สร้างบ้านแปงเมืองของคนในอดีต โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเก่า ได้แก่การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในมนุษย์ในแต่ละยุค การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ จากข้อมูลของ มิวเซียมไทยแลนด์ (2566) ระบุว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเก่า จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2508 เพื่อเก็บรวบรวม รักษาและจัดแสดง โบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีบ้านเก่าและ

แหล่งโบราณคดีอื่นๆในจังหวัดกาญจนบุรี สืบเนื่องจากจากการที่ เฮช อาร์ แวน เฮเกอร์ (H.R.Van Heekeren) นักโบราณคดีชาวฮอลันดา ซึ่งถูกจับเป็นเชลยศึกและถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้พบเครื่องมือหินกะเทาะและขวานหินขัด ขณะทำงานอยู่บริเวณตำบลบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อสงครามสงบลง จึงได้นำเครื่องมือหินที่พบกลับไปศึกษาวิเคราะห์ที่พิพิธภัณฑ์ฟิโอบอดี สหรัฐอเมริกา นำไปสู่การสำรวจขุดค้นทางโบราณคดีโดยนักโบราณคดีไทยและต่างประเทศในพื้นที่บ้านเก่าเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2499

หลังจากนั้น ระหว่าง พ.ศ.2503-2505 คณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์โครงการความร่วมมือทางโบราณคดีระหว่างไทย-เดนมาร์ก ได้ทำการศึกษาขุดค้นทางโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีบ้านเก่า บริเวณที่ดินของนายลือ-นายบาง เหลืองแดง ริมแม่น้ำแควน้อย พบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์จำนวนมาก ต่อมากรมศิลปากร จึงได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเก่า ขึ้นบริเวณแหล่งขุดค้น (มิวเซียมไทยแลนด์, 2566)

ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเก่า แบ่งการจัดแสดงออกเป็น

ห้องจัดแสดง 1 จัดแสดงประวัติความเป็นมาของเมืองกาญจนบุรี
สภาพภูมิประเทศ ธรณีวิทยา ป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติ

ห้องจัดแสดง 2 จัดแสดงโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่พบจากการสำรวจขุดค้นทางโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีบ้านเก่า ได้แก่ แหล่งนายบาง นายลือ เหลืองแดง แหล่งวัดท่าไต้ ถ้ำหีบ ถ้ำมนต์ ถ้ำทะลุ เป็นต้น โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ ประกอบด้วย ภาชนะดินเผาสามขา ภาชนะทรงคนโท ภาชนะทรงพาน เครื่องมือหินกะเทาะ ลูกปัดหิน และโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์

ห้องจัดแสดง 3 จัดแสดงโลงศพไม้ ที่พบจากการสำรวจขุดค้นในถ้ำ เพิงผา และบริเวณริมแม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแควใหญ่ โลงศพไม้ทำจากท่อนไม้ขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 60-80 ซม. ยาว 250-300 ซม. ทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ตะเคียนทอง ไม้ประดู่ ฯลฯ ผ่าออกตามแนวยาวแล้วขุดเนื้อไม้ออก ตรงกลางมีพื้นที่ว่างอาจใช้สำหรับบรรจุโครงกระดูกมนุษย์ สิ่งของเครื่องใช้สำหรับพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ส่วนหัวและท้ายมีรูปคล้ายศีรษะมนุษย์ หรือสัตว์ ปัจจุบันพบโลงไม้ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในต่างประเทศพบที่จีน พม่า และมาเลเซีย เป็นต้น

ห้องจัดแสดง 4 จัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากการสำรวจขุดค้นทางโบราณคดีในจังหวัดกาญจนบุรี อายุสมัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหิน ยุคโลหะ เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านคอนน้อย อำเภอบ่อพลอย แหล่งโบราณคดีบ้านคอนตาเพชร อำเภอพนมทวน ถ้ำพระ อำเภอไทรโยค เป็นต้น

ห้องจัดแสดง 5 จำลองการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมล่าสัตว์ และสังคมเกษตรกรรม แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการเก็บของป่า ล่าสัตว์ และจัดแสดงภาพถ่ายโบราณวัตถุชิ้นสำคัญ เช่น จี๊รูป ลิงโต ลูกปัดหิน ประติมากรรมสำริดรูปไก่ที่พบจากแหล่ง โบราณคดีบ้านคอนตาเพชร อำเภอพนมทวน ภาพตะเกียงโรมันสำริด พบที่โบราณสถานพงตึก อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบัน โบราณวัตถุชิ้นสำคัญดังกล่าวจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ห้องจัดแสดง 6 จัดแสดงภาพถ่ายการดำเนินงานทางโบราณคดี และจัดแสดง โบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่พบจากการขุดแต่งและบูรณะปราสาทเมืองสิงห์เมื่อ พ.ศ.2517-2530 โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ ประกอบด้วย ประติมากรรมรูปเคารพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร นางปรัชญาปารมิตา ประติมากรรมปูนปั้นรูปบุคคลหลากหลายชาติพันธุ์ ภาชนะดินเผา ภาชนะสำริด แท่นหินบดยา และชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม (มิวเซียมไทยแลนด์, 2566)

ภาพที่ 30 ภายในห้องจัดแสดง โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเก่า

5. อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์

อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ถือเป็นหนึ่งในปราสาทที่ได้รับอิทธิพลขอมโบราณ ตามจารึกปราสาทพระขรรค์ และถือเป็นการแผ่พระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินขอม ปราสาทเมืองสิงห์มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ จำนวนมาก นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวมีทั้งผู้ที่เดินทางมาเพื่อเยี่ยมชมความยิ่งใหญ่ของสถาปัตยกรรมขอม และเดินทางมาเพื่อทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ได้แก่การเยี่ยมชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมขอมโบราณ การเรียนรู้

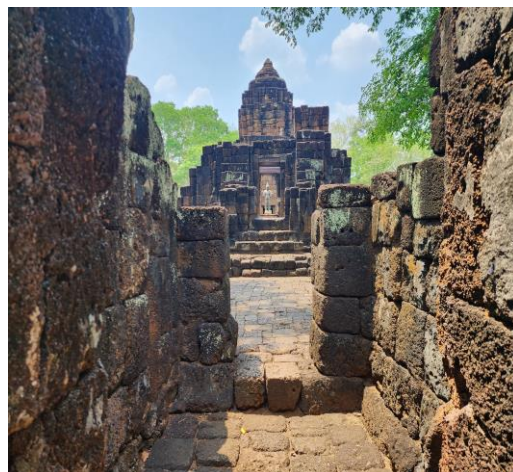
ประวัติศาสตร์การขยายตัวของอาณาจักรขอมโบราณ จากข้อมูลของ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2566) กล่าวถึงปราสาทเมืองสิงห์ว่า เนื่องจากปี พุทธศักราช 2530 เป็นปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมายุครบ 60 พระพรรษา รัฐบาลได้มีนโยบายให้มีการเฉลิมฉลองสมโภชยิ่งใหญ่ทั่วประเทศ กรมศิลปากร ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีดำริเพื่อจะดำเนินการเพื่อสนองนโยบายดังกล่าวของรัฐบาล เช่นการเปิดอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวทั่วไป ได้เข้าชมและศึกษาหาความรู้ อุทยานประวัติศาสตร์ที่กรมศิลปากรมีกำหนดเปิดเป็นทางการเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2530 คืออุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ซึ่งเป็นโบราณสถานที่ได้รับอิทธิพลจากขอมอันมีอยู่เพียงแห่งเดียวทางภาคตะวันตกของประเทศไทย และตั้งอยู่ที่ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยเหตุนี้กรมศิลปากรจึงมีดำริและพิจารณาให้โครงการอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์เร่งดำเนินการขุดแต่ง และบูรณะ อีกทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตโบราณสถานแห่งนี้ให้แล้วเสร็จทันการเฉลิมฉลองดังกล่าว หลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่พบที่ในบริเวณเมืองสิงห์นั้น ได้จากการขุดค้นบริเวณริมแม่น้ำแควน้อยนอกกำแพงเมืองด้านทิศใต้ หลักฐานดังกล่าวเป็น หลุมฝังศพมนุษย์และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ฝังร่วมกับศพ อาทิเช่นภาชนะดินเผา แวดินเผา ภาชนะสำริด ขวานสำริด ทังกีสำริด กำไลสำริด ลูกปัดหินอะเกตและคาร์เนเลียน กำไลหิน ลูกปัดแก้ว กำไลเปลือกหอย ฯลฯ หลักฐานเหล่านี้คล้ายคลึงกับที่พบที่บ้านดอนตราเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งกำหนดอายุอยู่ในราวปลายยุคโลหะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีอายุประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าบริเวณนี้มีคนเข้ามาทำกิจกรรมก่อนหน้าที่จะสร้างเมืองเป็นเวลานานนับพันปี แต่น่าเสียดาย ที่ไม่ปรากฏหลักฐานแสดงความต้องการทางวัฒนธรรมของบริเวณนี้จากสมัยก่อนประวัติศาสตร์มาสู่ยุคที่มีการสร้างเมือง

ในสมัยต่อมาของเมืองสิงห์คือช่วงเวลาที่มีการสร้างเมือง ปรากฏหลักฐานเป็นจำนวนมาก ได้แก่ตัวเมืองรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร มีคูเมือง คันดิน และกำแพงเมืองศิลาแลงล้อมรอบ ที่กลางเมืองมีโบราณสถานทรงปราสาทสร้างขึ้นตามลักษณะศิลปะขอมแบบบาเยน และโบราณวัตถุที่เป็นประติมากรรมตามลักษณะศิลปะขอมแบบเดียวกัน ซึ่งจากลักษณะทางศิลปกรรมสามารถกำหนดอายุได้ว่าปราสาทหลังนี้น่าจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 หรือในราวรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ประเทศกัมพูชา มีศิลาจารึกหลักหนึ่งที่พบที่ปราสาทพระขรรค์ อันเป็นศาสนสถานแห่งหนึ่งที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ทรงสร้างขึ้น ศิลาจารึกหลักนี้สร้างขึ้นโดยเจ้าชายวิริกุมารพระราชโอรสองค์หนึ่งของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีข้อความสรรเสริญความกล้าหาญและการบุญกุศลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และมีตอนหนึ่งกล่าวถึงชื่อเมืองต่าง ๆ 23 แห่ง ว่าเป็นที่ประดิษฐานพระชัยพุทธมหานาถ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์พระเจ้า

ชัยวัฒน์ที่ 7 ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับเมืองสิงห์และบริเวณใกล้เคียงโดยเฉพาะได้ระบุชื่อเมือง 6 เมือง ได้แก่ ลโวทยะปุระ สุวรรณปุระ ศัมพูกปฏิกฐนะ ศรีราชบุรี ศรีชัยสิงหนบุรี และชัยวัชรบุรี ซึ่งตีความว่าอยู่ในเขตภาคกลางของประเทศไทย กล่าวคือ เมืองลโวทยปุระคือเมืองละโว้หรือลพบุรี สุวรรณปุระคือเมืองสุวรรณบุรี ชัยราชบุรีคือเมืองราชบุรี ชัยวัชรบุรีคือเมืองเพชรบุรี และเมืองศรีชัยสิงหนบุรีก็คือเมืองสิงห์ที่ตั้งปราสาทเมืองสิงห์ในจังหวัดกาญจนบุรี ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงปกครองบ้านเมืองคงจะมีพระราชดำริว่า เมืองสิงห์เป็นเมืองเล็กไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด จึงไม่ได้มีการแต่งตั้งเจ้าเมืองปกครอง และในทำเนียบศักดิ์คินาหัวเมืองก็ไม่ปรากฏชื่อเมืองสิงห์อยู่เลย จึงเป็นที่เข้าใจว่าเมื่อขอมหมดอำนาจลงแล้ว เมืองสิงห์ก็คงถูกปล่อยให้เป็นเมืองร้างไป เมืองสิงห์ปรากฏหลักฐานอีกครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ได้ทรงสถาปนาเมืองสิงห์ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่มีฐานะเป็นเพียงเมืองหน้าด่านเล็ก ๆ มีเจ้าเมืองปกครองและขึ้นอยู่กับเมืองกาญจนบุรี แต่เนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่กั้นแดน เจ้าเมืองจึงไม่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี่ แต่ทว่าไปอยู่ที่บ้านโป่ง และส่งหมวดลาดตระเวนไปคอยตรวจตราเป็นประจำ เจ้าเมืองจะขึ้นไปบัญชาการที่เมืองนี้ก็เฉพาะแต่กรณีฉุกเฉินบางครั้งบางคราวเท่านั้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานนามให้แก่เจ้าเมืองต่าง ๆ ที่ครองเมืองด่านเล็ก ๆ ตามลำน้ำแควน้อยนี้ใหม่ทั้งหมด เช่น โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเจ้าเมืองไทรโยคว่าพระนิโครธาภิโยค พระราชทานนามเจ้าเมืองท่าตะกั่วว่า พระชินดิษฐบดี สำหรับเมืองสิงห์เจ้าเมืองได้รับพระราชทานนามว่า “พระสมิงสิงห์บุรีนทร์” เมืองสิงห์ยังคงดำรงฐานะเป็นเมืองเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้นใหม่ ครั้งนี้เมืองสิงห์ถูกลดฐานะลงเป็นตำบลเรียกกันว่าตำบลสิงห์เรื่อยมาจนทุกวันนี้เมืองสิงห์ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเมืองสิงห์เป็นโบราณสถานของชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 เรื่องกำหนดจำนวนโบราณสถานสำหรับชาติ แต่ยังไม่ได้กำหนดขอบเขต การกำหนดขอบเขตโบราณสถานมีขึ้นในปี 2503 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 77 ตอนที่ 60 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2503 มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 718 ไร่ 3 งาน และกรมศิลปากรได้มีหนังสือลงวันที่ 29 สิงหาคม 2503 ถึงกรมที่ดิน เพื่อขอให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เมื่อพนักงานที่ดินจังหวัดดำเนินการรังวัดขอบเขต แล้วจึงได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง มีเนื้อที่ 641 ไร่ 1 งาน 65 ตารางวา โดยกรมศิลปากรได้รับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนี้ไว้เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2505 หลังจากนั้นจนกระทั่ง พ.ศ. 2517 จึงได้เริ่มดำเนินการเพื่อการบูรณะพัฒนาพื้นที่ โดยการดำเนินการถากถางทำความสะอาด ขุดแต่งขุดค้น บูรณะโบราณสถาน ปรับปรุงสภาพแวดล้อม

ปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น และดำเนินการจัดการในรูปของอุทยานประวัติศาสตร์ เมื่อการดำเนินการเสร็จ จึงได้มีพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2530 โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานในพิธี และนับว่าเป็นอุทยานประวัติศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

ภาพที่ 31 ภายนอกอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองสิงห์ และ ภายในโบราณสถานหมายเลข 1

6. วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้)

วัดไชยชุมพลชนะสงครามเป็นวัดที่อยู่กับเมืองกาญจนบุรีมาอย่างช้านาน หนึ่งในอดีตศูนย์กลางการปกครองหรือศูนย์กลางของชุมชนจะมีวัดเป็นศูนย์กลางเสมอภายในวัดมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนตลาดชุมชน โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดไชยชุมพลชนะสงคราม ได้แก่การเยี่ยมชมและไหว้พระพุทธรูป เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีต เลือกซื้อสินค้าตลาดในวัด ตลอดจนประวัติความเป็นมาของวัด นอกจากนี้ ตามข้อมูลของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2566) ระบุว่า วัดไชยชุมพลชนะสงคราม เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่ง จึงไม่สามารถหาประวัติอันแน่นอนได้ว่าสร้างขึ้นเมื่อไร ใครเป็นผู้สร้าง แต่เข้าใจว่าเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีคงจะมีวัดนี้อยู่แล้วได้รับสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2521 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

วัดไชยชุมพลชนะสงคราม หรือชื่อที่ชาวจังหวัดกาญจนบุรีเรียกขานอีกนามหนึ่งว่าวัดใต้ เป็นวัดที่เก่าแก่คู่บ้านคู่มืองของชาวจังหวัดกาญจนบุรีวัดหนึ่ง อยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง ตำบลบ้านใต้ อำเภอเมืองกาญจนบุรี เดิมที่ตั้งวัดที่เรียกว่าตำบลปากแพรก เนื่องจากแพรกคือที่รวมกันของแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำแควน้อย (ไพรโยค) กับแม่น้ำแคว

ใหญ่ (ศรีสวัสดิ์) ไหลมาบรรจบรวมเป็นสายเดียวกัน เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลอง จึงเรียกตำบลนี้ว่า “ตำบลปากแพรก” มาแต่โบราณ ที่วัดไชยชุมพลชนะสงคราม มีพระเจดีย์เก่าแก่องค์หนึ่ง อยู่ใกล้พระอุโบสถหลังเก่า ตั้งอยู่ริมตลิ่งพระเจดีย์องค์นี้มีชื่อทางโบราณคดี กรมศิลปากรได้จัดขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้ (ตามประกาศครั้งที่ 1 ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478) มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เรียกว่า “เจดีย์โบราณวัดไชยชุมพลชนะสงคราม” ในสมัยโบราณกองทัพไทยได้เคยชุมพลเหล่าทหารที่ทะเลแล้วร่วมพิธีตั้งศาลเพียงตาบวงสรวงเทพารักษ์ทางไสยศาสตร์ ก่อนที่จะออกไปรบประจันกับเหล่าศัตรู โดยชุมชุมร่วมพิธีกัน ณ ตรงที่ตั้งพระเจดีย์องค์นี้ แล้วยกออกไปรบกับพม่าเข้าศึกได้ชัยชนะมาทุก ๆ ครั้ง จึงได้สร้างพระเจดีย์ขึ้นไว้เพื่อเป็นนิมิตฉลองชัย คำว่า “ไชยชุมพล” แสดงว่าพระเจดีย์นี้สร้างขึ้นในที่ชุมพล มิใช่สร้างขึ้นที่รบชนะเหมือนพระเจดีย์ยุทธหัตถี แต่เมื่อชุมพลในที่นี้แล้วยกทัพไปก็มีชัยกลับมา แต่เดิมวัดไชยชุมพลชนะสงครามบรรดาแม่ทัพนายกองของกองทัพไทยในสมัยที่ทำการรบเข้าศึกได้ชัยชนะในครั้งนั้นคงเห็นว่าควรย้ายเลื่อนวัดขึ้นมาอยู่ในบริเวณเดียวกันกับเจดีย์ จึงได้เคลื่อนย้ายกันขึ้นมา และได้ขนานนามวัดให้เหมาะสมตามชัยนิมิตนั้นว่า “วัดไชยชุมพลชนะสงคราม” (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

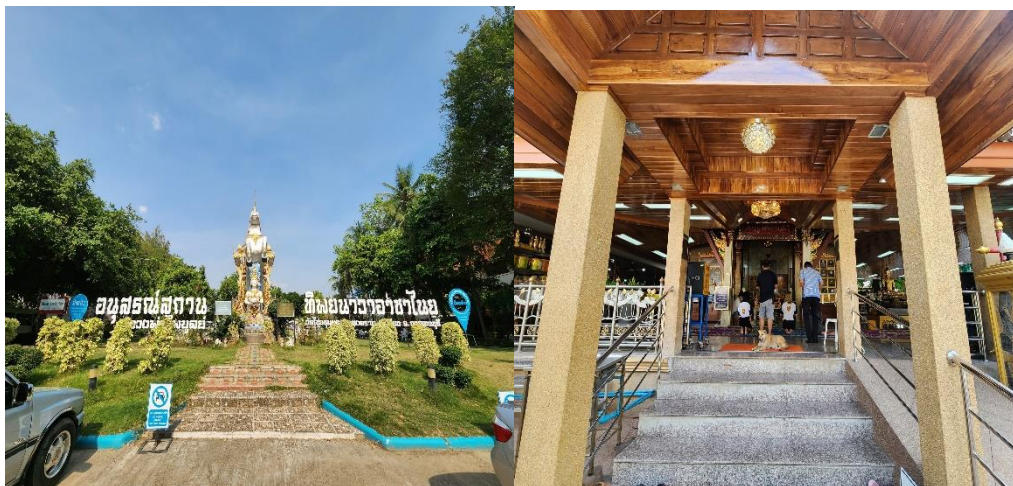
1. มณฑปรอยพระพุทธรูปจำลองวัดใต้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งแห่งวัดใต้คือ รอยพระพุทธรูปจำลอง ที่อยู่ตรงข้ามกับวิหารเจ้าแม่กวนอิม ตั้งเด่นสะดุดตาอยู่เบื้องหน้า ด้วยมณฑปสีขาว ที่เปิดโล่งรับลมได้เป็นอย่างดี

2. รูปหล่อหลวงพ่อบุญรอดเปลี่ยนวัดใต้สร้างประมาณ พ.ศ. 2370 ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อายุร้อยกว่าปี เพดานเขียนภาพต่าง ๆ เช่น ภาพพรหมลูกฟัก ภาพเทวดา ภาพพระราหูอมจันทร์ นอกจากนี้ยังมีรูปหล่อหลวงพ่อบุญรอดเปลี่ยนวัดใต้ที่สร้างขึ้นด้วยจิตศรัทธาของชาวบ้านวัดใต้

3. ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์เก่าแก่ วัดใต้ ภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดใต้แห่งนี้ ถูกรังสรรค์ขึ้นโดยฝีมือช่างผู้ชำนาญการในสมัยก่อนถึงแสดงถึงภูมิปัญญาและความปราณีตในงานฝีมือได้เป็นอย่างดี โดยภาพวาดที่แสดงอยู่ที่ผนังด้านหนึ่งเขียนภาพประวัติขุนแผนอย่างกุมารทอง ตามบทประพันธ์เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ภาพพรหมลูกฟัก ภาพเทวดา เป็นต้น สร้างความประทับใจให้แก่ผู้พบเห็นได้ไม่น้อย

4. หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่เปลี่ยน วัดใต้ “พระวิสุทธวิรังสีชินศาสนโสภีสังฆปาโมกข์” หรือ “หลวงพ่อบุญรอด” แห่งวัดใต้ ท่านมีลูกศิษย์ลูกหาจำนวนมากด้วยความที่ท่านเป็นพระนักปฏิบัติ ทำให้ท่านได้ถวายงานในรัชกาลที่ 5 ถึงแม้ท่านจะละสังขารจากโลกนี้ไปนานแล้ว แต่คุณงามความดีของท่าน ยังคงถูกเล่าขานสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ จากแรงศรัทธา จึง

ได้มีการสร้าง “หุ่นจี๊ผึ้งหลวงพ่อเปลี่ยน” ขึ้น เพื่อถึงความเคารพ นับถือที่ชาวบ้านมีต่อท่าน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

ภาพที่ 32 ภายในวัดไชยชุมพลชนะสงคราม และ มณฑปหลวงพ่อวัดใต้

7. พิพิธภัณฑสถานอักษะและเชลยศึก

พิพิธภัณฑสถานอักษะและเชลยศึก ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แสดงถึงความยากลำบากของเชลยศึกในช่วงสงครามดลกครั้งที่ 2 โดยมีการจัดนิทรรศการในรูปแบบเสมือนจริงกับที่นอนของเชลยศึก ประกอบด้วยภาพถ่ายและภาพวาด ซึ่งกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑสถานอักษะและเชลยศึก ได้แก่การเยี่ยมชมนิทรรศการภาพวาด ภาพถ่ายเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตของเชลยศึก นอกจากนี้ ตามที่ข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) อธิบายว่า จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่เชลยศึกที่เสียชีวิตเพราะการก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะกว่า 16,000 คน ตั้งอยู่ในวัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) ตำบลบ้านใต้ แม้เหตุการณ์อันเจ็บปวดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ทุกวันนี้ร่องรอยของความสูญเสียครั้งนั้น ยังคงจารึกอยู่ในหัวใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยากจะลบเลือนได้ และที่นี่ได้รวบรวมเรื่องราวหนึ่งของความเศร้าที่ ครั้งหนึ่งเคยเกิดขึ้น ณ จังหวัดกาญจนบุรีนั่นเอง พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เปิดให้เข้าตั้งแต่วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 โดยเจ้าคุณพระเทพปัญญาสุธี

เจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงครามและเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี เป็นผู้ก่อสร้างขึ้น เพื่อแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะกาญจนบุรี-พม่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และเพื่อรำลึกถึงและให้เกียรติกับเชลยศึกที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทาง

รถไฟสายนี้ซึ่งได้คร่ำชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ชื่อภาษาอังกฤษของพิพิธภัณฑ์ที่รู้จักกันดีว่า JEATH นั้นเกิดจากการใช้ตัวอักษรที่อยู่ข้างหน้าชื่อประเทศต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์มา รวมกัน กล่าวคือ Japan (J) England (E) Australia America (A) Thailand (T) และ Holland (H) นั่นเองสำหรับตัวอาคารจัดแสดงนั้นแบ่งออกเป็น 2 อาคารด้วยกัน อาคารหลังแรก เป็นอาคารจำลองที่พักของเชลยศึก สร้างขึ้นด้วยไม้ไผ่หลังคามุงจาก ผนังทำเป็นฝาไม้รวกขัดตะ และ ด้านในยกพื้นขึ้น กิ่งหนึ่งแล้วปูด้วยฟากไม้ไผ่ซึ่งใช้เป็นที่นอนสำหรับเชลย ส่วนตามผนังและเสาของอาคาร จัดแสดง ภาพถ่ายต่าง ๆ ทั้งภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยและต่างประเทศ ภาพวาดสีน้ำโดยอดีตเชลยศึก ภาพสเก็ตซ์เกี่ยวกับการสร้างสะพานและสภาพของเชลยศึก โดยอดีตหมอศัลยกรรมของ กองทัพออสเตรเลีย จดหมายของเชลยศึก ไปรษณีย์ของนายทหารญี่ปุ่นที่ถูกหลานนำมามอบให้ ส่วนอาคารหลังที่สองนั้นเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว จัดแสดงเครื่องใช้ไม้สอยของเชลยศึก กองทัพญี่ปุ่น อาทิเช่น หมวกทหาร ปืน ลูกกระเบิด ค้อนตอกหมุดรางรถไฟ ขวดเหล้าสาเกญี่ปุ่น เป็นต้น ผนังด้านข้างจัดแสดงภาพถ่ายเชลยศึกที่รอดชีวิตจากสงคราม และพวกเขายังได้เคยมา เยี่ยมเยียนพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เพื่อรำลึกถึงความโหดร้ายที่ไม่เคยจางหายไปจากหัวใจพวกเขาเลยแม้แต่น้อย เปิดทำการทุกวันเวลา 08.30-16.30 น. ค่าเข้าชมชาวไทย 10 บาท/ ชาวต่างชาติ 30 บาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 33 จำลองเรือนนอนของเชลยศึกในสงครามโลกครั้งที่ 2 และ ภายในห้องแสดงข้าวของเครื่องใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 2

8. ถ้ากระแซ ทางรถไฟสายมรณะ

ถ้ากระแซ ถือเป็นหนึ่งในถ้ำที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะ ที่สร้างขึ้นจากการที่กองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นได้จับเชลยสงครามมาสร้างทางรถไฟเพื่อเดินทางไปยังเมียนมาร์ โดยเป้าหมายของกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นคือการบุกยึดดินแดนอานานิคม

ของชาติตะวันตกมาเป็นของตนเอง โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญบริเวณถ้ำกระแซ ได้แก่การเยี่ยมชมทางรถไฟสายมรณะ ที่สร้างขึ้นจากเชลยศึกในสงครามโลกครั้งที่ 2 การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟในอดีต สักการะพระพุทธรูปภายในถ้ำ นอกจากนี้ จากข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่าตั้งอยู่ในตำบลลุ่มสุ่ม สถานที่แห่งนี้เคยเป็นที่พักของเชลยศึกสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ตัวถ้ำติดกับเส้นทางรถไฟสายกาญจนบุรี-น้ำตก ห่างจากสถานีรถไฟเพียงเล็กน้อย ภายในถ้ำประดิษฐานพระพุทธรูป หลวงพ่อถ้ำกระแซ มองจากปากถ้ำมาที่บริเวณทางรถไฟจะเห็นทิวทัศน์แม่น้ำแควน้อย นับว่าเป็นจุดที่สวยงามที่สุด อันตรายที่สุด และสร้างทางรถไฟที่ยากที่สุด เนื่องจากเป็นเส้นทางโค้งเลาะเลียบบนภูเขา และมีแม่น้ำแควน้อยอยู่ทางด้านล่าง นักท่องเที่ยวสามารถเดินเล่นชมรางรถไฟ อันเป็นส่วนหนึ่งของทางรถไฟสายมรณะ ใกล้ถ้ำกระแซ พร้อมกับชมทัศนียภาพสวย ๆ ริมแม่น้ำแควน้อยได้ นอกจากนี้ การรถไฟแห่งประเทศไทยได้เปิดบริการเดินรถในเส้นทางสายนี้ทุกวัน เป็นเส้นทางรถไฟลัดเลาะไปตามเชิงผาเลียบบนน้ำแควน้อย สิ้นสุดปลายทางที่บ้านท่าเสา หรือสถานีน้ำตก ระยะทางจากสถานีกาญจนบุรีถึงสถานีน้ำตกประมาณ 77 กิโลเมตร และมีรถไฟขบวนพิเศษนำเที่ยว เส้นทางกรุงเทพ-น้ำตก ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์ สอบถามข้อมูล การรถไฟแห่งประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

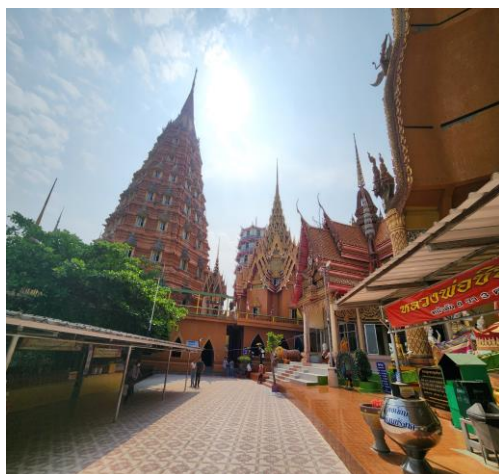

ภาพที่ 34 บริเวณรางรถไฟสายมรณะ และ ภายในถ้ำกระแซ

9. วัดถ้ำเสือ

วัดถ้ำเสือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวก่อนที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในตัวจังหวัดกาญจนบุรี จุดเด่นคือการเดินขึ้นบันไดเพื่อไปด้านบนเพื่อชมวิว และการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญวัดถ้ำเสือ ได้แก่ การเยี่ยมชมไหว้พระพุทธรูปชินราชจำลอง ชมทัศนียภาพบนเขา นอกจากนี้ ข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) กล่าวว่าวัดถ้ำเสือ ตั้งอยู่ในตำบลม่วงชุม เป็นวัดที่อยู่บนภูเขาสูงท่ามกลางธรรมชาติทุ่งนา ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2514 โดยพระครูสิทธิวิมล (หลวงพ่อชื่น ปาสาทิโก) ด้านบน

ประดิษฐาน หลวงพ่อชินประทานพร พระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ ปางประทานพรองค์ใหญ่ ขนาดหน้าตักกว้าง 5 วา 3 ศอก 9 นิ้ว มีความสูง 9 วา 9 นิ้ว ประดับด้วยกระเบื้องโมเสกสีทอง มีซุ้มเรือนแก้วรองรับด้านหลังองค์พระ ส่วนพระอุโบสถทรงไทยและพระวิหารออกแบบและประดับลวดลายสวยงาม ทั้งภายนอกและภายใน ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 ได้ก่อสร้าง “พระเจดีย์เกษแก้วมหาปราสาท” ซึ่งใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึง 7 ปี ลักษณะเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม ทรงไทยสีอิฐ สูง 69 เมตร กว้าง 29 เมตร แบ่งเป็น 9 ชั้น แต่ละชั้นตกแต่งด้วยลวดลายและภาพเขียนที่สวยงาม ตรงกลางมีบันไดเวียนขึ้นไปถึงชั้นบนสุด ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ที่อัญเชิญมาจากประเทศอินเดีย ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเสด็จฯ มาบรรจุไว้เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2533 หน้าต่างทุกบานเปิดโล่งมองเห็นทิวทัศน์ท้องนา แม่น้ำแม่กลอง และภูเขา ได้ไกลสุดสายตา ด้านข้างเป็นที่ตั้งของ “วัดถ้ำเขาน้อย” ซึ่งเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมสวยงามแบบจีน เมื่อลงไปด้านล่าง จะพบทางเชื่อมเข้าสู่ถ้ำเสือซึ่งภายในถ้ำสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีรูปปั้นเสือและรูปเคารพต่าง ๆ บริเวณลานจอดรถมีศาลาการเปรียญ เป็นที่ตั้งโลงแก้วยกพื้นสูงภายใต้มณฑปสีทอง เก็บสรีรสังขารที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ของหลวงพ่อชิน ปาสาทิโก ไกล ๆ กันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบาทจำลอง เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 07.30-16.30 น. การขึ้นชมวัดมีทั้งบันไดนาคสามช่องทาง ความสูงแต่ละช่อง 158 ขั้น และมีรถรางไฟฟ้าให้บริการ ชาวไทย 10 บาท ชาวต่างประเทศ 20 บาท

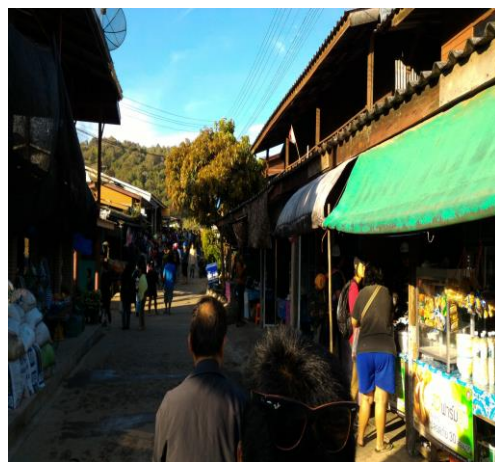

ภาพที่ 35 พระพุทธรูปชินราชจำลองบนวัดถ้ำเสือ

10. หมู่บ้านอีต่อง ตำบลปลีลือก

หมู่บ้านอีต่องเป็นหมู่บ้านที่ในอดีตมีการทำเหมืองแร่ ต่อมาเมื่อการทำแร่นั้นหมดไปหมู่บ้านอีต่องก็กลับฟื้นคืนชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในหมู่บ้านอีต่อง ได้แก่การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เยี่ยมชมทัศนียภาพที่สวยงามท่ามกลาง

ขุนเขา การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านอีด่องและการทำเหมืองแร่ในอดีต นอกจากนี้ ข้อมูลจาก กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566) ให้ข้อมูลว่า หมู่บ้านเล็ก ๆ ในหุบเขาแห่ง ตำบลปี่ลือก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เมืองแห่งเหมืองแร่ที่เคยรุ่งเรืองในอดีต หลังจาก ดำเนินการอันรุ่งโรจน์ได้ปิดตัวลง คงไว้ซึ่งหมู่บ้านท่องเที่ยวอดีต ที่เต็มไปด้วยความงดงามของ ธรรมชาติ เหมือนมีมนต์สะกดให้นักท่องเที่ยวผู้โหยหาธรรมชาติ เดินทางเข้ามาสัมผัสอากาศอัน บริสุทธิ์ ยิ่งในช่วงฤดูฝนจะได้พบกับภาพไอหมอกปกคลุมทั้งหมู่บ้าน กลายเป็นภาพที่โรแมนติก งามมาก

ภาพที่ 36 บรรยากาศที่บ้านอีด่อง

11. หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2

หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ของเอกชนที่มีการดำเนินการเก็บรักษาเครื่องใช้ที่มีใช้ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ยังมี ข้าวของเครื่องใช้ของชาวกาญจนบุรีที่มีการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตของชาวกาญจนบุรีในอดีต โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในหอศิลป์พิพิธภัณฑ์ สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้แก่การเยี่ยมชมศิลปวัตถุในแต่ละยุคที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี และพื้นที่อื่น ๆ เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตของชาวกาญจนบุรี ศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วง สงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านภาพถ่ายเป็นต้น นอกจากนี้ ตามข้อมูลจาก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2566) หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนก่อตั้งโดยนายอรุณ จันท์ศิริ ผู้ประกอบธุรกิจค้าอัญมณีในจังหวัดกาญจนบุรี พิพิธภัณฑ์เริ่มก่อตั้งในปี 2529 มีนิทรรศการ หลายส่วนที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแคว ตัวอาคารจัด แสดงที่มีหลายหลัง สามารถแบ่งเนื้อหาและวัตถุที่จัดแสดงออกได้ เป็น 7 ส่วน คือ (1)

ประวัติศาสตร์ชาติไทย สงครามระหว่างไทยกับพม่า (2) การสร้างสะพานแม่น้ำแคว และทางรถไฟสายไทย- พม่า (3) ของสะสมส่วนตัว เช่น นาฬิกา แสตมป์ เครื่องดนตรี เป็นต้น (4) หินแร่ และเครื่องประดับ (5) เครื่องแต่งกายไทย จัดแสดงเครื่องแต่งกายผู้หญิงประกอบภาพวาดของนางสาวไทย (6) ยานพาหนะของทหารญี่ปุ่น และ (7) ถ้ำมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์

ภาพที่ 37 ด้านหน้าหอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2 และรถไฟสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

12. สุสานทหารสัมพันธมิตร (ดอนรัก)

สุสานทหารสัมพันธมิตร เป็นสุสานที่สร้างขึ้นเพื่อให้ไว้อาลัยต่อทหารสัมพันธมิตรที่พลีชีพในสงครามโลกครั้งที่ 2 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาจังหวัดกาญจนบุรีที่สนใจในเรื่องราวของสงครามโลกครั้งที่ 2 นิยมเดินทางมาจำนวนไม่น้อย โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญในสุสานทหารสัมพันธมิตร คือการเยี่ยมชมหลุมศพทหารสัมพันธมิตร ผู้กล้าที่พลีชีพในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) กล่าวว่า สุสานทหารสัมพันธมิตรดอนรัก หรือ “สุสานทหารสหประชาชาติ” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ป่าช้าอังกฤษ” ตั้งอยู่ริมถนนแสงชูโต ก่อนเข้าตัวเมืองกาญจนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2488 สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงฝ่ายสัมพันธมิตรผู้ชนะสงครามได้จัดสร้างอนุสรณ์สถานแก่ผู้เสียชีวิตหลายแห่งในทวีปเอเชียซึ่งเป็นสมรภูมิสำคัญ ได้แก่ ไทย 2 แห่ง เมียนมา 3 แห่ง อินเดีย 6 แห่ง บังกลาเทศ 5 แห่ง ปากีสถาน 2 แห่ง และศรีลังกา 2 แห่ง สำหรับในประเทศไทย รัฐบาลไทยและฝ่ายสัมพันธมิตรได้ตกลงกัน เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2497 ในการสร้างสุสาน 2 แห่ง คือ สุสานทหารสัมพันธมิตรดอนรัก (สุสานดอนรัก) และสุสานทหารสัมพันธมิตรเขาปูน (สุสานช่องไก่) อยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยมี Colin St Clair Oakes เป็นผู้ออกแบบสุสาน ซึ่งหน่วยสุสานทหารบก (The Army Graves Service) ได้ย้ายศพจากค่ายต่าง ๆ ตลอดเส้นทางรถไฟ รวมทั้งสถานที่อื่น ๆ ในประเทศไทยมาไว้ยัง

สถานที่ดังกล่าว สุสานแห่งนี้มีพื้นที่ 17 ไร่ เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านได้อุทิศให้จัดสร้างเป็นสุสาน บรรจุศพทหารเชลยศึก 6,982 หลุม โดยมีผู้เสียชีวิตจากประเทศ ในเครือจักรภพมากกว่า 5,000 คน จากฮอลันดา 1,800 คน และในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิตจากอหิวาตกโรค ซึ่งฝังไว้ที่ค่ายนิเกะ (อยู่ก่อนถึงด่านเจดีย์สามองค์ 15 กิโลเมตร) และค่าย Changaraya ในเขตเมียนมา ประมาณ 300 คน รวมทั้งทหารอินเดีย 11 คน ส่วนที่เหลือได้จากหลุมฝังศพเชลยศึกตามค่ายต่าง ๆ หลังจากเผาศพแล้วได้นำ

ถ้ากระดูกมาฝังไว้ภายในสุสานด้วย และได้จารึกชื่อนามไว้ที่ผนังทางเข้าสุสาน ทั้งนี้ยังได้กำหนดวันเพื่อรำลึกถึงทหารหาญ ดังนี้ วัน Anzac Day 25 เมษายน ของชาวออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ วัน Armistice Day 5 พฤษภาคม ของชาวเนเธอร์แลนด์ วัน Remembrance Day 11 พฤศจิกายน ของชาวอังกฤษ บรรยากาศในสุสานเงียบสงบ พื้นที่ตกแต่งไว้อย่างเป็นระเบียบสวยงามด้วยไม้ดอกสีสด เหนือหลุมฝังศพมีแผ่นทองเหลืองจารึกชื่อ อายุ และ

ประเทศของผู้เสียชีวิต บรรทัดสุดท้ายเป็นคำไว้อาลัย นอกจากนี้ทหารญี่ปุ่นได้สร้างอนุสาวรีย์ไทยานุสรณ์ ขึ้นที่กาญจนบุรี เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแสดงความเคารพแด่ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตในสงครามครั้งนี้ด้วย ส่วนกรรมกรชาวเอเชียจำนวนมากที่เสียชีวิตไปโดยไม่มีผู้ใดจดบันทึกไว้นั้น ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์กรรมกรและทหารนิรนาม ไว้ที่ป่าช้าวัดญวน และยังมีโครงการกระดูกส่วนหนึ่งตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานสงครามโลกครั้งที่ 2 สุสานทหารสัมพันธมิตรดอน (การทอ่งเที้ยวแห่งประเทศไทย, 2566)รัก เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 08.30-16.00 น.

ภาพที่ 38 ด้านหน้าสุสานทหารสัมพันธมิตร และ ข้อมูลสุสานทหารสัมพันธมิตร

จังหวัดราชบุรี

จังหวัดราชบุรีเป็นดินแดนที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ยุคทวารวดี มีการศึกษาทางโบราณคดีพบว่าราชบุรีเป็นพื้นที่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลายที่อาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น นอกจากนี้ราชบุรียังเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นและหลากหลาย มีศิลปวัตถุโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานทั้งของภาครัฐและเอกชน โดยสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านคูบัว วัดช่อลม ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองราชบุรี กำแพงเมืองราชบุรี เรื่องของโอง ซึ่งมียาละเอียดดังนี้

1. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่จัดการอนุรักษ์และจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับหนังใหญ่ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์และทรงคุณค่า นอกจากนี้ยังมีพระอุโบสถที่เก่าแก่และมีความสำคัญในการกราบไหว้ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี ได้แก่ การเยี่ยมชมแหล่งศิลปวัฒนธรรม นิทรรศการเกี่ยวกับหนังใหญ่ เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การสร้าง การเชิด หนังใหญ่ นอกจากนี้ยังมีข้าวของเครื่องใช้ของคนในพื้นที่ ตลอดจนตลาดภายในวัดที่มีการขายของในช่วงสุดสัปดาห์ มีสินค้านานาชนิดที่เป็นของชุมชนนำมาขายให้กับผู้ที่สนใจ นอกจากนี้ ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี อยู่ที่วัดช่อลม ตำบลสร้อยฟ้า ริมแม่น้ำแม่กลอง ห่างจากตัวอำเภอโพธารามประมาณ 10 กิโลเมตร ลักษณะเป็นเรือนไทย จัดแสดงนิทรรศการหนังใหญ่ ประวัติความเป็นมาของหนังใหญ่ และกรรมวิธีการแกะสลักตัวหนังใหญ่ มีตัวหนังจำนวน 313 ตัว ซึ่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ แบ่งเป็นชุด หนุมานถวายแหวน ชุดสหัสกุมาร และ เฉากรุงลงกา ชุดศึกอินทรีชิต ครั้งที่ 1 เป็นโครงการตามพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งทรงเห็นคุณค่าในการแสดงและศิลปะหนังใหญ่ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นการละเล่นชั้นสูง ตัวหนังมีการแกะสลักวาดลาย ใช้วงมโหรีปี่พาทย์เป็นเครื่องดนตรีประกอบ พร้อมกับลีลาของคนเชิดประกอบบทพาทย์และบทร้อง ทรงมีพระราชดำริให้วัดช่วยอนุรักษ์ตัวหนังใหญ่ ซึ่งท่านพระครูศรัทธาสุนทร (หลวงปู่ถ่อม) อดีตเจ้าอาวาสวัดช่อลมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผู้สร้างขึ้น นับเป็นวัดเดียวที่มีมหรสพของวัด ตัวหนังและคณะหนังใหญ่ที่สมบูรณ์อยู่ในความอุปถัมภ์ของวัด และจัดการแสดงหนังใหญ่สืบทอดต่อมาจนถึงทุกวันนี้ การเดินทาง ใช้เส้นทางหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม)

จากนครปฐม ผู้จังหวัดราชบุรี เลี้ยวขวาที่สี่แยกอำเภอบางแพ ไปตามทางหลวงหมายเลข 3090 เข้าสู่ อำเภโพนาราม ข้ามสะพานแม่น้ำแม่กลอง เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 3089 ประมาณ 3 กิโลเมตร วัดขนอนอยู่ทางขวามือ พิพิธภัณฑ์เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 08.00-17.00 น. จัดแสดง เซ็ดหนังใหญ่โดยนักเรียนจากโรงเรียนวัดขนอน ในวันเสาร์ เวลา 10.00 น. วันอาทิตย์และวันนักขัต ตฤกษ์เวลา 11.00 น. เพียงรอบเดียว ไม่มีค่าชม (สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะในวันธรรมดา ต้องติดต่อด่วนหน้า โดยมีค่าใช้จ่ายในการแสดงรอบละ 3,500 บาท) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 39 นักเรียนมาทัศนศึกษา และ ภายในพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน

2. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โกสินารายณ์

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โกสินารายณ์ เป็นส่วนหนึ่งของเมืองโบราณที่ มีการปรากฏชื่ออยู่ในปราสาทพระขรรค์ เรียกว่า “สัมพุททกฏญณะ” ซึ่งร่วมสมัยกับปราสาทเมือง ลิงห์ อาคารปราสาทนั้นได้มีการทำลายลง ไปเมื่อจักรวรรดิขอมล่มสลายลงไป เหลืออยู่แต่สระน้ำ หรือบารายในภาษาเขมร โบราณ อย่างไรก็ตามก็ที่มีการขุดค้นทางโบราณคดีและพบกับ โบราณวัตถุ หลายรายการ ซึ่งทำให้บริเวณสระน้ำโกสินารายณ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถมา ศึกษาประวัติศาสตร์และพักผ่อนด้วยบรรยากาศที่ร่มรื่น โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น โกสินารายณ์ ได้แก่การเยี่ยมชมโบราณวัตถุ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เรื่องราวเกี่ยวกับวิถี ชีวิตในอดีตของชาวราชบุรี ตลอดจนถึงวันเสาร์อาทิตย์ยังมีชาวบ้านนำสินค้ามาขาย เปรียบเสมือน ตลาดวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ จากข้อมูลที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง (2566) ระบุว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนสระ โกสินารายณ์ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 19 ต.ท่าผา อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ก่อสร้างขึ้นโดย เทศบาลเมืองท่าผา เปิดให้เข้าชมครั้งแรกปี 2557 สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุด สำหรับผู้ต้องการศึกษา และแหล่งท่องเที่ยวสำหรับประชาชน ภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดง นิทรรศการเกี่ยวกับเมืองโกสินารายณ์ หรือในอดีตสันนิษฐานว่าเป็น สมุททกฏญณะ หรือ สัมพุ

กบฏภูษนะ เป็นเมืองในอดีต สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สมัยพุทธศตวรรษที่ 18 นอกจากนี้ภายในยังจัดแสดงเกี่ยวกับอารยธรรมเขมรในลุ่มน้ำแม่กลอง และเหตุการณ์ที่สระโกสินารายณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์เปิดให้เข้าชมฟรี วันพุธ – อาทิตย์ ระหว่างเวลา 10:00 – 16:00 น. หยุดทำการวันจันทร์ – อังคาร การเดินทาง : จากสี่แยกแสงชูโต อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี มุ่งหน้าไปทางจังหวัดกาญจนบุรีบนถนนแสงชูโต มาประมาณ 4 กม. เลี้ยวขวาตรงจุดกลับรถมุ่งหน้าไปโรงงาน SCG จากนั้นเมื่อข้ามสะพานคลองชลประทานให้ชิดซ้ายและเข้าซอยทางซ้ายมือข้างโรงงาน SCG ขับเลียบกำแพงมา เลี้ยวขวาตามทางโค้งจะเห็นซุ้มประตูทางเข้าสระโกสินารายณ์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566)

สระโกสินารายณ์ เป็นโบราณสถานอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำแม่กลอง ในบริเวณใกล้เคียงกับเมืองโบราณสระโกสินารายณ์ ปรากฏหลักฐานว่าได้เริ่มมีมนุษย์เข้ามาอยู่อาศัยแล้ว เมื่อประมาณ 3,000 ปี มาแล้ว เช่น บริเวณเขาสะพายแรง ตั้งอยู่ห่างจากเมืองโบราณสระโกสินารายณ์ ไปทางทิศเหนือประมาณ 10 กิโลเมตร พบหลักฐานคือ ขวานหิน ภาชนะดินเผา และกลองมโหระทึก เป็นต้น สระโกสินารายณ์ มีชื่อที่มาจากข้อสันนิษฐานต่าง ๆ บ้างกล่าวว่า “ในสระน้ำมีพระนาราย หรือ เป็นสระน้ำของพระนารายณ์” บ้างก็กล่าวว่า “สระโกสินารายณ์น่าจะเป็นคำที่แผลงมาจากภาษาเขมร คือ บาราย ที่แปลว่าสระน้ำหรืออ่างเก็บน้ำ” หลักฐานที่กล่าวถึงเมืองโกสินารายณ์ที่เก่าแก่ที่สุด ปรากฏอยู่ในนิราศพระแท่นดงรังของเสมียนมิตร (หมื่นพรหมสมพัตร) กวีในสมัยรัชกาลที่ 3 แต่งขึ้นในราว พ.ศ. 2379 (หมื่นพรหมสมพัตร.2504) ช่วงที่ท่านเดินทางผ่านเขตบ้านโป่งเข้าสู่พระแท่นดงรังบรรยายถึงอดีตของบ้านเมืองแถบนี้ว่าเดิมชื่อกรุงโกสินารายณ์ เป็นเมืองของพระยามลราช (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566)

สมุพุกกภูษนะ หรือ สัมพุกภูษนะ

สมุพุกกภูษนะ หรือ สัมพุกภูษนะ สันนิษฐานว่าคือ เมืองสระโกสินารายณ์ในปัจจุบัน คำว่า “สามพุกะ” เป็นชื่อเมืองหนึ่งปรากฏอยู่ในจารึกฐานพระพุทธรูปยืน รูปกลีบบัว สมัยทราวดี พบที่วัดมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 ได้กล่าวว่า” นายก อารุชวะ เป็นอธิบดีแห่งชาวเมืองตังครุระ และเป็น โอรสของพระราชกษัตริย์แห่งสามพุกะ ได้สร้างรูปพระมูณโงคนี้ ในเวลานั้นนักวิชาการสันนิษฐานว่า เมืองสามพุกะ น่าจะเป็นบ้านเมืองที่อยู่ในเขตภาคกลางของประเทศไทย ในเวลาต่อมาชื่อเมืองนี้ในจารึกปราสาทพระขรรค์ ในจารึกกล่าวว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้สร้างรูปพระรัตนตรัยระบุชื่อเมืองว่า “สมุพุกกภูษนะ” โดยจารึกปราสาทพระขรรค์มี 4 ด้าน ด้านละ 72 บรรทัด ข้อความในจารึกเป็นภาษาสันสกฤต แต่งเป็นโคลกมีข้อความกล่าวสรรเสริญพระรัตนตรัย สรรเสริญพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พระราชประวัติกล่าวถึงสิ่ง

ต่างๆ ที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงสร้าง ข้อความที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยคือ ในด้านที่ 3 ตอนที่กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่แล้วพระราชทานให้เมืองต่าง ๆ 23 แห่งในจำนวนนี้มีบางเมืองที่นักวิชาการบางส่วนสันนิษฐานว่าอยู่ในบริเวณลุ่มภาคกลางของประเทศไทย (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566)

ซึ่งชื่อเมืองต่าง ๆ ที่ปรากฏในจารึกนั้นมีข้อสันนิษฐานตามหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏดังนี้

ลโวทยปุรี สันนิษฐานว่าเป็น เมืองลพบุรี

สุวรรณปุรี สันนิษฐานว่าเป็น เมืองสุพรรณบุรี

สมภูกปฏญมฺ สันนิษฐานว่าเป็น เมืองสระโกสินารายณ์

ชยราชปุรี สันนิษฐานว่าเป็น เมืองราชบุรี

ศรีชยสีหปุรี สันนิษฐานว่าเป็น เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี

ศรีชยวชฺรปุรี สันนิษฐานว่าเป็น เมืองเพชรบุรี

สมภูก อ่านว่า สัม-พู-กะ เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า หอยสังข์ มี

ความหมายเหมือนกับ สัมพู, กำพู และกำภู ดร.บำรุง ชำนาญเรือ (อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน สาขาวิชาการสอนภาษาไทย) ท่านได้กล่าวว่า ” สมภูกปฏญมฺ มีความหมายเดียวกับคำ สมภูกกฏญมฺ เพราะในภาษาสันสกฤต เสียง ว กับ พ ออกแทนกันได้” ปฏญมฺ อ่านว่า ปัด-ตะ-นัม บ้างก็ออกเสียงเป็น ปัด-ตะ-นะ แปลว่า แผ่นดิน หรือ ท่าเรือ

ภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเมืองโกสินารายณ์ และสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ของตำบลท่าเสา แบ่งการจัดแสดงออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แรกเริ่มวัฒนธรรมราว 3,000 ปีมาแล้ว ในบริเวณใกล้เคียงกับเมืองโกสินารายณ์ พบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ ต่อมาจึงพบหลักฐานแสดงถึงการติดต่อรับวัฒนธรรมจากภายนอกภูมิภาค

ส่วนที่ 2 อารยธรรมเขมรในลุ่มน้ำแม่กลอง อารยธรรมเขมรแผ่อิทธิพลครอบคลุมถึงบริเวณที่ราบลุ่มน้ำแม่กลองทางภูมิภาควันตกของประเทศไทย

ส่วนที่ 3 เมืองโกสินารายณ์ ชื่อเมืองสมวกปฏญมฺ ปรากฏในจารึกปราสาทพระขรรค์เมื่อราวแปดร้อยกว่าปีมาแล้วและที่ตั้งของเมืองยังคงเป็นปริศนา จนกระทั่งในพ.ศ.2509 การขุดค้นโบราณสถานจอมปราสาทกลางเมืองโกสินารายณ์ พบหลักฐานสำคัญหลายชิ้น อาทิเช่น กรอบประติมากรรมหินทรายสีแดงกลีบขนุนสลักรูปพระพุทธรูป เศียรพระโพธิสัตว์และส่วน

พระวกราชพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี เป็นต้น แต่ยังมีข้อสันนิษฐานอีกหลายประการรอการปรากฏของหลักฐาน

ส่วนที่ 4 โกสินารายณ์สมัยอยุธยาและสมัยมณฑลราชบุรี ภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยามีการเปลี่ยนที่ตั้งเมืองหลวงมาเป็นกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ นโยบายการปกครองและการย้ายเมืองท่า ส่งผลให้เมืองโกสินารายณ์ ที่ตั้งอยู่ด้านในของแม่น้ำแม่กลองหมดความสำคัญ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแบ่งส่วนการปกครองเป็นมณฑลราชบุรีและการสร้างเส้นทางรถไฟส่งผลให้ความเจริญเริ่มกลับคืนสู่ตำบลท่าผาอีกครั้ง

ส่วนที่ 5 สายน้ำแห่งศรัทธา ความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสระโกสินารายณ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2507-2508 เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำรักษาโรค ตลอดจนความศักดิ์สิทธิ์ของทุกสรรพสิ่งที่มีสถิตอยู่ในสระโกสินารายณ์ จนเกิดเป็นเรื่องเล่าตำนานต่าง ๆ บางตำนานปรากฏหลักฐานให้เห็นจนทุกวันนี้ เช่น เรื่องปลาตะเพียนยักษ์ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566)

ภาพที่ 40 ภายนอกพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น โกสินารายณ์ และ โพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี

3. วัดคงคาราม-พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม จ.ราชบุรี

ในจังหวัดราชบุรีวัดคงคารามเป็นวัดที่มีความโดดเด่นในเรื่องของจิตรกรรม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วไป ยิ่งไปกว่านั้นภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม ที่ชาวบ้านในพื้นที่บริจาคข้าวของเครื่องใช้ที่มีใช้ในอดีต ตลอดจนสิ่งของอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชาวมอญอาศัยอยู่ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดคงคาราม-พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม ได้แก่การเยี่ยมชมภาพจิตรกรรมทางพระพุทธศาสนา ชมโบราณวัตถุ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศึกษาวิถีชีวิตในอดีตของชาวมอญ ผ่าน

พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านฯ จากข้อมูลจาก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2566) ให้ข้อมูลว่า วัดคงคาราม สันนิษฐานว่าสร้าง วัดคงคารามในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงธนบุรี มีอายุกว่า 200 ปี สร้างขึ้นโดยพระยามอญ โดยชาวมอญรามัญที่ย้ายถิ่นอยู่อาศัยมาตามลำน้ำแม่กลองร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์วัดคงคารามเดิมขึ้นเป็น “วัดกลาง” เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมสำหรับร่วมทำสังฆกรรมของสงฆ์แบบรามัญนิกาย โดยมีชื่อเรียกเป็นภาษามอญว่า “เกียโต” วัดคงคารามเจริญรุ่งเรืองในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับการอุปถัมภ์โดยเจ้าจอมมารดากลิ่น และทูลเกล้าฯ ถวายให้เป็นพระอารามหลวง ซึ่งได้รับพระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดคงคาราม” โบราณสถานที่สำคัญภายในวัดคงคารามคือ พระอุโบสถ มีเจดีย์ทรงรามัญ 7 องค์รายรอบ เป็นตัวแทนของพระยามอญทั้ง 7 ภายในอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าทางศิลปะ ที่เขียนขึ้นในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 3 โดยฝีมือของช่างสกุลกรุงเทพฯ ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีอายุไม่ต่ำกว่า 250 ปี เป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ภาพสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ภาพอดีตของพระพุทธเจ้าที่ประทับบนบัลลังก์ ภาพพระพุทธประวัติและพระพุทธรูปชาติชาดก นอกจากนี้ยังมีภาพที่บอกเล่าวิถีชีวิตของคนมอญ ภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือละเอียดอ่อนเหมือนถ่ายทอดจากต้นแบบที่มีชีวิตจริง สะท้อนให้เห็นถึงฝีมือจิตรกรในสมัยนั้นว่ามีความปราณีต ละเอียดอ่อน ลีลาของภาพเป็นลีลาธรรมชาติ ที่สกัดจากเปลือกไม้และดอกไม้ นับเป็นภาพที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2566)

พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม

พิพิธภัณฑสถานวัดคงคารามเป็นเรือนไม้ทรงไทยที่อยู่ในวัดคงคาราม เป็นหมู่เรือนไทยที่สร้างเชื่อมต่อกุฏิ 9 ห้อง สามารถเดินทะลุถึงกันได้ ภายในพิพิธภัณฑสถานแบ่งออกเป็น 10 ห้อง ได้แก่ ห้องทองเหลือง ห้องลายคราม ห้องคัมภีร์โบราณ ห้องเครื่องมือช่าง ห้องคัมภีร์ ห้องชา-กาแฟ ห้องดนตรีไทย ห้องเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัย-อยุธยา ห้องหนังสือ และห้องรวมสมัย แต่ละห้องจัดแสดงวัตถุโบราณเก่าแก่ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ข้าวของโบราณที่ทางวัดเก็บไว้จำนวนมาก ซึ่งข้าวของส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวมอญ อาทิ โลงมอญอายุ 200 ปี คัมภีร์โบราณจารึกภาษามอญ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2566)

ภาพที่ 41 จิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามภายในพระอุโบสถ และ ด้านหน้าทางขึ้นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคาราม

4. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง จังหวัดราชบุรี

จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีชุมชนชาวมอญกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ จนทำให้เกิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง ขึ้นมาเพื่อบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนชาวมอญ ในอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม ตามประวัติได้มีการกล่าวว่ามอญบริเวณจังหวัดราชบุรีได้เริ่มต้นการอาศัยอยู่บริเวณนี้มาตั้งแต่ยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี อยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ไทย จีน ลาว ฉวน เขมรและกะเหรี่ยง มีการผสมผสานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน เกิดเป็นเอกลักษณ์ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง ได้แก่การเยี่ยมชมโบราณวัตถุ ประวัติความเป็นมาของชาวมอญ ตลอดจนการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตของชาวมอญ ศึกษาภูมิปัญญาชาวมอญเป็นต้น นอกจากนี้ ตามข้อมูลจาก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2566) กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงว่า ชาติมอญอยู่ทางตะวันตกของดินแดนสุวรรณภูมิ ใกล้กับประเทศอินเดียมากที่สุด ทำให้รับอารยธรรมและศาสนาของอินเดียมา เมืองพะโคหรือกรุงหงสาวดีสร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราชที่ 1116 จึงเปรียบเสมือนประตูและสะพานสำหรับถ่ายทอดวัฒนธรรมและอารยธรรม รวมทั้งพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิในปัจจุบัน ชาวมอญไม่ใช่คนผิวดำแบบชาวอินเดีย แต่มีผิวค่อนข้างคล้ำ จมูกสั้น ใบหน้ากว้างและแบน อุปนิสัยอ่อนโยนและไว้ใจคนง่าย เป็นคนรักศิลปะ ชอบอยู่เฉย รักสันโดษ คนมอญรุ่นเก่าเล่าว่า ปลายกรุงศรีอยุธยาต่อกรุงธนบุรีต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวมอญได้อพยพมาทางด้านเจดีย์สามองค์ เนื่องจากหัวหน้าชาวมอญที่หลบซ่อนพม่าอยู่ ทราบข่าวว่าพระเจ้ากรุงธนบุรีกู้เอกราชได้แล้ว จึงเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยติดต่อผ่านมายังเจ้าพระยารามัญวงศ์มาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

จุฬาลงกรณ์ฯ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้านายเมืองมอญ เมืองเมาะลำเลิงที่เหลืออยู่ 7 คน ให้เป็นนายด่านป้องกันพม่า 7 เมือง

เมืองด่านทั้ง 7 คือ ไทรโยค ท่าขนุน ท่ากระดาน ท่าตะกั่ว ลุ่มลุ่ม ลิงห์ และทองผาภูมิ (ปัจจุบันเมืองด่านเหล่านี้ตั้งอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี) มอญเรียกเจ้าเมืองทั้ง 7 นี้ ว่า “เจี๊ยะเค็งฮะเปี๊ยะ” ซึ่งเจ้าเมืองทั้ง 7 เป็นญาติกัน ต่อมาชาวมอญที่เป็นญาติของเจ้าเมืองทราบว่ายุติของตนได้เป็นเจ้าเมือง จึงอพยพตามเข้ามา บางพวกอพยพไปอยู่ปากเกร็ด นนทบุรี ชาวมอญปากเกร็ดจึงมีการติดต่อกับมอญลุ่มน้ำแม่กลองโดยตลอด เพิ่งจะมาเลิกติดต่อกัน สมัยยุคนะสงฆ์ รัชสมัยกษัตริย์สมัยรัชกาลที่ 6 พวกที่อยู่ไทรโยคค่อนข้างลำบาก เนื่องจากที่ราบสำหรับการเพาะปลูกมีน้อย ส่วนใหญ่พื้นที่เป็นป่าเขา หัวหน้านมอญทั้ง 7 เห็นความยากลำบากของญาติพี่น้อง จึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปหาเจ้าพระยาบรมมยุวงศ์และเจ้าพระยามหาโยธา ซึ่งเจ้าพระยาทั้ง 2 ได้เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมทูลขอพระราชทานที่ทำมาหากิน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระยามอญทั้ง 7 เลือกที่ทำมาหากินเอง โดยพระราชทานท้องตรามาให้ด้วย พระยามอญทั้ง 7 จึงพาญาติพี่น้องล่องไปตามลำน้ำแม่กลอง และเห็นว่าพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก อีกทั้งยังมีคนอาศัยอยู่น้อย ตั้งแต่บริเวณเขตอำเภอบ้านโป่งถึงอำเภอโพธาราม ซึ่งสมัยนั้นทั้ง 2 อำเภอยังไม่เกิดขึ้น (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2566)

พระยามอญทั้ง 7 ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านวัดคงคา (ปัจจุบันคือวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม) ส่วนบรรดาญาติตั้งบ้านเรือนอยู่ 2 ฟังแม่น้ำแม่กลอง เดิมชาวมอญนับถือพระพุทธศาสนามาก่อนแล้ว เมื่อมีที่ทำกินจึงต้องการพื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระยามอญทั้ง 7 จึงประชุมชาวมอญที่อพยพมาทั้งหมด โดยใช้วัดคงคารามเป็นศูนย์กลาง ซึ่งชาวมอญเรียกว่า “เกียโต” หรือ “วัดกลาง” จนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดคงคาราม ศูนย์รวมใจของชาวมอญลุ่มน้ำแม่กลองคือ เจดีย์ทรงมอญทั้ง 7 องค์ รอบพระอุโบสถวัดคงคาราม ซึ่งเป็นตัวแทนของพระยามอญทั้ง 7 นับว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวมอญในโพธารามและละแวกใกล้เคียง เจดีย์ทรงมอญมีชื่อ ดังนี้

พระนิโครธาภิโยค เจ้าเมืองไทรโยค ต้นตระกูลนามสกุล

นิไชโยค พระไทรโยค มะมม

พระชินษณดิษฐบดี เจ้าเมืองท่าตะกั่ว ต้นตระกูลนามสกุล

ชินอักษร

พระปิ่นษณดิษฐบดี เจ้าเมืองท่าขนุน ต้นตระกูลนามสกุล

หลักคงคา

พระพลดิษฐ์รูปดี เจ้าเมืองท่ากระดาน ตันตระกูลนามสกุล
ตุลานนท์

พระนิพนธ์ดิษฐ์รูปดี เจ้าเมืองกลุ่มส้ม ตันตระกูลนามสกุล
นิลบดี/หลวงพันเทา

พระเสถภูมิบดี เจ้าเมืองทองผาภูมิ ตันตระกูลนามสกุล
เสลานนท์/เสลาคุณ

พระสมิงสิงคิบุรินทร์ เจ้าเมืองเมืองสิงห์ ตันตระกูล ชำรงโชติ
เดิมที่ตั้งสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชาวลาวเวียง
จันทร์ ที่ถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยเมื่อสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี พระยามอญจึงนำทองตราที่พระ
เจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานที่ดินเหล่านี้ให้แก่ชาวมอญแล้ว ชาวลาวจึงถอยร่นออกไปอยู่บริเวณวัด
โบสถ์ วัดบ้านเล็ก วัดบ้านสิงห์ วัดบ้านหม้อ วัดคงคารามจึงเป็นวัดมอญวัดแรกของชาวไทรามัญ
ส่วนวัดมอญรุ่นที่ 2 คือ วัดใหญ่นครชุมน์ ในอำเภอบ้านโป่ง วัดนี้ยังคงอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของ
ชาวมอญไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา วัดมอญรุ่นที่ 3 คือ วัดป่าไผ่ วัดไทรอารีรักษ์ วัดเกาะ วัดบ้าน
หม้อ วัดโชค (วัดตาผา วัดศาลปากกลัด วัดหัวหิน วัดมาขาม วัดม่วงล่าง (พิพิธภัณฑสถานชาวมอญ) และ
วัดโพธิ์โสภาราม วัดมอญรุ่นที่ 4 คือ วัดหนองกลางดง วัดชำระ
วัดหุบมะก่า วัดคอนกระเบื้อง และวัดเขาช่องพราน วัดนี้มีค่างคาร้อยล้านและยังเป็นวัดต้น
ตระกูล ปันยารชุน อันเป็นเชื้อสายพระยามอญทั้ง 7 (ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินคร, 2566)

ภาพที่ 42 ด้านหน้าพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดม่วง และ ธรรมมาสน์ โบราณของชาวมอญ

5. วัดหนองหอย

วัดหนองหอยเป็นวัดที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการเป็นวัดที่มีปฏิมากรรมพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรองค์ใหญ่ หรือเรียกว่า เจ้าแม่กวนอิม ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารตั้งอยู่บนยอดเขาแรง นอกจากนี้ยังมี พระพุทธรัดน โกสินทร์มหายุณี หรือ หลวงพ่อใหญ่ ตั้งอยู่เขาอีกลูกหนึ่ง โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดหนองหอย ได้แก่การเยี่ยมชมสักการะพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหรือเจ้าแม่กวนอิม รับประทานอาหารเจ บริจาทานเป็นต้น นอกจากนี้ จากข้อมูลของ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง (2566) ได้ระบุว่าวัดหนองหอยเป็นวัดเก่า สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ประมาณปี พ.ศ. 2416 เดิมชื่อ วัดน้อยตั้งอยู่ที่บ้านห้วย หมู่ที่ 4ตำบลเขาแรง อยู่ใกล้กับวัดโสดาประดิษฐาราม สมัยนั้นหลวงปู่งาม เป็นเจ้าอาวาส ท่านเห็นว่าอยู่ใกล้กับวัดโสดาประดิษฐารามมาก และมีโยมผู้ศรัทธาได้ถวายที่ดินบริเวณ หมู่บ้านหนองหอยซึ่งที่ราบเชิงเขาให้ ท่านจึงได้เริ่มสร้างวัดขึ้นที่หมู่บ้านหนองหอย เนื่องจากวัดตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนองหอย ชาวบ้านจึงเรียกชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้านว่า “วัดหนองหอย” วัดหนองหอยมีเจ้าอาวาสปกครองดูแลต่อกันมาหลายรูป รูปปัจจุบันคือ พระเดชพระคุณ พระราชวิมลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ) วัดหนองหอยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2516 และได้ทำการเปิดทองฝังลูกนิมิตผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2517

ตามประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง ยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกวัดหนองหอย ตำบลเขาแรง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 เป็นต้น ประกาศ ณ วันที่ 8 มิถุนายน 2555 วัดหนองหอยเป็นวัดที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2416 ตั้งอยู่ในเขต ตำบลเขาแรง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นที่ตั้งของพระวิหารพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์กวนอิม มีความสูง 16 เมตร หน้าตักกว้าง 9 เมตร ประชาชนทั่วไปเรียกกันว่า “เขาเจ้าแม่กวนอิม วัดหนองหอย” ซึ่งตั้งบนยอดเขาแรงและอีกด้านหนึ่งของยอดเขา ในปัจจุบันนี้วัดหนองหอยเป็นที่รู้จักของสาธุชนทั่วไป ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด เป็นที่ล่ำลือกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มาก ไม่ว่าจะขออะไรก็จะได้ดังใจ จะมีผู้คนมาสักการะบูชากันมิขาด โดยเฉพาะในช่วงวันเทศกาลหรือวันหยุด และนอกจากนี้ยังมี “ศูนย์การเรียนรู้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว จังหวัดราชบุรี ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ” (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2566)

ภาพที่ 43 บริเวณวัดหนองหอย

6. เขาแก่นจันทน์

เขาแก่นจันทน์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมทิวทัศน์บริเวณยอดเขา ที่สามารถเห็นตัวอำเภอเมืองราชบุรีได้อย่างชัดเจน โดยยอดเขามีพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์ หรือพระสี่มุมเมือง พระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็นประธานในการหล่อพระพุทธรูปขึ้นมา โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญบริเวณเขาแก่นจันทน์ ได้แก่การเยี่ยมชมไหว้สักการะพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์ และชมทิวทัศน์บนยอดเขา กิจกรรมในยามเย็นจะมีประชาชนเดินทางมาออกกำลังกายเป็นต้น นอกจากนี้จากข้อมูลของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่า เดิมชื่อเขาจันทน์แดง มีความสูงประมาณ 141 เมตร เป็นภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัด มีถนนตัดขึ้นไปถึงยอดเขา บนยอดมีวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “พระสี่มุมเมือง” เป็นพระ 1 ใน 4 องค์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น แล้วพระราชทานไปประดิษฐานไว้ ณ เมืองต่าง ๆ สี่เมืองได้แก่ ราชบุรี ลำปาง สระบุรี และพัทลุง เปิดตั้งแต่เวลา 07.00-18.00 น. ด้านบนสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ตัวเมืองราชบุรีได้

ความสำคัญของเขาแก่นจันทน์ หรือเดิมที่เรียกกันว่า “เขาจันทน์แดง” แห่งนี้ ไม่เพียงเป็นภูเขาสูงที่สุดในราชบุรีเท่านั้น หากบนยอดเขายังเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ หรือที่รู้จักกันดีว่า “พระสี่มุมเมือง” อันเป็น 1 ใน 4 พระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นแล้วพระราชทานไปประดิษฐานไว้ ณ เมืองต่าง ๆ สี่เมืองสี่ภาคของไทย ได้แก่ ลำปาง สระบุรี พัทลุง และราชบุรี นอกจากนี้จะได้สักการะพระสี่มุมเมืองเพื่อเสริมสิริมงคลแล้ว บนยอดเขายังเป็นจุดชมวิวยุทธราชบุรี ที่งดงามอีกมุมหนึ่ง และการขึ้นสู่ยอดเขาแก่นจันทน์นั้นสามารถนำรถยนต์ส่วนตัวขึ้นไปได้อย่างสะดวกสบาย อีกทั้งยังสามารถแวะสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชบริเวณเชิงเขา ที่ชาวราชบุรีได้พร้อมใจกันสร้างในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์

200 ปี ตำนานแห่งพระสี่มุมเมือง พระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศหรือพระพุทธรูปสี่มุมเมือง ซึ่งมีอยู่ 4 องค์ในประเทศไทยนั้น สร้างขึ้นตามความเชื่อและโบราณประเพณีของบ้านเมืองที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาที่จะต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องขอบขัณฑสีมาทั้งสี่ทิศโดยเป็นการสร้างพระพุทธรูปแบบจตุรพุทธปราการทำหน้าที่เป็นปราการทั้งสี่ด้านเพื่อปกป้องภัยอันตรายจากอริราชศัตรูปีศาจชั่วร้ายเสริมดวงชะตา บ้านเมืองและคุ้มครองพสกนิกรให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขทั้งนี้ พระพุทธรูปลักษณะของพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิราบตามแบบศิลปะสุโขทัยมีพระพักตร์แจ่มใสพระเนตรเปิดพระหัตถ์ขวาทับพระหัตถ์ซ้ายพระบาทขวาทับพระบาทซ้ายหล่อด้วยสำริดขนาดหน้าตักกว้าง 49 นิ้วประดิษฐานอยู่ในมณฑปจัตุรมุขก่ออิฐถือปูน โครงสร้างสร้างคาเป็นเครื่องไม้มุงทับด้วยกระเบื้องอย่างไทยโบราณบานประตูหน้าต่างและหน้าต่างรักปิดทองทั้งสี่ด้านเปิดให้เข้าชมทุกวันเวลา 07.00-18.00 น. (ส่วนประตูด้านล่างทางขึ้นเขาเปิดปิดเวลา 05.30-19.30 น.) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 44 ด้านบนเขาแก่นจันทร์ และภาพพระพุทธรูปโรคนันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ

7. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี

เมืองราชบุรีในอดีตเป็นดินแดนที่สำคัญ ถือเป็นเมืองเก่าแก่หรือเมืองโบราณเมืองหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดราชบุรี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี จึงเป็นสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุที่สำคัญ และถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีหน่วยงานรัฐบาลอย่างกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี ได้แก่การศึกษาเยี่ยมชมข้อมูลเกี่ยวกับ

ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา เชื่อมชมศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ตลอดจนการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในราชบุรี กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในเมืองราชบุรี นอกจากนี้ จากข้อมูลของ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2566) ระบุว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2529 โดยกรมศิลปากรได้ขออนุมัติใช้อาคารศาลากลางจังหวัดราชบุรีหลังเดิม ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ ปีพุทธศักราช 2465 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้เป็นสถานที่จัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน และเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พุทธศักราช 2534 โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี ประกอบไปด้วยอาคารสำคัญ 2 หลัง ได้แก่อาคารจัดแสดงนิทรรศการถาวร (ศาลารัฐบาลมณฑลราชบุรี) และอาคารจัดนิทรรศการพิเศษ อาคารสำนักงาน และคลังโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ทำเนียบสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) โดยมีการจัดแสดงนิทรรศการถาวรที่เน้นเรื่องราวของท้องถิ่น ทั้งทางด้านธรณีวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ชาติพันธุ์วิทยา แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 45 ด้านนอกพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี และ พระขรรค์ภายในห้องจัดแสดง

8. จิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัว

จิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัวเป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยวนหรือชาวไทยโยนก ที่ได้มีการเดินทางย้ายรกรากจากเชียงรามาอยู่ที่เมืองราชบุรี นอกจากนี้ยังมีประวัติความเป็นมา และการดำเนินกิจกรรมที่ต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาวไทยวนหรือชาวไทยโยนกของ ดร.อุดม สมพร จึงมีการเก็บรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ ทั้งของมีค่า ของไม่มีค่า ตลอดจนสิ่งของที่เป็นวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชาวไทยวน หรือชาวไทยโยนก โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในจิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัว ได้แก่การเยี่ยมชมการจัดแสดงสิ่งของ

ต่าง ๆ และประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนหรือชาวไทโยนก การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตของชาวไทยวน ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวราชบุรีในอดีตที่มีความหลากหลาย เป็นต้น นอกจากนี้ จากข้อมูลของ มิวเซียมไทยแลนด์ (2566) ระบุว่า หลังจากได้ฟื้นฟูการทอผ้าจกแล้ว ผ้าจกเป็นที่แพร่หลาย นับว่าเป็นการพลิกฟื้นผ้าจกไท-ยวนราชบุรีขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากเกือบสูญหายไปจากชุมชนคุบัว เมื่อประมาณ 80 ปีที่แล้วมา ความคิดดั้งเดิมที่จะจัดตั้งศูนย์สะสมวัฒนธรรมไทยโยนกคุบัวถูกนำมาทบทวนปรับปรุงโครงการให้เหมาะสมขึ้นกว่าเดิมจะนั้นในปี พุทธศักราช 2538 ดร.อุดม สมพร พร้อมด้วยคณะ อาทิ พ.อ.อานัติ ขำแก้ว, อาจารย์พิศิษฐ์ ขำแก้ว, คุณสังข์ ขำแก้ว ร่วมคิดร่วมปรึกษา จัดทำโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานผ้าไทพื้นบ้านภาคตะวันตก ขึ้นที่บริเวณวัดแคทราย แต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินโครงการ ถึงกระนั้นก็ตามคณะผู้ดำเนินการก็ยังเคลื่อนไหวหาผู้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อพระครูสุทธินุญญาทร เจ้าอาวาสวัดแคทราย มรณภาพเจ้าอาวาสต่อมามีความคิดเห็นขัดแย้ง ไม่สนับสนุนการใช้พื้นที่วัดสร้างพิพิธภัณฑสถานเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่คณะผู้ดำเนินการไม่ละทิ้งเจตนารมณ์เดิมจึงแสวงหาพื้นที่แห่งใหม่ดำเนินการต่อไป เพราะมีหลักคิดว่า “ทำดี ทำที่ไหนก็ได้ ถ้าหากการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อสาธารณะไม่แสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและหมู่คณะ การกระทำนั้นก็จะสำเร็จในที่สุด” ด้วยความมุ่งมั่นในอุดมการณ์ดังกล่าวจึงเป็นผลให้ได้รับการประสานงานจากคณะกรรมการวัดโขลงสุวรรณคีรี อาทิ อาจารย์สุวิน เมาระพงษ์, ว่าที่ร้อยตรีเพิ่มสุข เมาระพงษ์, คุณนวล ห่วงทอง, คุณคำ อ่อนแก้ว, คุณธวัชชัย สระเกษ ให้คณะผู้ดำเนินการขออนุญาตใช้พื้นที่วัด โขลงสุวรรณคีรีจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานผ้าไทฯ

ภายในอาคารปิลาถภัณฑสถาน แบ่งห้องแสดงไว้หลายห้อง ประกอบด้วย..ส่วนจัดแสดงแบ่งเป็น 10 ห้องได้แก่

ห้องที่ 1 แสดงภูมิปัญญาสมัยทวารวดี

ห้องที่ 2 แสดงเครื่องมือทำมาหากิน

ห้องที่ 3 มุมหลับนอนนอนลูกหลาน

ห้องที่ 4 แสดงการระดมความคิดของคนในชุมชน

ห้องที่ 5 แสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไท-ยวน

ห้องที่ 6 แสดงเรื่องทำมาหากินของไท-ยวน

ห้องที่ 7 ห้องโถงสำหรับจัดนิทรรศการ

ห้องที่ 8 ภูมิปัญญาทอผ้าจก

ห้องที่ 9 ห้องอนุรักษ์ผ้าโบราณ

ห้องที่ 10 ห้องชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี

นอกเหนือจากวัฒนธรรมสมัยทวารวดีที่เคยปรากฏหลักฐานที่นี้เมื่อพันกว่าปีมาแล้ว คือเมืองโบราณคูบัวแล้ว ที่นี้ยังแสดงวัฒนธรรมของคนไทยวนที่อพยพมาตั้งรกรากที่นี้เมื่อกว่า 200 ปีที่ผ่านมา โดยแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตตั้งแต่การเกิด การกิน การสอนลูกหลาน การนับถือศาสนา ได้เห็นความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ในสมัยก่อนกับฆราวาส จากนั้นจะเป็นวิถีชีวิตของคนที่นี่ในด้านการทำเกษตรทำนาทำไร่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ

ส่วนที่จัดแสดงที่อยู่ชั้นบนเป็นเรื่องผ้าจากไท-ยวน โดยมีห้องเกี่ยวกับวิธีทอผ้าจากด้วยหุ่น อีกห้องเป็นห้องใหญ่ที่จัดเก็บรวบรวมผ้าจากใหญ่ ผ้าจากโบราณ และมีผ้าจากใหม่ไว้ให้เปรียบเทียบกัน มีลวดลายไว้ให้ลูกหลานได้เรียนรู้แบบลายถักทอ ห้องสุดท้ายคือห้องชาติพันธุ์ เนื่องจากว่าคนราชบุรีไม่ได้มีแต่คนไท-ยวนอย่างเดียว ห้องนี้จึงจัดเป็นห้องชาติพันธุ์ในราชบุรีซึ่งมี 7 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวน ไทยทรงดำ มอญ จีน กะเหรี่ยง ลาวเวียง ไทยพื้นถิ่น และผ้าของชาวติมอร์ตะวันออก (มิวเซียมไทยแลนด์, 2566)

ภาพที่ 46 ภายในจิปาะถะภัณฑสถานบ้านคูบัว

9. หลวงพ่อแก่นจันทร์ วัดช่องลม

วัดช่องลมเป็นวัดที่อยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง ไม่ห่างจากศาลเจ้าพ่อกวนอูและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี ซึ่งวัดช่องลมเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อก่อนจันทร์ วัดช่องลม เดิมชื่อ วัดช้างล้ม เป็นวัดเก่าแก่มามีมาตั้งแต่เป็นเมืองท่าราชบุรี เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก องค์ที่ 10 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้เสด็จ ณ วัดช้างล้มเมืองราชบุรี แล้วทรงทอดพระเนตรบริเวณหน้าวัดช้างล้ม ทรงเห็นว่าเป็นช่องลมพัดผ่านจึงทรงเปลี่ยนชื่อมาเป็น “วัดช่องลม” โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในวัดช่องลม ได้แก่การเยี่ยมชมไหว้

สักการะหลวงพ่อก่อนจันทน์ นอกจากนี้ จากข้อมูลจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ได้ให้ข้อมูลหลวงพ่อก่อนจันทน์ว่า ประดิษฐานอยู่ที่วัดช่องลม ใกล้บริเวณเมืองเก่า ริมถนนวรเดช ใจกลางเมืองราชบุรี เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร สร้างด้วยโลหะทองคำสัมฤทธิ์ ส่วนล่างแกะสลักจากไม้จันทน์ซึ่งเป็นไม้เนื้อหอม สูงประมาณ 2.26 เมตร เป็นพระพุทธรูปที่เคารพนับถือกันมาก

สักครั้งในชีวิตควรได้มากราบสักการะ “หลวงพ่อก่อนจันทน์”

พระพุทธรูปปางอุ้มบาตร สร้างด้วยโลหะทองคำสัมฤทธิ์ ส่วนล่างแกะสลักจากไม้จันทน์ ซึ่งเป็นไม้เนื้อหอม มีความสูงตั้งแต่พระบาทถึงพระเศวตมาลา 2.26 เมตร (ประมาณ 5 ศอก) ลักษณะอุ้มบาตรของหลวงพ่อก่อนจันทน์นั้น แตกต่างจากปางอุ้มบาตรทั่วไป ตรงที่บาตรของหลวงพ่อก่อนจันทน์อยู่ในอุ้งบาตร และพระหัตถ์ทั้งสองของหลวงพ่อนั้นจับอยู่ที่ม้วนผ้าซึ่งยื่นออกมาจากบาตรราว ๆ 1 คืบ ที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของหลวงพ่อก่อนจันทน์มาจนทุกวันนี้ ปัจจุบันหลวงพ่อก่อนจันทน์ประดิษฐานอยู่ที่วิหารทรงจัตุรมุข โดยพระเทพญาณมุนี (ประเทศกวีโร ป.ธ.6) อดีตเจ้าอาวาสวัดช่องลมและที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดราชบุรีได้สร้างถวาย เปิดให้ประชาชนเคารพกราบไหว้ได้ทุกเวลา สองตำนานแห่งหลวงพ่อก่อนจันทน์ ตำนานแรก มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า หลวงพ่อก่อนจันทน์สร้างขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยชายคนหนึ่งเดินทางแสวงหาของป่าแล้วเจอเสือ จึงได้วิ่งหนีขึ้นไปบนต้นไม้ต้นหนึ่ง และอธิษฐานว่าถ้ารอดชีวิตจะนำต้นไม้ต้นนี้ไปแกะสลักเป็นพระพุทธรูป ซึ่งปรากฏว่าเขารอดชีวิตจริง ๆ จึงชักชวนชาวบ้านเข้ามาตัดต้นไม้เพื่อไปแกะสลักพระพุทธรูป ขณะตัดต้นไม้พบว่าต้นไม้ต้นนั้นเป็น ไม้จันทน์หอมที่มีราคาแพงและหายากมาก เมื่อนำไปแกะสลักเป็นพระพุทธรูปเสร็จแล้ว ได้นำมาประดิษฐานไว้ที่บ้านแก่งหลวง ต่อมาเกิดฝนตกใหญ่ พัดหลวงพ่อก่อนจันทน์ลอยไปตามลำน้ำแม่กลอง หลายวัดพยายามลุดไว้เพื่อนำมาประดิษฐาน แต่ก็ไม่สำเร็จ จนเมื่อท่านลอยมาถึงหน้าวัดช่องลม เจ้าอาวาสได้อาราธนา ปรากฏว่าสามารถชะลอท่านขึ้นมาได้โดยง่าย นับแต่นั้นมาท่านก็ประดิษฐาน ณ วัดนี้ และทุกปีเมื่อมีเทศกาลสำคัญ ทางจังหวัดราชบุรีจะมีพิธีแห่หลวงพ่อก่อนจันทน์ไปรอบเมือง และกรมทหารช่างยังได้อัญเชิญหลวงพ่อก่อนจันทน์มาประดิษฐานหน้ากองเพื่อให้ประชาชน สักการะเป็นเวลา 6 วัน อีกตำนานหนึ่งเล่าว่า หลวงปู่จันทน์ อดีตเจ้าอาวาสวัดช่องลมท่านเป็นช่างไม้ ได้เจอเศียรพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ที่มีเพียงพระเศียรและพระอุระ ท่านจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐาน ที่วิหารหลังเดิมของวัดช่องลม และนำไม้จันทน์หอมมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรที่สง่างาม ครั้นในช่วงฤดูน้ำหลาก วิหารหลังนี้ถูกน้ำท่วมและมีน้ำขังอยู่นาน ท่านจึงได้มาเข้าฝันหลวงปู่เปาะ (พระราชเขมาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดช่องลมรูปที่ 4) บอกว่าเจ็บพระบาท ท่านจึงได้เข้าไปดูแล้วพบว่าที่พระบาทของหลวงพ่อก่อนจันทน์ถูกปลวกกัดกินเสียหาย จึงได้ซ่อมแซมและอัญเชิญท่านมาไว้ที่พระอุโบสถ แล้วเปิดให้ประชาชนปิดทองหลวงพ่อก่อนจันทน์นับแต่นั้นเป็นต้นมา ที่ตั้ง : วัดช่องลม อำเภอเมืองฯ ราชบุรี ใกล้บริเวณเมืองเก่า

ริมถนนวรเดช ใจกลางเมืองราชบุรี เปิดให้เข้าชม : ทุกวัน เวลา 07.00-17.00 น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ภาพที่ 47 หลวงพ่อแก่นจันทร์ และพระอุโบสถวัดช่องลม

10. ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ราชบุรี

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน หากจะกล่าวถึงบ้านเมืองหรือจังหวัดที่มีความเก่าแก่ ก็จะมีการสร้างศาลหลักเมืองเพื่อเป็นศูนย์กลางของเมือง เป็นหลักชัยที่บ่งบอกว่าเมืองที่สร้างขึ้นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข เพราะศาลหลักเมืองที่มีเจ้าพ่อหลักเมืองของแต่ละจังหวัดหรือแต่ละเมือง จะคอยปกป้องรักษาลูกหลานที่อาศัยอยู่ในเมืองให้มีแต่ความสุข โดยกิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญในศาลหลักเมืองราชบุรี ได้แก่ การสักการะศาลหลักเมืองเพื่อความเป็นสิริมงคล ชมศิลปกรรม ประติมากรรมเป็นต้น นอกจากนี้ จากข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ระบุว่า อยู่ในบริเวณบ้านพักทหารช่างราชบุรี ค่าชมการณ์ห่างจากตัวเมืองประมาณ 600 เมตร เป็นหลักเมืองเก่าที่สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแห่งกรุงรัตน โกสินทร์

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อยู่ในบริเวณบ้านพักทหารช่างราชบุรี ค่าชมการณ์ห่างจากตัวเมืองประมาณ 600 เมตร เป็นหลักเมืองเก่าที่สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองเดิมจากที่เคยตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกไปตั้งที่ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก เพื่อให้ปลอดภัยจากการรุกราน และถือได้ว่าหลักเมืองแห่งนี้คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง โดยมีการกำหนดฤกษ์ทำพิธีฝังหลักเมืองด้วย ปัจจุบันศาลหลักเมืองนี้อยู่ในความดูแลของกองพลทหารบกที่ 4 ค่าชมการณ์ ภายในบริเวณเดียวกันมีพิพิธภัณฑสถานทหารช่าง เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับกิจกรรมของทหารช่าง ยุทโธปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ในอดีต และในเดือนเมษายนของทุกปี ช่วงเทศกาล

สงครามต์ จะมีการจัดงานสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้มาปิดทอง และสร่งน้ำ รู้จักเมืองเก่าราชบุรี ประวัติศาสตร์ระบุว่า เมืองราชบุรีในสมัยโบราณนั้น มีการสร้าง และโยกย้ายไปหลายแห่ง จากหลักฐานทาง โบราณวัตถุและ โบราณสถานที่ค้นพบสันนิษฐานว่ามี ผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่มาตั้งแต่ยุคหินกลางประมาณ 10,000 ปีมาแล้ว แต่หลักฐานเกี่ยวกับการสร้าง บ้านเมือง ปรากฏหลักฐานแน่ชัดในสมัยทวารวดี หลังจากที่ได้ค้นพบ โบราณสถานสมัยทวารวดีที่ ตำบลคูบัวอำเภอเมืองราชบุรี ซึ่งเชื่อกันว่าที่นี่คือที่ตั้งเมืองราชบุรีเก่า (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

ครั้นถึงสมัยลพบุรี เมืองราชบุรีได้ย้ายมาตั้งอยู่บริเวณวัดมหาธาตุ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ ณ ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันตก (ฝั่งขวา) ส่วนนอกเมืองจะมี วัดอรัญญิก บริเวณเมืองราชบุรีในสมัยลพบุรีนี้อยู่ในเขตท้องที่ตำบลเจดีย์หักและตำบลหุยมหิน และเท่าที่ปรากฏหลักฐานพบว่าเป็นเมืองที่ตั้งอยู่นาน นับร้อยปี นับได้ว่าเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ที่เดิมได้นานที่สุดเมืองหนึ่งในประเทศไทย และมีอายุยืนยาวมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระราชดำริว่าที่ตั้งเมือง ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกหรือ ฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองนั้น เลียบเปรียบในเชิงยุทธศาสตร์กับพม่าที่เข้ามารุกรานอยู่เสมอ จึงได้ โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองไปตั้งทางฝั่งตะวันออกหรือฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลองเพื่อข้อได้เปรียบทาง ยุทธศาสตร์นั่นเอง ที่ตั้ง : ค่ายภาณุรังษี ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เปิดให้เข้าชม : วันจันทร์ วันศุกร์ เวลา 08.30-16.30 น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

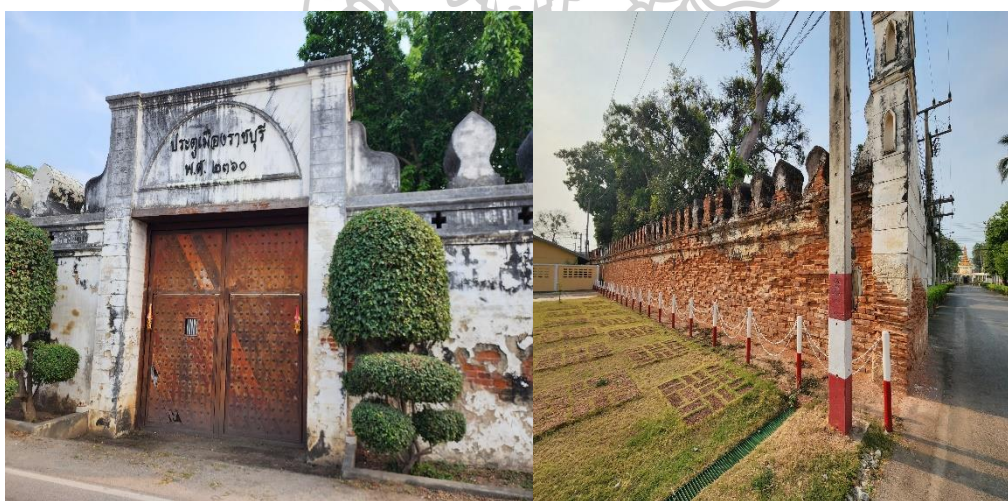
ภาพที่ 48 ภายนอกศาลหลักเมืองราชบุรี และ เสาหลักเมืองราชบุรี

11. กำแพงเมืองราชบุรี

ราชบุรีเป็นหนึ่งในเมืองเก่าที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน มีการย้ายเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยการย้ายเมืองมาอยู่อีกด้านของแม่น้ำแม่กลอง เพื่อประโยชน์ต่อการรับศึกสงครามจากพม่า ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีร่องรอยของกำแพงเมืองที่มีไว้เพื่อป้องกันข้าศึกในอดีต และถือเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าราชบุรีมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญบริเวณกำแพงเมืองราชบุรี เป็นการถ่ายรูปกับกำแพงเมือง ซึ่งหาได้ยากมากในปัจจุบันที่เมืองจะยังมีร่องรอยของกำแพงเมืองในยุคจารีต นอกจากนี้ จากข้อมูลของ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2566) กล่าวว่า เมืองเก่าราชบุรีสันนิษฐานว่าน่าจะเจริญขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 15 พร้อมกับการแผ่ขยายวัฒนธรรมเขมร โบราณเข้ามาในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งนี้หลักฐานที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ โบราณวัตถุและโบราณสถานที่ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724-1760) โดยเฉพาะบริเวณ วัดมหาธาตุวรวิหาร ที่พบร่องรอยของปราสาทหินที่เป็นราชวิหารปรากฏมาก่อนที่จะถูกรื้อทำลายและพัฒนาขึ้นใหม่เป็นพระปรางค์ในปัจจุบัน เมืองเก่าราชบุรีเป็นเมืองที่มีความเป็นมาและพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน ส่งผลให้ในพื้นที่เมืองเก่าราชบุรีมีแหล่งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญหลายแห่ง ส่วนใหญ่ตั้งเกาะกลุ่มอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองราชบุรี ทั้งที่เป็น โบราณสถาน อาคาร และสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น รวมถึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าราชบุรีซึ่งคุณค่าและความสำคัญของแหล่งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม กำแพงเมืองและคูเมืองราชบุรี ตั้งอยู่ในเขตตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี ทางฝั่งตะวันตกติดริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ฝากเคียงกันกับเมืองโบราณคูบัวและเทือกเขา อยู่ห่างจากเมืองโบราณคูบัวไปทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 5 กิโลเมตร มีร่องรอยคูน้ำและคันดินเป็นกำแพงเมืองและคูเมืองของเมืองโบราณ ลักษณะตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 750 เมตร ยาว 2,250 เมตร ตัวเมืองล้อมรอบด้วยคูเมืองและกำแพงเมือง

โดยมีกำแพงเมือง 3 ด้าน คือ ด้านทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก ส่วนด้านทิศตะวันออกใช้แม่น้ำแม่กลองเป็นคูเมืองตามธรรมชาติ สภาพปัจจุบันของกำแพงเมืองและคูเมืองเมืองราชบุรี พบว่า กำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันตกเป็นแนวเส้นตรง ปัจจุบันคือถนนนาเขา กำแพงเมืองด้านทิศใต้มีบ้านเรือนสร้างทับทั้งหมด ด้านทิศเหนือแนวคันกำแพงยาวไปจดแม่น้ำแม่กลอง คูเมืองทางด้านทิศใต้บรรจบกับแม่น้ำแม่กลองบริเวณหลังวัดช่องลมในปัจจุบัน คูเมืองด้านนี้ยังคงสภาพให้เห็นเป็นคูเมืองอยู่บ้าง แต่มีบ้านเรือนปลูกกรุกกล้าเป็นจำนวนมาก จากหลักฐานพบว่า เมืองราชบุรีนี้มีป้อม 6 ป้อม และประตู 6 ประตู ในสภาพปัจจุบัน

พบว่ามียังร่องรอยของป้อมเหลือเพียง 2 ป้อม คือ ป้อมทางด้านมุมกำแพงทิศตะวันตกเฉียงใต้ และ ป้อมกลางกำแพงทางด้านทิศ ในส่วนของประตูเมืองปัจจุบันเหลือสภาพให้เห็นเป็นซุ้มประตู 4 ประตู จากทั้งหมด 6 ประตู แต่มีสภาพที่ชำรุด คือ กำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจะมีประตูด้านละ 1 ประตู โดยอยู่กึ่งกลางแนวกำแพง ส่วนกำแพงด้านทิศเหนือและทิศใต้จะมีด้านละ 2 ประตู โดยอยู่ระหว่างป้อม ลักษณะของซุ้มประตูจะก่อซุ้มด้วยอิฐฉาบปูน เป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้าง 4.65 เมตร เหนือประตูตกแต่งโดยการเซาะร่องเป็นรูปโค้งซุ้มประตู ด้านข้างตกแต่งโดยการเซาะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คานและบานประตูเป็นไม้ บานประตูเป็นแบบ 2 บาน เปิดเข้าด้านใน เดิมทาสีน้ำตาลหรือสีอิฐ มีการตรึงหมุดเหล็ก บนบานประตูเต็มทั้งสองบาน บานประตูกว้าง (รวมวงกบ) 3.45 เมตร สูง 2.90 เมตร ลักษณะของซุ้มประตูทุกซุ้มได้รับอิทธิพลจากศิลปะตะวันตก (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

ภาพที่ 49 ประตูเมืองราชบุรี และ กำแพงเมืองราชบุรี

12. เรื่องของโอ่ง (พิพิธภัณฑ์โอ่ง)

เมืองราชบุรีถูกขนานนามว่าเมืองโอ่งมาตั้งแต่เมื่อไรยังไม่สามารถที่ระบุได้ แต่หากจะสันนิษฐานก็น่าจะเป็นช่วงที่มีชาวจีนเดินทางมาอาศัยอยู่ในเมืองราชบุรีและมีการนำดินที่มีอยู่ในเมืองราชบุรีมาทำเป็นโอ่งเพื่อใช้ประโยชน์ในการเก็บน้ำไว้ใช้ ต่อมาราชบุรีก็มีชื่อเสียงเกี่ยวกับโอ่งและมีโรงโอ่งจำนวนมากเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้บ้านเรือนต่าง ๆ ไม่นิยมใช้โอ่งเก็บน้ำเพราะโอ่งสามารถแตกได้ และถังพลาสติกมีราคาที่ถูกกว่าจึงทำให้โรงโอ่งทยอยปิดตัวลงไป แต่บางโรงก็ยังคงเปิดดำเนินการอยู่แต่มีการปรับปรุงให้ทันสมัยและเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่

ให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังจังหวัดราชบุรี โดยกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญในเรื่องของโอ่ง ได้แก่การเยี่ยมชมโรงโอ่ง การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีต การใช้ประโยชน์จากโอ่งและ การทำกิจกรรมปั้นโอ่งที่มีผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ทดลองทำกิจกรรมปั้นโอ่งเป็นต้น นอกจากนี้ ตามที่ ข้อมูลของ โอ่งเรื่องศิลป์ (2566) ระบุว่า พิพิธภัณฑ์โอ่ง บอกเล่าเรื่องราวสืบสารวิถีการปั้นโอ่งตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน มีกิจกรรม Work shop ให้ลูกค้าได้ร่วมสนุกเป็นผลงานชิ้นเดียวในโลกด้วยฝีมือ ของคุณเอง และกิจกรรม แต่ง แต้้ม เติม สี วาดลวดลายลงบนโอ่งจากจินตนาการของท่าน สำหรับ ลูกค้าที่ต้องการของฝากเรามีสินค้าโอท็อป ซึ่งเป็นของดีทั้ง 10 อำเภอ ของจังหวัดราชบุรี วาง จำหน่ายให้ลูกค้าทุกท่านได้เลือกซื้อ เลือกชม พร้อมกับกิจกรรมให้นมปลาคราฟ โยนบอลลงโอ่ง และอีกมากมาย ไม่เพียงเท่านั้น โครงการของเรายังมีร้านอาหาร โอ่งข้าว โอ่งน้ำให้ลูกค้าทุกท่านได้ แวะมาชิมอาหารจากเชฟฝีมือดีสามารถรับรองได้ถึง 300 ท่าน โดยมีเมนูแนะนำ เช่น น้ำพริกโอ่ง แดก ผัดไทยกระเจาด เต้าหู้ดำฮ่องกง ห่อหมกมะพร้าวอ่อน แครอทกรอบทอดสมร แซลมอลเดินดง รวมถึงมีบริการห้องสัมมนาไว้รองรับลูกค้า 400 ท่าน พร้อมอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน สามารถจัดสถานที่ได้ทั้งแบบ Classroom และแบบ Theatre อุตสาหกรรมโรงโอ่งเป็นสิ่งสร้าง ชื่อเสียงแก่จังหวัดราชบุรีตั้งแต่อดีต ดังนั้นอุตสาหกรรมประเภทนี้จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อมิให้ ต้องสูญหายไป ควรคู่แก่การดำรงไว้เพื่อคนรุ่นหลัง และความภาคภูมิใจในสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาไทย เพื่อคงความเป็นตำนานไว้ ให้กล่าวขานเฟื่องฟูไม่เสื่อม (โอ่งเรื่องศิลป์, 2566)

ภาพที่ 50 ภายนอกเรื่องของโอ่ง และ ภาพนักเรียนมาเรียนรู้เรื่อง โอ่งและทำกิจกรรมการปั้น โอ่ง

จากการลงพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 สามารถสรุป ได้ว่าสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 แหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมพื้นฐานนั้น มีตลาด ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์เป็นต้น สภาพกิจกรรมท่องเที่ยวจึงอยู่ใน

รูปแบบของการเยี่ยมชม สักการะ การใช้จ่ายเงินเพื่อการซื้อของที่ระลึก หรือบริการ ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกเหนือจากที่ได้กล่าวมา เป็นกิจกรรมที่มีค่าบริการในการเข้าร่วมกิจกรรม มีความโดดเด่นคือการนำเอกลักษณ์ในพื้นที่นั้น ๆ มาปรับปรุงพัฒนาผ่านกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่ม จึงทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม แต่ละกิจกรรมไม่เท่ากันซึ่งก็ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ เนื่องจากโดยมากเป็นกิจกรรมที่เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ตัวอย่างเช่น นาเฮียใช้ จังหวัดสุพรรณบุรี และ เรื่องของโอ่ง จังหวัดราชบุรี กิจกรรมที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตัวอย่างเคลื่อนยังมีอยู่ไม่มากนักที่เอกชนเป็นผู้ดำเนินการและมีความคล่องตัวสูงจึงได้เปรียบในการประชาสัมพันธ์ตลอดจนการดำเนินการที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการความแปลกใหม่ในการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสถานศึกษาบางแห่งที่มีความพร้อมด้านการเงินมีการเข้ามาทำกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เปิดประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมของเอกชนที่ดำเนินการจัดกิจกรรม และเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้เรียน

ดังนั้นการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการพัฒนารูปแบบของกิจกรรมที่พัฒนาจากรากฐานของภูมิปัญญา วิถีชีวิต มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจรายได้ให้กับชุมชน โดยผ่านความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ควรพัฒนาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวตลอดจนเสริมสร้างรายได้หรือเศรษฐกิจชุมชนให้มีการขยายตัว โดยผ่านการขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม

เพราะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด
คือการลงมือทำ!

เลือกกิจกรรมที่ใช่ แล้วออกไปลุยกันเลย

• ราคากิจกรรม •

เข้าชม ผู้ใหญ่	190 บาท	เข้าชม เด็ก	100 บาท

เพ้นท์โอ่ง Jar Painting	120 บาท	ปั้นโอ่ง Clay Molding	950 บาท	ทำพิซซ่า Pizza D.I.Y.	300 บาท

ภาพที่ 51 อัตราค่าบริการในการทำกิจกรรม เรื่องของโอ่ง จังหวัดราชบุรี

ผลการศึกษาประเมินสภาพกิจกรรมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis จากการศึกษาแผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พ.ศ. 2566 – 2570 เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ข้อสรุปดังนี้ (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1, 2564)

จุดแข็ง (Strength)

1. พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีจุดแข็งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในแต่ละจังหวัด ในเรื่องของการท่องเที่ยว สามารถท่องเที่ยวได้หลากหลาย
3. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรมเป็นต้น

จุดอ่อน (Weakness)

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บางสถานที่ยังไม่พร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยว เป็นหมูกะได้นี้เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอ
2. สาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 บางสถานที่ยังไม่พร้อม เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ถึงขยะ เป็นต้น
3. การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ต้องใช้รถยนต์ส่วนบุคคล หรือเช่าเหมารถ ไม่สามารถใช้รถสาธารณะ

โอกาส (Opportunity)

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีโอกาสในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายเพราะมีต้นทุนที่มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีโอกาสในการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ร่วมกับชุมชน พื้นที่ใกล้เคียง มีความเข้มแข็ง และแหล่งการเรียนรู้ชุมชน
3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีหน่วยงานของรัฐในพื้นที่พร้อมเข้ามาให้การสนับสนุน เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนอำเภอ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ฯ
4. แต่ละจังหวัดมีการเตรียมแผนพัฒนารองรับการขยายตัวการท่องเที่ยวในจังหวัด

อุปสรรค (Threat)

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 บางพื้นที่เป็นหน่วยงานราชการ จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมด

2. ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่อยู่ในเขตชุมชน บางชุมชนมีความขัดแย้งภายในพื้นที่ จึงต้องมีหน่วยงานประสานความร่วมมือในชุมชน

3. การคมนาคมขนส่งสาธารณะไม่มีหรือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

4. แต่ละจังหวัดในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 ยังขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ส่วนที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาสำรวจนักท่องเที่ยวที่เคยท่องเที่ยวในพื้นที่ทำการศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เคยมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

(n=400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	120	30.00
หญิง	280	70.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	53	13.25
20 – 30 ปี	197	49.25
31 – 40 ปี	73	18.25
41 – 50 ปี	41	10.25
51 – 60 ปี	24	6
60 ปี ขึ้นไป	12	3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(n=400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
โสด	317	79.25
แต่งงาน	77	19.25
หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่	6	1.5
หม้าย	0	0.00
ที่อยู่ปัจจุบัน		
จังหวัดกาญจนบุรี	45	11.25
จังหวัดราชบุรี	85	21.25
จังหวัดนครปฐม	131	32.75
จังหวัดสุพรรณบุรี	110	27.5
ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1	29	7.25
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	38	9.50
อนุปริญญา หรือ ปวส.	67	16.75
ปริญญาตรี	213	53.25
สูงกว่าปริญญาตรี	58	14.50
อื่น ๆ	24	6
อาชีพ		
นักเรียน / นักศึกษา	49	12.25
ครู / อาจารย์	32	8
อาชีพ(ต่อ)		
รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	52	13
พนักงานบริษัทเอกชน	25	6.25
ขาย / ธุรกิจส่วนตัว	174	43.50
เกษตรกร	31	7.75
รับจ้างทั่วไป	27	6.75
อื่น ๆ	10	2.50

ตารางที่ 1 (ต่อ)

(n=400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ย / เดือน		
5,000 บาทหรือต่ำกว่า	24	6
5,001 – 10,000 บาท	48	12
10,001 – 15,000 บาท	107	26.75
15,001 – 20,000 บาท	135	33.75
20,001 – 25,000 บาท	61	15.25
สูงกว่า 25,000 บาท	25	6.25
ในช่วงปี พ.ศ. 2563 ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี)		
เคย	400	100
ไม่เคย	0	0

จากตารางที่ 4.1 จากนักท่องเที่ยวทั้งหมด 400 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาเพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30

ด้านอายุ มากที่สุด อายุ 20 – 30 ปี จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 รองลงมา อายุ 31 – 40 ปี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 13.25 จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 อายุ 51 – 60 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6 และน้อยที่สุด อายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3

ด้านสถานภาพสมรส มากที่สุด โสด จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 79.25 รองลงมา แต่งงาน จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 19.25 และน้อยที่สุด หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5

ด้านที่อยู่ปัจจุบัน มากที่สุด จังหวัดนครปฐม จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.75 รองลงมา จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 จังหวัดราชบุรี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และน้อยที่สุด ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25

ด้านระดับการศึกษา มากที่สุดปริญญาตรี จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.25 รองลงมา อนุปริญญา หรือ ปวส. จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50 และน้อยที่สุด อื่น ๆ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6

ด้านอาชีพ มากที่สุด ชาย / ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 รองลงมา รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13 นักเรียน / นักศึกษา จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 ครู / อาจารย์ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8 เกษตรกร จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.75 รับจ้างทั่วไป จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 และน้อยที่สุด อื่น ๆ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50

ด้านรายได้เฉลี่ย/เดือน มากที่สุด 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 รองลงมา 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12 สูงกว่า 25,000 บาท จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 และน้อยที่สุด 5,000 บาทหรือต่ำกว่า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6

ด้านช่วงปี พ.ศ. 2563 ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า เคยเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100

2. สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี)

ตารางที่ 2 สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

(n-400)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.
สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1		
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์		
การเรียนรู้การศึกษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน (อาคารเก่า/กำแพงเมือง/คูเมือง)	4.64	1.04
การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์	4.57	1.75
การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑ์วัด และ ศาสนสถาน	4.61	1.17
การเรียนรู้การศึกษา การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน	4.58	1.16
การเรียนรู้การศึกษา การเยี่ยมชมอนุสาวรีย์	4.56	1.13
การเรียนรู้การศึกษา เยี่ยมชมชุมชนโบราณ	4.55	1.16

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n=400)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.
การเรียนรู้การศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่	4.51	1.35
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม		
การเรียนรู้การศึกษา การแสดง และ การละเล่นวัฒนธรรมในพื้นที่	4.57	1.34
การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับประเพณี ในพื้นที่	4.52	1.14
การเรียนรู้การศึกษา เส้นทางวิถีชีวิตชุมชน	4.58	1.17
การเรียนรู้การศึกษา การไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้สิ่งศักดิ์ตามความเชื่อ	4.63	1.21
การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม (เลือกซื้อสินค้าสินค้าพื้นเมือง การแต่งกายพื้นเมือง)	4.67	1.16
การเรียนรู้การศึกษา ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ วิถีชีวิต (การทำอาหาร / งานหัตถกรรม / การทำนา / การประกอบอาชีพ)	4.55	1.14
การเรียนรู้การศึกษา การพักอาศัยร่วมกับชาวบ้าน (Homestay รับประทานอาหารพื้นถิ่น)	4.54	1.31

จากตารางที่ 4.2 สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ พบว่า มากที่สุด การเรียนรู้การศึกษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน (อาคารเก่า/กำแพงเมือง/ คูเมือง) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$), (S.D. = 1.04) รองลงมา การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑวัด และ ศาสนสถาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$), (S.D. = 1.17) การเรียนรู้การศึกษา การเข้าชมพิพิธภัณฑชาวบ้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$), (S.D. = 1.16) การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑ อุทยานประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$), (S.D. = 1.75) การเรียนรู้การศึกษา การเยี่ยมชมอนุสาวรีย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$), (S.D. = 1.13) การเรียนรู้การศึกษา เยี่ยมชมชุมชนโบราณ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$), (S.D. = 1.16) และน้อยที่สุด การเรียนรู้การศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$), (S.D. = 1.35)

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม พบว่า มากที่สุด การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม (เลือกซื้อสินค้าสินค้าพื้นเมือง การแต่งกายพื้นเมือง) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$), (S.D. = 1.16) รองลงมา การเรียนรู้การศึกษา การไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้สิ่งศักดิ์ตามความเชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$), (S.D. = 1.21)

การเรียนรู้การศึกษา เส้นทางวิถีชีวิตชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$), (S.D. = 1.17) การเรียนรู้การศึกษา การแสดง และ การละเล่นวัฒนธรรมในพื้นที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$), (S.D. = 1.14) การเรียนรู้การศึกษา ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ วิถีชีวิต (การทำอาหาร / งานหัตถกรรม / การทำนา / การประกอบอาชีพ) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$), (S.D. = 1.14) การเรียนรู้การศึกษา การพักอาศัยร่วมกับชาวบ้าน (Homestay รับประทานอาหารพื้นถิ่น) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$), (S.D. = 1.31) และน้อยที่สุด การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับประเพณี ในพื้นที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$), (S.D. = 1.14)

3. สภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวได้สะท้อนถึง สภาพปัญหา อุปสรรค และความต้องการกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมดังนี้

1. กิจกรรมการนำเสนอในรูปแบบร่วมสมัยมากกว่านี้
  2. การประชาสัมพันธ์ไม่มีเท่าที่ควร
  3. ไม่เป็นที่ดึงดูดให้กับคนยุคใหม่
  4. สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไม่สะดวกมีรถเข้าถึงยาก
  5. สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานนักท่องเที่ยวไม่ทั่วถึง
  6. กิจกรรมมุ่งเน้นคนในกลุ่มเดียว คือ วัยกลางคน ส่วนกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและเด็ก ๆ ยังมีไม่ครอบคลุม
  7. สถานที่ท่องเที่ยวมีข้อจำกัดในเรื่องที่จอดรถและความสะอาด
  8. บางสถานที่ท่องเที่ยวยังขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเจ้าของพื้นที่
- สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภาคกลางตอนล่าง 1

ในส่วนของ การศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่าสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์ และแหล่งวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวในเรื่องของการศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน การเรียนรู้การศึกษา ตลอดจนเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่มีการเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง การแต่งกายพื้นเมือง เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเลือกท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ถ้าหากเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เมื่อนำข้อมูลการศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ในส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 และผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis จากการศึกษาแผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พ.ศ. 2566 – 2570 เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มาสรุปรวมจึงพบว่าสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพรวม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นจังหวัดที่อยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครที่มีการเดินทางไปทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ตลาดเก่า ตลาดวัฒนธรรม ตลอดจนถนนคนเดินยามค่ำคืน มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก หน่วยงานที่ดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการร้านค้าเอกชนตลอดจนชุมชนในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีลักษณะที่เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นไปในการทัศนศึกษา เช่น เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ที่ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวที่ศึกษาศิลปวัฒนธรรม เช่น การไหว้พระ ลังศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ การเยี่ยมชมชุมชนที่มีวัฒนธรรม แต่งกายพื้นเมือง ชนเผ่า ตลอดจนของที่ระลึกเป็นต้น อีกทั้งยังมีกิจกรรมของเอกชนที่นำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาขึ้นจากพื้นที่ทางด้านวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการประยุกต์ใช้ความโดดเด่นทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการที่แปลกใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมในพื้นที่ ในขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผู้วิจัยเลือกพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่จังหวัดราชบุรีเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ในกิจกรรมการทำเตาอั้งโล่ จะทำให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ตอนที่ 2. ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาในตอนต้นที่ 1 และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 มาพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (FELW2CS MODEL) ได้พัฒนารูปแบบจากการลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม และผลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis จากการศึกษาแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พ.ศ. 2566 – 2570 เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการพัฒนาารูปแบบในเรื่องของการพัฒนาทักษะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และจากการลงพื้นที่ศึกษา การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่จังหวัดราชบุรีเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ในกิจกรรมการทำเตาอั้งโล่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ใหม่ๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผลการพัฒนารูปแบบ ได้รูปแบบ MODEL ที่มามีรายละเอียดดังนี้

คำอธิบายองค์ประกอบรูปแบบ FELW2CS MODEL มีรายละเอียดดังนี้

1. F: Fun (ความสนุก) หมายถึง ความสนุกสนานระหว่างการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกเพศทุกวัย
2. E: Experience (ประสบการณ์) หมายถึง ประสบการณ์ในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ด้านภูมิปัญญาระหว่างทำกิจกรรม
3. L: Learning (การเรียนรู้) หมายถึง การเรียนรู้ภูมิปัญญา วิถีชีวิตผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม
4. W: Wisdom (ภูมิปัญญา) หมายถึง ภูมิปัญญาในอดีต
5. C: Conservation (การอนุรักษ์) หมายถึง การท่องเที่ยวทำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของชุมชน
6. C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาภูมิปัญญา ตลอดจนเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดผลผลิต
7. S: Sustainability (ความยั่งยืน) หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาของเยาวชนคนรุ่นหลังในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุปที่มาของรูปแบบ FELW2CS MODEL ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจากภูมิปัญญาในพื้นที่ที่มีภูมิปัญญา วิถีชีวิต ของบรรพบุรุษที่อยู่ในพื้นที่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และนักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ใหม่ๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยว

รูปแบบ FELW2CS MODEL จากการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในพื้นที่ ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

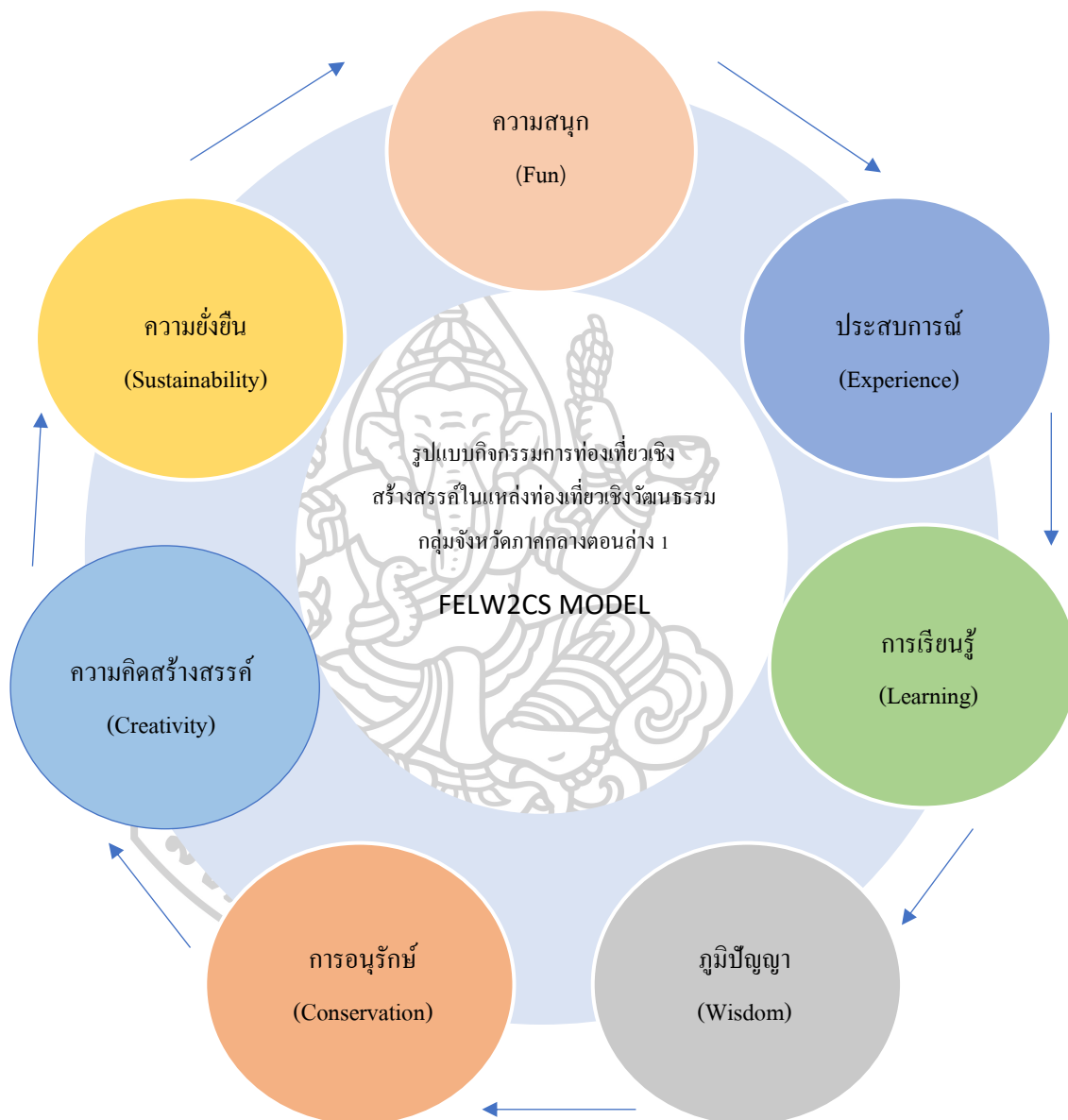
ตารางที่ 3 สรุปองค์ประกอบที่มาของรูปแบบ FELW2CS MODEL

องค์ประกอบ	ที่มาขององค์ประกอบรูปแบบ
F: Fun (ความสนุก)	การศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิเคราะห์เอกสารของ ธารณี นวัสนธิ เรื่อง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา
E: Experience (ประสบการณ์)	การวิเคราะห์เอกสาร ของ ทรงยศ ศาโรจน์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้าง เสริมธุรกิจชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเรือนแพ ลุ่มน้ำสะแกกรัง
L: Learning (การเรียนรู้)	การศึกษาแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม
W: Wisdom (ภูมิปัญญา)	การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
C: Conservation (การอนุรักษ์)	การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์)	การวิเคราะห์เอกสาร ของทรงศิริ วชิรานนท์ เรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ชุมชนคูบัว จังหวัดราชบุรี
S: Sustainability (ความยั่งยืน)	การศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การ วิเคราะห์เอกสาร ของ รัชมี อ่อนปรีดา เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ จังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ภาพที่ 52 ภาพ FELW2CS MODEL

ผลของร่างรูปแบบ ได้รูปแบบ MODEL ที่มามีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 คำอธิบายแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบ FELW2CS MODEL มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิด	รายละเอียดแนวคิด
1. F: Fun (ความสนุก)	หมายถึง ความสนุกสนานระหว่างการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกเพศทุกวัย
2. E: Experience (ประสบการณ์)	หมายถึง ประสบการณ์ในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ด้านภูมิปัญญาระหว่างทำกิจกรรม
3. L: Learning (การเรียนรู้)	หมายถึง การเรียนรู้ภูมิปัญญา วิถีชีวิตผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม
4. W: Wisdom (ภูมิปัญญา)	หมายถึง ภูมิปัญญาในอดีตของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
5. C: Conservation (การอนุรักษ์)	หมายถึง การท่องเที่ยวทำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของชุมชน
6. C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์)	หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาภูมิปัญญาตลอดจนเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดผลผลิต
7. S: Sustainability (ความยั่งยืน)	หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาของเยาวชนคนรุ่นหลังในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยได้สร้างร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (FELW2CS MODEL) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มเพื่อประเมินรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน ผลจากการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินให้นำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ไปทดลองกับพื้นที่จริงได้ โดยกิจกรรมสร้างสรรค์นี้เป็นกิจกรรมการปั้นเตาอั้งโล่

2.2 ผลการรับรอง “FELW2CS MODEL”

ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ โดยที่ F หมายถึง Fun (ความสนุก) E หมายถึง Experience (ประสบการณ์) L หมายถึง Learning (การเรียนรู้) W หมายถึง Wisdom (ภูมิปัญญา) C หมายถึง Conservation (การอนุรักษ์) C หมายถึง Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) S หมายถึง Sustainability (ความยั่งยืน) การรับรองโดยการตรวจสอบร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่านรับรอง ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน

			(n=6)
ความคิดเห็นต่อรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
F: Fun (ความสนุก)	4.29	0.18	มาก
E: Experience (ประสบการณ์)	4.20	0.29	มาก
L: Learning (การเรียนรู้)	4.37	0.20	มาก
W: Wisdom (ภูมิปัญญา)	4.29	0.18	มาก
C: Conservation (การอนุรักษ์)	4.33	0.20	มาก
C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์)	4.29	0.24	มาก
S: Sustainability (ความยั่งยืน)	4.12	0.26	มาก
รวม	4.27	0.22	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของรูปแบบ FELW2CS MODEL โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.27$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า L: Learning (การเรียนรู้) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด $\bar{X} = 4.37$ รองลงมาเป็น C: Conservation (การอนุรักษ์) มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.33$ ทางด้าน F: Fun (ความสนุก) W: wisdom (ภูมิปัญญา) และ C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ที่ $\bar{X} = 4.29$ E: Experience (ประสบการณ์) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.20$ และ S: Sustainability (ความยั่งยืน) มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.12$

ตารางที่ 6 ตารางรวมของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน มีรายละเอียดดังนี้

(n=6)

ข้อ	ความคิดเห็นต่อรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1.	F: Fun (ความสนุก)	4.29	0.18	มาก
1.1	เสริมสร้างให้เกิดความสนุกในการทำกิจกรรม	4.33	0.51	มาก
1.2	นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน	4.33	0.81	มาก
1.3	ทุกเพศทุกวัยสนุกกับการทำกิจกรรม	4.33	0.81	มาก
1.4	กิจกรรมทำให้เกิดเสียงหัวเราะ	4.16	0.75	มาก
2.	E: Experience (ประสบการณ์)	4.20	0.29	มาก
2.1	นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการทำกิจกรรม	4.33	0.51	มาก
2.2	กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดี	4.16	0.75	มาก
2.3	มีความท้าทายในการทำกิจกรรม	4.50	0.54	มากที่สุด
2.4	กิจกรรมเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์	3.83	0.98	มาก
3.	L: Learning (การเรียนรู้)	4.37	0.20	มาก
3.1	นักท่องเที่ยวได้รับความรู้	4.66	0.51	มากที่สุด
3.2	ความรู้เกิดจากการลงมือทำกิจกรรม	4.50	0.54	มากที่สุด
3.3	มีสมาธิระหว่างทำกิจกรรม	4.00	0.00	มาก
3.4	ทักษะการเรียนรู้	4.33	0.81	มาก
4.	W: Wisdom (ภูมิปัญญา)	4.29	0.18	มาก
4.1	เรียนรู้ภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้าน	4.16	0.40	มาก
4.2	องค์ความรู้ที่ส่งถิ่นสู่การท่องเที่ยว	4.33	0.81	มาก
4.3	รับรู้ประสบการณ์ของบรรพบุรุษผ่านกิจกรรม	4.16	0.75	มาก
4.4	สั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย	4.50	0.54	มากที่สุด
5.	C: Conservation (การอนุรักษ์)	4.33	0.20	มาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=6)

ข้อ	ความคิดเห็นต่อรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
5.1	รักษาองค์ความรู้จากท้องถิ่น	4.66	0.51	มากที่สุด
5.2	มีการสืบทอดสู่เยาวชน	4.16	0.75	มาก
ข้อ	ความคิดเห็นต่อรูปแบบ(ต่อ)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
5.3	การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.33	0.51	มาก
5.4	เป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม	4.16	0.40	มาก
6	C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์)	4.29	0.24	มาก
6.1	ความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรม	4.50	0.83	มากที่สุด
6.2	สร้างรูปร่างของตนเอง	4.16	0.75	มาก
6.3	มีความแปลกใหม่	4.00	0.00	มาก
6.4	ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ	4.50	0.83	มากที่สุด
7.	S: Sustainability (ความยั่งยืน)	4.12	0.26	มาก
7.1	การพัฒนาต่อยอด	4.16	0.75	มาก
7.2	มีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ดำเนินกิจกรรม	4.50	0.54	มากที่สุด
7.3	ขับเคลื่อนร่วมกันในชุมชน	4.00	0.00	มาก
7.4	บูรณาการกับหลายภาคส่วน	3.83	0.75	มาก
รวม		4.27	0.22	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของรูปแบบ FELW2CS MODEL โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.27$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อยพบว่า นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ และ นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด $\bar{X} = 4.66$ ระดับมากที่สุด รองลงมา ประกอบด้วย มีความท้าทายในการทำกิจกรรม ความรู้เกิดจากการลงมือทำกิจกรรม สัมผัสความรู้อย่างแพร่หลาย ความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรม ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ และมีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ดำเนินกิจกรรม มี

ค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ที่ $\bar{X} = 4.50$ อยู่ในระดับมากที่สุด ทางด้าน กิจกรรมเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ และบูรณาการกับหลายภาคส่วน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดอยู่ที่ $\bar{X} = 3.83$ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ มีสมาธิระหว่างทำกิจกรรม มีความแปลกใหม่ และขับเคลื่อนร่วมกันในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ $\bar{X} = 4.00$ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ

ความคิดเห็นต่อรูปแบบ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์	4.00	0.00	มาก
รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย	4.50	0.83	มากที่สุด
กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน	4.66	0.51	มากที่สุด
วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	3.83	1.16	มาก
ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.16	0.98	มาก
รวม	4.23	0.69	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.23$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ $\bar{X} = 4.66$ รองลงมา คือ มีรูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.50$ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.16$ และรูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.00$ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.83$ น้อยที่สุด

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL ด้านเนื้อหา

(n=6)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบ ด้านเนื้อหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่	4.16	0.75	มาก
ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนของกิจกรรม	4.33	1.21	มาก
เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย	4.50	0.83	มากที่สุด
รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่	4.16	0.75	มาก
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม	4.00	0.63	มาก
รวม	4.23	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ด้านเนื้อหา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.23$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือเนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ $\bar{X} = 4.50$ รองลงมา คือ ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนของกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.33$ กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่ และรูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่ มีค่าเฉลี่ยที่เท่ากันอยู่ที่ ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.16$ และผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.00$ น้อยที่สุด

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 FELW2CS MODEL ด้านการนำไปใช้ประโยชน์

(n=6)

ความคิดเห็นต่อรูปแบบ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม	4.33	0.51	มาก
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.66	0.51	มากที่สุด
ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถนำลักษณะการจัดกิจกรรมไปพัฒนากิจกรรมอื่นในอนาคตได้	4.33	1.21	มาก
ผู้ดำเนินกิจกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกันได้	3.50	0.83	มาก
กิจกรรมเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน/พื้นที่	3.33	0.51	มาก
รวม	4.03	0.71	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.03$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ $\bar{X} = 4.66$ รองลงมา คือ กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชมและผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถนำลักษณะการจัดกิจกรรมไปพัฒนากิจกรรมอื่นในอนาคตได้ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 4.33$ ผู้ดำเนินกิจกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกันได้ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.50$ และกิจกรรมเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน/พื้นที่ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.33$ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (FELW2CS MODEL) มีรายละเอียดดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกพื้นที่ในการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อยู่ 2 พื้นที่ ตามขั้นตอนการวิจัย เป็นตัวแทนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งได้ทำการเลือกให้พื้นที่จังหวัดราชบุรีเป็นตัวแทนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นพื้นที่ทดลองใช้รูปแบบกิจกรรม โดยพื้นที่ บ้านโคกหม้อ หมู่ 3 ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี และพื้นที่บ้านกล้วย หมู่ 3 ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ทั้ง 2 พื้นที่ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งกิจกรรมการปั้นเตาอั้งโล่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่คู่กับชาวราชบุรี อีกทั้งยังเป็นวิถีชีวิตในการประกอบอาหารของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ตลอดจนประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ภูมิปัญญานี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบัน จากความต้องการในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมสร้างสรรค์นี้ ถือเป็นการเพิ่มจุดเด่นทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีอีกช่องทางหนึ่ง อีกทั้งยังเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้มาเยือนเกี่ยวกับจังหวัดราชบุรีที่ไม่ได้มีแค่โอ่งมังกร กระถางต้นไม้ แต่ยังมีเตาอั้งโล่ที่เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสผ่าน กิจกรรมการปั้นเตาอั้งโล่ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ใหม่ๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

พื้นที่การทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีตัวแทนเป็น 2 พื้นที่อันอยู่ในจังหวัดราชบุรี เป็นตัวแทนคือ โรงเตาบ้านโคกหม้อดงกรี หมู่ 3 ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลหลักเมือง และ โรงเตานางประไพบ้านกล้วย หมู่ 3 ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี อยู่ในเขตการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลท่าราบ

การนำารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ไปทดลองใช้ และศึกษาผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีผู้ทดลองใช้กิจกรรมการปั้นเตาอั้งโล่ ใน 2 พื้นที่ โดยผู้ทดลองใช้กิจกรรมจำนวน 30 คน ทดลองใช้กิจกรรมทั้ง 2 พื้นที่

เมื่อทำการทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 แล้วนั้น ผู้เข้าร่วมทดลองได้มีการทำแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และสามารถนำไปใช้ในการจัดทำ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลาง
ตอนล่าง 1 ได้อย่างเป็นรูปธรรม

1. ผลจากการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมโดยผู้ทดลองใช้ มีดังนี้

ตารางที่ 10 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

(n=30)

ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ร้อยละ
เพศ	
ชาย	33.33
หญิง	66.66
อายุ	
ต่ำกว่า 20 ปี	26.66
20 – 30 ปี	10
31 – 40 ปี	11.66
41 – 50 ปี	11.66
51 – 60 ปี	20
60 ปี ขึ้นไป	20
สถานภาพสมรส	
โสด	40
แต่งงาน	43.33
หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่	3.33
หม้าย	13.33
ที่อยู่ปัจจุบัน	
จังหวัดกาญจนบุรี	-
จังหวัดราชบุรี	100
จังหวัดนครปฐม	-
จังหวัดสุพรรณบุรี	-
ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

(n=30)

ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ร้อยละ
ระดับการศึกษา	
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	16.66
อนุปริญญา หรือ ปวส.	18.33
ปริญญาตรี	30
สูงกว่าปริญญาตรี	-
อื่น ๆ	35
อาชีพ	
นักเรียน / นักศึกษา	28.33
ครู / อาจารย์	1.66
รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1.66
พนักงานบริษัทเอกชน	18.33
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	33.33
เกษตรกร	3.33
รับจ้างทั่วไป	10
อื่น ๆ	3.33
รายได้เฉลี่ย / เดือน	
5,000 บาทหรือต่ำกว่า	46.66
5,001 – 10,000 บาท	8.33
10,001 – 15,000 บาท	13.33
15,001 – 20,000 บาท	20
20,001 – 25,000 บาท	8.33
สูงกว่า 25,000 บาท	3.33

จากตารางที่ 10 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ประชาชนและนักท่องเที่ยวดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีเพศหญิงเข้าร่วมทดลองมาเป็นร้อยละ 66.6 ส่วนเพศชายอยู่ที่ร้อยละ 33.3 มีช่วงอายุอยู่ที่ต่ำกว่า 20 ปีมากเป็นอันดับแรกคิดเป็น ร้อยละ 26.6 ตามมาด้วยช่วงอายุ 51 - 60 และ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวนผู้เข้าร่วมเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 20 ส่วน ช่วงอายุ 31 - 40 ปี

และ 41 -50 ปี มีผู้เข้าร่วมมาเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 11.6 เท่ากัน ส่วนช่วงอายุที่มีเข้าร่วมน้อยที่สุดก็คือ 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 10 เท่านั้น ด้านสถานภาพสมรส สถานะแต่งงานมากที่สุด ร้อยละ 43.3 รองลงมาคือสถานะโสด ร้อยละ 40 หม้ายร้อยละ 13.3 และน้อยที่สุดคือสถานะหย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่ร้อยละ 3.3

ประชาชนและนักท่องเที่ยวทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 100 ผู้เข้าร่วมทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีระดับการศึกษาที่อยู่ในรูปอื่น ๆ มากที่สุดอยู่ที่ ร้อยละ 35 รองลงมาคือ ปริญญาตรี ร้อยละ 30 อนุปริญญา หรือ ปวส. ร้อยละ 18.3 และน้อยที่สุดคือ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ร้อยละ 16.6

อาชีพของประชาชนและนักท่องเที่ยวทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มากที่สุดคือ ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ นักเรียน / นักศึกษา ร้อยละ 28.3 พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 18.3 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10 เกษตรกร และ อื่น ๆ เท่ากันอยู่ที่ ร้อยละ 3.3 น้อยที่สุดคือ ครู / อาจารย์ และ รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 1.6 เท่ากัน

ประชาชนและนักท่องเที่ยวทดลองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากที่สุดคือ 5,000 บาทหรือต่ำกว่า ร้อยละ 46.6 รองลงมาคือ 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 20 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 13.3 5,001 – 10,000 บาท และ 20,001 – 25,000 บาท ร้อยละ 8.3 น้อยที่สุดคือ สูงกว่า 25,00 บาท ร้อยละ 3.3

ส่วนที่ 2 ผลประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดย ผู้เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบกิจกรรม

ตารางที่ 11 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

(n=30)

ข้อ	ความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์	4.97	0.00	มากที่สุด
2	รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย	4.78	0.20	มากที่สุด
3	รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่	4.63	0.33	มากที่สุด
4	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว จากประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	3.95	0.28	มาก
5	กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน	4.98	0.05	มากที่สุด
6	กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่	4.33	0.52	มาก
7	ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
8	เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย	4.93	0.10	มากที่สุด
9	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม	4.97	0.00	มากที่สุด
10	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม	4.88	0.14	มากที่สุด
11	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม	4.95	0.05	มากที่สุด
12	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.18	0.18	มาก
13	วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา	4.92	0.11	มากที่สุด
14	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.98	0.05	มากที่สุด
15	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.95	0.05	มากที่สุด
รวม		4.76	0.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 ความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยรวมได้ผลอยู่ในระดับมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.76$), (S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายข้อได้ผลดังนี้ ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$), (S.D. = 0.00) รองลงมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.98$), (S.D. = 0.05) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.98$), (S.D. = 0.05) รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.97$), (S.D. = 0.00) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.97$), (S.D. = 0.00) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$), (S.D. = 0.05) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$), (S.D. = 0.05) เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$), (S.D. = 0.10) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$), (S.D. = 0.11) กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$), (S.D. = 0.14) รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$), (S.D. = 0.20) รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$), (S.D. = 0.33) กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$), (S.D. = 0.52) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.18$), (S.D. = 0.18) และน้อยที่สุดคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว จากประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.95$), (S.D. = 0.28)

ตอนที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 จากการสนทนากลุ่ม

หลังจากที่ผู้วิจัยนำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (FELW2CS MODEL) ไปทดลองใช้กับพื้นที่ทำการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้ง 2 พื้นที่ที่กำหนดขึ้นตอนนี้คือ การการสนทนากลุ่ม ศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 สรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวของกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 หรือกลุ่มจังหวัดกลุ่มทวารวดีมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน มีภูมิปัญญาจำนวนมาก มีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลายในแต่ละจังหวัด นอกจากนี้แต่ละจังหวัดยังอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพ ในวันเสาร์อาทิตย์นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในหลากหลายที่ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่วนในวันจันทร์ถึงวันศุกร์มีนักเรียนนักศึกษาเดินทางมาทัศนศึกษาในหลายสถานที่

“กลุ่มจังหวัดทวารวดีนั้นมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากครับ ผมได้นำนักเรียนมาทัศนศึกษาหลายครั้ง แต่ไม่ได้มาครั้งเดียวนะครับ เพราะแต่ละจังหวัดมีสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการทัศนศึกษาก็ถือเป็นการท่องเที่ยวนะครับซึ่งก็น่าจะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาหรืออาจจะเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1)” “ใช่แล้วครับประวัติศาสตร์เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและในการศึกษาประวัติศาสตร์ยังได้รับรู้ไม่ใช่ว่าใครยุคไหนเป็นยุคไหน แต่ยังรู้ว่าวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในพื้นที่ในอดีตเป็นอย่างไร ด้วยนะครับ (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 2)”

2. กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ผลจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 หรือกลุ่มจังหวัดกลุ่มทวารวดี ถือเป็นแหล่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศาสนา หรือแม้แต่ชาติพันธุ์ก็มีอยู่จำนวนมาก เช่น จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ สังขละบุรี ปราสาทเมืองสิงห์ เป็นต้น จังหวัดราชบุรี ได้แก่ วัดมหาธาตุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี เป็นต้น จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ เมืองโบราณอู่ทอง วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เป็นต้น และจังหวัดนครปฐม ได้แก่ พระปฐมเจดีย์ หลวงพ่อวัดไร่จิง เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดทวารวดีมีศาสนสถานจำนวนมาก

“ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดของเรา มีวัดวาอารามจำนวนมาก ล้วนแต่เก่าแก่อายุเป็นร้อย ๆ ปี แต่ในบางพื้นที่ก็ไม่ได้มีแค่วัดนะครับ ยังมีตลาดโบราณ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น หรือบางพื้นที่หน่วยงานท้องถิ่นก็มีการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ด้วยนะครับ เพราะเอาจริง ๆ แล้วหน่วยงานท้องถิ่นจะสามารถทำอะไรได้มากเลยนะครับในท้องถิ่น เพราะเขาอยู่ในพื้นที่(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3)” “กิจกรรมบางกิจกรรมพัฒนาชุมชนอำเภอ พัฒนาชุมชนจังหวัดก็มีการร่วมมือกับท้องถิ่นที่จะจัดงาน จัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนและเปิดตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก็มีนะค่ะ(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4)”

3. ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ผลจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่มีความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยอย่างเตอั้งโล่มาเป็นกิจกรรม เพราะเตอั้งโล่ในอดีตเป็นอุปกรณ์ที่มีเกือบทุกบ้าน เพื่อใช้ในการหุงหาอาหาร แต่ไม่ได้มีใช้แค่ภาคกลางตอนล่าง แต่มีกระจายทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

“รูปแบบกิจกรรมถือว่ามีความคิดสร้างสรรค์นะครับ เพราะได้มีการนำเอาเรื่องการปั้นเครื่องปั้นดินเผาหรือการปั้นเตอั้งโล่ที่มีความโดดเด่นมาตั้งแต่อดีต มาทำเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีขั้นตอนและจากการที่มีผู้ที่มีความรู้ในองค์ความรู้ด้านการปั้นเครื่องปั้นดินเผาประเภทเตอั้งโล่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจง่าย (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1)” “กิจกรรมเท่าที่เห็นผู้เข้าร่วมได้ทำกิจกรรม จะเห็นได้ว่ากิจกรรมดีมากทำให้ผู้เข้าร่วมได้ประสบการณ์การปั้นเตอั้งโล่ร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือผู้ที่ทำอยู่ประจำ (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3)” “ในการทำกิจกรรมคนเข้าร่วมมีความสนใจในวิธีขั้นตอนการทำมากเลย มีการถามเป็นระยะว่าจะทำอะไรยังไง เสร็จขั้นตอนนี้แล้วทำอะไรต่อ (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 6 กล่าวเสริม) ถือว่าเป็นกิจกรรมที่คนที่ไม่เคยทำได้เห็นขั้นตอนการปั้นเตอั้งโล่ได้เห็นว่ามันทำยาก”

4. สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ผลจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ในการทดลองกิจกรรมดังกล่าว สิ่งที่ควรปรับปรุงคือสถานที่ที่เป็นสถานที่จริงในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ ที่มีจุดเด่นที่อุปกรณ์ครบถ้วน ทำให้ผู้ทำกิจกรรมได้รับประสบการณ์ตรงในพื้นที่จริงถือเป็นเสน่ห์ของรูปแบบกิจกรรมนี้ แต่ไม่สามารถรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเพื่อการทำกิจกรรม ดังนั้นควรปรับปรุงหรือพัฒนาสถานที่ทำกิจกรรมในรูปของศูนย์การเรียนรู้ มีสื่อประเภทต่าง ๆ จัดแสดงให้เห็นประวัติความเป็นมา มีอุปกรณ์ที่พร้อมจะสาธิตและทำกิจกรรมได้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากยิ่งขึ้น มีห้องน้ำร้านค้าเล็ก ๆ ที่จอดรถเพียงพอ จะเป็นสิ่งที่ดีในการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

“ในเรื่องของสถานที่ค่อนข้างเป็นปัญหาอยู่ เพราะไม่ได้ออกแบบมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จึงทำให้รองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวมาได้จำกัด ถ้าจะให้ดีหากทางพื้นที่มีการวางแผนที่จะให้ทางพัฒนาชุมชนของเราช่วยดูแลในเรื่องของการพัฒนากิจกรรมคงต้องให้ผู้นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลดำเนินเรื่องมาทางพัฒนาชุมชนอำเภอ จะช่วยเหลือ

ทางด้านงบประมาณตามระเบียบของราชการ ส่วนผู้ดำเนินกิจกรรมไม่น่าเป็นห่วงเพราะผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นมืออาชีพมากคะ (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 3)” “(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4)ใช้ครับหากจะให้พัฒนาชุมชนช่วยเหลือในเรื่องของการพัฒนาสถานที่ให้มีความเหมาะสมกว่านี้ก็ได้ นะครับ ขอแค่ดำเนินโครงการมาตามระเบียบ ทางพัฒนาชุมชนเราจะช่วยอย่างเต็มที่เลยครับ” (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 2) “ดีเลยครับ มีหน่วยงานมารองรับในการพัฒนา อนาคตอาจจะเห็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีกิจกรรมปั่นเตาอยู่ในฐานข้อมูลของกิจกรรมการท่องเที่ยวของพัฒนาชุมชน”

5. การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ผลจากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถทำได้ แต่ต้องมีแรงขับเคลื่อนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เนื่องจากการตั้งต้นในเรื่องของการพัฒนา กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้หรือปราชญ์ มาช่วยเหลือในเรื่องของการจัดการองค์ความรู้ก่อนที่จะลงมือสร้างรูปแบบของกิจกรรมว่าจะใช้กิจกรรมอะไร เนื่องจากกิจกรรมใดก็ตามที่จะนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีจุดเด่น ส่วนสำคัญคือสถานที่ เป็นสิ่งจำเป็น เพราะในการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่จัดกิจกรรมครั้งนี้ เห็นควรให้มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรม อาจจะใช้พื้นที่ของวัดในพื้นที่ หรือ หน่วยงานราชการเป็นสถานที่จัดกิจกรรมหรือพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้

“แน่นอนเลยครับ การพัฒนาภูมิปัญญาอื่น ๆ มาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ทำได้แน่ครับ แต่อาจจะต้องผ่านการระดมความคิดของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ว่ามีอะไรเป็นจุดเด่น เป็นภูมิปัญญาที่ใกล้สูญหายไปหรือต้องอนุรักษ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาตระหนักถึงสิ่งที่จะมาทำกิจกรรม (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 4)” นอกจากนี้ปราชญ์ชาวบ้านอย่าง (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 5) กล่าวว่า “ผมคิดว่าทำได้แน่ครับ แต่ต้องดูว่าพื้นที่นั้นเขามีอะไรที่เป็นจุดเด่น และอยากจะอนุรักษ์ แต่ที่สำคัญต้องทำให้ดีนะครับ เชิญปราชญ์ชาวบ้านที่เก่งหรือชำนาญในภูมิปัญญานั้นมาช่วยในการออกแบบกิจกรรม และให้ข้อมูล มันจะดีมาก ๆ ส่วนตัวผมเรื่องการทำกิจกรรมปั่นเตาครั้งนี้ ผมดีใจมากครับ ที่มีคนมาดูแลการทำเตา ซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังเห็นว่าเตาไม่ใช่ของง่าย ทางเทศบาลก็เคยมาคุยว่าจะให้นักเรียนมาดูแลว่าทำอย่างไร แต่ตอนนี้ก็เสียไป ส่วนอนาคตใครอยากจะทำแล้วจะทำเป็นอาชีพผมก็ยินดีสอนให้นะ แต่ต้องหัดจนเกิดความชำนาญถึงจะทำถึงขั้นขายได้ แต่ถ้าทำได้ผมยินดี ขนาดหลานผม (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 7) กว่าจะทำได้ขนาดนี้ก็ต้องใช้เวลาพอสมควร ด้าน (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1) ยังพูดเสริมอีก

ว่า “หากเป็นตามที่ปราชญ์ชาวบ้านได้บอกว่าทางเทศบาลมาดูแลแล้ว ก็จะดีมาก ๆ ที่ให้โรงเรียนใกล้เคียงแถวนี้มาเรียนรู้ เพราะมันดีมากเลยครับ เพราะเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป และอนาคตหวังว่าเทศบาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ จะทำแบบนี้บ้าง”

โดยสรุปเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 นั้นจากการสนทนากลุ่มได้มีการรับรองรูปแบบการท่องเที่ยว(FELW2CS MODEL) สามารถนำมาใช้ในการท่องเที่ยวได้จริง โดยกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจง่าย เสริมสร้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ หากผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมมาในรูปแบบครอบครัวจะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว กิจกรรมที่พัฒนามีความเหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน พัฒนาทักษะของตนเอง เนื่องจากผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม โดยประมาณ 1 ชั่วโมงก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวพื้นที่อื่น ๆ และกิจกรรมการปั้นเตาถือเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมรายได้ให้กับพื้นที่จำเป็นต้น มีการบูรณาการร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐในพื้นที่ หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานจากส่วนกลาง ส่วนภาคเอกชนในพื้นที่เป็นส่วนสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (2) เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และ(3) เพื่อทดลองและประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ในพื้นที่กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1 หรือกลุ่มจังหวัดทวารวดี มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมาก ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 400 คน เลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม แบบประเมินสภาพกิจกรรมและศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวทางการสนทนากลุ่ม ทดลองใช้รูปแบบกิจกรรม โดยให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566 ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์(SWOT) ผลที่ได้จากการศึกษาสรุปดังนี้

สรุปการวิจัย

1. สภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านอุทยานประวัติศาสตร์ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ เยี่ยมชม ศาสนสถานที่สำคัญ การเลือกซื้อสินค้าในตลาดพื้นเมืองที่พัฒนาจากวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ การแต่งกายพื้นเมือง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคล

2. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่พัฒนาขึ้น คือ FELW2CS MODEL มีองค์ประกอบตามรายละเอียดคือ F: Fun (ความสนุก) E: Experience (ประสบการณ์) L: Learning (การเรียนรู้) W: Wisdom (ภูมิปัญญา) C: Conservation (การอนุรักษ์) C: Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) S: Sustainability (ความยั่งยืน) ผ่านการรับรองความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในระดับมาก

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และ

ผลจากการประเมิน ปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า FELW2CS MODEL สามารถนำมาใช้ในการท่องเที่ยวได้จริง โดยกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจง่าย เสริมสร้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ หากผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมมาในรูปครอบครัวจะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว และเป็นกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลเมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นผู้วิจัยได้นำวัตถุประสงค์การวิจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

สภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านอุทยานประวัติศาสตร์ การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ เยี่ยมชม ศาสนสถานที่สำคัญ การเลือกซื้อสินค้าในตลาดพื้นเมืองที่พัฒนาจากวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ การแต่งกายพื้นเมือง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคลสอดคล้องกับงานของ จิรา努ช โสภาและคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นในกลุ่มเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม (สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร, พระนครศรีอยุธยา) นำเสนอเกี่ยวกับพื้นฐานด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร พระนครศรีอยุธยา ว่ามีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันยาวนานเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นำเสนอผ่านการศึกษารับรู้ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านอาหารพื้นถิ่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ สัญญา พานิชยเวช และคณะ(2560) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพัฒนาการเมืองสวรรคโลกและมรดกวัฒนธรรมชุมชน ผู้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเครือข่ายชุมชนคนสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ที่ได้ให้ทัศนะว่า ประวัติศาสตร์ และมรดกของวัฒนธรรมชุมชนเป็นรากฐานที่จะสามารถพัฒนาพื้นที่ให้มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ในรูปแบบของทั้งรูปแบบการเยี่ยมชมพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน วิรุณศิริ โงมา และคณะ (2556) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ผลการศึกษาปรากฏว่า กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทศาสนา ชมอาคาร สิ่งปลูกสร้างทางศาสนา วิหาร โบสถ์ พระประธาน เป็นต้น

ยังมีการความสนใจในกิจกรรมด้านหัตถกรรม เช่น เครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อรรถพร บุญวัฒน์ (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย ได้ผลจากการศึกษาปรากฏว่าการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสเสน่ห์ของวิถีชีวิตล้านนา อาหาร ศิลปะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย จากการศึกษาที่มีผลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเชียงรายส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบมากขึ้น

2. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พัฒนาขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. F: fun (ความสนุก) 2. E: experience (ประสบการณ์) 3. L: Learning (การเรียนรู้) 4. W: wisdom (ภูมิปัญญา) 5. C: Conservation (การอนุรักษ์) 6. C: creativity (ความคิดสร้างสรรค์) 7. S: sustainability (ความยั่งยืน) โดยผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 6 ท่าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมที่ถือเป็นต้นทุนหรือมรดกของบรรพบุรุษ โดยนำมาปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นหลักที่นำเสนอรูปแบบกิจกรรมเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถปรับปรุงให้สนองต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวได้ในหลายรูปแบบและหลายประเภท นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนา ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อสร้างการตระหนักรู้ สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับลักษณะ เกษราพันธุ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก การวิจัยชิ้นนี้อยู่ในรูปแบบของการวิจัยและพัฒนา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก นั้นมีการใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้เป็นการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่คำนึงถึงองค์ประกอบด้านพื้นฐานของชุมชน การจัดการความรู้เป็นการกำหนดกิจกรรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และคนในท้องถิ่น

ธารณี นวสนธิ (2557) ศึกษาเรื่อง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้สำรวจและพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวทดลองคือ การปั่นหม้อ การทำสับประดประดิชู้จากผ้าไทย การทำขนมโรตีสายไหม การทำขนมหั้นตรา การสานปลาตะเพียนโบราณ การทำว่าวไทย การถักเป็ดญวน การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากต้น โสนหางไก่ การทำการบูรประดิษฐ์ และการทำเรือจำลอง อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากวรรณกรรมพื้นบ้าน พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่แบ่งเป็น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมแรกมีการแต่งตัวเป็นตัวละครในเรื่องปลาบู่ทอง มีการสอนการแสดงและทำของที่ระลึก กิจกรรมที่สอง กิจกรรมเกี่ยวกับทำเครื่องตุ้มมือกเทล การระบายสีรูปปั้นดินเผาปลาบู่ทอง กิจกรรมสุดท้ายเป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องปลาบู่ทอง

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานของ วรณวีร์ บุญคุ้มและคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์ เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย ผลการศึกษาปรากฏว่า ได้มีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์บนเส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย ออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางเมืองกาญจนบุรี-เขาช่วงขาด และ เส้นทางอุทยานประวัติศาสตร์ (เมืองสิงห์)-บ้านน้ำพุร้อน กิจกรรมทั้งสองเส้นทางนั้น มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่ต่างยุคสมัยในช่วงระยะเวลาที่น่าสนใจ มีทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทย ประวัติศาสตร์ในช่วงยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดจนได้ศึกษาพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งความรู้ที่มีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในอดีต ศตวรรษ ประจักษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่าสภาพพื้นที่ในการศึกษามีความพร้อมเหมาะแก่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่น มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ศูนย์การเรียนรู้ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนได้ร่วมกับชุมชนในพื้นที่พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแล้วน้อมนำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ผลการทดลองใช้ และศึกษาผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่ามีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และ ผลจากการประเมิน ปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า FELW2CS MODEL สามารถนำมาใช้ในการท่องเที่ยวได้จริง โดยกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจง่าย เสริมสร้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ หากผู้ที่เข้า

มาทำกิจกรรมมาในรูปครอบครัวจะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว และเป็นกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม เนื่องจากรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีองค์ประกอบที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้ที่กิจกรรมได้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่สามารถทำได้จริงและเห็นคุณค่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดึงมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต รวมถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า กิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเข้าใจง่าย เสริมสร้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่ หากผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมมาในรูปครอบครัวจะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว กิจกรรมที่พัฒนามีความเหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผลงานของตน พัฒนาทักษะของตนเอง เนื่องจากผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม โดยประมาณ 1 ชั่วโมงก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปท่องเที่ยวพื้นที่อื่น ๆ และกิจกรรมการปั่นเตาอั้งโล่ถือเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมรายได้ให้กับพื้นที่จำเป็นต้นมีการบูรณาการร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐในพื้นที่ หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานจากส่วนกลาง ส่วนภาคเอกชนในพื้นที่เป็นส่วนสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ วรภพ วงศ์รอด (2560) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ การศึกษาพบว่าการพัฒนาพื้นที่ชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการนี้ได้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ มีการศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ต้นแบบสร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมและจัดทำข้อมูลทางวัฒนธรรม ด้านสัญญา พานิชยเวชและคณะ (2560) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาดูงานเมืองสวรรค์โลกและมรดกวัฒนธรรมชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเครือข่ายชุมชนคนสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย ที่ศึกษาในประเด็นพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ของเมืองสวรรค์โลกนั้นศึกษาในหลากหลายมิติ เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นศึกษาบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่วิจัย ผลจากการวิจัยพบว่าการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน มีการร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ จากหน่วยงานท้องถิ่น ตลอดจนเอกชน ร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์มีการจัดทำข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การจัดโปรแกรมทัวร์ ในเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน มีการทดลองทำทัวร์ มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การวิจัยยังได้มีการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวที่นำเทคโนโลยีมาช่วยเหลือในการจัดการท่องเที่ยวผ่านเยาวชนในพื้นที่ มีการพัฒนาเสริมสร้างให้ชุมชนจัด CBT (Community Based Tourism :CBT) และส่งเสริมให้ชุมชนนำเที่ยวตามหลักของการท่องเที่ยว เช่น การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยให้มีจรรยาบรรณและเทคนิคการนำเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ชมพูนุท ภาณุภาส (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยพวนโดยชุมชน ผลจากการศึกษาพบว่าชุมชนไทยพวนนั้นถือเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเป็นมา มีอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม จึงมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม มีการจัดการเชิงระบบมาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและพัฒนา ในการวิจัยยังมีการร่วมสร้างและพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยและร่วมกับชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยพวนให้สามารถเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตลอดจนรักษาองค์ความรู้ของชาวไทยพวนให้ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ นพพร จันทราวัช และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาปรากฏว่า มีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสร้างอัตลักษณ์ และส่งเสริมให้พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถาน ตลอดจนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้จากการท่องเที่ยวในชุมชนอันมีพิพิธภัณฑสถานเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์แบบฝรั่งเศสโดยชาวบ้านเกาะเกร็ด ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กำลังจะลี้มในฐานะของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวชมสถานที่สำคัญในชุมชนเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่น ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนส่งผลให้เกิดความยั่งยืนเพราะมีการร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น จากการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนนทบุรี

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยสามารถนำกระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรมในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือแหล่งวัฒนธรรม โดยปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ให้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรม และจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีฐานจากภูมิปัญญาในพื้นที่อื่น ๆ ได้

1.2 จากผลการวิจัยสามารถนำการจัดการองค์ความรู้ชุมชน ที่ประกอบด้วย ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิต ให้เป็นการเรียนรู้และการพัฒนาบุคคลในเชิงระบบการศึกษาทั้งในส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่แหล่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรม วิถีชีวิตในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาต่อยอดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการปกครอง. (2564). **ข้อมูลอำเภอเมืองราชบุรี**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ธค 64 เข้าถึงจาก

<https://www.amphoe.com/dods/front/base/html/page-info.php?catm=70010000>

กองยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเพื่อการ**

ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เข้าถึงเมื่อ 4 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก

https://mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12288

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน. (2554). **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับการ**

คุ้มครองแรงงาน. เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2562. เข้าถึงได้จาก

<http://www.labour.or.th/article/doc/A-14.pdf>

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). **สรุป**

ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยปี 2562. ม.ป.ท.

_____. (2562). **ระบบสถิติท่องเที่ยวของประเทศไทย**. เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2562

https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11321

กวี วรกวิน. (2547). **แผนที่ความรู้ท้องถิ่นไทย ภาคตะวันตก**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพ

วิชาการ.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**.

กรุงเทพฯ : กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว.

_____. (2566). **หมู่บ้านอีต่อง ตำบลปลีลือก**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566

เข้าถึงได้จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/attraction/101105>

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559). **เกณฑ์การ**

พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย. ม.ป.ท.

_____. (2560). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (2560 – 2564)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน

กิจการ โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2566). **ศูนย์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม วัดโพรงมะเดื่อ**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม

2566 เข้าถึงได้จาก <http://www.m-culture.in.th/album/>

กาญจนา เกียรติมนิรัตน์. (2546). **ภูมิปัญญาในการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ: รูปแบบการเรียนรู้และ**

การถ่ายทอดความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กาญจนา พันธุ์นุช. (2550). **แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559)**. กรุงเทพฯ:

กระทรวงวัฒนธรรม.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). **พิพิธภัณฑ์สงครามอักษะและเชลยศึก**. เข้าถึงเมื่อ 16

มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **ถ้ำกระแซ ทางรถไฟสายมรณะ**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **วัดถ้ำเสือ**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2565). **พิพิธภัณฑ์ลูกหลานพันธุ์มังกร (อุทยานมังกรสวรรค์)**.

เข้าถึงเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2565 เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ สุพรรณบุรี**. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม

2566 เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชวนาไทย**. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **วัดไร่ขิง**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **พระปฐมเจดีย์**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2565). **วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร**. เข้าถึงเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2565

เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **ตลาดดอนหวาย**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). **เมืองเก่ากำแพงแสน**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้

จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566

เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **พระราชวังสนามจันทร์**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>

_____. (2566). **ตลาดท่านา**. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

- <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 _____ (2565). **ด่านเจดีย์สามองค์**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก
<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 _____ (2566). **อุทยานทหารสัมพันธมิตร(ดอนรัก)**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก
<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 _____ (2566). **พิพิธภัณฑน์ใหญ่วัดขนอน**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566
 เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 _____ (2566). **เขาก่อนจันทร์**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก
<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 _____ (2566). **หลวงพ่อก่อนจันทร์ วัดช่องลม**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566
 เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 _____ (2566). **ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ราชบุรี**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566
 เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>
 กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่น ไวย. (2561). **แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ
 อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**. วารสารศิลปศาสตรมหาวิทาลัยแม่โจ้, 6(1)
 ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2561). **แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการจัดการธุรกิจ
 ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
 กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร. (2566). **กำแพงเมืองกาญจนบุรี และ ประตูเมืองทิศ
 ตะวันตก**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก
<https://www.finearts.go.th/promotion/view/>
 ขันฤทธิ์ ปฐมเล็ก. (2547). **การจัดการความรู้ก้าวสู่ยุคสังคมเศรษฐกิจ ฐานความรู้**. นักบริหาร. 24, 2
 (เมษายน-มิถุนายน).
 จารุวรรณ รัตนโกคา. (2551). **การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะวิชาชีพ
 หัตถกรรมโดยภูมิปัญญาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
 พระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
 จุฑารัตน์ สราวณะวงศ์. (2552). **“การพัฒนาตัวแบบของกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น”**.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 จุฑามาศ คงสวัสดิ์. (2550). **แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณคู่มือ
 จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จิราνούช โสภากและคณะ. (2561). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นในกลุ่มเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม (สุโขทัยศรีลัษณาลัยและกำแพงเพชร, พระนครศรีอยุธยา). ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

จังหวัดกาญจนบุรี. (2565). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดกาญจนบุรี. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 กย. 65 เข้าถึงจาก <https://www.kanchanaburi.go.th/au/travel/kanintro.php>

จังหวัดนครปฐม. (2565). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดนครปฐม. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 กย. 65 เข้าถึงจาก <http://www.nakhonpathom.go.th/content/history>

จังหวัดราชบุรี. (2564). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ธค 64 เข้าถึงจาก <http://123.242.157.9/hdetail.php?QNo=1&QSt=A&QGroup=0>

จังหวัดสุพรรณบุรี. (2565). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสุพรรณบุรี. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 กย. 65 เข้าถึงจาก <https://ww1.suphanburi.go.th/content/history>

_____. (2566). สะพานข้ามแม่น้ำแคว. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก https://ww2.kanchanaburi.go.th/travel_top/detail/8

ฉลาด จันทรสมบัติ. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษาบัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทาลัยมหาสารคาม.

ฉันทซ์ วรรณถนอม. (2552). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สามลดาจำกัด.

ชานนท์ วิสุทธิชานนท์. (2558). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ. (2555). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวตลาดน้ำภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชมพูนุท ภาณุภาส. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยพวนโดยชุมชน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุติมา ศรีไชย. (2559). การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านฉนวนสามแสน. การค้นคว้าอิสระศึกษาศึกษาหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ. (2548). การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

เชิดชัย อ่องสกุลและค่านวณ นวลสนอง. (2561). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ
สงขลาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยทักษิณ. สงขลา :
มหาวิทยาลัยทักษิณ.

จิรัชญา มณีเนตร. (2553). ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2563) การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน **Community Based Tourism
Management**. เข้าถึงเมื่อ 3 มิถุนายน 2563 เข้าถึงได้จาก

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jitt/article/view/113060/88029>

คาริน วรณทรัพย์. (2561). รูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาคุุฎิบัณฑิตสาขาการจัดการเพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

เดือนใจ รักษาพงศ์. (2551). “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษาคุุฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทรงยศ สาโรจน์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรม
กรณีศึกษาชุมชนเรือนแพ ลุ่มน้ำสะแกกรัง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาคุุฎิ
บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทรงสิริ วิจิรานนท์. (2564). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนคูบัว จังหวัดราชบุรี.
งานวิจัยได้รับการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ ปี 2564
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ทิพย์สุดา พุฒจร. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาคุุฎิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2548). องค์กรแห่งความรู้จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: แชนท์โฟร์พรีนตี.

ทัศนวรรณ ชิมาคำ. (2553). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาเรื่อง การทอผ้ายกคำพูน.

เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไทยรัฐออนไลน์. (2566). วัดสามพราน. เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://www.thairath.co.th/lifestyle/travel/thaitravel/1929083>

ธารณี นวสันธิ. (2557). รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวใน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการจัดการ
นวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธัญกรณีย์ โพธิกาวิณ. (2553). กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรี

ประเภทขลุ่ยและแคนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคูบัว อำเภอเมือง จังหวัด
ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นพพร จันทรนำชู และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานเพื่อการ

เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี. ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.).

นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตรและคณะ. (2561). การพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ :

กรณีศึกษากลุ่มชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สนับสนุน
งบประมาณการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

นรินทร์ สังข์รักษา. (2559). การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่5. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัย

ศิลปากร

นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ. (2561). รูปแบบความหลากหลายของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

เชิงสร้างสรรค์แม่น้ำแม่กลองเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มศักยภาพสูง. นครปฐม :
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิวัติ เรืองพานิช. (2556). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์ กองทุนจัดพิมพ์ตำราป่าไม้

นุชนารถ รัตนสูงศักดิ์, ภูริวัจน์ เดชอุดมและอรช กระแสอินทร์. (2561). Local NEO SME หัวใจ

เก่า คิดแนวใหม่ สู่ตลาดธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. เสนอต่อกระทรวงมหาดไทย.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- เนาวรัตน์ พลายน้อย. (2546). การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในการถอดบทเรียนด้วย เครื่องมือ
การวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- นัชรี จิระนคร (2550). ผ้าไหมยกทอง 1000 ตะกอ : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้ายกทอง “จันทร์ โสมมา”
จังหวัด สุรินทร์. สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวนุรักษ์. (2566). ย้อนรอยทวารวดี ชุมชนเมืองโบราณอุ้มทอง บ้านต้นแจงพัฒนา. เข้าถึงเมื่อ
14 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก https://www.navanurak.in.th/U_Thong_Travel/
- บดินทร์ วิจารณ์. (2547). การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท
- บุญสฤษฎ์ อเนกสุข และวสิน ปัญญาวุธตระกูล. (2559). การพัฒนารูปแบบและผลิตภัณฑ์ทางการ
ท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวในกลุ่ม
อาเซียน. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนกลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขต
ภูมิภาคตะวันตกเพื่อการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญา
ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2556). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : ชรรรมสาร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นนทบุรี : ชรรรมสาร.
- บุญองกาม เอี่ยมศรีปลั่ง. (2561). วิชาการจัดการการท่องเที่ยว. ราชบุรี : คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ประชิด สกณะพัฒน์, วิมล จิโรจพันธ์และอุดม เขยกิจวงศ์. (2554). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- ประเวศ วะสี. (2550). การเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤต. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ประพันธ์ เกียรติเผ่า. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนา
สังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ(2561-2580) (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135, ตอนที่ 82ก
(13 ตุลาคม 2561) : 21.
- ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (2563).
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133, ตอนที่ 115ก (30 ธันวาคม 2559)

- ผกาพันธ์ อินตะแก้ว. (2552). รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต. วิทยานิพนธ์
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด พ.ศ. 2561 – 2565 ฉบับทบทวน. (2563). เข้าถึงเมื่อ 25 พค 63
<https://www.nfc.or.th/wp-content/uploads/download-manager-files/>
- แผนพัฒนาภูมิภาคกลางตอนล่าง 1 (กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี) พ.ศ. 2562 – 2565
(ฉบับทบทวน). (2563). เข้าถึงเมื่อ 25 พค 63 <http://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2019/11/>
- พจนา สวนศรี. (2554). CBT มีมิติ พื้นที่ทางสังคมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว
สร้างการเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.
- พนารัตน์ เดชกุลทอง. (2552). การวิจัยและพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวพื้นบ้านในอนุภูมิภาคแม่น้ำ
โขง: กรณีศึกษาในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เลย.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์
เปอร์เน็ท.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. (2551). การศึกษากับการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม
- พระรัฐกร สุขอ้วน. (2551). ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปหัตถกรรมเครื่อง
ปั้นดินเผาเชิงเศรษฐกิจชุมชนของ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาวิริยุต ประสาทนอก. (2551). การอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตรของ
ชุมชนบ้านบาตรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิมพ์ระวี วิจารณ์รุ่งสัจด์. (2556). การท่องเที่ยวชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
โอเดียนสโตร์.
- ภารดร จินดาวงศ์. (2549). การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด.
- ภูวไนย บุญวรรณ. (2552). รูปแบบการจัดการความรู้ของหน่วยงานด้านงบประมาณของ
กองทัพอากาศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาล.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภุริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรอบแนวคิดสู่ทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่33 ฉบับที่2. 346-349

มรกต วัฒนศักดิ์. (2553). โรงเรียนอนุบาลเอกชน: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้จากฐานภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานด้านการดูแลพัฒนาการเด็ก. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. (2566). วัดหนองหอย. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://e-chayaratchaphuri.mcru.ac.th/>

_____. (2566). พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโกสินารายณ์ เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://e-chayaratchaphuri.mcru.ac.th/>

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2566). ตาราง กำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

http://www.edu.ru.ac.th/images/edu_files/Taro_Yamane.pdf

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น. (2563). เครื่องข่ายวิจัยอุดมศึกษาภาคกลางตอนล่าง. เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.western.ac.th>

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช. (2557). วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว หน่วยที่ 1-8. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.

_____. (2558). วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว หน่วยที่ 9-15. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช. (2562). ไทยศึกษา หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาชิราช.

มิวเซียมไทยแลนด์. (2566). จิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัว. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.museumthailand.com/th/museum/Jipathaphan>

_____. (2566). พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเก่า. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.museumthailand.com/th/museum/Ban-Kao-National-Museum>

ยุพิน พิพัฒน์พวนทองและคณะ. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์แบบฝรั่งเศสโดยชาวบ้านเกาะเกร็ด. ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ราณี อธิชัยกุล. (2557). การจัดการท่องเที่ยวเฉพาะทาง. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช.

- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2557). **ทูลทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาภาคพื้นสู่ไทยทรงดำใน
จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- รัศมี อ่อนปรีดา. (2558). **การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม.
วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.**
- รัตนา แสงสว่าง. (2549). **“ชุดโครงการวิจัยพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต: การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นภาคอีสานตอนบน”. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. รั้ง
นภา เลิศพัชรพงศ์และคณะ. (2561). การศึกษารูปแบบพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่าง
ยั่งยืน : กรณีศึกษา จังหวัดลำปาง. ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.**
- รุ่งนภา ขรรขเกษมสุข. (2556). **มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของ ปี แอร์บุรีดิเออ. วารสารเศรษฐศาสตร์
การเมืองบูรพา ปีที่ 2 ฉบับที่ 1. 36-39.**
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2556). **การพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้าง
การเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งชุมชน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- ลักขณา เกษราพันธุ์. (2558). **การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน
ชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- ลักขณาวิดี บุญยะศิรินันท์. (2557). **แนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว
เชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.**
- วรภพ วงศ์รอด. (2560). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
วัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์. ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. นครสวรรค์ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.**
- วรรณวีร์ บุญคุ้มและคณะ. (2559). **การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยสร้างสรรค์
เส้นทางกาญจนบุรี-ทวาย. สนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย
ศิลปากร. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- วาสนา โปรงจิตและกัญเนต จันทรจิต. (2559). **การท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญา
ท้องถิ่น อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา**

- มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
 วัชรินทร์ แส่นรุ่งเมือง. (2551). **ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐาน**
เพื่อการส่งออกของเกษตรกรในเขตทุ่งกุลาร้องไห้. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิรุณศิริ ใจมา และคณะ. (2556). **การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด**
เชียงรายที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. สนับสนุนการวิจัยจากสำนักงาน
 คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การวิจัย (สกว.).
- วิจารณ์ พานิช. (2547). **การจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริม
 การจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิมล คำศรี. (2549). **หนังสือชั้นครูคู่มือเมืองนครศรีธรรมราช.** นครศรีธรรมราช : คณะมนุษยศาสตร์
 และสังคมศาสตร์ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วีระศักดิ์ อุดมโชคและคณะ. (2557). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อ**
พัฒนาการท่องเที่ยวแหล่งน้ำพุร้อนในภาคตะวันตกของประเทศไทย. ได้รับการสนับสนุน
 การวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงาน
 กองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- ศดร. ประจักษ์. (2559). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดย**
ชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน จังหวัด
นครราชสีมา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศาลากลางจังหวัดนครปฐม. (2566). **วัดหนองพงนก (วัดเจริญราษฎร์บำรุง).** เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม
 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.xn--72cga3cbo8cg9b4c4etb0g3ef.com/place/detail/14>
- ศุภวรรณ รูปงาม. (2549). **KM: การจัดการความรู้เพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้.** วารสารบัญชี กลาง.
 ศิริวรรณ แก้วเพ็งกรอ. (2551). **ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อสืบสานและพัฒนารูปแบบการแสดงดนตรี**
ของชาวผู้ไทยจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิพร ต่ายคำ. (2557). **การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าของวิสาหกิจชุมชน**
จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศรีัญญา ศรีทอง. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโคกชุมชน. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีัญญา วรากุลวิทย์. (2558). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : แว่ววาพริ้นติ้ง.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2564). ฐานข้อมูลเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน **Traditional Objects of
Everyday Use** ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). เข้าถึง เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน
2564 เข้าถึงจาก <https://www.sac.or.th/databases/traditional-objects/th/>

_____. (2566). หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่ 2. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึง
ได้จาก <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/353>

_____. (2566). วัดคงคาราม-พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคาราม จ.ราชบุรี.
เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://communityarchive.sac.or.th/community/WatKongkharam>

_____. (2566). พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง จ.ราชบุรี. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566

เข้าถึงได้จาก <https://communityarchive.sac.or.th/community/WatMuang>

_____. (2566). พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ราชบุรี. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566

เข้าถึงได้จาก <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/444>

ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2561). การท่องเที่ยวชุมชน. เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2562. เข้าถึงได้ จาก
<https://www.gsb.or.th>

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2563). หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เข้าถึงเมื่อ
4 มิถุนายน 2563 เข้าถึงได้ จาก <http://cibtchiangmai.org/index.php?#article>

สมยศ วัฒนากมลชัย. (2558). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 17. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สมบัติ กาญจนกิจ. (2560). นันทนาการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สหวัดน์ แน่นหนา. (2562). การเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุนทางวัฒนธรรม. เข้าถึงเมื่อ 15 กรกฎาคม
(2562). เข้าถึงได้จาก <http://www.finearts.go.th/olddata/files/cultural.doc>

ส่วนพัฒนาส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริม
อุตสาหกรรม. (2559). ทุนทางวัฒนธรรมสร้างนวัตกรรม. อุตสาหกรรมสาร ปีที่ 58,
(พฤศจิกายน – ธันวาคม) : 6.

สัญญา พานิชยเวช และคณะ. (2560). การศึกษาพัฒนาการเมืองสวรรคโลกและมรดกวัฒนธรรม

ชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเครือข่ายชุมชนคนสวรรค์โลก จังหวัด
สุโขทัย. สนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารการพัฒนา
พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

_____. (2558). องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : คู่มือและแนวทาง
ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
(องค์การมหาชน).

สุพัตรา คงขา. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุงเพื่อ
เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาคุุณัติบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2563). หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เข้าถึงเมื่อ
4 มิถุนายน 2563 เข้าถึงได้จาก <http://cibtchiangmai.org/index.php?#article>

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด. (2562). แผนพัฒนาจังหวัด
เพชรบุรี(พ.ศ. 2561-2564). เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2562 จาก
<http://www.phetchaburi.go.th/kam/plan6164.pdf>

สำนักบริหารยุทธศาสตร์ภาคกลางตอนล่าง 1. (2559). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
(พ.ศ. 2561 - 2564). เข้าถึงเมื่อ 26 พฤษภาคม 2563.

<http://www.industry.go.th/ratchaburi/index.php/regulations/announce/item/11616-1-2561-2564>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2563). การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2563.
เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th>

_____. (2562). การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์. เข้าถึงเมื่อ 4 ธันวาคม 2562. เข้าถึงได้จาก
<http://www.royin.go.th>

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) (สรุปย่อ).
ม.ป.ท.

_____. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-
2564. (ม.ป.ท.)

_____. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-
2564. เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2562. เข้าถึงได้จาก

<http://www.ldd.go.th/www/files/81725.pdf>

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ(2563) แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษา
ภาค 4 (พ.ศ.2560-2564). เข้าถึงเมื่อ 2 มิถุนายน 2563. เข้าถึงได้จาก

http://www.reo3.moe.go.th/web/images/stories/plan60/Plan_2560-2564.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ผลกระทบภาคและจังหวัด แบบ
ปริมาณลูกโซ่ ฉบับพ.ศ.2560. เข้าถึงเมื่อ 2 มิถุนายน 2563. เข้าถึงได้จาก

<https://www.opsmoac.go.th/udonthani-dwl-files-431291791070>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
แบบอิงมาตรฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2566). หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566 เข้าถึง
ได้จาก <https://ww1.suphanburi.go.th/travel/detail/4>

_____. (2566). วัดป่าเลไลยก์วิหาร. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้
จาก <https://ww1.suphanburi.go.th/travel/detail/1/data.html>

_____. (2566). สามชุกตลาดร้อยปี. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก
<https://ww1.suphanburi.go.th/travel/detail/10>

_____. (2566). อนุสรสถานดอนเจดีย์. เข้าถึงเมื่อ 14 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้
จาก <https://ww1.suphanburi.go.th/travel/detail/11/data.html>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). กำแพงเมืองราชบุรี. เข้าถึง
เมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/3633>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). วัดไชยชุมพลชนะ
สงคราม (วัดใต้). เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/2620>

_____. (2566). อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก
<https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/2610>

สถาบันราชภัฏนครปฐม. (2545). เกียรติกำจรเกริกฟ้า หอมฟุ้งจรุงใจ. นครปฐม : สถาบันราชภัฏ
นครปฐม.

สุพัต หีบโอสถ. (2550). ศูนย์การเรียนรู้ ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้านในการ- พัฒนา
ชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านจัดสรร ตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก.

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุดารัตน์ ภัทรคุณพิทักษ์, ธิดารัตน์ เจริญเขต และประภาพร โสภภาพล. (2548). การจัดการความรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้บ้านโนนศึกษา ตำบลนาอุดม อำเภอโพททอง
จังหวัดร้อยเอ็ด. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

- สุภารัตน์ รอดบุญส่ง. (2549). การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชน บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์
จังหวัดอุตรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม โครงการ
การสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธิดา ชัยชมชื่น. (2553). การพัฒนาระดับปรับกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์บนพื้นฐาน
กระบวนการจัดการความรู้สำหรับหลักสูตรผลิตครูช่างอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. (2548). การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์.
- เสนาะ กลิ่นงาม. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2563).
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. เข้าถึงเมื่อ 4 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก
<https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/creativetourism/>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2563).
การท่องเที่ยวโดยชุมชน. เข้าถึงเมื่อ 3 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก
<https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/community-based-tourism/>
- _____. (2563). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เข้าถึงเมื่อ 4 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก
<https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/sustainable-tourism/>
- _____. (2563). คู่มือการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เข้าถึงเมื่อ 3 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก
<https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/stms/>
- _____. (2563). เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย. เข้าถึงเมื่อ 4
มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก <https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/standardfortourismthai/>
- _____. (2563). กระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. เข้าถึง
เมื่อ 4 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก file:///C:/Users/Acer/Downloads/ct-toolkit_th.pdf
- _____. (2563). ทำความรู้จักกับการท่องเที่ยวสร้างสรรค์. เข้าถึงเมื่อ 3 มิถุนายน 2563 เข้าถึง
ได้จาก <https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/ctdasta-concept/>
- _____. (2563). แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชน เพื่อชุมชน. เข้าถึงเมื่อ 4 มิถุนายน

2563 เข้าถึงจากfile:///C:/Users/Acer/Downloads/3c-concept.pdf

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) และคณะสังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา. (2555). **โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อนงค์ สระบัว. (2552). **“รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดการจัดการความรู้ของ
สถาบันอุดมศึกษา”**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรรถพงศ์ ศรีตะลาชัย. (2562). **แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อ
เส้นทางตามรอยพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี - จังหวัดหนองคาย
- จังหวัดบึงกาฬ - จังหวัดนครพนม)**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพะเยา.

อรรวรรณ บุญพัฒน์. (2557). **การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย.**
วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการนวัตกรรมการท่องเที่ยวและ
บริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อภิศักดิ์ คู่กระสังข์. (2557). **การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากวรรณกรรม
พื้นบ้าน**. สนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนคร.

อัจฉรา ศรีพันธ์. (2555). **กลยุทธ์การถ่ายโอนความรู้เพื่อปรับปรุงผลผลิตทางการผลิตสินค้าและบริการ
ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและ
ความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอี่ยมพร โดภาณุรักษ์กุล. (2558). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอด
ภูมิปัญญาผ้าทอไทยทรงดำ**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกวิทย์ ฌ กลาง. (2541). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.อุดม
พัศกุล. (2552). **After Action Review: AAR การทบทวนหลังการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพฯ: เพชร
เกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด.

โอ่งเรื่องศิลป์. (2566). **เรื่องของโอ่ง (พิพิธภัณฑ์โอ่ง)**. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2566 เข้าถึงได้จาก

<https://www.ruangkonggong.com/>

ภาษาอังกฤษ

- Awad, E. M., & Ghaziri, H. M. (2004). **Knowledge management**. New Jersey: Pearson Education.
- Bechstedt, H. (1997). **Participatory Research and Technology Development**. A Training manual based on a Workshop held from 26 May to 3 June, 1997 in Chiang Mai, Thailand.
- Best, J. (1981). **Research in education** (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Boyett, J.H., & Boyett, J.T. (1998). **The guru guide: The best idea of the top management thinker**. New York: John Willey & Son, program planning. Toronto: The Ontario Institute for Studies in Education.
- Brundage, D. H. and D. Mackeracher. (1980). **Adult learning principles and their application to program planning**. Toronto: The Ontario Institute for Studies in Education.
- Bukart, A. and Medlik, S. (1985). **Tourism, past, present and future**. London: Heinmann.
- Choo. (2000). **Working knowledge : How Organizations Manage What They Know**. Paper presented at the 11th Congresses of Southeast Asian Librarians, Singapore, (April), 26-28.
- Stipanovic, C., Rudan, E. (2014). **Development concept and strategy for creative tourism of the kvarner destination**. Tourism and Hospitality Industry 2014, congress proceedings Trends in Tourism and Hospitality Industry.
- Corson. (1990). **The Global Ecology Handbook**. Boston: Beacon Press.
- Cronbach, L. (1974). **Essentials of psychological testing** (3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Dalkir. (2005). **Knowledge management in theory and practice**. Boston, MA: Elsevier.
- Davenport and Beers. (1998). **Successful knowledge management project**. Sloan Management Review.
- Davenport and Prusak. (1998). **Working knowledge: How organizations manage what they know**. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Bormann, F. (2015). **Cultural Tourism and Sustainable Development: A Case Study of the AvatimeAmu (Rice) Festival in Volta Region, Ghana**. Global journal of human-social science: c sociology & culture Volume 15 Issue 1 version 1.0: 14-20.
- Gee, C. and Maskens, J. (1984). **The travel industry**. Westpot Connecticut: AVI.

- Grenier, L. (1998). **Working with indigenous knowledge**. Canada: The international development research center.
- Grieves. (2003). **Strategic human resource development**. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Grundstein. (2001). **Knowledge about sleep and driving in Australian adolescents**. *Sleep*, 24, Abstract Supplement A 111.
- JurĖnienĖ, Virginija. (2016). **Interaction between Cultural/Creative Tourism and Tourism/Cultural Heritage Industries**. *Tourism – From Empirical Research Towards Practical Application*:137-157.
- Brown, Keith G.; Pyke, Joanne; Johnson, David. (2007). **Aboriginal Culture Tourism: Heritage and Economic Development ; Reflections from the Cape Breton Experience**. Cape Breton University Sydney, Nova Scotia, Canada.
- Keyser. (2004). **Assessing The Relationship Between Knowledge Management and Plant Performance At The Tennessee Valley Authority**. Ph.D. Dissertation, Industrial and Systems Engineering and Engineering Management, The University of Alabama.
- Longworth, N., and Davies. (1999). **Lifelong Learning**. Wiltshire: Antony rowe Ltd.
- Ludovico Solima, Antonio Minguzzi. (2014). **Territorial development through cultural tourism and creative activities**. *Mondes du Tourisme*. 1 December 2014, 6-16 ISSN: 2109-5671.
- Marali. (2001). **Building and developing capabilities: A cognitive congruence framework. In knowledge management and organization competence**. New York: New York University.
- Marquardt, M.J. (2002). **Building the learning organization: Mastering the 5 elements for corporate learning**. Palo Alto, CA : Davies-Black.
- Marina Novelli , Nia Klatte, Claudia Dolezal. (2016). **The ASEAN community-based tourism standards: looking beyond certification**. *Tourism planning & development*, 2016 <http://dx.doi.org/10.1080/21568316.2016.1243146>
- Maslin Buaban. (2016). **Community-Based Creative Tourism Management to Enhance Local Sustainable Development in Kanchanaburi Province, Thailand**. United Kingdom: University of Exeter.
- Mckeen and Smith. (2003). **Making IT Happen : Critical Issues in IT Management**. Ontario:

Wiley.

McIntosh, R. and Goelner, C. (1986). **Tourism Principles, Practices, Philosophies**. 5th (ed.).

New York: John Wiley & Sons.

Mill, R. (1990). **Tourism: The international business**. New Jersey: Prentice-hall.

Nur Izzati Mohd Rodzi, Saniah Ahmad Zaki, Syed Mohd Hassan Syed Subli. (2013). **Between Tourism and Intangible Cultural Heritage**. AcE-Bs 2013 Hanoi ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies Hanoi Architectural University, Hanoi, Vietnam, 19-22 March 2013“Cultural Sustainability in the Built and Natural Environment”.

Nonaka and Takeuchi. (1995). **The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation**. Oxford, UK: Oxford University Press.

O'Dell, C., & Grayson, C.J. Jr. (1998). **If only we knew what we know : The transfer of internal knowledge and best practice**. New York: Prentice-Hall.

Ohridska- Olson, R. and Ivanov, S. (2010). **Creative Tourism Business Model and Its application in Bulgaria**. Retrieved October 4, 2010.

http://culturalrealms.typepad.com/files/creativetourismbm_article_1_lr.pdf

Pond, K. (1993). **The professional guide: Dynamics of tour guiding**. New York: Van Nostrand Reinhold.

Rahman, Salbiah Abd. (2010). **Malay cultural and heritage tourism at bukit Chandan, kuala Kangsar, perak, Malaysia**. unitar e-Journal. 2010, Vol. 6 Issue 2, p54-64.

Raj, Madhu. (1996). **Encyclopedic dictionary of psychology and education**. New Delhi: Anmol Publications PVT.

Richards, G. and Raymond, C. (2000) **Creative tourism**. *ATLAS News no.23*, pp. 16-20. ISSN 1388-3607.

Richards, G. and Wilson, J. (2006). **Developing Creativity in Tourist Experiences: A Solution to The Serial Reproduction of Culture ?**. *Tourism Management* , 27 : p1408-1413.

_____. (2006). **The changing context of cultural tourism-An introduction**. In G. Richards and J. Wilson (Eds.). *Cultural tourism to creative tourism-Part1: The changing context of cultural tourism*. Arnhem: ATLAS.

Sallis, E., Jonnes, G. (2002). **Knowledge management in education**. London: Kogan page.

Senge, M.T. (1990). **The fifth discipline: The art and practice of the learning organization**.

New York: Doubleday.

Skyrme and Amidon. (1997). **Developing a knowledge strategy: From management to**

leadership. In knowledge management: Classic and contemporary works. Cambridge, MA: MIT.

Sharratt, M., and Usoro, A. (2003). “**Understanding knowledge-sharing in online communities of practice, electronic.**” Journal on knowledge management. 1(2): 187-196.

Turban, E. (2004). **Decision support systems and intelligent systems.** Upper saddle river, NJ: Prentice hall.

Tiwana, A. (2000). **The knowledge management toolkit: practical techniques for building a knowledge management system.** Upper saddle river, NJ: Prentice Hall.

UNESCO. (1997). **National Strategies and Regional Co-operation for the 21st Century.**

Proceeding of the Regional Conference on Higher Education: Tokyo. Zack.

_____. (2006). **Towards sustainable strategies for creative tourism discussion report of the planning meeting for 2008.** International Conference on Creative Tourism Santa

Fe, New Mexico, USA October 25-27, 2006. Valeriu IOAN-FRANC, Elena-

Manuela ISTOC. (2007). **Cultural tourism and sustainable**

development. Romanian Journal of Economic Forecasting – 1/2007.

World Tourism Organization: WTO. (1997). **Tourism 2012 vision.** Madrid: WTO.

Wieng. (1996). **Language and Communication Disorders in Adults with learning Disabilities.**

In Adults with Learning Disabilities. N. Gregg, C. Hoy and Gay, A. F. eds. New York: Guilford Press.

Yan Liu, Shaowei Ning., and others. (2017). **Study Informing Policy on Chinese Ancient Town**

Tourism Based on a Tourist Satisfaction Survey : A Case Study in the City of

Chendu. Sustainability 2017,9,1087,doi:10.3390/su9071087

(www.mdpi.com/journal/sustainability).

ภาคผนวก ก
เรื่องมือวิจัย

แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว เรื่อง สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว เรื่อง สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาค
กลางตอนล่าง 1

(กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัด
สุพรรณบุรี)

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์
ตามหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1” ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากทุกท่าน ได้
โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ ตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และ
สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการวิจัย ตาม
หลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากรเท่านั้น คำตอบที่ท่านให้มาจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวท่านหรือองค์กร
ของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เป็นภาพรวม มิใช่รายบุคคล

ขอขอบคุณในความร่วมมือของทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายสหัส อินทรีย์

นักศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

(กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี)

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และความต้องการกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

1) ชาย

2) หญิง

2. อายุ

1) ต่ำกว่า 20 ปี

2) 20 – 30 ปี

3) 31 – 40 ปี

4) 41 – 50 ปี

5) 51 – 60 ปี

6) 60 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส

1) โสด

2) แต่งงาน

3) หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่

4) หม้าย

4. ที่อยู่ปัจจุบัน

ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

1.1) จังหวัดกาญจนบุรี

1.2) จังหวัดราชบุรี

1.3) จังหวัดนครปฐม

1.4) จังหวัดสุพรรณบุรี

ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

5. ระดับการศึกษา

1) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.

2) อนุปริญญา หรือ ปวส.

3)ปริญญาตรี

4) สูงกว่าปริญญาตรี

5) อื่น ๆ

6. อาชีพ

1) นักเรียน / นักศึกษา

2) ครู / อาจารย์

3) รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ

4) พนักงานบริษัทเอกชน

5) ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว

6) เกษตรกร

7) รับจ้างทั่วไป

8) อื่น ๆ

6. รายได้เฉลี่ย / เดือน

1) 5,000 บาทหรือต่ำกว่า

2) 5,001 – 10,000 บาท

3) 10,001 – 15,000 บาท

4) 15,001 – 20,000 บาท

5) 20,001 – 25,000 บาท

6) สูงกว่า 25,000 บาท

7. ในช่วงปี พ.ศ. 2563 ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กลุ่ม ทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี)

เคย (ดำเนินการตอบแบบสอบถามต่อไป)

ไม่เคย (ยุติการตอบแบบสอบถาม)

ตอนที่ 2 สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
(กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัด
สุพรรณบุรี)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความคิดของท่านมากที่สุด ข้อละ 1 ช่อง
เกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ที่	รูปแบบกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์						
1	การเรียนรู้การศึกษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน (อาคารเก่า/กำแพงเมือง/คูเมือง)					
2	การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑสถาน อุทยานประวัติศาสตร์					
3	การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑวัด และ ศาสนสถาน					
4	การเรียนรู้การศึกษา การเข้าชมพิพิธภัณฑชาวบ้าน					
5	การเรียนรู้การศึกษา การเยี่ยมชมอนุสาวรีย์					
6	การเรียนรู้การศึกษา เยี่ยมชมชุมชนโบราณ					
7	การเรียนรู้การศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่					
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม						
1	การเรียนรู้การศึกษา การแสดง และ การละเล่นวัฒนธรรมในพื้นที่					
2	การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับประเพณี ในพื้นที่					
3	การเรียนรู้การศึกษา เส้นทางวิถีชีวิตชุมชน					
4	การเรียนรู้การศึกษา การไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้สิ่งศักดิ์ตามความเชื่อ					
5	การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม (เลือกซื้อสินค้าสินค้าพื้นเมือง การแต่งกายพื้นเมือง)					
6	การเรียนรู้การศึกษา ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ วิถีชีวิต (การทำอาหาร / งานหัตถกรรม / การทำนา / การประกอบอาชีพ)					
7	การเรียนรู้การศึกษา การพักอาศัยร่วมกับชาวบ้าน (Homestay รับประทานอาหารพื้นถิ่น)					

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และความต้องการกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

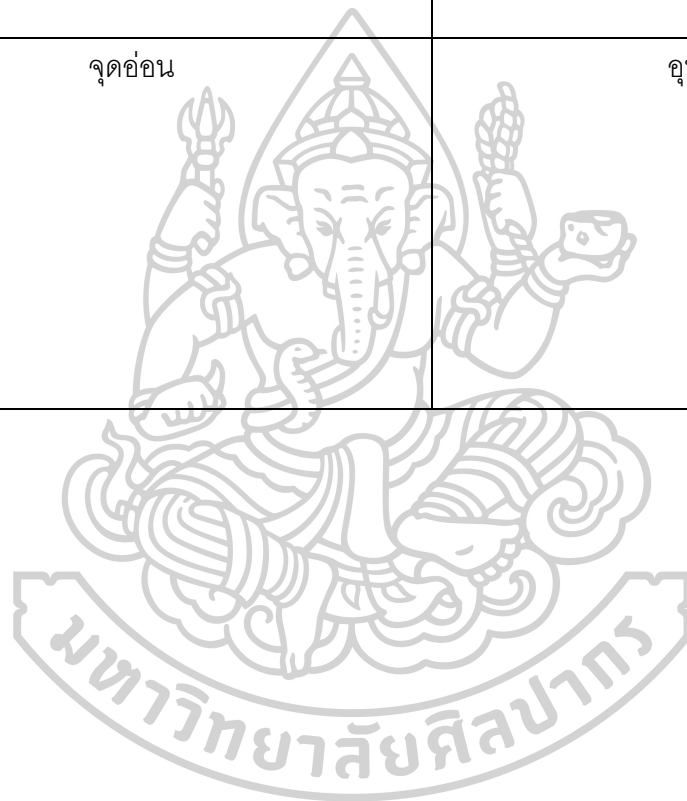
ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

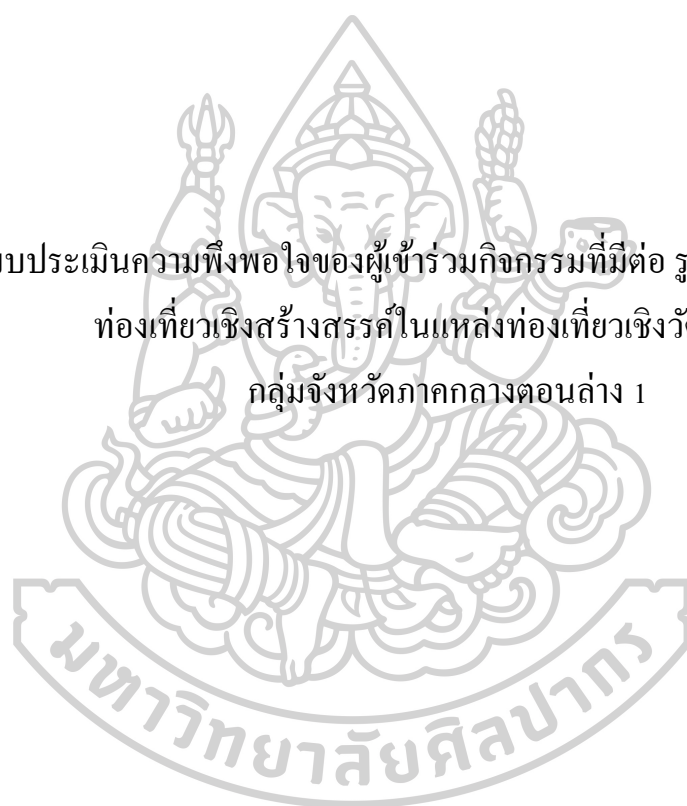
แบบประเมินสภาพกิจกรรมและศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (SWOT Analysis)

จุดแข็ง	โอกาส
จุดอ่อน	อุปสรรค

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อ รูปแบบกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

คำชี้แจง แบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใน
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน หรือเติมข้อความ
ลงในช่องว่างที่กำหนด

1. เพศ

- 1) ชาย 2) หญิง

2. อายุ

- 1) ต่ำกว่า 20 ปี 2) 20 – 30 ปี
 3) 31 – 40 ปี 4) 41 – 50 ปี
 5) 51 – 60 ปี 6) 60 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส

- 1) โสด 2) แต่งงาน
 3) หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่ 4) หม้าย

4. ที่อยู่ปัจจุบัน

ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

- 1.1) จังหวัดกาญจนบุรี 1.2) จังหวัดราชบุรี
 1.3) จังหวัดนครปฐม 1.4) จังหวัดสุพรรณบุรี
 ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

5. ระดับการศึกษา

☐ 1) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	☐ 2) อนุปริญญา หรือ ปวส.
☐ 3)ปริญญาตรี	☐ 4) สูงกว่าปริญญาตรี
☐ 5) อื่น ๆ	

6. อาชีพ

☐ 1) นักเรียน / นักศึกษา	☐ 2) ครู / อาจารย์
☐ 3) รัฐบาล / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ 4) พนักงานบริษัทเอกชน
☐ 5) ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	☐ 6) เกษตรกร
☐ 7) รับจ้างทั่วไป	☐ 8) อื่น ๆ

7. รายได้เฉลี่ย / เดือน

☐ 1) 5,000 บาทหรือต่ำกว่า	☐ 2) 5,001 – 10,000 บาท
☐ 3) 10,001 – 15,000 บาท	☐ 4) 15,001 – 20,000 บาท
☐ 5) 20,001 – 25,000 บาท	☐ 6) สูงกว่า 25,000 บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1

คำชี้แจง ผู้ประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 5 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์					
2	รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย					
3	รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่					
4	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว จากประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม					
5	กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน					
6	กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่					
7	ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม					
8	เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย					
9	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม					
10	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม					
11	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม					
12	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้					
13	วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา					
14	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม					
15	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					

ภาคผนวก ข
คุณภาพของเครื่องมือ

การหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม (IOC)
แบบสอบถามนักท่องเที่ยว เรื่อง สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อ

แบบสอบถาม นักท่องเที่ยว เรื่อง สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาค

กลางตอนล่าง 1

(กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัด
สุพรรณบุรี)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง ขอให้ท่านได้กรุณาแสดงความคิดเห็นต่อแบบทดสอบ ตามระดับความคิดเห็นดังนี้

ระดับ 1 เหมาะสม

ระดับ 0 ไม่แน่ใจ

ระดับ -1 ปรับปรุง

โดยใส่หมายเลขระดับความคิด ลงในช่องรายการประเมินแต่ละข้อความความคิดเห็นของท่าน
พร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ใน การนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
1.	เพศ ☐ 1) ชาย ☐ 2) หญิง	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
2.	อายุ ☐ 1) ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 2) 20 – 30 ปี ☐ 3) 31 – 40 ปี ☐ 4) 41 – 50 ปี ☐ 5) 51 – 60 ปี ☐ 6) 60 ปี ขึ้นไป	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
3.	สถานภาพสมรส ☐ 1) โสด ☐ 2) แต่งงาน ☐ 3) หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่ ☐ 4) หม้าย	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
4.	ที่อยู่ปัจจุบัน ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ☐ 1.1) จังหวัดกาญจนบุรี ☐ 1.2) จังหวัดราชบุรี ☐ 1.3) จังหวัดนครปฐม ☐ 1.4) จังหวัดสุพรรณบุรี ☐ ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ตอนล่าง 1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
5.	ระดับการศึกษา ☐ 1) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ☐ 2) อนุปริญญา หรือ ปวส. ☐ 3) ปริญญาตรี ☐ 4) สูงกว่าปริญญาตรี ☐ 5) อื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
6.	อาชีพ ☐ 1) นักเรียน / นักศึกษา ☐ 2) ครู / อาจารย์ ☐ 3) รัฐบาล / พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ 4) พนักงานบริษัทเอกชน ☐ 5) ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว ☐ 6) เกษตรกร ☐ 7) รับจ้างทั่วไป ☐ 8) อื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
7.	รายได้เฉลี่ย / เดือน ☐ 1) 5,000 บาท หรือต่ำกว่า ☐ 2) 5,001 – 10,000 บาท ☐ 3) 10,001 – 15,000 บาท ☐ 4) 15,001 – 20,000 บาท ☐ 5) 20,001 – 25,000 บาท ☐ 6) สูงกว่า 25,000 บาท	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
8.	ในช่วงปี พ.ศ. 2563 ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี) ☐ เคย (ดำเนินการตอบแบบสอบถามต่อไป) ☐ ไม่เคย (ยุติการตอบแบบสอบถาม)	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

ตอนที่ 2 สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
(กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัด
สุพรรณบุรี)

ข้อที่	สภาพกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์								
1	การเรียนรู้การศึกษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน (อาคารเก่า/กำแพงเมือง/คูเมือง)	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
2	การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
3	การเรียนรู้การศึกษา พิพิธภัณฑ์วัด และ ศาสนสถาน	+1	+1	0	+1	+1	0.8	เหมาะสม
4	การเรียนรู้การศึกษา การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน	0	+1	+1	+1	0	0.6	เหมาะสม
5	การเรียนรู้การศึกษา การเยี่ยมชมอนุสาวรีย์	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
6	การเรียนรู้การศึกษา เยี่ยมชมชุมชน โบราณ	+1	+1	+1	0	+1	0.8	เหมาะสม
7	การเรียนรู้การศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่	0	+1	0	+1	+1	0.6	เหมาะสม
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม								
1	การเรียนรู้การศึกษา การแสดง และ การละเล่น วัฒนธรรมในพื้นที่	+1	0	+1	+1	+1	0.8	เหมาะสม
2	การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับประเพณี ในพื้นที่	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
3	การเรียนรู้การศึกษา เส้นทางวิถีชีวิตชุมชน	+1	+1	+1	0	+1	0.8	เหมาะสม
4	การเรียนรู้การศึกษา การไหว้พระ ไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้า หรือการไหว้สิ่งศักดิ์ตามความเชื่อ	+1	+1	0	+1	0	0.6	เหมาะสม
5	การเรียนรู้การศึกษา เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม (เลือกซื้อ สินค้าสินค้าพื้นเมือง การแต่งกายพื้นเมือง)	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
6	การเรียนรู้การศึกษา ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ วิถีชีวิต (การทำอาหาร / งานหัตถกรรม / การทำนา / การ ประกอบอาชีพ)	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
7	การเรียนรู้การศึกษา การพักอาศัยร่วมกับชาวบ้าน (Homestay รับประทานอาหารพื้นถิ่น)	+1	+1	0	+1	+1	0.8	เหมาะสม

ค่าความเที่ยงแบบสอบถามสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

Reliability

Notes

Output Created		01-NOV-2021 11:29:37
Comments		
Input	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	30
	Matrix Input	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data for all variables in the procedure.
Syntax		RELIABILITY .VARIABLES=V1 V2 V3 V4 V5 V6 V7 V8 V9 V10 V11 V12 V13 V14 .SCALE('ALL VARIABLES') ALL .MODEL=ALPHA.
Resources	Processor Time	00:00:00.02
	Elapsed Time	00:00:00.02

Scale: ALL VARIABLES

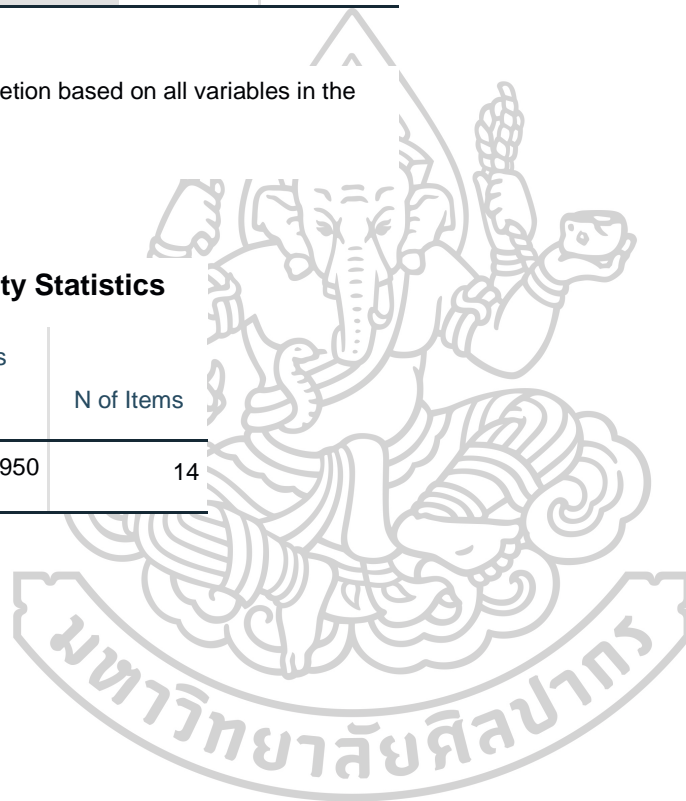
Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.950	14

การหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม (IOC)
แบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อ
แบบประเมินความพึงพอใจของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

คำชี้แจง ขอให้ท่านได้กรุณาแสดงความคิดเห็นต่อแบบทดสอบ ตามระดับความคิดเห็นดังนี้

ระดับ 1 เหมาะสม

ระดับ 0 ไม่แน่ใจ

ระดับ -1 ปรับปรุง

โดยใส่หมายเลขระดับความคิด ลงในช่องรายการประเมินแต่ละข้อความความคิดเห็นของท่าน
 พร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
1.	เพศ ☐ 1) ชาย ☐ 2) หญิง	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
2.	อายุ ☐ 1) ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 2) 20 – 30 ปี ☐ 3) 31 – 40 ปี ☐ 4) 41 – 50 ปี ☐ 5) 51 – 60 ปี ☐ 6) 60 ปี ขึ้นไป	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
3.	สถานภาพสมรส ☐ 1) โสด ☐ 2) แต่งงาน ☐ 3) หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่ ☐ 4) หม้าย	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
4.	ที่อยู่ปัจจุบัน ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ☐ 1.1) จังหวัดกาญจนบุรี ☐ 1.2) จังหวัดราชบุรี ☐ 1.3) จังหวัดนครปฐม ☐ 1.4) จังหวัดสุพรรณบุรี ☐ ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
5.	ระดับการศึกษา ☐ 1) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ☐ 2) อนุปริญญา หรือ ปวส. ☐ 3) ปริญญาตรี ☐ 4) สูงกว่าปริญญาตรี ☐ 5) อื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
6.	อาชีพ ☐ 1) นักเรียน / นักศึกษา ☐ 2) ครู / อาจารย์ ☐ 3) ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ 4) พนักงานบริษัทเอกชน ☐ 5) ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว ☐ 6) เกษตรกร ☐ 7) รับจ้างทั่วไป ☐ 8) อื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
7.	รายได้เฉลี่ย / เดือน ☐ 1) 5,000 บาทหรือต่ำกว่า ☐ 2) 5,001 – 10,000 บาท ☐ 3) 10,001 – 15,000 บาท ☐ 4) 15,001 – 20,000 บาท ☐ 5) 20,001 – 25,000 บาท ☐ 6) สูงกว่า 25,000 บาท	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

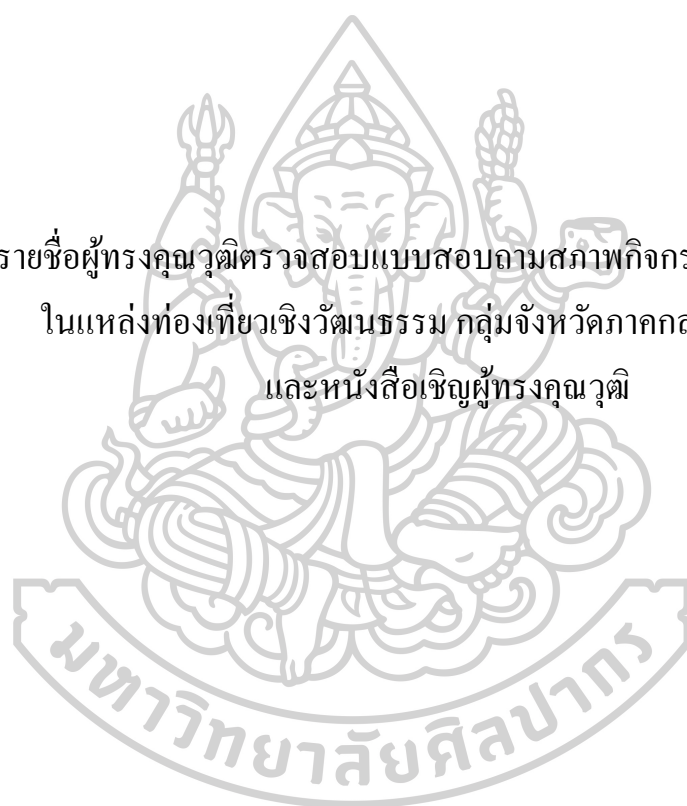

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1

ข้อที่	รายการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
1	รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
2	รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
3	รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
4	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว จากประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	+1	+1	+1	0	0	0.6	เหมาะสม
5	กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน	0	+1	+1	+1	+1	0.6	เหมาะสม
6	กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
7	ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
8	เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย	+1	+1	0	+1	+1	0.8	เหมาะสม
9	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
10	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม	0	+1	+1	0	+1	0.6	เหมาะสม
11	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม	0	+1	+1	+1	+1	0.8	เหมาะสม
12	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	+1	+1	+1	0	0	0.6	เหมาะสม
13	วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม
14	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	0	+1	0.8	เหมาะสม
15	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1	เหมาะสม

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถามสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
และหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

แบบสอบถามสภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัด
ภาคกลางตอนล่าง 1

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารี ผสานสินธุวงศ์
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. อาจารย์ ดร.อังคณา ไหญ่ยง
ภาควิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. อาจารย์ ดร.ลัดดา วงษ์ประเสริฐ
สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
4. ดร.ศตวรรษ ประจักษ์
นักวิชาการศึกษานโยบายการพิเศษ กลุ่มพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ สำนัก
วิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
5. ดร.กิติพันธ์ นาคประชา
นักวิชาการศึกษานโยบาย การปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายพัฒนานักเรียนนักศึกษา และแนะ
แนวการศึกษา กองกิจการนักเรียนนักศึกษา สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ที่ อว 8606 (นท) / 6460

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

10 พฤศจิกายน 2563

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารี ผสานสินธุวงศ์

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบ
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1"

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้
ผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อชิภมาส มากจุ้ย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 ^{หน้า} / 6481

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

10 พฤศจิกายน 2563

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.อังคณา ไหญ่ยง

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1"

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อริกมาส มากजू)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (ว.ก.) / 64 ร.2

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

10 พฤศจิกายน 2563

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน คร.ลลิตา วงษ์ประเสริฐ

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบ
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1"

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้
ผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. อธิกมาส มากजू)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (หน้า) / 6483
๒

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

10 พฤศจิกายน 2563

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.กิติพนธ์ นาคประชา

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบ
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1"

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้
ผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อริกมาส มากู้ย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606/๒๖/๖47๙
๘๖

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

10 พฤศจิกายน 2563

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ศศวรรษ ประจักษ์

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบ
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1"

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้
ผู้ตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

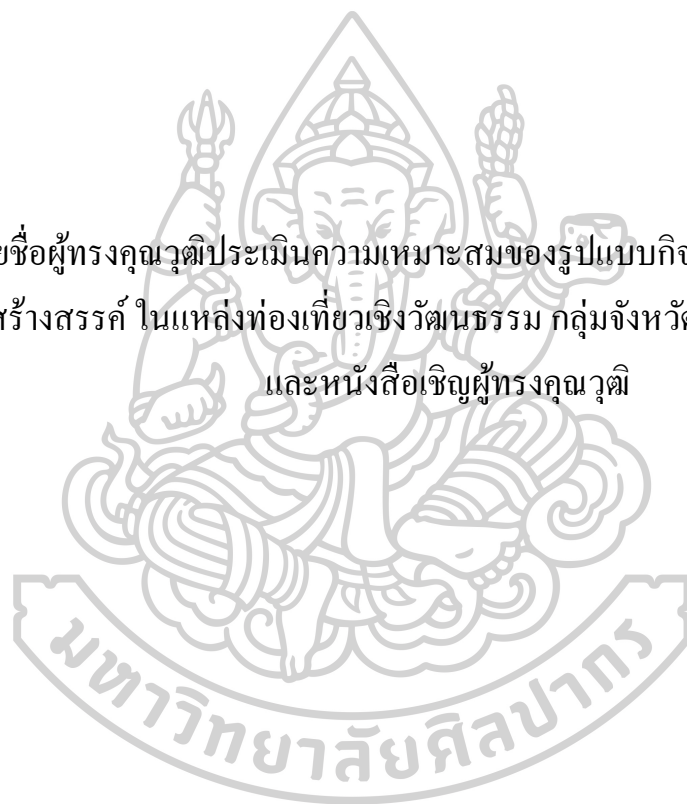
ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อิทธิมาศ มากู้ย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
และหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.นฤมลภัตสร จักขุเค โขวณิชย์
อาจารย์ประจำ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
2. อาจารย์ ดร.วงศ์ภา โสสุวรรณจินดา
สาขาวิชาการท่องเที่ยว (หลักสูตรสองภาษา) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนคร

3. อาจารย์ ดร.ปทุมทรีย์ สันติสุภาพร
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิวัฒน์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาครีเอทีฟกราฟิก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตุลยราศรี ประเทพ
อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยาภรณ์ เจริญชีพ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ที่ อว 8606 (สค) / 1935

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

9 เมษายน 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.นฤมลภัสสร จักมูเค โชวนิชย์

ด้วย นายสหภัต อินทร์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1" มีความประสงค์
ขอเชิญท่าน เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์
แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาต
ให้ นายสหภัต อินทร์ หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. อธิกมาส มากจู้)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร. 034-218790

ที่ อว 8606 (สค) 1934

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

9 เมษายน 2564

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน อาจารย์ ดร.วงศวิภา โสสุวรรณจินดา

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1" มีความประสงค์
ขออนุญาต เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์
แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาต
ให้ นายสหภัต อินทรี หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อริกมาศ มากจ้อย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (๙๖) / 1933

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

9 เมษายน 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน อาจารย์ ดร.ปณณชรีย์ สันติสุภาพร

ด้วย นายสหัท อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1" มีความประสงค์
ขอเชิญท่าน เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้ความอนุเคราะห์
แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาต
ให้ นายสหัท อินทรี หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อริกมาส มากจ้อย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (๒๕๖) / ๑๖๓

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

9 เมษายน 2564

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน อาจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิ์วัฒน์

ด้วย นายสหัท อินทรี รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1" มีความประสงค์
ขออนุญาตท่าน เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้ความอนุเคราะห์
แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาต
ให้ นายสหัท อินทรี หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อริกมาส มากู้ย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606(๐๔๔)/1930

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

9 เมษายน 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุลยราศรี ประเทพ

ด้วย นายสหัทธ อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1" มีความประสงค์ ขอเชิญท่าน เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์ แก่นักศึกษาคามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาต ให้ นายสหัทธ อินทรี หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อธิกมาส มากชัย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (สจ) / 1932

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

9 เมษายน 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยาภรณ์ เจริญชีพ

ด้วย นายสหัส อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1" มีความประสงค์
ขอเชิญท่าน เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้ความอนุเคราะห์
แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาต
ให้ นายสหัส อินทรีย์ หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

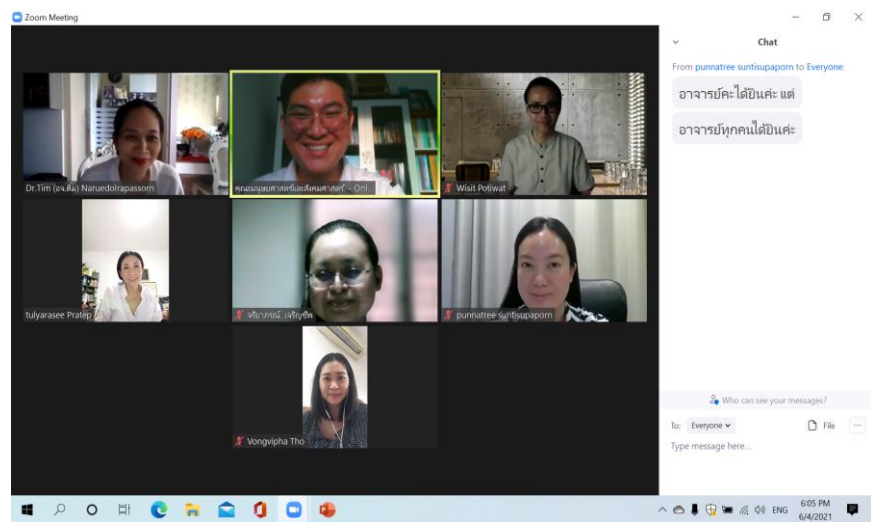
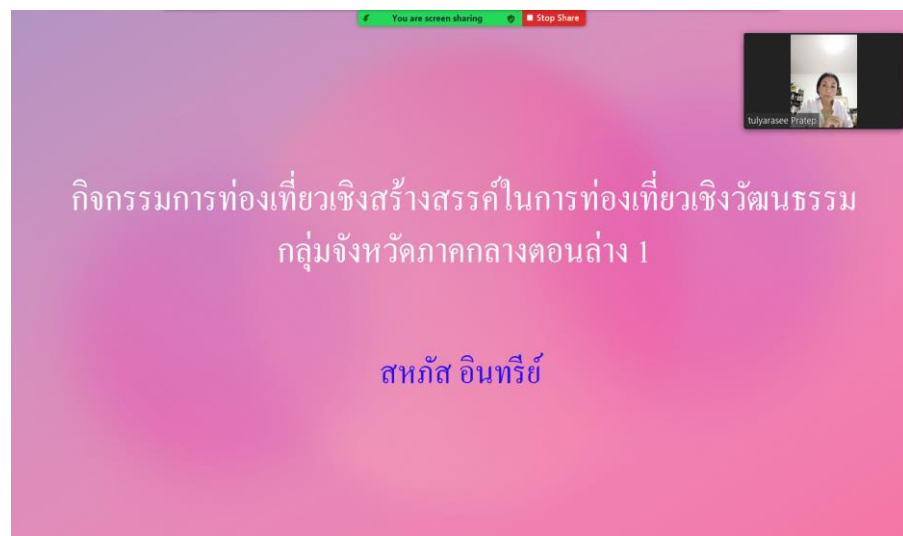
(อาจารย์ ดร.อิทธิมาศ มากชูย์)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.034-218790

ภาพบรรยากาศการสนทนากลุ่มประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

ภาคผนวก ง
รายนามผู้สนับสนุนกลุ่มเพื่อประเมินรูปแบบฯ
และหนังสือเชิญ

รายนามผู้สนับสนุนกลุ่มเพื่อรับรองรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

- 1.อาจารย์ ดร.วิฑูรย์ คุ่มหอม หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- 2.อาจารย์ ดร.ธนเดช สอนสะอาด รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาอู่ทองทวารวดี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ตำบลสระยายโสม อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 3.นางสาวจาริณี พ่วงจารีย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองราชบุรี
- 4.นายศตวรรษ ไหวดี นักส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองราชบุรี
- 5.นายวีรพงศ์ แก้วพฤษย์ กรรมการหมู่บ้าน บ้านกล้วย ต.ท่าราบ อ.เมืองราชบุรี จ.ราชบุรี
- 6.นางประไพ บุญเกตุ เจ้าของโรงเตาบ้านกล้วย
- 7.นายกรี ทับทิมทอง ปราชญ์ชุมชนด้านการปั้นเตา บ้าน โลกหม้อ ต. โลกหม้อ
อ.เมืองราชบุรี จ.ราชบุรี
- 8.นายพงศธร ทับทิมทอง เจ้าของ โรงเตา(ผู้สืบทอดการปั้นเตาจากนายกรี)
- 9.นายกฤตยา ทับทิมทอง ตัวแทนจากเทศบาลหลักเมือง

ที่ อว 8606 (นฐ)/4714

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

20 ตุลาคม 2564

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน อาจารย์ ดร.วิฑูรย์ คุ้มหอม

ด้วย นายสหภัศ อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 " มีความประสงค์ขออนุญาตท่าน
เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสำหรับกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัยขออนุญาตให้ นายสหภัศ อินทรีย์ หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. อธิกมาส มากजू)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (นฐ)/4715

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

20 ตุลาคม 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน อาจารย์ ดร.ธนเดช สอนสะอาด

ด้วย นายสหภัศ อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 " มีความประสงค์ขอเชิญท่าน
เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสำหรับกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม
รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัยขออนุญาตให้ นายสหภัศ อินทรีย์ หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566
เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อธิกมาส มากजू)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (นฐ)/ 5510

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

1 ธันวาคม 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นางสาวจาริณี พ่วงจรรย์

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 " มีความประสงค์ขอเชิญท่าน
เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสำหรับกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัยขออนุญาตให้ นายสหภัต อินทรีย์ หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร. อธิกมาส มากजू)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ที่ อว 8606 (นฐ)/ 5511

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

1 ธันวาคม 2564

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นายศตวรรษ ไหวดี

ด้วย นายสหภัต อินทรีย์ รหัสประจำตัว 60260903 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " การพัฒนารูปแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 " มีความประสงค์ขอเชิญท่าน
เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสำหรับกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม รายละเอียดเพิ่มเติมต่างๆ บัณฑิตวิทยาลัยขออนุญาตให้ นายสหภัต อินทรีย์ หมายเลขโทรศัพท์ 093-245-6566 เป็นผู้ประสานงาน โดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

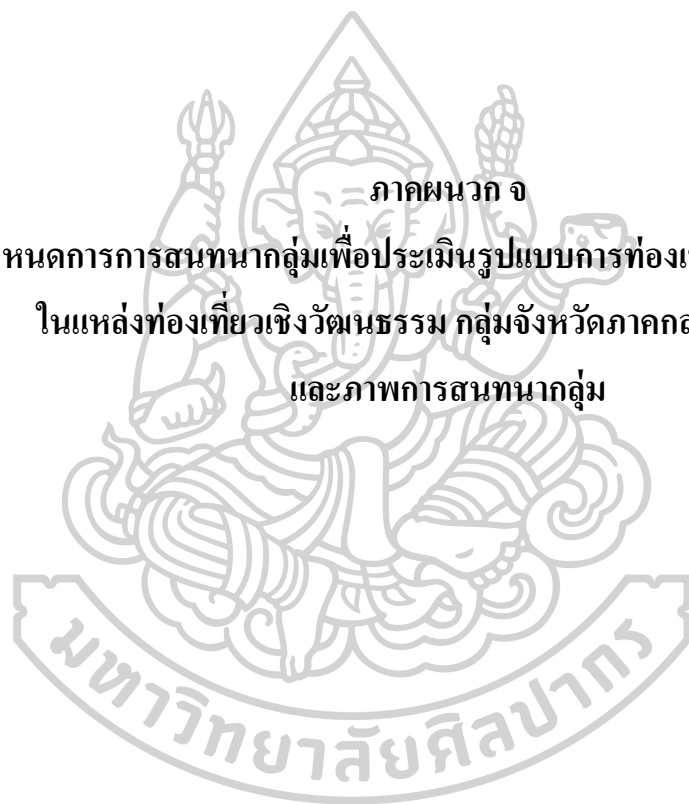
(อาจารย์ ดร. อธิกมาส มากจู้ย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร. 034-218790

ภาคผนวก จ
กำหนดการการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
และภาพการสนทนากลุ่ม

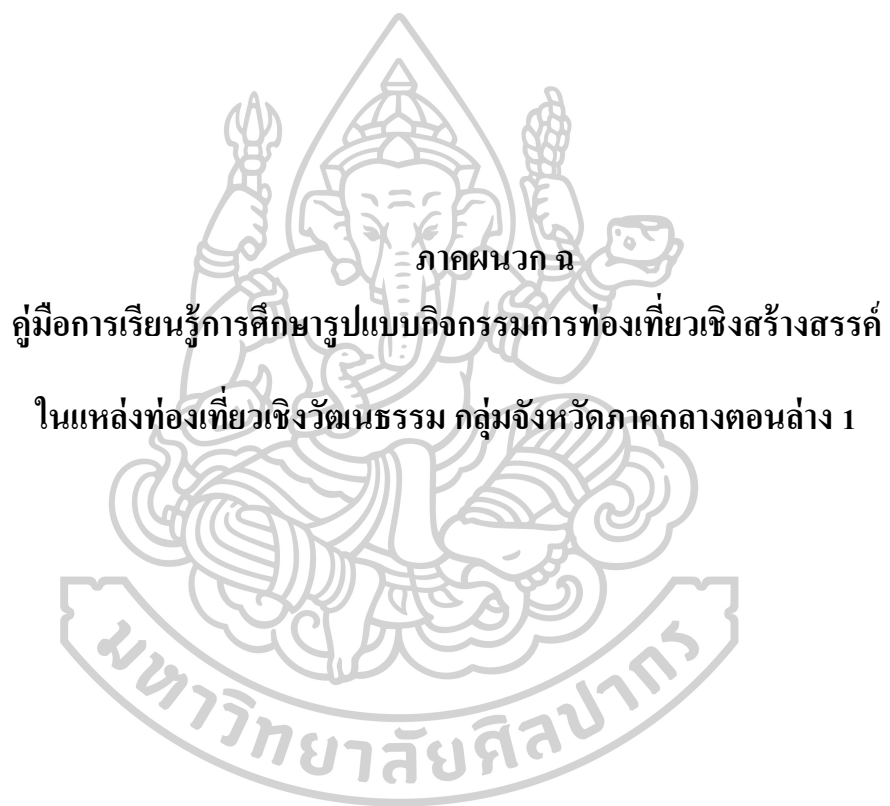
ภาพการสนทนากลุ่มรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การสนทนากลุ่ม

ภาพการสนทนากลุ่มรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑

ภาคผนวก ฉ

คู่มือการเรียนรู้การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

คู่มือการเรียนรู้การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

คำนำ

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ให้ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดจนให้ชุมชนตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของการศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ขึ้น ผู้วิจัยได้พัฒนาคู่มือการเรียนรู้ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในพื้นที่หรือชุมชนอื่นที่มีความหลากหลาย สามารถฟื้นฟูและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม คู่มือการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำรูปแบบไปใช้ในการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่ได้จากงานวิจัย เพื่อให้ชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ได้รับความรู้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจ สามารถนำกิจกรรมไปเสริมสร้างให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว รวมถึงเป็นการกระตุ้นให้ชุมชน ใกล้เคียงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ก่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคทางด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองได้และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

1. หลักการและเหตุผล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เป็นรูปแบบการเรียนรู้และเป็นกระบวนการเรียนรู้หนึ่ง เพราะเป็นการสืบทอดการอนุรักษ์ฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ รวมถึงเป็นการต่อยอดอย่าง สร้างสรรค์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่านความร่วมมือการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในพื้นที่ และยังสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เสริมสร้างให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการศึกษารูปแบบนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนแห่งนี้เพิ่มมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

2.1 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

2.2 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 เสริมสร้างศักยภาพของตนเองในเรื่องการสร้างสรรค์

3. การดำเนินการจัดกิจกรรม

3.1 การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะทำกิจกรรม ที่มีองค์ประกอบตามรูปแบบ ดังนี้ 1. W: wisdom (ภูมิปัญญา) 2. L: Learning (การเรียนรู้) 3. C: Conservation (การอนุรักษ์) 4. C: creativity (ความคิดสร้างสรรค์) 5. F: fun (ความสนุก) 6. E: experience (ประสบการณ์) 7. S: sustainability (ความยั่งยืน)

3.2 ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 1) กำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรม 2) ออกแบบ กำหนดกิจกรรมและขั้นตอน 3) การเรียนรู้และทำความเข้าใจ 4) การประเมินและเสนอแนวทางการพัฒนา

3.3 ระยะเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม 1 วัน

3.4 วิธีการที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรม ใช้วิธีการบรรยาย การปฏิบัติกิจกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3.5 การประเมินผล ใช้แบบสอบถาม และยืนยันรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยการสนทนากลุ่ม

4. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

4.1 วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่สร้างขึ้น ไป ทดลองใช้

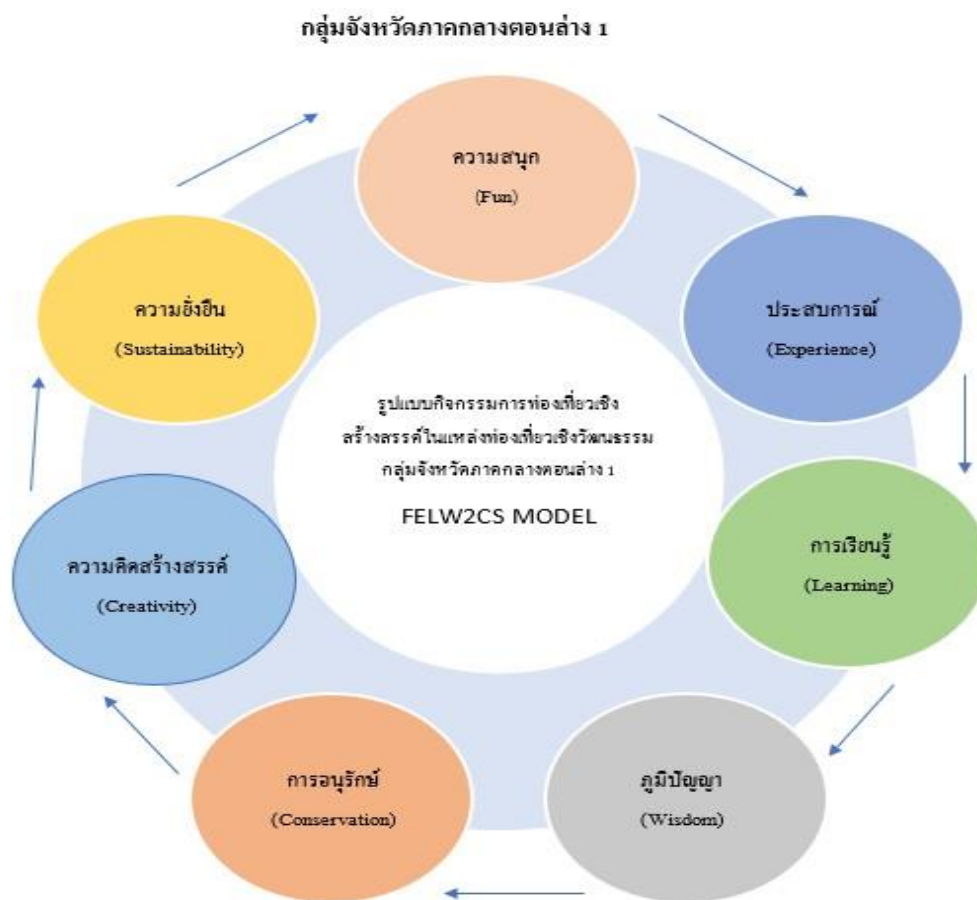
4.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์ ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาเอกสาร โดยมีที่มาแนวคิดดังนี้ 1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม 4. แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม 5. แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน 6. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ วัด ชุมชน โบราณ พิพิธภัณฑน์ ศาสนาสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน โดยผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวงเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่มามีรายละเอียดดังนี้ 1. W: wisdom (ภูมิปัญญา) 2. L: Learning (การเรียนรู้) 3. C: Conservation (การอนุรักษ์) 4. C: creativity (ความคิดสร้างสรรค์) 5. F: fun (ความสนุก) 6. E: experience (ประสบการณ์) 7. S: sustainability (ความยั่งยืน) คำอธิบายแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวงเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวงเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 1. W: wisdom (ภูมิปัญญา) หมายถึง ภูมิปัญญาของชาวราชบุรีในอดีต 2. L: Learning (การเรียนรู้) หมายถึง การเรียนรู้ภูมิปัญญา วิถีชีวิตผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม 3. C: Conservation (การอนุรักษ์) หมายถึง การท่องเที่ยวทำให้ให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของชุมชน 4. C: creativity (ความคิดสร้างสรรค์) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาภูมิปัญญา ตลอดจนเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดผลผลิต 5. F: fun (ความสนุก) หมายถึง ความสนุกสนานระหว่างการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกเพศทุกวัย 6. E: experience (ประสบการณ์) หมายถึง ประสบการณ์ในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ด้านภูมิปัญญาระหว่างทำกิจกรรม 7. S: sustainability (ความยั่งยืน) หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาของเยาวชนคนรุ่นหลังในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวง

**ร่างการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1**

หลักการ: พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีพื้นฐานจากภูมิปัญญาในอดีต

วัตถุประสงค์: นำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5. ปัจจัยความสำเร็จ

5.1 จากสภาพการณ์บริบทพื้นที่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี มีความสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เนื่องจากมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมที่ดี และมีความพร้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้นำที่มีความรับผิดชอบมีหลักในการดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นรูปธรรม

5.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1. W: wisdom (ภูมิปัญญา) 2. L: Learning (การเรียนรู้) 3. C: Conservation (การอนุรักษ์) 4. C: creativity (ความคิดสร้างสรรค์) 5. F: fun (ความสนุก) 6. E: experience (ประสบการณ์) 7. S: sustainability (ความยั่งยืน) ซึ่งผลการประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

5.3 ผลการทดลองในการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ผ่านกิจกรรมและได้สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

6.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

6.2 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมีความสุข เสริมสร้างประสบการณ์อันที่ได้จากการได้เข้าร่วมกิจกรรม

7. ร่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผลจากการศึกษาจากการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ได้กำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ

- 1) กำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรม
- 2) ออกแบบกำหนดกิจกรรมและขั้นตอน
- 3) การเรียนรู้และทำความเข้าใจ
- 4) การประเมินและเสนอแนวทางการพัฒนา

ผลที่ได้จากการประชุมในขั้นเตรียมการกำหนดการจัดกิจกรรมรูปแบบการจัดการศึกษา โดยกำหนดกิจกรรมการปั้นเตาอั้งโล่ เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนรูปแบบในการใช้งานไปบ้าง แต่ยังคงถือเป็นอุปกรณ์การหุงหาอาหารของคนไทยที่มีความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงเตาปิ้งย่างในปัจจุบัน โดยถือเป็นภูมิปัญญาแห่งอาชีพของวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ที่ยังมีการประกอบอาชีพปั้นเตาอั้งโล่ แต่ผู้สืบถอดเหลือไม่มากจึงถือเป็นภูมิปัญญาที่ต้องการการอนุรักษ์

7.1 ขั้นการจัดกิจกรรม ผลจากการประชุมในขั้นการดำเนินการ ผู้เข้าร่วมประชุมได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มี 4 ขั้นตอน คือ

1) กำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรม การกำหนดเป้าหมายเป็นขั้นตอนที่สำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยผู้ดำเนินกิจกรรมได้ตกลงเป้าหมายสำคัญของการจัดกิจกรรมนั้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

2) ออกแบบกิจกรรมและขั้นตอนการจัดกิจกรรม การกำหนดการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา เนื้อหาที่จะเรียนรู้ กิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงมือปฏิบัติ โดยการใช้อุปกรณ์เรียนรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ตามรายละเอียดของกิจกรรม โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม สัมภาษณ์และสังเกตผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งใช้แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

3) เรียนรู้และทำความเข้าใจ ขั้นตอนนี้คือ การเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน ลงมือปฏิบัติตามการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

4) สรุปผลที่ได้และเสนอแนวทางการพัฒนา ในขั้นตอนสุดท้ายของแนวทางในการรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 การสรุปผลจากการจัดกิจกรรมด้วยการใช้แบบสอบถามภายหลัง การเข้าร่วมกิจกรรม

7.2 ขั้นตอนการศึกษาผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยการทำกิจกรรมปั่นเตาอั้งโล่ ผลจากการจัดกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความรู้ความเข้าใจ ประทับใจในการทำเตาอั้งโล่

8. เครื่องมือ

แบบประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

คำชี้แจง แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสม ของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติม

ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความของท่านมากที่สุด

เกณฑ์ในการให้ความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
ด้านความเหมาะสมของรูปแบบ						
1	รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์					
2	รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย					
3	กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน					
4	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม					
5	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					
ด้านเนื้อหา						
6	กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่					
7	ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนของกิจกรรม					
8	เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย					
9	รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่					
10	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม					
ด้านการนำไปใช้ประโยชน์						
11	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม					
12	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในวิถีประจำวันได้					
13	ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถนำลักษณะการจัดกิจกรรมไปพัฒนากิจกรรมอื่นในอนาคตได้					
14	ผู้ดำเนินกิจกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกันได้					
15	กิจกรรมเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชน/พื้นที่					

ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาคกลางตอนล่าง 1

คำชี้แจง ผู้ประเมินรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 5 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	รูปแบบกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์					
2	รูปแบบกิจกรรมเข้าใจง่าย					
3	รูปแบบกิจกรรมทำให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น/พื้นที่					
4	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัว จากประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม					
5	กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ผลงานของตน					
6	กิจกรรมมีการส่งเสริมการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน/พื้นที่					
7	ผู้ดำเนินกิจกรรมมีความรู้ในการถ่ายทอดขั้นตอนในกิจกรรม					
8	เนื้อหาของกิจกรรม เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเพศทุกวัย					
9	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรม					
10	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการพัฒนาทักษะของตนเองมากกว่าเป็นผู้ชม					
11	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ความเข้าใจและทักษะตามเนื้อหาของกิจกรรม					
12	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้					
13	วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา					
14	วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม					
15	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จิราบุช โสภากและคณะ. (2561). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นในกลุ่มเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม (สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร, พระนครศรีอยุธยา). ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- บดินทร์ วิจารณ์. (2547). การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท
- กุริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรอบแนวคิดสู่ทางปฏิบัติสำหรับ ประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่33 ฉบับที่2. 346-349
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2564). ฐานข้อมูลเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน **Traditional Objects of Everyday Use** ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เข้าถึง เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564 เข้าถึงจาก <https://www.sac.or.th/databases/traditional-objects/th/>
- สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. (2548). การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Bechstedt. (1997). **Participatory Research and Technology Development**. A Training Manual based on a Workshop held from 26 May to 3 June, 1997 in Chiang Mai, Thailand.
- Grenier, L. (1998). **Working with indigenous knowledge**. Canada: The international development research center.
- Maslin Buaban. (2016). **Community-Based Creative Tourism Management to Enhance Local Sustainable Development in Kanchanaburi Province, Thailand**. United Kingdom: University of Exeter.

ผู้วิจัยแนะนำปราชญ์ชาวบ้านให้ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฯ

คุณตาทรี ปราชญ์ชาวบ้านแนะนำการเตรียมดิน และการไถดินเพื่อเริ่มต้นการปั้นเตา

คุณตาทรี ปราชญ์ชาวบ้านแนะนำการปั้นเตาและการเจาะช่องอากาศของเตา

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มภาค
กลางตอนล่าง 1 ทดลองการแต่งเตา และการคว่ำเตา

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฯ
ถ่ายรูปร่วมกับคุณตากกรี ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้วิจัย

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฯ ได้รับการแนะนำการปั้นเตาจากผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการปั้นเตาจากโรงเตานางประไพ

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ฯ ได้รับการแนะนำเรื่องวัตถุดิบในการทำเตา

ผู้เชี่ยวชาญการปั้นเตากำลังสาธิตปั้นเตาให้ ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ฯ
ได้ดู

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการทอ่งที่ชาวเชิงสร้างสรรค์ ฯ ปั้นเตา โดยมีผู้เชี่ยวชาญคอยแนะนำ

ผู้เชี่ยวชาญการปั้นเตาแนะนำผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการทอ่งที่ชาวเชิงสร้างสรรค์ ฯ

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการทอ้งเทียวเชิงสร้างสรรค์ฯ ตั้งใจทำกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมทดลองกิจกรรมการทอ้งเทียวเชิงสร้างสรรค์ฯ ถ่ายรูปหมู่ ที่โรงเตานางประไพ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นายสหัส อินทรีย์

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2551 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาประวัติศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2561 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) ไทยคดีศึกษา

สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562 ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2555 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาประวัติศาสตร์เอเชีย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พ.ศ. 2566 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาพัฒนศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

